UNIVERSITATEA LUCIAN BLAGA DIN SIBIU

ANUARUL

LABORATORULUI PENTRU ANALIZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

(YEARBOOK OF THE LABORATORY FOR THE TRANSNISTRIAN CONFLICT ANALYSIS)

LABORATORUL PENTRU ANALIZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

L.A.C.T.

Volume VIII
No. 1 / 2025

ISSN-L: 2601-1174, ISSN: 2971-849X

LABORATORUL PENTRU ANALIZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

L.A.C.T.

Copyright © 2025-2030, Lucian Blaga University of Sibiu
The Laboratory for Transnistrian Conflict Analysis
550324 Sibiu, Calea Dumbrăvii 34
Tel. / Fax: +40-0269-422169
Web: https://centers.ulbsibiu.ro/ccsprise/lact/anuarul-laboratorului-pentru-analiza-conflictului-transnistrean
E-mail: ccsprise@ulbsibiu.ro

BOARD

Redactor-Şef/Chief-Editor:

Eugen Străuțiu – Lucian Blaga University of Sibiu

Comitetul de Redacţie/Editorial Board:

Marius Șpechea – Lucian Blaga University of Sibiu
Iuliana Neagoş – Lucian Blaga University of Sibiu
Tatiana Toma - Dunărea de Jos University of Galați
Mihai Melintei – Lucian Blaga University of Sibiu
Ruslana Grosu – Academy of Sciences of Moldova, Chișinău
Olga State - Lucian Blaga University of Sibiu

Comitetul Ştiinţific/Scientific Committee:

Vitaly Gamurari – Free International University of Moldova, Chișinău
Artem Fylypenko - National Institute for Strategic Studies, Odesa
Marcin Kosienkowski - John Paul II Catholic University of Lublin
Leonid Litra – New Europe Center of Kyiv
Dmitry Malyshev – National Research Institute of World Economy and International Relations „E. M. Primakov" of the Russian Academy of Sciences
Marin Butuc – Agency for Military Science and Memory, Chișinău
Gabriel Șerban – Lucian Blaga University of Sibiu
Ganna Kharlamova – Taras Shevcenko National University of Kyiv
Anatoly Dirun – School for Political Research of Tiraspol

ARIA TEMATICĂ

Revista noastră publică articole de cercetare științifică destinată, în principal, următoarelor teme relevante pentru înțelegerea și prognozarea conflictului transnistrean:

- Originea și evoluția conflictului;
- Stadiul prezent și perspectivele de soluționare a conflictului;
- Interesele și acțiunile actorilor internaționali implicați;
- Platformele de negociere: arhitectura instituțională și rezultate;
- Dosarele negociate (sub aspect de securitate, politic, economic, al drepturilor omului, dar și dosare cu caracter tehnic);
- Descrierea și înțelegerea organizărilor sociale și instituționale pe malul stâng al Nistrului;
- Politicile Republicii Moldova în gestionarea conflictului;
- Cazuri comparative de separatism în lumea contemporană.

Pe de altă parte, oferim instrumente de lucru necesare cercetării, publicând analize, interviuri, documente și recenzii care au fost găzduite/diseminate de către Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean în cursul anului precedent.

TOPICS

Our Journal publishes scientific research articles mainly dedicated to the following topics relevant to the understanding and prognosis of the Transnistrian conflict:

- *The origin and evolution of the conflict;*
- *Present status and perspectives for conflict resolution;*
- *The interests and actions of the international actors involved;*
- *Negotiating platforms: institutional architecture and results;*
- *The files negotiated (in terms of security, political, economic, human rights, as well as technical files);*
- *Description and understanding of social and institutional organizations on the left bank of the Dniester River;*
- *The Republic of Moldova's conflict management policies;*
- *Comparative cases of separatism in the contemporary world.*

On the other hand, we will provide working tools for research, published analyzes, interviews, documents, and book reviews that were hosted/disseminated by the Laboratory for the Transnistrian Conflict Analysis during the previous year.

CUPRINS/CONTENTS

Ion COROPCEAN, Svetlana CEBOTARI, (IN)EFFICIENCY OF PEACEKEEPING MISSIONS IN THE TRANSNISTRIAN REGION - SOME CONSIDERATIONS (**RO**).. 7
Cristina DEFFERT, COMPARATIVE ANALYSIS ON STATESHIP AND INTERNATIONAL RECOGNITION IN THE CASES OF TRANSNISTRIA AND KOSOVO (**RO**)..... 26
Victoria BEVZIUC, THE TRANSNISTRIAN ISSUE THROUGH THE PRISM OF POLITICAL MODELING AND FORECASTING (**RO**)..... 51
Eugen STRĂUȚIU, A FORGOTTEN RESEARCH ON ROMANIAN RIGHTS IN TRANSNISTRIA (N. P. VAIDOMIR, 1942) (**RO**)..... 62
Mihai MELINTEI, SECURITY MECHANISMS AND DIPLOMATIC INSTRUMENTS IN THE MANAGEMENT OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT (**RO**)..... 77
Olga STATE, FEDERALIZATION AND SOVEREIGNTY IN THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. IMPLICATIONS OF THE KOZAK MEMORANDUM (**RO**)..... 97
Alexandra COZMA, **Georgiana BÎRDAN,** SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE INTERESTS OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE TRANSNISTRIAN PROBLEM (**RO**)..... 126
Emilia TOMESCU, Iuliana NEAGOȘ, CIVIL SOCIETY IN THE TRANSNISTRIAN REGION: INSTITUTIONAL ASPECTS AND SOCIAL UTILITY (**RO**) 136
Marius ȘPECHEA, CIVIL SOCIETY IN THE TRANSNISTRIAN REGION: INSTITUTIONAL ASPECTS AND SOCIAL UTILITY (**RO**) 147
Ruslana GROSU, REVIEW: *INCOMPLETE SECESSION AFTER UNRESOLVED CONFLICTS POLITICAL ORDER AND ESCALATION IN THE POST-SOVIET SPACE*, BY ANA MARIA ALBULESCU (ROUTLEDGE, 2022) (**EN**)..... 157

Ion COROPCEAN(1)
Agency for Military Science and Remembrance
Moldova State University
Svetlana CEBOTARI (2)
Moldova State University

(IN)EFICIENȚA MISIUNILOR DE MENȚINERE A PĂCII ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ - UNELE CONSIDERAȚII

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17943636

Title:	**(IN)EFFICIENCY OF PEACEKEEPING MISSIONS IN THE TRANSNISTRIAN REGION - SOME CONSIDERATIONS**
Abstract:	*The Transnistrian region constitutes a key area of interest for the study of frozen conflicts and post-Soviet security mechanisms. The peacekeeping mission, established following the 1992 ceasefire agreement, is of a hybrid nature, involving Russian forces alongside Moldovan and Transnistrian contingents. However, the predominant involvement of the Russian Federation raises significant concerns regarding impartiality and legitimacy, challenging the core principles of UN peacekeeping operations. The analysis further underscores the lack of effective monitoring and transparent reporting mechanisms, which undermines the overall credibility of the mission. The central finding is that the current configuration produces ambivalent outcomes: while it effectively ensures short-term stability, it falls short in promoting a sustainable and equitable resolution. The study argues for a reform of the mission's framework, including its potential internationalization under the auspices of a multilateral organization, with the aim of transforming military stability into a genuine process of reconciliation and durable peacebuilding.* *This research seeks to assess the (in)effectiveness of peacekeeping operations within the specific political realities of eastern Moldova.*
Keywords:	**Republic of Moldova; Security Zone; Unified Control Commission; Peacekeeping Operation; Transnistrian Region**
Contact details of the authors:	E-mail: ion.coropcean@gmail.com (1) svetlana.cebotari11@gmail.com (2)

Introducere

Regiunea transnistreană, situată pe malul stâng al Nistrului, reprezintă una dintre cele mai complexe și persistente zone de instabilitate din spațiul post-sovietic. Conflictul armat din 1992, soldat cu victime și distrugeri considerabile, a fost urmat de instaurarea unei misiuni de menținere a păcii, al cărei obiectiv declarat a fost prevenirea reluării ostilităților și asigurarea unui climat de securitate în regiune. Această misiune, rezultată din acordul de încetare a focului dintre Republica Moldova și Federația Rusă, are un caracter hibrid, fiind compusă din contingente militare moldovenești, transnistrene și rusești. Particularitatea sa constă în faptul că nu se află sub egida unei organizații internaționale consacrate (precum ONU sau OSCE), ci funcționează în baza unui format bilateral și asimetric, în care rolul determinant revine Moscovei.

Problematica (in)eficienței acestei misiuni este una de actualitate și relevanță științifică majoră, întrucât ridică întrebări esențiale privind natura și limitele mecanismelor de securitate în conflictele înghețate. Dacă, pe de o parte, misiunea este prezentată ca un factor de stabilitate, pe de altă parte, există numeroase argumente potrivit cărora aceasta a perpetuat statu-quo-ul și a diminuat șansele unei soluții politice durabile. În plus, prezența militară a Federației Ruse, legitimată prin participarea la această misiune, reprezintă un punct de dispută constant atât în discursul politic intern, cât și în cel internațional.

Independența Republicii Moldova, realizată prin exprimarea voinței cetățenilor și a clasei politice, fiind consfințită juridic prin adoptarea *Declarației de Independență* la 27 august 1991[1] de către Parlament, a fost supusă unei încercări majore în primăvara-vara anului 1992. Apariția și intensificarea separatismului transnistrean au constituit o amenințare reală la adresa integrității teritoriale a noului stat suveran. Evenimentele au depășit rapid cadrul instituțional al Parlamentului și al Pieței Marii Adunări Naționale, fiind dificil de gestionat de către clasa politică. În consecință, Republica Moldova și cetățenii săi s-au confruntat cu un conflict armat de amploare.

În ultima decadă a lunii iunie 1992, situația din zona confruntărilor armate dintre forțele guvernamentale și cele separatiste s-a agravat semnificativ. Linia de contact militar se extinsese până la 70 de kilometri, iar intensitatea luptelor era în continuă creștere. Zilnic se înregistrau pierderi considerabile - între 10 și 15 militari căzuți, 40-50 de răniți, precum și un număr în creștere de refugiați. În comunitățile unde erau înmormântați militarii căzuți la datorie, conflictul era resimțit profund, generând un climat de doliu și reculegere colectivă. În aceste condiții, forțele guvernamentale se confruntau cu lipsa acută de armament, tehnică

[1] *Declarația de Independență a Republicii Moldova*. Lege privind Declarația de independență a Republicii Moldova Nr. 691-XII din 27.08.1991, Monitor Nr.11-12/103,118 din 1991. https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&id=276&idc=11 (12.09.2025)

militară și cadre profesioniste de comandă. În schimb, formațiunile paramilitare transnistrene beneficiau de sprijin substanțial din partea Armatei a 14-a a Federației Ruse, care le furniza armament și tehnică de luptă[1].

În acest context, președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, a demonstrat voință politică și a adoptat una dintre cele mai importante decizii ale mandatului său: inițierea negocierilor pentru încetarea conflictului armat. Principalul interlocutor diplomatic era Federația Rusă, stat care deținea un rol determinant în evoluția ostilităților. O primă înțelegere a fost convenită la 3 iulie 1992, în cadrul întrevederii dintre președinții Boris Elțîn și Mircea Snegur, care au decis oprirea imediată a focului. Negocierile oficiale au debutat la 7 iulie 1992, cu participarea delegației Republicii Moldova, condusă de generalul de divizie Pavel Creangă, și a delegației Federației Ruse, condusă de general-colonelul Viktor Semionov[2].

Discuțiile s-au desfășurat într-un climat tensionat, reprezentanții Republicii Moldova fiind expuși unor presiuni și amenințări directe. În urma tratativelor, s-a decis retragerea tehnicii militare grele de pe pozițiile de luptă începând cu ora 00:00 a zilei de 8 iulie și concentrarea acesteia în zone prestabilite. Implementarea acordului era monitorizată prin grupuri mixte de control și observatori. Un element de noutate în cadrul negocierilor l-a constituit discutarea introducerii forțelor de menținere a păcii, pentru prima dată concepute ca un mecanism de stabilizare și soluționare pașnică a conflictului armat. Implementarea acestora urma să fie realizată ulterior, prin semnarea unui acord politic. Negocierile asupra textului acordului și pregătirea acestuia pentru semnare au fost purtate, din partea Republicii Moldova, de delegația condusă de consilierul prezidențial Nicolae Chirtoacă[3].

1. Oprirea ostilitățile de pe Nistru - pas important în reglementarea conflictului transnistrean

Misiunea de menținere a păcii din regiunea transnistreană a fost instituită ca urmare a Acordului de încetare a focului semnat la 21 iulie 1992 între Republica Moldova și Federația Rusă[4], sub auspiciile președinților Mircea Snegur și Boris Elțîn. Acest acord a marcat sfârșitul confruntărilor armate dintre forțele

[1] Pavel Creangă, *Ia hociu rasskazati*..., Elan Poligraf, Chișinău, 2005 (Павел Крянгэ. *Я хочу рассказать*…, Elan Poligraf, Chişinău, 2005, pp. 133-134.
[2] *Ibidem*.
[3] Pavel Creangă, *Op. cit.,* pp. 133-134.
[4] *Acordul cu privire la principiile reglementării paşnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova.*
https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/1992-07-21-ru-moscow-agr_on_principles_of_peaceful_settlem.pdf (12.09.2025)

moldovenești și separatiste, sprijinite activ de unități ale Armatei a 14-a ruse[1]. De asemenea, Documentul mai prevedea crearea unei „Zone de Securitate" (art. 1, §2) și instituirea unei Comisii Unificate de Control (CUC)[2], responsabilă pentru supravegherea încetării focului (art. 2). Structura misiunii este una atipică în raport cu standardele internaționale. Ea include contingente militare moldovenești, transnistrene și ruse, dislocate în zona de securitate Tighina (Bender), cu rolul de a monitoriza respectarea armistițiului[3].

Conform prevederilor art. 3, orașul Tighina a fost declarat zonă supusă unui regim special de securitate, administrată de autoritățile locale de autoadministrare, în cooperare cu CUC, căreia, împreună cu poliția i-a revenit și responsabilitatea menținerii ordinii publice. Art. 4 stipula expres că Armata a 14-a a Federației Ruse, staționată pe teritoriul Republicii Moldova, era obligată să respecte cu strictețe neutralitatea. Prin prevederile stipulate în art. 5 al Acordului se interzicea aplicarea oricăror sancțiuni sau blocade și prevedea eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a mărfurilor, serviciilor și persoanelor[4]. În ansamblu, conform art. 7, măsurile consfințite de acord au fost definite drept „o parte foarte importantă a reglementării conflictului prin mijloace politice"[5].

Este necesar de subliniat că, începând cu momentul deciziei politice de încetare a conflictului armat, reprezentanții Republicii Moldova au menținut un dialog constant cu partea rusă. Contrar percepțiilor vehiculate uneori în spațiul public, deciziile adoptate nu au fost impuse unilateral, ci au rezultat din negocieri și înțelegeri reciproce. Fiecare măsură adoptată a fost semnată și asumată de reprezentanții Republicii Moldova. Mai mult, anumite propuneri formulate de partea rusă au fost respinse pe baza argumentelor delegației moldovenești. De exemplu, nu a fost acceptată utilizarea regimentului de parașutiști nr. 300, dislocat la Chișinău, ca forță pacificatoare. De asemenea, a fost respinsă propunerea de creare a două zone distincte de securitate: una pe linia Tiraspol-Bender, la 5 kilometri de Chișinău, și o alta în raionul Dubăsari. În schimb, forma actuală a

---

[1] Alexander Kurtskhalia, *Analiza juridică a acordului moldo-rus din 21 iulie 1992 de încetare a focului în conflictul transnistrean,* „Revista Națională de Drept", Vol.48, Nr. 2 2022. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/65-70_33.pdf (12.09.2025)

[2] *Hotărâre Nr. 744 din 03-10-2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea delegației Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control,* https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103252&lang=ro (12.09.2025)

[3] *Acordul cu privire la principiile reglementării paşnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova*, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/1992-07-21-ru-moscow-agr_on_principles_of_peaceful_settlem.pdf (12.09.2025).

[4] *Ibidem*.

[5] *Ibidem*.

zonei de securitate unice, continue, pe ambele maluri ale Nistrului**,** reprezintă o propunere a părții moldovenești[1].

Implementarea Acordului a constituit un prim test major pentru Marele Stat Major al Armatei Naționale**,** care abia se afla în proces de constituire instituțională. Planificarea, organizarea și participarea contingentului moldovenesc la FMP au fost realizate la un nivel înalt, succes datorat profesionalismului și responsabilității ofițerilor implicați. Această experiență a consolidat cunoștințele și practica în domeniul operațiunilor de menținere a păcii**,** domeniu relativ necunoscut militarilor moldoveni la acea dată. De asemenea, Forțele de Menținere a Păcii din zona de securitate constituie un instrument al deciziei politice, fundamentat pe principiul consensului, dar și pe mecanismele de influență în cadrul CUC, fapt ce a generat de-a lungul timpului favorizarea intereselor Federației Ruse. Activitatea acestora se desfășoară în baza mandatului atribuit de CUC, ceea ce face ca Operațiunea de Menținere a Păcii pe Nistru (OMP) să reprezinte parte integrantă a procesului politic de soluționare a conflictului transnistrean și să nu poată fi analizată în mod izolat.

2. Evoluția Operațiunii de Menținere a Păcii pe Nistru

Pentru o mai bună comprehensiune a rolului Operațiunilor de Menținere a Păcii în zona estică a Republicii Moldova, se impune realizarea unei treceri succinte în revistă a evoluției acestora**.** Evoluția Operațiunii de Menținere a Păcii pe Nistru poate fi structurată în mai multe etape, determinate de dinamica procesului politic al negocierilor dintre părți:

Prima etapă, considerată una de succes (iulie 1992- martie 1998)**,** a fost caracterizată prin atingerea obiectivelor militar-politice imediate ale misiunii. Astfel, au fost restabilite pacea și ordinea publică, iar premisele reizbucnirii conflictului armat au fost eliminate. Printre realizările concrete se numără: încetarea focului între părți, retragerea formațiunilor militare combatante, crearea zonei de securitate și instituirea punctelor de control și trecere pe perimetrul acesteia, inclusiv pe principalele puncte de traversare a Nistrului. Totuși, contingentele militare trilaterale (moldo – ruso - transnistrene), constituite conform Acordului de încetare a focului, pot fi considerate doar în mod convențional „forțe de menținere a păcii". Această calificare este discutabilă, având în vedere că formatul pacificator includea reprezentanți ai părților anterior implicate în confruntări armate, ceea ce contravine principiilor consacrate ale operațiunilor de menținere a păcii desfășurate sub egida Organizației Națiunilor Unite. De asemenea, aplicarea principiului consensului în procesul decizional atât la nivel militar (Comandamentul Militar Întrunit), cât și la nivel politic (Comisia Unificată de Control - CUC), a generat ulterior blocaje și a favorizat conservarea situației. În consecință, doar obiectivul principal al Acordului - încetarea confruntărilor armate

[1] Pavel Creangă, *Op. cit*., pp. 110-123.

- a fost pe deplin realizat, în timp ce celelalte obiective, precum demilitarizarea zonei de securitate, eliminarea completă a sancțiunilor și obstacolelor în calea circulației libere a persoanelor, bunurilor și serviciilor, nu au fost atinse[1] .

Încetarea ostilităților și diminuarea riscului reluării acestora au stat la baza unor decizii ulterioare adoptate separat și în comun de către părți. Federația Rusă a decis să nu trimită contingente militare din interiorul țării, atribuind această responsabilitate Grupului Operațional al Federației Ruse dislocat în Transnistria. Până în iunie 1996, contingentul rus al FMP a fost asigurat de unități aeropurtate din Tula și Pskov, în total fiind rotați șapte contingente, cu schimbări semestriale. Republica Moldova, la rândul său, a trecut de la utilizarea rezerviștilor la includerea militarilor în termen, care au înlocuit treptat efectivele de rezervă[2].

În perioada 1994–1996, prin decizii CUC, a fost redus semnificativ numărul posturilor de control și trecere din zona de securitate, fapt ce a facilitat circulația populației și a diminuat sarcina contingentelor militare. De asemenea, până la sfârșitul anului 1993 au fost neutralizate peste 11.000 de mine și alte obiecte explozive. Ultimele terenuri minate, aproximativ 80 de hectare situate în apropierea localității Pohrebea, au fost curățate în anul 2000 de un detașament moldovean de genişti, care au distrus 345 de obiecte explozive. Un element definitoriu al acestei etape a fost consolidarea cooperării între militarii celor trei contingente. În pofida faptului că la posturi erau dislocați militari din tabere opuse, nu s-au înregistrat cazuri de ostilitate, răzbunare sau agresiuni fizice ori morale, ceea ce confirmă că natura conflictului a fost preponderent politică.

Cea dea doua etapă, numită etapa reformelor (martie 1998 – august 2004) este marcată prin semnarea la data de 20 martie 1998, la Odessa, în prezența șefului Misiunii OSCE, a *Acordului privind măsurile de creştere a încrederii şi dezvoltarea contactelor dintre părți***.** Documentul prevedea reducerea efectivelor FMP, demilitarizarea zonei de securitate, dislocarea unor forțe ucrainene de menținere a păcii, relaxarea controlului vamal, reconstrucția infrastructurii (poduri peste Nistru), retragerea echipamentului militar rusesc prin Ucraina, combaterea traficului ilegal, protejarea mediului și garantarea drepturilor omului[3].

În contextul evenimentelor din acea perioadă, Republica Moldova a demonstrat voință politică în implementarea acordului, retrăgând ultimele unități militare din zona de securitate (școala militară din Rezina, peste 50 de blindate și aruncătoare de mine). De asemenea, au fost retrase companiile din Copanca și Vadul lui Vodă, iar batalionul din Varnița a fost redus la nivel de companie,

[1] Valeriu Cerba, *Adevărul despre agresiunea rusă în Transnistria,* Tipografia Centrală, Chișinău, 2019, p.67.
[2] *Ibidem.*
[3] *Acordul privind măsurile de creştere a încrederii şi dezvoltarea contactelor dintre cele două părți,* https: // gov .md/ sites / default / files / document / attachments / 1998-03-20-ru-odessa-agreement_on_cbm_and_development_of_c.pdf (12.09.2025).

sarcina principală revenind Batalionului 22 de Menținere a Păcii. Ca urmare, efectivul moldovenesc din FMP a fost redus la circa 500 de militari[1]. La nivel general, contingentele FMP însuma 1.200-1.300 de militari, cu dotare standard de infanterie, cu excepția contingentului rus, care dispunea de 16 transportoare blindate (TAB), dintre care 13 sunt amplasate la posturi - în pofida angajamentului rus de retragere până la sfârșitul anului 2003. Unitățile militare au fost dislocate astfel: Federația Rusă -la Bender (și o subunitate la Dubăsari); Republica Moldova - la Cocieri, Coșnița și Varnița; Transnistria - la Dubăsari și Grigoriopol, iar observatorii militari au fost dispuși la Dubăsari, Criuleni, Doroțcaia, Vadul lui Vodă și Bender, iar Comandamentul Militar Întrunit cu sediul la Bender[2].

Astfel, ca rezultat al semnării Acordului de la Odessa, în zona de securitate au activat observatori militari ucraineni (10 ofițeri). Aceștia au fost retrași în 2022, odată cu declanșarea războiului din Ucraina. Grupurile de observatori constituie principalul mecanism de monitorizare și reacție rapidă, fiind subordonate CUC și operativ Comandamentului Militar Întrunit. Participarea ofițerilor moldoveni cu experiență în operațiuni ONU și cursuri internaționale a contribuit la profesionalizarea misiunii, însă aplicarea principiului consensului în luarea deciziilor a reprezentat un obstacol major pentru eficiența operațională. Spre sfârșitul primei etape și pe parcursul celei de-a doua, activitatea CUC și a Comandamentului Militar Întrunit s-a redus la constatarea și raportarea încălcărilor depistate de observatori, fără adoptarea unor măsuri ferme. Introducerea comandantului militar al contingentului transnistrean în componența CUC, cu acceptul părții moldovenești, a politizat procesul decizional și a permis blocarea frecventă a unor acțiuni necesare[3].

Cea de a treia etapă, numită etapa crizei și conservării (august 2004 - prezent**)** este caracterizată prin faptul că în perioada de după încetarea conflictului armat, partea transnistreană a introdus în zona de securitate unități militare dotate cu tehnică de luptă și armament, trupe de grăniceri, posturi de frontieră și centre de instruire militară. Totodată, aceste structuri au restricționat accesul grupurilor de observatori militari la obiectivele civile și militare din regiune, diminuând în mod deliberat rolul Forțelor de Menținere a Păcii (FMP) în gestionarea situației, contrar mandatului și atribuțiilor acestora. Un exemplu ilustrativ îl constituie evenimentul din 26 iulie 2004, când miliția transnistreană a ocupat orfelinatul din Tighina și a interzis accesul celor aproximativ 60 de copii reveniți dintr-o tabără de vară, care au fost nevoiți să petreacă noaptea în aer liber. Incidentul a generat reacții sociale,

[1] Ion Coropcean, *Operațiunea de menținere a păcii în Zona de Securitate pe Nistru – unele realizări și rezerve* „Cohorta. Revistă de Istorie Militară", Nr. 2, 2020, pp. 141-152.
[2] *Contingentele Forțelor de Menținere a Păcii în Zona de Securitate*, Ministerul Apărării al Republicii Moldova, https: //www. army. md /?lng=2&action=show&cat=163 (12.09.2025)
[3] *Ibidem*.

concretizate prin organizarea de pichete de către profesori, părinți și elevi la școlile amenințate cu închiderea de către administrația de la Tiraspol.

În aceeași perioadă, administrația transnistreană a inițiat acțiuni de blocare și ulterior de preluare a infrastructurii feroviare care funcționa integrat cu partea dreaptă a Nistrului, a portului de la Varnița și Bender, precum și a activităților agricole ale locuitorilor din Coșnița, Doroțcaia și Cocieri. Totodată, au fost instalate posturi suplimentare de control și au fost limitate serviciile de telefonie mobilă. Pentru FMP, aceste evenimente au marcat începutul celei de-a treia etape - caracterizată prin criză și stagnare - determinată de imposibilitatea exercitării unei influențe militare reale asupra evoluțiilor din zona de securitate.

Un aspect deosebit de relevant constă în statutul juridic precar al militarilor Federației Ruse dislocați în regiune. Conform Legii nr. 448/2003 privind statutul forțelor militare străine pe teritoriul Republicii Moldova, prevederile legale nu se aplică formațiunilor militare ale Federației Ruse, care, în conformitate cu Acordul din 1992, urmează a fi retrase de pe teritoriul național. De asemenea, aceste reglementări nu vizează contingentele create pentru asigurarea regimului de securitate în baza acordului menționat[1]. Prin urmare, prezența militară rusă rămâne în afara cadrului juridic al Republicii Moldova, consolidând un regim de ambiguitate legală.

Această situație, dublată de stagnarea și lipsa de adaptare a mecanismului de pacificare - inclusiv rolul observatorilor militari, organizarea posturilor de control și principiile de conducere în cadrul Comandamentului Militar Întrunit - a generat vulnerabilități majore. Consecința cea mai gravă a fost incidentul din 1 ianuarie 2012, când un tânăr din satul Pârâta (raionul Dubăsari) a fost împușcat mortal de un pacificator rus cu muniție interzisă de ONU, în timp ce încerca să traverseze un post de control. Cazul a fost examinat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a condamnat Federația Rusă în unanimitate[2] .

Deși în anii precedenți au existat incidente în care utilizarea armamentului a provocat victime atât în rândul militarilor, cât și al civililor, acestea au fost atribuite în general imprudenței sau încălcării regulilor de securitate. Incidentul din 2012 constituie însă un caz singular, în care arma a fost folosită în mod intenționat asupra unei persoane civile, demonstrând persistența unor instrucțiuni depășite și inadecvate pentru realitățile post-conflict. Menținerea consensului drept principiu fundamental în adoptarea deciziilor a împiedicat modificarea acestor reglementări. Mai mult, amplasarea posturilor tripartite doar pe podurile de peste Nistru, și nu pe linia de confruntare de pe traseul Grigoriopol–Dubăsari, a condus la izolarea

[1] *Legea Nr.448/2003 cu privire la statutul forței militare străine în Republica Moldova*, https: //www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=28813&lang=ro (12.09.2025).
[2] *CEDO a condamnat Rusia pentru uciderea lui Vadim Pisari de către pacificatorul său*, https://www.dw.com/ro/cedo-a-condamnat-rusia-pentru-uciderea-lui-vadim-pisari-de-către-pacificatorul -său /a-18396810 (12.09.2025).

comunităților aflate sub jurisdicția Republicii Moldova pe malul stâng, inclusiv a satului Pârâta. Această configurație a infrastructurii de securitate a contribuit la consolidarea unei stări de vulnerabilitate structurală a populației locale.

Un element definitoriu al stagnării mecanismului de pacificare îl constituie instalarea posturilor ilegale de către administrația de la Tiraspol în zona de securitate, începând cu anul 2004. Aceste acțiuni reflectă schimbarea de roluri și asumarea unilaterală a autorității de gestionare a situației de securitate în regiune. În prezent, în zona de securitate funcționează 15 posturi ale Forțelor de Menținere a Păcii (FMP), instituite în conformitate cu deciziile Comisiei Unificate de Control (CUC). Concomitent însă, fără acceptul acesteia, sunt active 24 de posturi și puncte de trecere staționare, gestionate de structurile de grăniceri, vamă, migrație și miliție ale regiunii transnistrene. Prin activitatea lor, acestea conturează de facto o frontieră administrativă a regiunii separatiste, contravenind Acordului din 21 iulie 1992 și deciziilor ulterioare ale CUC[1].

Relevant în acest context este Acordul de la Odessa din 20 martie 1998[2] „Cu privire la măsurile de încredere și dezvoltarea contactelor între Republica Moldova și Transnistria", care, conform prevederilor punctului 4, „în mod expres necesită elaborarea unor propuneri privind reducerea treptată a posturilor de grăniceri transnistrene, în vederea creării unui regim favorabil pentru libera circulație a persoanelor, bunurilor și serviciilor". De-a lungul anilor, partea moldovenească a depus eforturi pe diverse platforme de dialog pentru implementarea acestor prevederi, inclusiv pentru eliminarea posturilor ilegale.

Cu toate acestea, reprezentanții administrației transnistrene au evitat constant angajamentele politice referitoare la asigurarea liberei circulații, invocând motive diverse. Situația s-a agravat în mod considerabil odată cu declararea stării de urgență pentru combaterea pandemiei COVID-19. Începând cu 12 martie 2020, autoritățile de la Tiraspol au instalat în mod unilateral aproximativ 37 de posturi mobile în jurul localităților aflate sub jurisdicția autorităților constituționale ale Republicii Moldova, consolidând astfel controlul teritorial și restricționând mobilitatea populației[3]. În același timp, încercările observatorilor militari de a se deplasa în teren pentru a documenta în mod regulamentar aceste încălcări au fost în

[1] *Ibidem*.
[2] *Acordul privind măsurile de creştere a încrederii şi dezvoltarea contactelor dintre cele două părţi*, https: // gov .md/ sites / default / files / document / attachments / 1998-03-20-ru-odessa-agreement_on_cbm_and_development_of_c.pdf (12.09.2025).
[3] *Tiraspolul refuză să discute despre cele 37 de posturi instalate ilegal. Ședința CUC, amânată*, https://tv8.md/2020/05/29/tiraspolul-refuza-sa-discute-despre-cele-37-de-posturi-instalate-ilegal-sedinta-cuc-amanata?fbclid=IwY2xjawM_tj5leHRuA2FlbQIxMQBicmlkETFyMXZyaHEzalBRN1pPYTBjAR4hX3D-eqSa_gKc1h9hQf2EMfFxroMNu0COV2aaR8VVjy9YP19agIoCgSXQoQ_aem_jeWml_KZzKQdgRRLfcHGzg (12.09.2025).

mod repetat blocate de partea transnistreană. Totuși, o parte dintre cazuri au fost consemnate de Misiunea OSCE în Republica Moldova, în baza „Principiilor de cooperare dintre Comisia Unificată de Control și Misiunea OSCE în Republica Moldova", semnate în 2004, și prezentate ulterior în cadrul CUC. Cu toate acestea, lipsa consensului a împiedicat adoptarea unor decizii, întrucât partea transnistreană a refuzat sistematic includerea subiectului pe agenda Comisiei și examinarea sa în mod oficial.

Problematica instalării posturilor ilegale și a restricționării liberei circulații a cetățenilor a constituit subiect al discuțiilor politice la nivel înalt. Astfel, la 28 iulie 2020, în cadrul întrevederii dintre Președintele Republicii Moldova și liderul administrației de la Tiraspol[1], cel din urmă a recunoscut existența posturilor ilegale, precizând că din numărul total instalat anterior au rămas doar 11. Prin această declarație, liderul transnistrean și-a asumat implicit responsabilitatea pentru instituirea posturilor și pentru rolul pe care acestea îl joacă în gestionarea situației de securitate[2]. Această poziționare scoate în evidență vulnerabilitățile mecanismului actual de monitorizare a zonei de securitate, reflectă sfidarea de către Tiraspol a cadrului de pacificare de pe Nistru și contribuie, în prezent, la diminuarea încrederii populației în formatul existent al operațiunii.

Evenimentele caracteristice etapei a treia relevă faptul că tensiunile de natură nemilitară au atins un nivel maxim. Pe de o parte, Forțele de Menținere a Păcii (FMP) și-au dovedit incapacitatea și lipsa de competență în gestionarea unor asemenea provocări, iar pe de altă parte, administrația de la Tiraspol și-a realizat obiectivele politice, consolidând controlul asupra frontierei administrative și limitând activitatea ultimelor întreprinderi care funcționau într-un sistem economic unitar la nivel republican. Astfel, etapa a treia demonstrează că FMP și-au îndeplinit sarcina militară inițială, în timp ce procesele actuale din zona de securitate sunt preponderent de natură nemilitară și ar trebui soluționate prin implicarea administrației locale, organelor de drept, autorităților centrale și factorilor politici. În această logică, se impune consolidarea unor noi mecanisme de natură politică, menite să fie asumate pe agenda clasei politice naționale. Acestea constituie o alternativă viabilă la contestarea formatului FMP, întrucât modificarea acestuia depinde de consensul tuturor participanților la misiune. În acest sens, activitatea politico-diplomatică, bazată pe promovarea interesului național al reintegrării teritoriale, rămâne principalul instrument al Chișinăului.

---

[1] *Preşedintele Republicii Moldova a avut o întrevedere cu liderul Transnistriei*, https://presedinte.md/presa/presedintele-republicii-moldova-a-avut-o-intrevedere-cu-liderul-transnistriei (12.09.2025).

[2] *Întâlnirea Preşedintelui Republicii Moldova cu liderul de la Tiraspol*, http: // vrmoldova.md/actualitate/desi-krasnoselski-spune-ca-au-ramas-11-posturi-ilegale-de-control-vicepremierul-opereaza-cu-alte-cifre/(12.09.2025).

Pornind de la aceste raționamente, în activitatea Forțelor de Menținere a Păcii poate fi conturată cea de a patra etapă, aflată la pragul transformării, urmată de perspectiva încheierii misiunii și a retragerii. Viitoarea misiune, conturată la nivelul clasei politice, este proiectată ca una civilă, cu mandat internațional, și trebuie concepută drept o continuitate a actualei operațiuni, valorificând potențialul acesteia încă neexploatat pe deplin. Din această perspectivă, misiunea existentă urmează să fie finalizată din punct de vedere militar și transformată gradual într-o misiune civilă, într-un cadru de continuitate și nu printr-o substituire forțată. Totodată, transformarea sau schimbarea formatului FMP nu va constitui un proces autonom, ci rezultatul firesc al avansării dialogului politic între părți în vederea soluționării diferendului transnistrean și al consolidării măsurilor de încredere între cele două maluri ale Nistrului.

3. Perspective pentru Operațiunea de Menținere a Păcii pe Nistru

Analizând documentele oficiale ale Guvernului Republicii Moldova cu referire la operațiunile de menținere a păcii, se constată că acestea nu furnizează suficiente informații privind perspectivele și viitorul operațiunilor, limitându-se, în mare parte, la menționarea necesității transformării misiunii actuale într-o structură multinațională civilă cu mandat internațional care să includă statele membre ale Uniunii Europene, Federația Rusă și alte state interesate. Totuși, lipsa unui format precis și a unor mecanisme clare de implementare face ca această propunere să reprezinte o variantă redusă și incompletă a ideilor anterioare. În conformitate cu opiniile exprimate în literatura de specialitate, pentru ca o misiune multinațională civilă să funcționeze eficient, este necesară îndeplinirea a trei condiții esențiale:

a) plasarea misiunii sub autoritatea unei structuri neutre, care să prevină utilizarea de către Federația Rusă a unor mecanisme de influență exclusivă;

b) instituirea unui mecanism clar de constrângere, capabil să contracareze încălcările drepturilor omului, hărțuirea agenților economici și a transportatorilor, precum și alte abuzuri. Acest mecanism trebuie să fie riguros definit și aplicabil, întrucât un cadru vag ar putea conduce la perpetuarea conflictelor între observatori și structurile regimului de la Tiraspol (miliție, vamă, servicii de migrație ș.a.);

c) asigurarea unei logistici funcționale, condiție indispensabilă pentru instituirea și menținerea eficienței misiunii în situații de criză, în care organizarea sprijinului logistic se poate dovedi extrem de dificilă.

O alternativă mai favorabilă pentru interesele regiunii transnistrene constă în menținerea actualului format tripartit al operațiunii de menținere a păcii, dar cu implementarea unor măsuri care să-i sporească funcționalitatea:

a) îmbunătățirea schimbului de informații privind structura, efectivele și localizarea unităților militare și a armamentului, precum și garantarea accesului nestingherit al observatorilor militari în unitățile dislocate în zona de securitate, aflate în afara controlului Comisiei Unificate de Control (CUC);

b) transformarea postului de menținere a păcii nr. 10 (Federația Rusă), amplasat pe Podul Bender-Parcani, dintr-un post unilateral într-unul tripartit, conform alineatului 3, lit. „b" din decizia CUC din 30 iulie 1992, Protocolul nr. 4[1];

c) acordarea Misiunii OSCE a dreptului de a efectua inspecții și monitorizări asupra oricărui obiect din zona de securitate;

d) soluționarea situației instituțiilor penitenciare din Bender aflate sub autoritatea Ministerului Justiției al Republicii Moldova, condiționată de eliminarea departamentului militar al Centrului Regional de Pregătire (brigadă de infanterie) din incinta cetății, spațiu în care CUC nu deține competențe privind controlul efectivelor, al mișcării militarilor (sosire–plecare) sau al nivelului de dotare[2] .

Astfel, *Acordul cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova*[3] conține o serie de rezerve interne care pot constitui baza unor transformări structurale ale actualului mecanism de menținere a păcii. Valorificarea acestor rezerve ar permite Comisiei Unificate de Control (CUC) să inițieze tranziția către o nouă etapă a operațiunii prin implementarea unor obiective de reformă, fundamentate pe bune practici internaționale și susținute de expertiza unor organizații precum ONU și OSCE.

În acest context, un prim obiectiv îl reprezintă realizarea unei analize exhaustive a activității Forțelor Mixte de Menținere a Păcii (FMP). Această evaluare ar trebui să vizeze atât CUC ca organ de coordonare, cât și contingentul militar, comandamentul și posturile de control, cu scopul de a identifica deficiențele funcționale și de a formula recomandări de adaptare la realitățile post-conflict.

Un al doilea obiectiv constă în revizuirea și actualizarea cadrului normativ de funcționare a forțelor și a observatorilor militari, în vederea alinierii acestuia la condițiile de securitate și la necesitățile contemporane ale zonei de securitate[4].

De asemenea, ar fi necesară eliminarea posturilor staționare și înlocuirea lor cu un sistem de patrulare mobilă**,** care să reducă gradul de militarizare și să asigure o mai mare flexibilitate operațională. În paralel, se impune raționalizarea efectivelor**,** prin reducerea acestora la un contingent de 100–150 de militari angajați prin contract pentru fiecare parte, precum și concentrarea trupelor în unul sau două centre de dislocare comună, ceea ce ar facilita coordonarea și

[1] *Reforma misiunii de pacificare din Transnistria: o premiză pentru soluţionarea conflictului*, Kiev, 2014. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.viitorul.org/files/10.pdf (12.09.2025).
[2] *Ibidem.*
[3] *Acordul cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova*, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/1992-07-21-ru-moscow-agr_on_principles_of_peaceful_settlem.pdf (12.09.2025).
[4] *Ibidem*.

transparența. Totodată, un pas esențial îl constituie retragerea tehnicii blindate din posturile mixte, măsură ce ar diminua percepția de presiune militară asupra populației civile. În planul consolidării capacităților, se recomandă crearea unui centru specializat de pregătire pentru operațiunile de menținere a păcii și organizarea unor programe comune de instruire a observatorilor și militarilor, inclusiv prin integrarea acestora în programele oferite de organismele internaționale (exerciții, cursuri, seminare)[1].

Un alt obiectiv de fond privește *reconfigurarea zonei de securitate*, printr-o abordare etapizată. În prima etapă, ar putea fi excluse zonele nordice (Camenca-Rîbnița) și sudice (Slobozia), care, din 1992, nu au găzduit formațiuni de menținere a păcii și unde nu s-au înregistrat incidente. Acestea constituie exemple elocvente privind posibilitatea finalizării misiunii. Într-o a doua etapă, procesul ar putea viza simplificarea sau chiar lichidarea zonei centrale (Bender)**,** unde persistența unor tensiuni reclamă soluții mai complexe[2]. Implementarea graduală a acestor măsuri ar contribui la creșterea încrederii reciproce între părțile implicate, la diminuarea tensiunilor persistente și la crearea condițiilor pentru asigurarea libertății de circulație a persoanelor, bunurilor și mijloacelor de transport**.** În acest mod, transformarea mecanismului de menținere a păcii ar putea deveni nu doar o condiție tehnică, ci și un catalizator pentru procesele politice de reintegrare a Republicii Moldova.

Se remarcă faptul că, după declanșarea războiului din Ucraina la 24 februarie 2022, Comisia Unificată de Control (CUC) și-a menținut activitatea neîntreruptă, întreprinzând o serie de măsuri pentru asigurarea stabilității în Zona de Securitate de pe Nistru. Printre aceste măsuri se numără:

a) Monitorizarea și raportarea situației – CUC a continuat să desfășoare ședințe săptămânale la Bender, în cadrul cărora au fost analizate rapoartele Comandamentului Militar Întrunit privind situația din Zona de Securitate. Aceste rapoarte au evidențiat prezența posturilor ilegale ale structurilor de forță transnistrene, indicând sfidarea regimului de securitate stabilit prin *Acordul din 21 iulie 1992*[3];

b) Asigurarea liberei circulații și a ordinii publice – CUC a abordat aspecte privind libertatea de circulație a cetățenilor și a funcționarilor electorali în Zona de

[1] *Ibidem*.
[2] *Ibidem*.
[3] *Delegația Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control semnalează prezența posturilor ilegale în Zona de Securitate*, https://www.moldpres.md/rom/oficial/delegatia-r-moldova-in-comisia-unificata-de-control-semnaleaza-prezenta-posturilor-ilegale-in-zona-de-securitate (12.09.2025).

Securitate, subliniind importanța neîmpiedicării desfășurării proceselor electorale și menținerii ordinii publice[1];

c) Verificarea reducerii posturilor ilegale. În februarie 2025, reprezentanții regiunii transnistrene au raportat reducerea numărului de posturi ilegale din Zona de Securitate. CUC a decis ca observatorii militari din cadrul Forțelor Mixte de Menținere a Păcii să efectueze verificări pe teren pentru a confirma autenticitatea acestor informații [2].

Prin aceste acțiuni, CUC a urmărit menținerea stabilității și securității în Zona de Securitate, adaptându-și activitatea la provocările generate de conflictul din Ucraina. De asemenea, operațiunea de menținere a păcii desfășurată în regiunea transnistreană trebuie analizată prin prisma dimensiunii politice. Militarii care fac parte din Forțele de Menținere a Păcii implementează deciziile adoptate de actorii politici, iar cooperarea directă a militarilor din Republica Moldova și regiunea transnistreană poate constitui un exemplu de bune practici pentru formularea și aplicarea deciziilor politice în procesul de reintegrare a țării. Realizarea obiectivelor menționate se încadrează în limitele și prerogativele actualului format al *Acordului din 21 iulie 1992*, însă impune adoptarea unor abordări inovatoare**,** adecvate condițiilor contemporane. Implementarea acestora reprezintă, în primul rând, o prerogativă a actorilor politici**,** care trebuie să le abordeze în cadrul dialogului cu participanții la misiune.

În același timp, procesele de dialog politic trebuie să fie sensibile la contextul internațional**,** luând în considerare faptul că formatul de negocieri 5+2 a fost suspendat ca urmare a declanșării războiului pe scară largă în Ucraina. Astfel, progresele viitoare în domeniul reintegrării Republicii Moldova vor depinde de doi factori principali:

1. evoluțiile geopolitice care vor urma în regiune după încheierea conflictului din Ucraina;
2. nivelul de pregătire și voința părților implicate de a asigura un proces efectiv de reintegrare.

Prin urmare, succesul oricăror reforme sau ajustări ale mecanismelor de menținere a păcii va fi condiționat atât de capacitatea actorilor interni de a valorifica cadrul existent**,** cât și de conjunctura geopolitică regională, ceea ce subliniază caracterul complex și multidimensional al procesului de stabilizare și reintegrare a Republicii Moldova.

---

[1] *Ordinea publică și libera circulație în Zona de Securitate, în centrul discuțiilor în cadrul Comisiei Unificate de Control,* https://www.gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa-bpr/ordinea-publica-si-libera-circulatie-zona-de-securitate-centrul-discutiilor (12.09.2025).

[2] *Problema eliminării posturilor ilegale din Zona de Securitate abordată la ședința Comisiei Unificate de Control,* https://www.gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa-bpr/problema-eliminarii-posturilor-ilegale-din-zona-de-securitate-abordata-la (12.09.2025).

Concluzii

În contextul discuțiilor cu referire la (in)eficiența misiunii, apar tot mai multe opinii contradictorii cu referire la caracterul ambivalent al misiunii, care deseori este considerat atât un succes militar, cât și un eșec politic.

Misiunea de menținere a păcii din zona estică a Republicii Moldova este deseori prezentată ca un „succes" din perspectiva securității imediate. Este incontestabil faptul că, în cei peste 30 de ani de existență, aceasta a reușit să prevină reluarea ostilităților și să mențină o stabilitate militară relativă. În termeni de peacekeeping minimalist, obiectivul său fundamental -încetarea permanentă a focului - a fost îndeplinit. Cu toate acestea, o analiză critică relevă că această stabilitate are un caracter superficial și precar. Misiunea nu a fost urmată de un proces consistent de peacebuilding, în sensul de reconstrucție instituțională, reconciliere societală și negociere politică și asigurarea integrității statului. În lipsa unor mecanisme eficiente de tranziție, rezultatul a fost consolidarea statu-quo-ului și „înghețarea" conflictului. Din acest punct de vedere, eficiența misiunii este sever limitată, transformându-se într-o sursă de stagnare mai degrabă decât într-un catalizator al păcii.

Un principiu fundamental al operațiunilor internaționale de menținere a păcii este imparțialitatea. În cazul zonei transnistrene, acest principiu este grav compromis. Federația Rusă, actor principal al conflictului din 1992, a devenit concomitent „garant al păcii" și parte dominantă a misiunii. Această dublă calitate afectează credibilitatea mecanismului și generează suspiciuni constante cu privire la obiectivele sale reale. Mai mult, absența unui mandat explicit din partea ONU sau OSCE limitează legitimitatea internațională a misiunii. Deși OSCE are un rol consultativ în procesul de negocieri[1] („formatul 5+2"), aceasta nu exercită niciun control efectiv asupra Zonei de Securitate. În aceste condiții, misiunea este percepută mai degrabă ca un aranjament unilateral rusesc decât ca un mecanism multilateral de securitate. Consecința directă este o divizare a percepțiilor: Chișinăul și partenerii occidentali contestă imparțialitatea și legitimitatea misiunii, în timp ce Tiraspolul și Moscova o prezintă ca pe un exemplu de stabilitate. Această dihotomie afectează inclusiv negocierile politice, deoarece fiecare parte instrumentalizează formatul de securitate în funcție de propriile interese.

Analiza critică nu poate ignora dimensiunea geopolitică a misiunii. Prezența militară rusă pe teritoriul Republicii Moldova, mascată sub forma „forțelor de menținere a păcii", reprezintă un mijloc eficient de proiecție a influenței Kremlinului în regiune. În acest sens, misiunea funcționează ca un instrument de politică externă, având un impact direct asupra orientării strategice a Chișinăului. Federația Rusă utilizează această prezență ca pârghie de presiune

[1] *Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa Misiunea în Moldova*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/2/a/425252_0.pdf (12.09.2025).

pentru a împiedica apropierea Republicii Moldova de NATO și chiar de Uniunea Europeană. Din perspectivă critică, misiunea nu este doar un mecanism de securitate, ci și un vector de control geopolitic. Această realitate este confirmată de faptul că Moscova a refuzat constant retragerea trupelor sale, în pofida angajamentelor asumate la summitul OSCE de la Istanbul (1999)[1]. Astfel, menținerea statu-quo-ului servește intereselor strategice ruse, dar contravine intereselor Republicii Moldova și principiilor dreptului internațional. În consecință, eficiența misiunii trebuie evaluată nu doar prin prisma securității locale, ci și a implicațiilor geopolitice mai largi. În pofida stabilității relative, actualul format de securitate comportă o serie de riscuri structurale:

- *Risc de blocaj permanent* – absența unui mecanism de tranziție către o soluție politică perpetuează conflictul înghețat și creează dependență de statu-quo.
- *Risc de instrumentalizare geopolitică* – misiunea poate fi folosită de Federația Rusă pentru a destabiliza Republica Moldova în momente de criză regională (de exemplu, în contextul războiului din Ucraina).
- *Risc de lipsă de transparență* - monitorizarea incidentelor din Zona de Securitate este controlată de CUC, ceea ce reduce posibilitatea unei evaluări obiective și independente.
- *Risc de erodare a legitimității* - percepția negativă a misiunii în rândul populației moldovenești poate genera tensiuni sociale și politice interne.
- *Risc de securitate regională* - prezența trupelor ruse în zona transnistreană, la granița cu Ucraina, reprezintă o sursă de instabilitate în contextul conflictului ruso-ucrainean.

Aceste riscuri demonstrează că stabilitatea aparentă este fragilă și dependentă de factori externi. În absența unei reforme, misiunea riscă să devină un factor de vulnerabilitate, mai degrabă decât un garant al păcii. În acest context apare întrebarea cu referire la alternativele actualului format. Literatura de specialitate și discursul politic identifică mai multe opțiuni:

a) *Transformarea misiunii într-una civilă, sub egida OSCE*. Această opțiune ar crește imparțialitatea și legitimitatea internațională, dar întâmpină opoziția fermă a Federației Ruse și a Tiraspolului.

b) *Internaționalizarea sub egida ONU.* O misiune ONU ar oferi cea mai înaltă legitimitate, însă ar necesita acordul Consiliului de Securitate, unde Rusia are drept de veto.

c) *Transformarea într-o misiune mixtă OSCE–UE*. Această variantă ar combina expertiza OSCE cu resursele UE și ar putea avea susținerea partenerilor occidentali, dar depinde de contextul geopolitic și de echilibrul de putere.

[1] *Istanbul document 1999*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/6/5/39569.pdf (12.09.2025).

d) *Menținerea statu-quo-ului*. Cea mai probabilă opțiune pe termen scurt, însă cu riscul perpetuării conflictului înghețat și al erodării legitimității Republicii Moldova.

Fiecare scenariu prezintă avantaje și dezavantaje, dar toate indică o direcție comună: necesitatea reducerii rolului dominant al Federației Ruse și creșterea gradului de implicare internațională. Discuția asupra eficienței misiunii de pace din zona transnistreană conduce inevitabil la o concluzie ambivalentă. Din perspectiva securității imediate, aceasta a funcționat, reușind să prevină războiul. Din perspectiva unei soluții politice durabile, misiunea s-a dovedit ineficientă, blocând procesele de reconciliere și consolidând statu-quo-ul.

Bibliography

Books and studies

1. Cerba, Valeriu, *Adevărul despre agresiunea rusă în Transnistria*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2019, 432 p.
2. Coropcean, Ion, *Operațiunea de menținere a păcii în Zona de Securitate pe Nistru – unele realizări și rezerve*, „Cohorta. Revistă de Istorie Militară", Nr. 2, 2020, pp. 141-152.
3. Creangă, Pavel. *Ia hociu rasskazati*..., Elan Poligraf, Chișinău, 2005 (Крянгэ П. *Я хочу рассказать*…, Elan Poligraf, Chişinău, 2005. 356 p.)
4. Kurtskhalia, Alexander, *Analiza juridică a acordului moldo-rus din 21 iulie 1992 de încetare a focului în conflictul transnistrean*, „Revista Națională de Drept", vol. 48, nr. 2, 2022, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/65-70_33.pdf
5. *Reforma misiunii de pacificare din Transnistria: o premiză pentru soluţionarea conflictului*, Kiev, 201,. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.viitorul.org/files/10.pdf

Documents

1. *Acordul cu privire la principiile reglementării paşnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova*, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/1992-07-21-ru-moscow-agr_on_principles_of_peaceful_settlem.pdf
2. *Acordul privind măsurile de creştere a încrederii şi dezvoltarea contactelor dintre cele două părţi.* https://gov.md/sites/default/files/document/attachments / 1998-03-20-ru-odessa-agreement_on_cbm_and_development_of_c.pdf
3. *Declarația de Independență a Republicii Moldova*. Lege privind Declaraţia de independenţă a Republicii Moldova nr. 691-XII din 27.08.1991, Monitor nr.

11-12/103, 118 din 1991. https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&id=276&idc=11.
4. *Istanbul document 1999*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/6/5/39569.pdf.
5. *Legea nr.448/2003 cu privire la statutul forței militare străine în Republica Moldova*, https: //www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=28813&lang=ro.
6. *Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa Misiunea în Moldova,* chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/2/a/425252_0.pdf.

Media publications

1. *CEDO a condamnat Rusia pentru uciderea lui Vadim Pisari de către pacificatorul său,* https://www.dw.com/ro/cedo-a-condamnat-rusia-pentru-uciderea-lui-vadim-pisari-de-către-pacificatorul -său /a-18396810.
2. *Contingentele Forțelor de Menținere a Păcii în Zona de Securitate*. Ministerul Apărării al Republicii Moldova, https: //www. army. md /?lng=2&action=show&cat=163.
3. *Delegația Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control semnalează prezența posturilor ilegale în Zona de Securitate*,. https://www.moldpres.md/rom/oficial/delegatia-r-moldova-in-comisia-unificata-de-control-semnaleaza-prezenta-posturilor-ilegale-in-zona-de-securitate.
4. *Ordinea publică și libera circulație în Zona de Securitate, în centrul discuțiilor în cadrul Comisiei Unificate de Control*, https://www.gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa-bpr/ordinea-publica-si-libera-circulatie-zona-de-securitate-centrul-discutiilor.
5. *Preşedintele Republicii Moldova a avut o întrevedere cu liderul Transnistriei*, https://presedinte.md/presa/presedintele-republicii-moldova-a-avut-o-intrevedere-cu-liderul-transnistriei.
6. *Problema eliminării posturilor ilegale din Zona de Securitate abordată la ședința Comisiei Unificate de Control*, https://www.gov.md/index.php/ro/comunicate-de-presa-bpr/problema-eliminarii-posturilor-ilegale-din-zona-de-securitate-abordata-la.
7. *Întâlnirea Președintelui Republicii Moldova cu liderul de la Tiraspol*, http: // vrmoldova.md/actualitate/desi-krasnoselski-spune-ca-au-ramas-11-posturi-ilegale-de-control-vicepremierul-opereaza-cu-alte-cifre/.
8. *Tiraspolul refuză să discute despre cele 37 de posturi instalate ilegal. Ședința CUC, amânată,* https://tv8.md/2020/05/29/tiraspolul-refuza-sa-discute-despre-cele-37-de-posturi-instalate-ilegal-sedinta-cuc-amanata?fbclid=IwY2xjawM_tj5leHRuA2FlbQIxMQBicmlkETFyMXZyaHE

zalBRN1pPYTBjAR4hX3D-
eqSa_gKc1h9hQf2EMfFxroMNu0COV2aaR8VVjy9YP19agIoCgSXQoQ_aem_jeWml_KZzKQdgRRLfcHGzg.

Cristina-Alexandra DEFFERT
Lucian Blaga University of Sibiu

ANALIZĂ COMPARATIVĂ ASUPRA STATALITĂȚII ȘI A RECUNOAȘTERII INTERNAȚIONALE ÎN CAZURILE TRANSNISTRIA ȘI KOSOVO

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17943858

Title:	**COMPARATIVE ANALYSIS ON STATESHIP AND INTERNATIONAL RECOGNITION IN THE CASES OF TRANSNISTRIA AND KOSOVO**
Abstract:	*This article addresses the interplay between statehood and international recognition through a critical comparative inquiry into two paradigmatic post-Soviet and post-Yugoslav cases: Transnistria and Kosovo. Departing from the declarative framework of the Montevideo Convention (1933) and integrating constructivist and realist perspectives in international law, the study questions whether juridical criteria of statehood remain analytically sufficient in an era of politicized recognition.* *The findings reveal a profound asymmetry: while Kosovo's partial integration into the international order exemplifies a geopolitically facilitated statehood, Transnistria embodies a deliberately perpetuated de facto existence, sustained by external patronage and strategic ambiguity. Recognition, therefore, emerges not as a neutral legal act but as an instrument of selective legitimation embedded in global power hierarchies. Hence, the paper argues that the coherence of international law on statehood is undermined by the prevalence of double standards, where political expediency eclipses normative consistency. Ultimately, the study advances a critique of the declarative theory's descriptive rigidity and calls for a reconceptualization of recognition as a performative practice that simultaneously constitutes and constrains sovereignty in contemporary international society.*
Keywords:	**Kosovo; Transnistria; Statehood; Recognition; Sovereignty; International Law.**
Contact details of the authors:	E-mail: cristinaalexandra.deffert@ulbsibiu.ro

Introducere

Problematica statalității și a recunoașterii internaționale a devenit, în ultimele decenii, un subiect de dezbatere central în dreptul internațional public și în

studiile de relații internaționale. Într-o arhitectură globală în perpetuă schimbare, în care frontierele politice nu mai sunt întotdeauna reflexul unei ordini juridice universal acceptate, în care principiul suveranității și integrității teritoriale intră adesea în coliziune cu dreptul la autodeterminare, delimitarea clară între entitățile statale și cele non-statale devine din ce în ce mai dificilă. Frontierele juridice și politice ale statalității nu mai corespund întotdeauna realităților de pe teren, iar existența unor entități nerecunoscute sau parțial recunoscute, care exercită totuși funcții statale, contestă paradigma clasică a ordinii westfaliane.

În acest context, cazurile Transnistriei și Kosovo constituie două exemple de referință care reflectă tensiunile dintre criteriile juridice ale statalității și dimensiunea politică a recunoașterii internaționale. Ambele entități și-au proclamat independența față de statele suverane din care s-au separat (Republica Moldova, Serbia) însă traiectoriile lor ulterioare au urmat direcții fundamental diferite. Kosovo, beneficiind de o intervenție internațională sub egida NATO și de un sprijin diplomatic consistent din partea Statelor Unite și a majorității statelor membre ale Uniunii Europene, a reușit să obțină recunoașterea formală din partea a peste o sută de state și să se consolideze ca un actor semnificativ în arhitectura politico-juridică a Balcanilor de Vest. În opoziție, Transnistria, susținută politic, economic și militar de Federația Rusă, a rămas o entitate nerecunoscută oficial de niciun stat membru al Organizației Națiunilor Unite, funcționând într-un regim de statalitate „de facto", cu instituții proprii, dar fără legitimitate internațională. Această diferență de statut relevă un aspect important al dezbaterii contemporane: statalitatea nu se reduce la îndeplinirea criteriilor juridice prevăzute în dreptul internațional, ci depinde în mare măsură de contextul politic și de interesele actorilor internaționali dominanți. În mod paradoxal, recunoașterea, care, în teorie, ar trebui să fie o consecință a existenței obiective a unui stat, devine în practică o decizie politică, selectivă și condiționată de considerente strategice.

Așadar, ipoteza de la care pornește această cercetare este aceea că statalitatea, în absența recunoașterii internaționale, rămâne o formă incompletă de existență politică, lipsită de capacitatea deplină de participare în sistemul internațional. Mai mult, procesul de recunoaștere nu reflectă întotdeauna aplicarea imparțială a normelor juridice, ci exprimă, adesea, rezultatul unui calcul geopolitic în care principiile dreptului internațional sunt interpretate în funcție de interesele de putere ale statelor recunoscătoare. Cazurile Transnistriei și Kosovo oferă astfel două paradigme complementare: una a supraviețuirii prin sprijin extern, în absența legitimității internaționale, și cealaltă a afirmării printr-o recunoaștere selectivă, dar suficientă pentru a asigura integrarea parțială în ordinea juridică internațională.

Statalitatea în dreptul internațional

Conceptul de statalitate ocupă un loc central în dreptul internațional public, fiind definit atât prin criterii juridice, cât și prin realități geopolitice. Conform cadrului normativ consacrat de Convenția de la Montevideo[1] din 1933, statul este recunoscut ca actor al relațiilor internaționale dacă îndeplinește anumite condiții obiective. În acest sens, juristul britanic James Crawford definește statul ca fiind „o persoană juridică recunoscută de dreptul internațional, care deține o populație permanentă, un teritoriu definit, un guvern și capacitatea de a întreține relații cu alte state[2]".

Dintr-o perspectivă normativă clasică, Hans Kelsen susține că „statul este un ordin juridic centralizat, organizat coercitiv, valabil într-un anumit teritoriu" [3], accentuând natura sa legal-instituțională. În ceea ce privește recunoașterea statelor, Thomas D. Grant afirmă că „recunoașterea nu creează statalitatea, ci doar confirmă un fapt deja existent"[4], ceea ce reflectă o abordare declarativă a acestui proces. În schimb, abordarea realistă este bine ilustrată de Stephen Krasner, care consideră că „statalitatea nu este doar un statut juridic, ci și unul politic, profund influențat de putere *și interese"*[5].

Convenția de la Montevideo privind drepturile și îndatoririle statelor, semnată la 26 decembrie 1933 în Uruguay, constituie unul dintre cele mai importante instrumente juridice internaționale în definirea criteriilor moderne ale statalității. Adoptată în cadrul celei de-a Șaptea Conferințe Internaționale a Statelor Americane[6], aceasta a oferit o bază normativă clară și concisă pentru înțelegerea statutului unui stat ca actor în dreptul internațional. Semnată de 19 state, inclusiv de Statele Unite, Peru și Brazilia (ultimele trei cu unele rezerve), convenția reflectă o consolidare a ordinii internaționale în perioada interbelică, în special în contextul noii politici externe americane, cunoscută sub numele de „politica bunului vecin[7]".

Articolul 1 al Convenției stabilește patru condiții esențiale pentru existența unui stat: o populație permanentă, un teritoriu definit, un guvern și capacitatea de a

---

[1] *Convenția privind drepturile și îndatoririle statelor,* Montevideo, 1933, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (25.05.2025).

[2] James R. Crawford, *The Creation of States in International Law*, Oxford University Press, Londra, 2006, p. 37.

[3] Hans Kelsen, *General Theory of Law and State*, Lawbook Exchange Ltd., Clark, 2009, p. 59.

[4] Thomas D. Grant, *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*, Praeger Publishers, Westport, 1999. p. 4.

[5] Stephen D. Krasner, *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, Princeton University Press, Princeton, 1999, p. 33.

[6] Herbert Wright, *The Montevideo Conference and Organization for Peace*, "World Affairs", Vol. 97, Nr. 2, 1934, pp. 100-103.

[7] George W. Grayson Jr., *The Era of the Good Neighbor*, "Current History", Vol. 56, Nr. 334, 1969, pp. 327-332.

intra în relații cu alte state[1]. Aceste elemente au devenit în timp standarde larg recunoscute pentru determinarea statalității în dreptul internațional. De altfel, criteriile menționate subliniază o abordare declarativă a statalității, în care existența unui stat nu depinde de recunoașterea sa de către alte entități internaționale, ci de îndeplinirea acestor condiții obiective. Această teorie se regăsește explicit în articolul 3, care afirmă că „existența politică a statului este independentă de recunoașterea de către celelalte state” [2]. Această perspectivă contrastează cu teoria constitutivă a statalității, potrivit căreia un stat există doar dacă este recunoscut ca atare de alte state suverane. *Convenția de la Montevideo* oferă, astfel, o bază solidă pentru evaluarea obiectivă a statutului unui entități politice, independent de voința sau interesele actorilor internaționali. De asemenea, articolul 11 al convenției interzice expres recunoașterea oricăror câștiguri teritoriale obținute prin forță, fie aceasta militară sau diplomatică coercitivă[3].

Așadar, Convenția reprezintă un pilon normativ de o relevanță deosebită în arhitectura dreptului internațional public, întrucât consacră, într-o formulare sintetică, condițiile minimale necesare pentru definirea entității statale. Această perspectivă este susținută de Comitetul de Arbitraj Badinter, care, într-un context post-Război Rece, a reafirmat că statul reprezintă o realitate factuală, iar recunoașterea sa de către alte state are un rol confirmativ, nu constitutiv[4]. Similar, poziția Elveției exprimă aceeași concepție: existența statului nu este condiționată de recunoaștere, iar absența recunoașterii nu implică inexistența entității statale[5].

Totuși, în practica relațiilor internaționale, aplicarea acestor norme este adesea nuanțată de considerente de ordin politic și strategic. De exemplu, spețe precum Kosovo sau Somaliland ilustrează tensiunea dintre legalitatea formală și legitimitatea recunoscută politic: deși întrunesc criteriile enunțate de Convenție, statutul lor internațional rămâne disputat, fiind dependent într-o mare măsură de gradul de recunoaștere diplomatică[6].

---

[1] Lars Bangert Struwe, Mikkel Vedby Rasmussen, Kristian Knus Larsen, *Report on the International Society and Sovereignty,* Centre for Military Studies, 2012, https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep05264.4.pdf, (25.05.2025).

[2] *Convenția privind drepturile și îndatoririle statelor,* Montevideo, 1933, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (25.05.2025).

[3] Herbert Wright, *Op. cit.*, p. 101.

[4] Alain Pellet, *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee a Second Breath for the Self-Determination of Peoples*, “EJIL”, Vol. 178, Nr. 3, 1992, pp. 178-185.

[5] Paweł von Chamier Cieminski, *A Look at the Evolution of the Right to Self - Determination in International Law*, “Białostockie Studia Prawnicze”, Vol. 25, Nr. 3, 2020, pp. 125-127.

[6] Sascha Dov Bachmann, Martinas Prazauskas, *The Status of Unrecognized Quasi-States and Their Responsibilities Under the Montevideo Convention,* “The International Lawyer”, Vol. 52, Nr. 3, 2019, pp. 393-438.

În plus, în dreptul internațional contemporan, distincția dintre statalitatea de facto și statalitatea de jure constituie un reper pentru înțelegerea modului în care entitățile politice acced la statutul de subiecte ale dreptului internațional. Statalitatea de facto desemnează situația în care o entitate îndeplinește criteriile funcționale ale unui stat, anume control efectiv asupra unui teritoriu, existența unei populații permanente și a unei structuri guvernamentale operative, precum și o capacitate minimală de a gestiona relații externe, fără a beneficia însă de recunoaștere diplomatică oficială[1]. Exemple oferite adesea în acest caz sunt Transnistria sau Somaliland, entități care, deși se comportă ca state și administrează teritoriul sub autoritate proprie, nu sunt recunoscute la nivel internațional și nu participă la organizații internaționale interguvernamentale[2].

Pe de altă parte, statalitatea de jure presupune nu doar existența unui cadru instituțional și teritorial corespunzător, ci și confirmarea acestei existențe prin recunoaștere din partea altor state[3]. Această recunoaștere conferă entității respective legitimitate deplină în ordinea juridică internațională și accesul la drepturi și obligații conferite de tratatele multilaterale și de apartenența la organizații precum Organizația Națiunilor Unite. Kosovo este adesea invocat ca exemplu ilustrativ pentru complexitatea acestui fenomen: deși este recunoscut de un număr semnificativ de state, lipsa unei recunoașteri universale și opoziția unor actori internaționali-cheie îi limitează afirmarea completă de jure[4].

Prin urmare, statalitatea nu poate fi redusă la o formulă statică. Ea este rezultatul unei interacțiuni dinamice între realitatea efectivă a guvernării și validarea juridico-politică externă.[5].

Recunoașterea internațională

Recunoașterea internațională constituie un act suveran și unilateral, aflat la intersecția dintre dreptul internațional și relațiile internaționale, prin care un stat admite existența unui alt stat sau guvern ca subiect autonom de drept internațional, capabil să exercite autoritate efectivă asupra unui teritoriu determinat și să

[1] Adrian Florea, *De Facto States: Survival and Disappearance*, "International Studies Quarterly", Vol. 61, Nr. 2, 2017, pp. 337-351.
[2] Magdalena Dembinska, Aurélie Campana, *Frozen Conflicts and Internal Dynamics of De Facto States: Perspectives and Directions for Research*, "International Studies Review", Vol. 19, Nr. 2, 2017, pp. 254-278.
[3] Kenneth A. Schultz, *What's in a Claim? De Jure versus De Facto Borders in Interstate Territorial Disputes*, "The Journal of Conflict Resolution", Vol. 58, Nr. 6, 2014, pp. 1059-1084.
[4] James Ker-Lindsay, *Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument*, "Europe-Asia Studies", Vol. 65, Nr. 5, 2013, pp. 837-856.
[5] Kenneth A. Schultz, *Op. cit.*, p. 1061.

participe la raporturi internaționale[1]. În plan juridic, recunoașterea este calificată drept declarativă, în sensul că nu creează statalitate, ci doar confirmă existența unui set de condiții obiective. Totuși, aplicarea practică a acestei teorii demonstrează că recunoașterea depășește sfera juridicului și se transformă într-un instrument politic de validare selectivă.

Distincția dintre recunoașterea de jure (completă și definitivă) și cea de facto (limitată și adesea temporară) evidențiază gradul de consolidare a autorității politice și de acceptare internațională a entității în cauză[2]. În același timp, fenomenul recunoașterii parțiale, vizibil în cazuri precum Kosovo, Palestina sau Taiwan, scot în evidență tensiunea dintre universalismul normelor și particularismul intereselor naționale[3].

Din punct de vedere operațional, recunoașterea poate fi explicită, printr-o declarație oficială, sau implicită, dedusă din comportamente ale statelor recunoscătoare, cum ar fi semnarea unui acord bilateral, stabilirea de relații diplomatice sau susținerea candidaturii unui stat în organizații internaționale. În acest sens, admiterea în cadrul Organizației Națiunilor Unite funcționează adesea ca un indicator indirect al recunoașterii, întrucât doar statele suverane pot deveni membre cu drepturi depline[4]. În plus, important este și faptul că recunoașterea unui stat trebuie distinsă de recunoașterea guvernului său[5]. Ordinea internațională admite posibilitatea ca un stat să rămână recunoscut, chiar dacă legitimitatea guvernului aflat la conducere este contestată, mai ales în cazurile în care schimbarea regimului s-a produs prin mijloace neconstituționale. De asemenea, nerecunoașterea unor acte internaționale, cum ar fi anexări teritoriale forțate, nu afectează automat personalitatea juridică internațională a statului în cauză.

Astfel, recunoașterea internațională trebuie înțeleasă ca un act juridico-politic complex care marchează nu doar constatarea unei situații de fapt, ci și asumarea unei poziționări strategice față de ordinea internațională. Așa cum menționa și Thomas D. Grant, "recunoașterea nu creează statalitatea, ci doar confirmă existența sa" [6].

Transnistria: geneză, evoluție și revendicări de statalitate

Conflictul din Transnistria reprezintă unul dintre cele mai semnificative episoade de destabilizare post-sovietică din spațiul est-european. Acesta a implicat

[1] Colin Warbrick, *Recognition of States*, "The International and Comparative Law Quarterly", Vol. 41, Nr. 2, 1992, pp. 473-482.
[2] *Ibidem*, p. 477.
[3] Frank Dietrich, *State Recognition Between Justice and Efficiency*, "Jahrbuch für Recht und Ethik", Vol. 21, 2013, pp. 187-203.
[4] Christian Hillgruber, *The Admission of New States to the International Community*, "European Journal of International Law", Vol. 9, 1998, pp. 491-509.
[5] Frank Dietrich, *Op. cit.*, p. 196
[6] Thomas D. Grant, *Op. cit.*, p. 4.

o confruntare militară de scurtă durată, în anul 1992, între autoritățile moldovenești și forțele separatiste transnistrene, susținute de trupele ruse, și s-a transformat ulterior într-un conflict politic înghețat, cu implicații regionale persistente.

Originea tensiunilor se regăsește în contextul destructurării Uniunii Sovietice și al reformelor de tip perestroika inițiate de Mihail Gorbaciov în a doua jumătate a anilor '80. Liberalizarea parțială a spațiului politic a condus la emergența unor mișcări naționaliste în Republica Moldova, care au culminat cu proclamarea limbii române ca limbă oficială și reintroducerea alfabetului latin. Aceste măsuri au fost percepute ca discriminatorii de către comunitățile rusofone, majoritare în regiunile urbane din stânga Nistrului, unde s-au manifestat reacții separatiste virulente[1].

În septembrie 1990, liderii locali din Transnistria au proclamat unilateral așa-numita „Republică Moldovenească Nistreană", nerecunoscută de comunitatea internațională. Escaladarea tensiunilor s-a concretizat în martie 1992, imediat după aderarea Republicii Moldova la ONU, când autoritățile de la Chișinău au lansat o operațiune militară pentru restabilirea ordinii constituționale în regiune[2]. Conflictul a degenerat rapid în lupte armate, desfășurate cu intensitate deosebită în zonele Tighina, Coșnița și Dubăsari. Sprijinul militar direct oferit de armata rusă forțelor separatiste a contribuit decisiv la eșecul intervenției moldovenești. La 21 iulie 1992, în urma medierii Rusiei, a fost semnat un acord de încetare a focului între președinții Boris Elțin și Mircea Snegur[3]. Documentul a instituit o zonă de securitate supravegheată de Forțele Comune de Menținere a Păcii[4], alcătuite din contingente moldovenești, transnistrene și ruse. Deși ostilitățile armate au încetat, regiunea transnistreană funcționează până astăzi ca un stat de facto, lipsit de recunoaștere internațională.

După armistițiul din 1992, multiple inițiative diplomatice au fost formulate pentru soluționarea conflictului transnistrean. De exemplu, în noiembrie 2003, Federația Rusă a elaborat Memorandumul Kozak[5], care propunea transformarea Republicii Moldova într-un stat federal asimetric. Acest plan prevedea crearea unui parlament bicameral, în care camera superioară (senatul) era structurată într-o manieră ce supradimensiona influența regiunilor separatiste: Transnistria urma să desemneze 9 senatori din totalul de 26, deși populația sa reprezenta doar un sfert din cea a țării, iar Găgăuzia, cu sub 4% din populație, urma să trimită alți 4.

[1] Alex Kliment, *The Transnistrian Dilemma*, "The SAIS Review of International Affairs", Vol. 25, Nr. 1, 2005, pp. 71-73.
[2] Evgheni Cara, *Transnistrian Conflict: The Right to Self-Determination in Vision of Tiraspol*, "Studia Securitatis", Vol. 9, Nr. 1, 2016, pp. 9-11.
[3] Alex Kliment, *Op. cit.*, p. 72.
[4] Eugen Străuțiu, Vasile Tabără, *A Comparative Analysis of the Development on the Two Banks of the Dniestr*, Technomedia, Sibiu, 2015, pp. 63-72.
[5] Alexey K. Pushkov, *Misses Connections*, "The National Interest", Nr. 89, 2007, pp. 52-57.

Memorandumul stipula, de asemenea, menținerea trupelor ruse pe teritoriul moldovenesc pentru încă 20 de ani, contrar statutului de neutralitate consfințit de Constituția Republicii Moldova[1]. În urma protestelor masive la Chișinău și a refuzului autorităților de a semna documentul fără avizul instituțiilor europene, inițiativa a fost abandonată.

Mai mult decât atât, în mai 2005, președintele ucrainean Viktor Iușcenko a propus un nou plan de soluționare în șapte puncte, care prevedea organizarea de alegeri libere în regiune, sub supraveghere internațională, și integrarea Transnistriei ca regiune autonomă în cadrul Republicii Moldova[2]. În sprijinul acestui plan, Ucraina a deschis șase puncte vamale comune cu Republica Moldova la frontiera transnistreană, pentru a combate contrabanda și a restabili controlul economic. În paralel, comunitatea internațională și organizațiile pentru drepturile omului au continuat să condamne regimul autoritar de la Tiraspol pentru încălcări grave ale drepturilor fundamentale, inclusiv arestări arbitrare, tortură și restricționarea libertății politice. Cazul „Ilașcu și alții[3]", soluționat de CEDO în 2004, a evidențiat responsabilitatea atât a Rusiei, cât și a Moldovei, pentru menținerea detenției ilegale a opozanților politici.

Totuși, în ciuda numeroaselor inițiative de mediere, inclusiv cele ale OSCE și în cadrul formatului de negocieri „5+2[4]", conflictul transnistrean continuă să reprezinte un obstacol major în procesul de consolidare a statalității Republicii Moldova. Conflictul transnistrean a lăsat în urmă o diviziune geopolitică adâncă între autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și administrația separatistă de la Tiraspol, cu implicații semnificative pe termen lung asupra stabilității și suveranității statului moldovean. Deși confruntările militare s-au încheiat oficial în iulie 1992, conflictul a intrat într-o fază „înghețată", perpetuată de menținerea trupelor ruse pe teritoriul transnistrean și de sprijinul economic, militar și politic oferit regimului de facto de la Tiraspol de către Federația Rusă[5]. Această stare de fapt a creat un precedent periculos în spațiul post-sovietic, unde granițele statale sunt contestate prin intermediul intervențiilor externe și al enclavelor separatiste. De asemenea, lipsa unui statut clar pentru regiunea transnistreană limitează capacitatea Republicii Moldova de a-și exercita integral suveranitatea și complică procesul de integrare europeană. Pe plan internațional, prezența continuă a trupelor

[1] *Ibidem,* p. 54.
[2] Vitalie Deaconu, *Transnistrian Conflict: Frozen, yet Solvable* în "Central Asia and the Caucasus", Vol. 51, Nr. 3, 2008, p. 321.
[3] CEDO, *Ilaşcu şi alţii împotriva Moldovei şi Rusiei*, https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182666, (23.05.2025).
[4] Alexandru Burian, *Conflictul transnistrean și perspectivele soluționării acestuia: o viziune de la Chișinău "*Revista Moldovenească de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale", Nr. 3, 2011, p. 115.
[5] Mihály Borsi, *Transnistria – An Unrecognised Country Within Moldova*, "South-East Europe Review", Nr. 4, 2007, pp. 45-50.

ruse contravine angajamentelor asumate de Moscova la summit-urile OSCE de la Istanbul (1999) și Porto (2001), subminând arhitectura de securitate regională[1].

Kosovo: parcursul spre independență și recunoaștere

Conflictul armat din Kosovo, desfășurat între 28 februarie 1998 și 11 iunie 1999, se înscrie în contextul mai larg al dezintegrării violente a fostei Iugoslavii și al contestărilor acute ale suveranității statale în regiunea Balcanilor de Vest. În centrul confruntării s-au aflat forțele Republicii Federale Iugoslavia (RFI) și o structură paramilitară formată preponderent din etnici albanezi (KLA), care a urmărit desprinderea regiunii Kosovo de autoritatea sârbă[2].

Conflictul a fost declanșat pe fondul tensiunilor etnopolitice acumulate începând cu anul 1989, când conducerea de la Belgrad, sub Slobodan Milošević, a suspendat autonomia constituțională a provinciei Kosovo și a inițiat politici de marginalizare sistematică a populației albaneze majoritare[3]. Inițial, reacția liderilor albanezi din Kosovo a fost una de tip nonviolent, prin constituirea, sub conducerea lui Ibrahim Rugova, a unui sistem paralel de instituții și prin proclamarea unilaterală, în 1991, a Republicii Kosovo[4]. Această entitate nu a fost recunoscută la nivel internațional, dar a funcționat ca simbol al aspirațiilor naționale ale albanezilor kosovari. Lipsa eficienței acestui demers a accelerat radicalizarea segmentelor tinere ale populației albaneze și au favorizat consolidarea KLA, care a recurs la violență armată începând cu anul 1996. În perioada 1997–1998, KLA a acumulat un important arsenal militar, în principal prin traficul de arme din Albania destabilizată, și a declanșat o serie de acțiuni împotriva poliției și administrației sârbe din Kosovo. Răspunsul autorităților iugoslave a constat într-o ofensivă militară de amploare, marcată de represalii îndreptate împotriva populației civile percepute ca fiind favorabilă mișcării separatiste[5].

După eșuarea negocierilor de la Rambouillet[6] și retragerea Misiunii de Verificare a OSCE, forțele iugoslave au intensificat campania de expulzări și violență, determinând intervenția militară a NATO, la 24 martie 1999[7]. Această

---

[1] Aurelian Lavric, *Soluționarea conflictului transnistrean: o abordare prin prisma negocierilor bazate pe interese*, "Revista Militară", Vol. 15, Nr. 1, 2016, p. 52.
[2] Mark Webber, *The Kosovo War: A Recapitulation*, "International Affairs", Nr. 3, 2009, p. 449.
[3] Cristian Jura, *Kosovo- History and Actuality*, "AGORA International Journal of Juridical Sciences", Nr. 3, 2013, p.78.
[4] Mehmet Öcal, Ayşe Aslıhan Çelenk, *Making of a New State in the Balkans: Kosovo*, "Insight Turkey", Vol. 12, Nr. 4, 2010, pp. 167-183.
[5] Cristian Jura, *Op. cit.*, pp. 76-79.
[6] Marc Weller, *The Rambouillet Conference on Kosovo* în "International Affairs", Vol. 75, Nr. 2, 1999, pp. 246-251.
[7] Klaus Naumann, *NATO, Kosovo, and Military Intervention*, "Global Governance", Vol. 8, Nr. 1, 2002, pp. 13-17.

campanie aeriană, desfășurată fără mandatul Consiliului de Securitate al ONU, a generat dezbateri majore privind legalitatea intervenției, în ciuda justificării umanitare invocate[1]. Operațiunile NATO au cauzat pierderi semnificative, inclusiv printre civili, și au contribuit decisiv la retragerea forțelor iugoslave, formalizată prin Acordul de la Kumanovo[2] (9 iunie 1999). Ulterior, Kosovo a fost plasat sub administrația UNMIK[3], iar KFOR[4] a fost desfășurată. Evaluările post-conflict au documentat peste 13.500 de persoane ucise sau dispărute, între 1,2 și 1,45 milioane de albanezi kosovari strămutați, și aproximativ 200.000 de etnici sârbi, romi și alte minorități forțați să părăsească regiunea în urma războiului. Justiția internațională, prin Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, a emis condamnări pentru crime de război atât împotriva unor oficiali iugoslavi, cât și a unui comandant KLA, evidențiind caracterul bilateral al abuzurilor comise[5].

Războiul din Kosovo a generat un impas politic, lăsând nerezolvat statutul final al provinciei și marcând o etapă prelungită de incertitudine constituțională. În urma încheierii ostilităților și adoptării Rezoluției 1244[6] a Consiliului de Securitate al ONU, Kosovo a fost plasat sub administrația UNMIK, în timp ce, formal, provincia continua să fie considerată parte a RFI, ulterior Serbia. Această ambiguitate juridico-politică a generat blocaje persistente în procesul de soluționare a conflictului. Negocierile formale asupra statutului au fost inițiate abia în 2006, sub egida Națiunilor Unite, cu Martti Ahtisaari în calitate de emisar special[7]. Deși s-au înregistrat progrese pe aspecte tehnice, pozițiile Belgradului și ale Pristinei au rămas ireconciliabile în privința suveranității. În 2007, Ahtisaari a prezentat un plan care recomanda o „independență supravegheată" pentru Kosovo, soluție susținută de SUA, Regatul Unit și alte state occidentale[8]. Totuși, opoziția Rusiei, aliat tradițional al Serbiei și membru permanent al Consiliului de Securitate, a blocat orice rezoluție care nu ar fi fost acceptabilă ambelor părți.

---

[1] Julie A. Mertus, *Operation Allied Force: Handmaiden of Independent Kosovo, "International Affairs",* Vol. 85, Nr. 3, 2009, pp. 461-476.

[2] Cristian Jura, *Op. cit.*, p. 80.

[3] Alexandros Yannis, *The UN as Government in Kosovo*, "Global Governance", Nr. 1, 2004, pp. 67-81.

[4] Cristina Deffert, Iuliana Neagoș, *The Necessity and Efficiency Of NATO-led International Peacekeeping Operations in Kosovo After 1999* , "Studia Securitatis", Nr. 2, 2023, pp. 256-269.

[5] Jeri Laber, Ivana Nizich, *The War Crimes Tribunal for the Former Yugoslavia: Problems and Prospects, "*The Fletcher Forum of World Affairs", Vol. 18, Nr. 2, 1994, pp. 7-16.

[6] Mehmet Öcal, Ayşe Aslıhan Çelenk, *Op. cit.*, p. 178.

[7] Nina Caspersen, *The Pursuit of International Recognition After Kosovo*, "Global Governance", Vol. 21, Nr. 3, 2015, pp. 393-412.

[8] Gary Wilson, *Self-Determination, Recognition and the Problem of Kosovo*, "Netherlands International Law Review", Vol. 56, 2009, pp. 455–481.

Pe acest fundal de blocaj diplomatic, Kosovo și-a proclamat unilateral independența la 17 februarie 2008[1]. Această declarație a fost recunoscută de o parte semnificativă a comunității internaționale, dar a fost respinsă ferm de Serbia, Rusia și alte state care susțin inviolabilitatea suveranității statale.

Compararea statutului internațional: recunoaștere și legitimitate

Așa cum am menționat anterior, în dreptul internațional contemporan, recunoașterea entităților separatiste este strâns legată de criteriile consacrate în Convenția de la Montevideo, care stipulează că un stat trebuie să aibă un teritoriu definit, o populație permanentă, un guvern eficient și capacitatea de a relaționa cu alte state. Atât Kosovo, cât și Transnistria revendică un statut de stat suveran, însă gradul de recunoaștere internațională și legitimitatea acestor revendicări diferă semnificativ, atât din perspectiva juridică, cât și a faptelor politice.

Kosovo, care și-a declarat independența în 2008, este recunoscut de peste 100 de state, inclusiv de majoritatea țărilor Uniunii Europene și de Statele Unite ale Americii[2]. Această recunoaștere se sprijină pe ideea că populația majoritar albaneză a fost supusă unei represiuni sistematice sub administrația sârbă, culminând cu conflictul armat din 1998–1999. În decizia sa consultativă din 2010, Curtea Internațională de Justiție a concluzionat că declarația de independență a Kosovo nu a încălcat dreptul internațional, deși nu a oferit o validare explicită a statalității sale[3]. Deși există controverse privind precedentul creat, Kosovo beneficiază de un grad înalt de integrare în structuri internaționale informale, deși nu este membru ONU din cauza veto-ului Rusiei și Chinei[4].

Pe de altă parte, Transnistria, entitate autoproclamată în 1990 pe teritoriul recunoscut internațional al Republicii Moldova, nu este recunoscută de niciun stat membru al ONU[5]. Deși întrunește unele elemente ale statalității de facto (instituții proprii, control teritorial, o administrație funcțională), îi lipsește recunoașterea internațională. În plus, legitimitatea revendicării Transnistriei este erodată de lipsa unui „popor" în sensul consacrat al dreptului internațional[6]. Conform recensământului din 1992, populația regiunii era compusă din 40% moldoveni, 28% ucraineni, 25% ruși și 7% alte minorități, o compoziție etnică eterogenă care nu susține existența unei identități colective coerente, capabile să invoce dreptul la

[1] Colin Warbrick, *Kosovo: The Declaration of Independence, "*The International and Comparative Law Quarterly", Vol.57, Nr. 3, 2008, pp. 675-677.
[2] World Population Review, *Countries That Recognize Kosovo 2025,* https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-that-recognize-kosovo, (24.05.2025).
[3] Colin Warbrick, *Op. cit.*, p. 677.
[4] Nina Caspersen, *Op. cit.*, pp. 401-403.
[5] Júlia Miklasová, *Status of Transnistria Under International Law* în K. E. Gray (ed.), *Global Encyclopedia of Territorial Rights*, Springer, New York, 2022, pp. 12-14.
[6] Evgheni Cara, *Op. cit.*, pp. 9-11.

autodeterminare în sensul tradițional[1]. Prin contrast, cazul Kosovo se aliniază mai bine definiției unui „popor", o comunitate majoritar albaneză cu trăsături lingvistice, culturale și istorice comune, marginalizată și supusă represiunii[2]. În Transnistria, situația este inversată: etnicii moldoveni din stânga Nistrului revendică separarea față de conaționalii lor de pe malul drept, ceea ce compromite coerența logică a cererii de autodeterminare. Prin urmare, tentativa de a defini populația transnistreană ca „popor" în sens juridic pare artificială și forțată.

Deși, la o primă vedere, cazurile Kosovo și Transnistria pot părea similare din perspectiva separării de un stat recunoscut internațional și a existenței unor structuri statale de facto, o analiză detaliată relevă diferențe fundamentale. În jurisprudența internațională, autodeterminarea este un drept atribuit „popoarelor", nu oricărei comunități teritoriale sau politice. Astfel, lipsa unei identități colective specifice și absenteismul unei istorii de discriminare sistematică și marginalizare instituțională fac ca pretenția Transnistriei la autodeterminare să fie nefundamentată atât în dreptul internațional, cât și în practica statelor. În plus, procesul de separare al Transnistriei nu a fost sprijinit de un consens popular autentic, ci a fost facilitat de o intervenție geopolitică externă, ceea ce amplifică percepția că legitimitatea acestui proiect politic este una fabricată.

Eficiența guvernării, exercitarea controlului teritorial și proiecția diplomatică

Guvernarea eficientă și exercitarea unui control teritorial efectiv reprezintă criterii fundamentale în evaluarea caracterului statal al unei entități, conform normelor consacrate prin Convenția de la Montevideo. Aceste dimensiuni presupun existența unor instituții administrative stabile, capabile să mențină ordinea publică, să furnizeze servicii de bază populației și să exercite monopolul asupra folosirii legitime a forței în interiorul granițelor revendicate. În contextul entităților Kosovo și Transnistria, comparația acestor criterii scot în evidență diferențe notabile în modul de guvernare și în raportul dintre autoritatea de facto și legitimitatea internă și externă. Ambele dispun de structuri administrative funcționale și manifestă un anumit grad de autonomie instituțională, însă nivelul de consolidare a acestor instituții, precum și susținerea internă și internațională, variază semnificativ.

În continuare, deși ambele entități funcționează cu un grad de autonomie de facto, natura lor juridică și configurarea politico-administrativă sunt profund divergente. Pe de-o parte, Kosovo este organizat ca o republică parlamentara democratică, multipartid, în care funcțiile legislative, executive și judiciare sunt

[1] *Ibidem,* p. 10.
[2] Cristina-Alexandra Deffert, *Cazul Kosovo: separatism și independență*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 7, Nr. 1, 2024, pp. 94-97.

clar delimitate și reglementate de Constituția sa din 2008[1]. Sistemul politic este construit în baza principiilor separației puterilor în stat și al respectării drepturilor fundamentale ale omului. Puterea legislativă este exercitată de o Adunare cu 120 de membri, cu locuri garantate pentru minorități, inclusiv pentru comunitatea sârbă. Guvernul, condus de un prim-ministru, exercită autoritatea executivă, iar Președintele are un rol simbolic și de reprezentare. Sistemul judiciar include o Curte Supremă, instanțe inferioare și o Curte Constituțională independentă. Aceste instituții sunt completate de mecanisme locale de guvernare și de o rețea de instituții independente constituțional[2].

Transnistria, deși nerecunoscută la nivel internațional, dispune de structuri statale de facto, inclusiv guvern, parlament, sistem judiciar, armată, poliție și administrație publică locală. Această republică semiprezidențială are propriile simboluri statale și o constituție autoproclamată, în baza căreia funcționează instituțiile executive și legislative[3]. Deși structurile instituționale sunt funcționale, ele sunt subordonate unui regim autoritar și sunt profund influențate de Federația Rusă, atât la nivel financiar, cât și politic și militar. Exercitarea autorității este concentrată în jurul executivului, iar separația puterilor în stat este slab implementată[4].

Stabilitatea instituțională în Kosovo este susținută de un cadru constituțional robust, de sprijinul partenerilor internaționali și de procesul continuu de integrare europeană. Cu toate acestea, corupția și influențele politice asupra justiției rămân provocări semnificative, care afectează eficiența guvernării. Existența unor instituții independente, precum Oficiul Avocatului Poporului sau Comisia Electorală Centrală, contribuie totuși la consolidarea cadrului democratic[5]. În schimb, Transnistria manifestă o stabilitate instituțională relativă, dar care derivă dintr-un regim rigid, autoritar, lipsit de mecanisme autentice de control democratic. Instituțiile funcționează eficient din punct de vedere tehnic, dar sunt caracterizate printr-un nivel ridicat de opacitate, lipsa unei prese libere, absența pluralismului politic și restricții privind drepturile fundamentale. De asemenea,

[1] Kwang-Ho Chun, *Kosovo: A New European Nation-State?*, "Journal of International and Area Studies", Vol. 18, Nr. 1, 2011, pp. 87-101.
[2] Mehmet Öcal, Ayşe Aslıhan Çelenk, *Op. cit.*, p. 174.
[3] Alexei Cernov, *Statutul juridic al Transnistriei în cadrul Republicii Moldova ca stat integru*, "Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul", Vol. 2, Nr. 2, 2015, pp. 28-37.
[4] Oleh Protsyk, *Secession and Hybrid Regime Politics in Transnistria*, "Communist and Post-Communist Studies", Vol. 45, Nr. 1, 2012, pp. 175-182.
[5] Judy Bat, Misha Glenny, Denisa Kostovicova, Nicola Mai, Nadège Ragaru, Fabian Schmidt, Miranda Vickers, *Report on Kosovo – Post-status Challenges to Governability*, European Union Institute for Security Studies, 2008.

ponderea deciziilor politice este adesea influențată direct de Moscova, iar capacitatea administrativă este dependentă de sprijinul extern[1].

Prin urmare, deși ambele entități dispun de structuri administrative funcționale și de un grad ridicat de control teritorial, natura instituțiilor și modul de exercitare a autorității diferă fundamental. Kosovo tinde spre o guvernare democratică, sprijinită de norme constituționale și legitimitate internațională parțială, începând să se conformeze standardelor europene. Transnistria, pe de altă parte, rămâne un teritoriul calificat ca fiind sub ocupație militară efectivă exercitată de Federația Rusă, așa cum a subliniat Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei într-o rezoluție adoptată în martie 2022[2].

Mai mult decât atât, relațiile diplomatice ale Kosovo și Transnistriei reflectă două paradigme distincte de participare la sistemul internațional: în timp ce Kosovo a reușit să-și consolideze poziția printr-un grad semnificativ de recunoaștere internațională, integrare instituțională și cooperare multilaterală, Transnistria rămâne o entitate nerecunoscută, marginalizată diplomatic și lipsită de validare juridico-politică în cadrul dreptului internațional contemporan. Kosovo, prin Ministerul Afacerilor Externe de la Pristina, și-a structurat o rețea diplomatică activă, menită să consolideze recunoașterea internațională a statului și să faciliteze integrarea în organismele multilaterale. Până în anul 2023, 104 dintre cele 193 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite au recunoscut independența Kosovo[3]. În cadrul Uniunii Europene, 22 din 27 de state membre și-au exprimat recunoașterea oficială, plasând Kosovo pe traiectoria unui potențial proces de aderare, consolidat prin depunerea, la 15 decembrie 2022, a cererii oficiale de aderare la Uniunea Europeană[4]. Această aspirație europeană este susținută de participarea activă a Kosovo la organizații internaționale importante, precum Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Comisia de la Veneția, Consiliul de Cooperare Regională sau Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare[5]. În ciuda acestor evoluții favorabile, drumul internațional al Kosovo nu este lipsit de obstacole. Tentativa de a adera la UNESCO, desfășurată în 2015, a eșuat la

---

[1] Freedom House, *Transnistria Freedom in the World 2024,* https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2024, (26.05.2025).

[2] DW, *Transnistria, oficial recunoscută ca zonă ocupată de Rusia,* https://www.dw.com/ro/transnistria-oficial-recunoscut%C4%83-ca-zon%C4%83-ocupat%C4%83-militar-de-rusia/a-61145534, (26.05.2025).

[3] Cristina-Alexandra Deffert, *Op. cit.*, pp. 100-101.

[4] EEAS, *The European Union and Kosovo,* https://www.eeas.europa.eu/kosovo/eu-and-kosovo_en?s=321, (26.05.2025).

[5] Edward Newman, *The Foreign Policy of State Recognition: Kosovo's Diplomatic Strategy to Join International Society*, "Foreign Policy Analysis", Vol. 17, 2018, pp. 367–387.

limită, înregistrând doar trei voturi sub pragul necesar de două treimi[1]. În pofida acestui eșec, Kosovo a continuat să își extindă prezența diplomatică, menținând 24 de misiuni diplomatice și 28 de consulate în străinătate, în timp ce 23 de state dispun de ambasade la Pristina[2].

O dimensiune aparte o constituie relațiile cu Albania, marcate de proximitatea etnolingvistică și culturală. Albania a fost primul stat care a recunoscut independența Kosovo în 1992, iar în prezent între cele două entități există o colaborare diplomatică și instituțională aprofundată, susținută de reprezentanțe diplomatice reciproce[3]. Un alt element definitoriu al progresului diplomatic al Kosovo îl constituie regimul de vize. Începând cu 1 ianuarie 2024, cetățenii kosovari beneficiază de liberalizarea vizelor pentru spațiul Schengen, fiind autorizați să călătorească pentru perioade de până la 90 de zile într-un interval de 180 de zile[4]. Acest fapt reprezintă nu doar un progres în materie de mobilitate, ci și o recunoaștere implicită a încrederii în sistemul instituțional și de securitate al Kosovo.

În contrast, Republica Moldovenească Nistreană continuă să opereze într-o paradigmă diplomatică profund marginalizată. Statutul său de entitate nerecunoscută de către niciun stat membru ONU o plasează într-o poziție de izolare juridico-diplomatică aproape completă. În prezent, doar trei entități nerecunoscute sau parțial recunoscute, anume Abhazia, Osetia de Sud și fosta Republică Nagorno-Karabah, au declarat oficial recunoașterea independenței Transnistriei[5]. În pofida acestui fapt, Transnistria a stabilit reprezentanțe simbolice în aceste entități, reflectând mai degrabă o solidaritate politică între regimuri separatiste decât o recunoaștere reală în sistemul internațional. Transnistria nu este membră a niciunei organizații internaționale consacrate, precum ONU, OSCE sau Consiliul Europei[6]. Însă, în anul 1992, a contribuit la formarea unei alianțe simbolice a entităților nerecunoscute, alături de Abhazia și Osetia de Sud. Această

---

[1] The Guardian, *Kosovo Fails in UNESCO Membership Bid*, https://www.theguardian.com/world/2015/nov/09/kosovo-fails-in-unesco-membership-bid, (26.05.2025).

[2] Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, *Ambasadat e Republikës së Kosovës*, https://mfa-ks.net/, (23.05.2025).

[3] Liridon Lika, *The Historical and Current Socio-Political Contexts of Kosovo–Albania Relations* în Liridon Lika (ed.): *Kosovo and Albania. A special relationship*, Routledge, Londra, 2025, pp. 5-8.

[4] Comisia Europeană, *Visa-free Travel for Kosovo Citizens to the EU*, https://home-affairs.ec.europa.eu/news/visa-free-travel-kosovo-citizens-eu-2024-01-03_en, (27.05.2025).

[5] Alex Kliment, *Op. cit.*, pp. 71-73.

[6] Mihály Borsi, *Op. cit.*, pp. 45-50.

formă de asociere a fost formalizată ulterior în 2000 sub forma CSI-2[1], un cadru informal ce reflectă opoziția față de integrarea în structurile internaționale dominate de statele suverane membre ONU. În pofida unor declarații repetate privind dorința de aderare la organizații precum Comunitatea Statelor Independente sau Uniunea Vamală Eurasiatică, aceste demersuri nu s-au concretizat, lipsindu-le legitimitatea internațională necesară.

Transnistria se confruntă, de asemenea, cu o serie de constrângeri externe severe care afectează capacitatea sa de relaționare internațională. Regimul vamal impus de Ucraina în martie 2006 a condiționat exporturile transnistrene de înregistrarea prealabilă la autoritățile moldovenești, generând percepția unei blocade economice[2]. Deși autoritățile de la Chișinău și Kiev au susținut că măsurile vizează doar conformarea la standardele internaționale, autoritățile de la Tiraspol și Federația Rusă au acuzat o încălcare a înțelegerilor bilaterale. Mai mult, în aprilie 2018, intrarea în vigoare a Acordului privind controlul comun la frontiera moldo-ucraineană a fost interpretată drept o măsură suplimentară de izolare a regiunii[3]. Din punct de vedere diplomatic, Transnistria se limitează la o interacțiune bilaterală simbolică cu Federația Rusă, căreia îi solicită constant sprijinul în vederea recunoașterii internaționale. În mod repetat, autoritățile de la Tiraspol au solicitat Dumei de Stat a Rusiei sprijin pentru recunoașterea independenței și integrarea în structurile eurasiatice, însă aceste apeluri nu au produs efecte juridice concrete[4].

Așadar, politicile externe ale Kosovo și Transnistriei întruchipează două direcții opuse ale legitimității statale: una ancorată în recunoaștere parțială și integrare instituțională, cealaltă marcată de izolare diplomatică și dependență structurală, evidențiind rolul validării internaționale în configurarea statutului unui actor pe scena globală.

Problema liberei circulații

Libertatea de circulație este un drept fundamental, consacrat de numeroase instrumente juridice internaționale, inclusiv de Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului[5]. În contextul regiunilor separatiste, aplicarea

[1] Mariya Aleksandrovna Makhalkina, *Abkhazia, Transnistria and South Ossetia in the Foreign Policy of Russia in 1991–2008*, "Historical Sciences", Vol. 4, Nr. 6, 2015.

[2] BBC Romanian, *Tiraspolul declară 'starea excepţională în economie',* https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060306_transnistria_economie.shtml, (26.05.2025).

[3] BBC Romanian, *Rusia şi Ucraina - poziţii diferite faţă de Transnistria,* https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060314_rusia_ucraina_transnistria.shtml, (27.05.2025).

[4] Mariya Aleksandrovna Makhalkina, *Op. cit.*, pp. 23.

[5] *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma,* 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron, (27.08.2025).

efectivă a acestui drept este adesea îngreunată de conflicte de suveranitate, lipsa de recunoaștere internațională și tensiuni politico-identitare, iar dosarele Kosovo și Transnistria sunt exemple care ilustrează perfect aceste complexități.

În regiunea transnistreană, aflată de facto în afara controlului constituțional al Republicii Moldova din 1992, regimul de la Tiraspol a instituit propriul sistem de înmatriculare a vehiculelor, cu plăcuțe specifice nerecunoscute internațional. Acest fapt a creat dificultăți reale pentru cetățenii regiunii în ceea ce privește participarea la traficul internațional, mai ales în raport cu Ucraina și alte state europene. De-a lungul anilor, Chișinăul și Tiraspolul au încercat să abordeze această problemă în cadrul formatului de negocieri „5+2", dar și prin mecanisme bilaterale, cum ar fi grupurile de lucru sectoriale[1]. O realizare semnificativă a fost atinsă în 2018, când, cu sprijinul OSCE și al Uniunii Europene, s-a convenit asupra emiterii unui tip de plăcuțe de înmatriculare „neutre". Acestea sunt de culoare albă, fără însemne de stat, dar conțin simbolul internațional „MD" și sunt însoțite de certificate eliberate în numele Republicii Moldova[2]. Astfel, s-a reușit conturarea unui compromis tehnic ce permite vehiculelor înmatriculate în Transnistria să circule în spațiul internațional, fără a impune simboluri statale considerate inacceptabile de administrația de la Tiraspol. Cu toate acestea, rata de implementare a fost modestă. Din cele peste 100.000 de vehicule înregistrate în regiune, doar o mică parte au fost echipate cu plăcuțe neutre, în timp ce Tiraspolul a continuat să promoveze propriul sistem paralel. Măsuri externe, precum interdicția impusă de Ucraina în 2021 privind accesul vehiculelor cu plăcuțe transnistrene, au sporit presiunea asupra regimului separatist, dar și gradul de tensiune în Zona de Securitate[3].

Pe de altă parte, situația din Kosovo implică un nivel mai ridicat de confruntare și o dimensiune geopolitică mai amplă. După declararea independenței în 2008, autoritățile kosovare au încercat să consolideze suveranitatea statului, inclusiv prin controlul sistemului de înmatriculare auto. Serbia, care nu recunoaște independența Kosovo, a continuat să emită plăcuțe de înmatriculare pentru sârbii kosovari, în special în nordul regiunii, creând o zonă de facto sub dublă autoritate[4]. Tentativele autorităților de la Pristina de a impune exclusiv plăcuțele kosovare au dus, în mai multe rânduri, la crize politice și blocaje rutiere. În 2021 și 2022,

[1] Alin Gvidiani, *Situation and Progress Registered in 2018 in the Process of Negotiations for Transnistrian Regulation*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 2, Nr. 1, 2018, pp. 65-69.

[2] Idem, *On the Access in International Traffic of the Transnistrian Registered Cars*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol.1, Nr. 1, 2017, p. 11.

[3] *Ibidem.*

[4] Mihai Melintei, Cristina-Alexandra Deffert, *Problema liberei circulații a mijloacelor de transport în dosarul transnistrean și kosovar*, "Anuarul Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 6, Nr. 1, 2022, pp. 65-84.

măsurile de înlocuire forțată a plăcuțelor au generat proteste violente, intervenția trupelor KFOR și o escaladare generală a tensiunilor interetnice[1]. Medierea UE, prin Înaltul Reprezentant Josep Borrell și trimisul special Miroslav Lajčák, a reușit să producă un acord provizoriu în noiembrie 2022, care ulterior s-a concretizat în încetarea utilizării "regimului de autocolante" în ianuarie 2024. Comparativ, se poate observa că în Transnistria autoritățile au fost dispuse să accepte soluții tehnice și simbolice de compromis, fără a renunța la narativul lor de independență, în timp ce în Kosovo, accentul a fost pus pe reafirmarea fermă a suveranității. Plăcuțele de înmatriculare au devenit simboluri ale apartenenței politice, iar rezolvarea problemei lor a presupus o combinație de presiune internațională, negocieri multilaterale și intervenții de securitate.

Așadar, ambele cazuri demonstrează că libertatea de circulație nu este un simplu aspect logistic, ci o reflectare a disputelor nerezolvate privind suveranitatea, în care drepturile cetățenești se ciocnesc de rațiuni identitare.

Implicații geopolitice și perspective de soluționare

Situațiile din Kosovo și Transnistria reflectă nu doar tensiuni istorice nerezolvate; în esență, ambele regiuni sunt expresii ale eșecului sistemelor de securitate europene post-Război Rece de a genera soluții stabile și acceptabile pentru toate părțile implicate. Din acest motiv, orice tentativă de soluționare trebuie să depășească retorica reconcilierii și să pătrundă în miezul disfuncțiilor sistemice care alimentează aceste conflicte.

În cazul Kosovo, avem de-a face cu o entitate care funcționează ca un stat de facto și care a fost recunoscută de peste 100 de state, dar care este în continuare nerecunoscută de actori-cheie precum Serbia, Rusia, China și cinci state membre ale Uniunii Europene. Această ambiguitate juridică paralizează integrarea regională și europeană a regiunii, în timp ce populația sârbă din nordul Kosovo se raportează în continuare la Belgrad ca autoritate legitimă. Din punct de vedere geopolitic, Kosovo este un câmp de testare pentru influența UE și a NATO în Balcanii de Vest, dar și un bastion simbolic pentru strategia de blocaj a Rusiei, care instrumentalizează neînțelegerile pentru a preveni extinderea euroatlantică[2]. Prin urmare, soluționarea situației din Kosovo presupune nu doar negociere bilaterală între Pristina și Belgrad, ci și o realiniere a intereselor geopolitice ale marilor actori. În lipsa unei recunoașteri reciproce, sunt necesare aranjamente pragmatice de coexistență instituțională, care să garanteze autonomia culturală și politică a comunității sârbe din Kosovo și în același timp să permită integrarea acestuia în sistemele regionale de cooperare[3]. Transnistria, pe de altă parte, este un

[1] *Ibidem*, p. 71.
[2] Valeska Esch, *A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?*, "Sicherheit und Frieden", Vol. 29, Nr. 3, 2011, pp. 169-176.
[3] Cristina-Alexandra Deffert, *Op. cit.*, p. 112.

caz mai subtil de conflict înghețat, în care menținerea statu quo-ului servește interesele geopolitice ale Federației Ruse. Regiunea nu urmărește recunoaștere internațională de sine stătătoare, ci menținerea unei relații cvasi-integraționiste cu Rusia și blocarea definitivă a orientării pro-europene a Republicii Moldova. Din punct de vedere geopolitic, Transnistria funcționează ca o pârghie de presiune asupra Chișinăului, dar și ca un simbol al capacității Rusiei de a proiecta influență în spațiul post-sovietic[1]. Spre deosebire de Kosovo, unde Occidentul sprijină ferm procesul de consolidare statală, în cazul Moldovei există o divizare latentă între diplomația de criză și lipsa unui angajament strategic coerent din partea Occidentului. Astfel, soluționarea dosarului transnistrean rămâne dependentă de ecuația strategică regională, în special de dinamica războiului din Ucraina, și de voința Rusiei de a negocia o retragere ordonată a influenței sale.

Pe termen scurt, singurele perspective viabile sunt cele funcționale: liberalizarea treptată a circulației, standardizarea regimului de comerț și protecția drepturilor cetățenești în regimuri paralele. Critic, ambele cazuri arată eșecul sistemului internațional de a genera mecanisme de soluționare a conflictelor care să nu depindă exclusiv de voința marilor puteri. Atât Kosovo, cât și Transnistria suferă de o logică a „gestionării", nu a rezolvării, în care se preferă menținerea unei aparente stabilități în locul asumării unor decizii radicale. UE, deși actor central în ambele dosare, este adesea limitată de incoerența sa internă și lipsa unei politici externe comune ferme. NATO, deși prezent în Kosovo, nu oferă o soluție politică. Rusia, în schimb, profită de ambiguități pentru a întreține tensiuni strategice.

Prin urmare, soluționarea celor două dosare nu poate fi izolată de transformările geopolitice majore ale secolului XXI, iar eventuală rezolvare durabilă presupune fie o resetare a relațiilor internaționale în favoarea unui sistem multilateral eficient, fie o înfrângere strategică a logicii neoimperiale care susține conflictele înghețate.

Concluzii

Analiza comparativă a regiunilor Kosovo și Transnistria, în raport cu fundamentele statalității în dreptul internațional, scoate în evidență inconsecvențele regimului juridic actual privind recunoașterea entităților secesioniste. Deși teoria declarativă consacrată prin Convenția de la Montevideo oferă un cadru relativ obiectiv pentru definirea statului, aplicarea sa este departe de a fi neutră sau uniformă. Cazurile studiate demonstrează că realitățile politice și interesele geopolitice ale actorilor internaționali influențează decisiv gradul de recunoaștere și acceptare a unor noi entități statale, uneori chiar în contradicție cu normele juridice declarate.

[1] Andrey Devyatkov, *Russia and Transnistria in a Partner-Client Relationship*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 1, Nr. 1, 2017, p. 22.

Atât Kosovo, cât și Transnistria revendică o formă de statalitate, însă fundamentele pe care se bazează aceste revendicări și răspunsul comunității internaționale la ele sunt profund divergente. Kosovo a fost recunoscut de peste 100 de state, inclusiv de majoritatea democrațiilor occidentale, fiind perceput ca o entitate care și-a dobândit independența ca urmare a unui proces de autodeterminare în contextul unui conflict grav și al unor încălcări masive ale drepturilor omului. Transnistria, în schimb, rămâne nerecunoscută de niciun stat membru ONU și este percepută ca un produs al unui secesionism susținut activ de Federația Rusă, într-un context în care nu a existat o justificare robustă de tip umanitar, un "popor" distinct sau un proces larg de consultare internațională. Această diferență de tratament subliniază natura selectivă și politizată a procesului de recunoaștere internațională. Aparent, Kosovo a beneficiat de un cadru multilateral (intervenția NATO, administrarea ONU), care i-a conferit o legitimitate sporită în ochii comunității internaționale. Transnistria, în schimb, este percepută ca un instrument geopolitic într-un conflict înghețat, ceea ce subminează orice pretenție de autonomie reală și autodeterminare veritabilă. Cu alte cuvinte, deși ambele entități corespund în mare măsură criteriilor de statalitate de facto, teritoriu definit, populație stabilă, guvern propriu și capacitate de a relaționa cu alte state, numai una dintre ele este tratată ca un „stat în devenire" în cadrul legal internațional. Această asimetrie ridică întrebări fundamentale privind legitimitatea și coerența dreptului internațional în ceea ce privește recunoașterea statelor. Deși normele juridice ar trebui să fie aplicate uniform, în practică acestea sunt deseori condiționate de echilibrul de putere și de alianțele strategice. În cazul Kosovo, interesele geopolitice ale SUA și UE au jucat un rol central în susținerea procesului de independență, în timp ce în cazul Transnistriei, sprijinul Federației Ruse este interpretat ca o formă de agresiune indirectă asupra Republicii Moldova, mai degrabă decât ca un factor de stabilitate.

Un alt aspect este ambiguitatea rolului recunoașterii internaționale. În teorie, recunoașterea nu este o condiție constitutivă a statalității, dar în practică aceasta devine esențială pentru accesul la organizațiile internaționale, pentru participarea la comerțul global și pentru garantarea suveranității. Kosovo a reușit să obțină un statut parțial recunoscut și să se integreze într-o serie de instituții internaționale, în ciuda opoziției unor actori majori (precum Rusia, China, Serbia), în timp ce Transnistria rămâne într-un vid juridic și diplomatic, în ciuda funcționării sale interne eficiente. Se poate argumenta, prin urmare, că recunoașterea internațională nu reflectă întotdeauna meritul juridic sau realitatea de pe teren, ci mai degrabă pozițiile politice ale marilor puteri. Aceasta contrazice ideea unui sistem internațional bazat pe reguli clare și predictibile și slăbește încrederea în capacitatea dreptului internațional de a rezolva conflicte de secesiune în mod echitabil. În plus, riscul unui precedent periculos este evident: dacă unele entități secesioniste sunt recunoscute din motive politice, în timp ce altele sunt ignorate sau chiar sancționate pentru același tip de comportament, atunci

legitimitatea dreptului internațional este erodată și devine vulnerabilă în fața instrumentalizării geopolitice.

Concluzia generală care se impune este că, în pofida existenței unui cadru teoretic bine definit privind statalitatea, aplicarea acestuia este afectată de dinamica relațiilor internaționale și de interesele strategice ale actorilor globali. Atât Kosovo, cât și Transnistria, pun sub semnul întrebării capacitatea dreptului internațional de a fi un arbitru imparțial în procesele de secesiune și autodeterminare. Această disfuncționalitate necesită o reflecție profundă în rândul comunității internaționale și, eventual, reforme menite să aducă mai multă transparență, coerență și echitate în tratamentul entităților contestate. Pentru viitor, este necesar ca dreptul internațional să-și clarifice poziția privind legitimitatea secesiunii în diferite contexte și să dezvolte mecanisme de arbitraj neutru pentru a evita aplicarea dublului standard.

Bibliography

Books

1. Crawford, James R., *The Creation of States in International Law*, Oxford University Press, Londra, 2006.
2. Grant, Thomas D., *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*, Praeger Publishers, Westport, 1999.
3. Gray, KE, *Global Encyclopedia of Territorial Rights*, Springer, New York, 2022.
4. Kelsen, Hans, *General Theory of Law and State*, Lawbook Exchange Ltd., Clark, 2009.
5. Krasner, Stephen D., *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, Princeton University Press, Princeton, 1999.
6. Lika, Liridon, *Kosovo and Albania. A Special Relationship*, Routledge, Londra, 2025.
7. Străuțiu, Eugen; Tabără, Vasile, *A Comparative Analysis of the Development on the Two Banks of the Dniestr*, Technomedia, Sibiu, 2015.

Articles

1. Anderson, Jack, *Kosovo and the Legality of NATO's Actions*, "Irish Studies in International Affairs", Vol. 11, 2000, pp. 31-39.
2. Bachmann, Sascha Dov; Prazauskas, Martinas, *The Status of Unrecognized Quasi-States and Their Responsibilities Under the Montevideo Convention,* "The International Lawyer", Vol. 52, No. 3, 2019.
3. Borsi, Mihály, *Transnistria – an Unrecognised Country Within Moldova*, "South-East Europe Review", No. 4, 2007.

4. Burian, Alexandru, *Conflictul transnistrean şi perspectivele soluţionării acestuia: o viziune de la Chişinău,* "Revista Moldovenească de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale", No. 3, 2011.
5. Cara, Evgheni, *Transnistrian Conflict: The Right to Self-Determination in Vision of Tiraspol*, "Studia Securitatis", Vol. 9, No. 1, 2016.
6. Caspersen, Nina, *The Pursuit of International Recognition After Kosovo*, "Global Governance", Vol. 21, No. 3, 2015.
7. Cernov, Alexei, *Statutul juridic al Transnistriei în cadrul Republicii Moldova ca stat integru, "*Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul", Vol. 2, No. 2, 2015.
8. Chamier Cieminski, Paweł, *A Look at the Evolution of the Right to Self - Determination in International Law*, "Białostockie Studia Prawnicze", Vol 25, No. 3, 2020.
9. Chun, Kwang-Ho, Kosovo: *A New European Nation-State?*, "Journal of International and Area Studies", Vol. 18, No. 1, 2011.
10. Deaconu, Vitalie, *Transnistrian Conflict: Frozen, yet Solvable*, "Central Asia and the Caucasus", Vol. 51, No. 3, 2008.
11. Deffert, Cristina-Alexandra, *Cazul Kosovo: separatism și independență*, "Anuarul Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 7, No. 1, 2024.
12. Deffert, Cristina-Alexandra; Neagoș, Iuliana, *The Necessity and Efficiency Of NATO-led International Peacekeeping Operations in Kosovo After 1999*, "Studia Securitatis", No. 2, 2023.
13. Dembinska, Magdalena; Campana, Aurélie, *Frozen Conflicts and Internal Dynamics of De Facto States: Perspectives and Directions for Research*, "International Studies Review", Vol. 19, No. 2, 2017.
14. Devyatkov, Andrey, *Russia and Transnistria in a Partner-Client Relationship*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", No. 1, 2017.
15. Dietrich, Frank, *State Recognition Between Justice and Efficiency*, "Jahrbuch für Recht und Ethik", Vol. 21, 2013.
16. Economides, Spyros, *Kosovo, Self-Determination and the International Order*, "Europe-Asia Studies", Vol. 65, No. 5, 2013.
17. Esch, Valeska, *A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?*, "Sicherheit und Frieden", Vol. 29, No. 3, 2011.
18. Florea, Adrian, *De Facto States: Survival and Disappearance*, "International Studies Quarterly", Vol. 61, No. 2, 2017.
19. Grayson Jr.; George W., *The Era of the Good Neighbor*, "Current History", Vol. 56, No. 334, 1969.
20. Gvidiani, Alin, *Situation and Progress Registered in 2018 in the Process of Negotiations for Transnistrian Regulation*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 2, No. 1, 2018.

21. Gvidiani, Alin, *On the Access in International Traffic of the Transnistrian Registered Cars*, "Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 1, No. 1, 2017.
22. Hillgruber, Christian, *The Admission of New States to the International Community*, "European Journal of International Law", Vol. 9, 1998.
23. Jura, Cristian, *Kosovo - History and Actuality*, "AGORA International Journal of Juridical Sciences", No. 3, 2013.
24. Ker-Lindsay, James, *Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument*, "Europe-Asia Studies", Vol. 65, No. 5, 2013.
25. Kliment, Alex, *The Transnistrian Dilemma*, "The SAIS Review of International Affairs", Vol. 25, No. 1, 2005.
26. Laber, Jeri; Nizich, Ivana, *The War Crimes Tribunal for the Former Yugoslavia: Problems and Prospects*, "The Fletcher Forum of World Affairs", Vol. 18, No. 2, 1994.
27. Lavric, Aurelian, *Soluționarea conflictului transnistrean: o abordare prin prisma negocierilor bazate pe interese*, "Revista Militară", Vol. 15, No. 1, 2016.
28. Makhalkina, Mariya Aleksandrovna, *Abkhazia, Transnistria and South Ossetia in the Foreign Policy of Russia in 1991–2008* , "Historical Sciences", Vol. 4, No. 6, 2015.
29. Melintei, Mihai; Deffert, Cristina - Alexandra, *Problema liberei circulații a mijloacelor de transport în dosarul transnistrean și kosovar*, "Anuarul Laboratorului Pentru Analiza Conflictului Transnistrean", Vol. 6, No. 1, 2022.
30. Mertus, Julie A., *Operation Allied Force: Handmaiden of Independent Kosovo,*"International Affairs", Vol. 85, No. 3, 2009.
31. Naumann, Klaus, *NATO, Kosovo, and Military Intervention*, "Global Governance", Vol. 8, No. 1, 2002.
32. Newman, Edward, *The Foreign Policy of State Recognition: Kosovo's Diplomatic Strategy to Join International Society*, "Foreign Policy Analysis", Vol. 17, 2018.
33. Öcal, Mehmet; Çelenk, Ayşe Aslıhan, *Making of a New State in the Balkans: Kosovo*, "Insight Turkey", Vol. 12, No. 4, 2010.
34. Pellet, Alain, *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples*, "EJIL", Vol. 178, No. 3, 1992.
35. Protsyk, Oleh, *Secession and Hybrid Regime Politics in Transnistria*, "Communist and Post-Communist Studies", Vol. 45, No. 1, 2012.
36. Pushkov, Alexey K., *Misses Connections*, "The National Interest", No. 89, 2007.
37. Schultz, Kenneth A., *What's in a Claim? De Jure versus De Facto Borders in Interstate Territorial Disputes*, "The Journal of Conflict Resolution", Vol. 58, No. 6, 2014.

38. Yannis, Alexandros, *The UN as Government in Kosovo*, "Global Governance", No. 1, 2004.
39. Warbrick, Colin, *Kosovo: The Declaration of Independence, "*The International and Comparative Law Quarterly", Vol, 57, No, 3, 2008.
40. Warbrick, Colin, *Recognition of States*, "The International and Comparative Law Quarterly", Vol. 41, No. 2, 1992.
41. Webber, Mark, *The Kosovo War: A Recapitulation*, "International Affairs", No. 3, 2009.
42. Weller, Marc, *The Rambouillet Conference on Kosovo*, "International Affairs", Vol. 75, No. 2, 1999.
43. Wilson, Gary, *Self-Determination, Recognition and the Problem of Kosovo*, "Netherlands International Law Review", Vol. 56, 2009.
44. Wright, Herbert, *The Montevideo Conference and Organization for Peace*, "World Affairs", Vol. 97, No. 2, 1934.

Reports

1. Batt, Judy; Glenny, Misha, Kostovicova, Denisa; Mai, Nicola; Ragaru, Nadège; Schmidt, Fabian; Vickers, Miranda, *Report on Kosovo – Post-status Challenges to Governability*, European Union Institute for Security Studies, 2008.
2. Struwe, Lars Bangert; Rasmussen, Mikkel Vedby; Larsen, Kristian Knus, *Report on the International Society and Sovereignty*, Centre for Military Studies, 2012, https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep05264.4.pdf.

Documents

1. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma* 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron, (27.05.2025).
2. *Convenția privind drepturile și îndatoririle statelor*, Montevideo, 1933, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (25.05.2025).

Websites

1. http://www.cnn.com
2. https://balkaninsight.com
3. https://www.bbc.com/news
4. https://www.brookings.edu
5. https://carnegieeurope.eu
6. https://www.chathamhouse.org
7. https://www.crisisgroup.org
8. https://ecfr.eu
9. https://www.euronews.com
10. https://www.guardian.com

11. https://www.moldova.org/en/
12. https://www.osce.org
13. https://www.reuters.com
14. https://www.rferl.org
15. https://unmik.unmissions.org

Victoria BEVZIUC
Moldova State University

PROBLEMA TRANSNISTREANĂ PRIN PRISMA MODELĂRII ȘI PROGNOZEI POLITICE

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17943963

Title:	**THE TRANSNISTRIAN ISSUE THROUGH THE PRISM OF POLITICAL MODELING AND FORECASTING**
Abstract:	*The Transnistrian conflict, one of the longest-lasting frozen conflicts in the post-Soviet space, continues to challenge both scholars and policymakers. This article examines the Transnistrian issue through the dual lenses of political modelling and forecasting, aiming to identify the structural and contingent variables that determine its potential trajectories. By employing systems modelling, scenario analysis, and game theory, the study explores plausible pathways for the conflict's evolution over the next decade, contextualizing them within the broader dynamics of European security and the shifting balance of power in Eastern Europe.* *The research argues that predictive political analysis, when grounded in transparent data and interdisciplinary collaboration, can serve as a strategic instrument for anticipating developments rather than merely reacting to them. It also assesses the interplay between Moldova's European integration process, Russia's regional strategy, and the role of the European Union as an increasingly active security actor. Ultimately, the study highlights how modelling and foresight can enhance policy resilience, contributing to a more anticipatory governance approach toward the Transnistrian settlement.*
Keywords:	**Scenario; Modelling; Frozen conflict; Security; Analysis; Systems.**
Contact details of the authors:	E-mail: victoriabevziuc@yahoo.ro

Introducere

Conflictul transnistrean, înrădăcinat în destrămarea Uniunii Sovietice și în disputa privind suveranitatea Republicii Moldova, rămâne emblematic pentru

„conflictele înghețate”[1] din spațiul post-sovietic[2]. De la confruntarea armată din 1992, autoritățile de facto de la Tiraspol au menținut un sistem de guvernare separat, susținut politic și militar de Federația Rusă. În pofida multiplelor formate de negociere — în special formatul 5+2, care implică Republica Moldova, Transnistria, Rusia, Ucraina, OSCE și observatori din partea Uniunii Europene și Statelor Unite — nu a fost atinsă o soluție politică durabilă.

Una din principalele provocări ale Republicii Moldova încă din clipa declarării independenței sale și care continuă să fie stringentă și până astăzi este separatismul teritorial și, în special, problema transnistreană, în mare parte, determinată și menținută din exterior. După cum este binecunoscut, destrămarea URSS la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990 a fost însoțită de o serie de conflicte armate locale motivate etnic și ideologic.Aceste consecințe provin din fapte istorice (în special, politica de naționalitate a URSS) și din dezintegrarea treptată politică, socială și economică. Moscova a luat parte la crearea acestor conflicte și le-a folosit ca și instrumente în lupta pentru influență și control în afara Federației Ruse[3].

Conflictul armat, sub pretextul lozincilor de protejare a drepturilor minorităților naționale, a fost dezlănțuit de către regimul separatist condus de I. Smirnov după puciul din august 1991, în toamna aceluiași an, cu sprijinul comandamentului trupelor districtului militar Odessa. Atunci sub conducerea „organizațiilor sociale" ale acestora a început distrugerea sistematică a organelor guvernamentale centrale și a structurilor de drept ale Moldovei în raioanele din stânga Nistrului.

În aceste condiții, conducerea puțin experimentată, cu tendințe naționaliste ale tânărului stat moldovean, a considerat că este de datoria sa să prevină divizarea țării și a întreprins o serie de măsuri îndreptate să restabilească ordinea constituțională și integritatea teritorială a RM. Implicarea în conflict a populației din regiunea transnistreană a avut loc sub influența propagandei agresive anti moldovenești, care permite să caracterizăm conflictul ca pe un conflict politic și teritorial, cu elemente de conflict al identității și elitelor locale.

Transnistria și-a autoproclamat independența la 25 august 1991, pe fundalul „perestroikăi"[4] și al mișcării de eliberare națională din RM. În contextul schimbărilor politice din RM, odată ce aceasta și-a proclamat independența două zile mai târziu, și pe fundalul unei crize politice, strategice și operaționale s-a declanșat conflictul armat de pe Nistru din primăvara anului 1992. Din start,

---

[1] D. Lynch, *Engaging Eurasia's Separatist States*, USIP Press Washington, 2004.
[2] N. Popescu, *Outsourcing de Facto Statehood: Russia and the Secessionist Entities in Georgia and Moldova,* CEPS Policy Brief, Nr. 109, 2006.
[3] C. Solomon, *Conflictul transnistrean şi rolul Uniunii Europene şi SUA în soluţionarea acestuia*, „Studia Universitatis", Vol.24, Nr. 4, 2009, pp. 5-8.
[4] C. Corneanu, *Mihail S. Gorbaciov, omul care a oferit enorm omenirii,* „Revista de Istorie a Moldovei", Vol.125-126, Nr. 1-2, 2021, pp.85-95.

acțiunile separatiștilor erau îndreptate spre susținerea legitimității morale a regimului de la Tiraspol, dar și adoptarea unilaterală a actelor juridice de legitimare și justificare a propriilor activități anticonstituționale cu caracter subversiv.

Din aceste considerente, schimbările politice ce au dus la proclamarea independenței Republicii Moldova au provocat, în același timp, și separatismul din partea de est a țării. Deși în anul 2023 urmează să se împlinească deja treizeci și doi de ani de independență a Republicii Moldova, aceasta este știrbită de conflictul din regiunile de est (Transnistria) care, decurgând cu intensitate diferită în diferite perioade, rămâne încă nesoluționat, "înghețat".

Persistența acestui conflict evidențiază limitele diplomației tradiționale și necesitatea unei inovații analitice. Modelarea și prognoza politică oferă instrumente metodologice capabile să simuleze traiectorii ale conflictului, să identifice momentele de inflexiune și să anticipeze modelele de comportament ale actorilor principali. Deoarece modelarea integrează atât dimensiuni calitative, cât și cantitative, ea permite examinarea dinamicii conflictului în lumina transformărilor sistemice, precum poziționarea regională a Rusiei, extinderea Uniunii Europene și războiul din Ucraina[1].

Cadrul teoretic

Modelarea politică reprezintă o metodă structurată care transpune procesele politice în reprezentări conceptuale sau matematice, facilitând simularea și prognoza[2]. În analiza conflictelor, modelarea ajută la identificarea relațiilor cauzale, a buclelor de feedback și a dependențelor structurale care sunt adesea ascunse de complexitatea realităților politice[3].

Din 1992, procesul de negocieri între părțile aflate în conflict este orientat pe două direcții: 1) determinarea statutului Transnistriei; și 2) luarea unei decizii în privința contingentului militar rus aflat în Transnistria.

În legătură cu aceasta, trebuie menționat că interesele Federației Ruse în această regiune joacă un rol considerabil în evoluția conflictului. Ele se manifestă în câteva aspecte: în primul rând, interesele ruse sunt de ordin geostrategic. Partea rusă consideră prezența sa pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv militară, drept o posibilitate de a exercita influență în Balcani. O astfel de poziție a fost exprimată în repetate rânduri atât de guvernul rus, cât și de diferite mișcări politice din Rusia.

În al doilea rând, interesele Rusiei au un caracter politic. Unitățile de trupe rusești din Transnistria sunt ultimul contingent militar al Federației Ruse dislocat în Europa dincolo de granițele statului rus. Retragerea acestor trupe ar putea fi

[1] T. Kuzio, *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War*, Routledge, London, 2023.
[2] B. Bueno de Mesquita, *The Predictioneer's Game*, Random House, New York, 2009.
[3] R. Dominguez, *Systems Modelling in Conflict Analysis*, în *Proceedings of the International Environmental Modelling and Software Society* Conference (IEMSS), Washington, 2006, http://www.iemss.org/iemss2006/papers/s8/S8_Dominguez.pdf (22.10.2025).

considerată ca o cedare în fața Occidentului și ar lipsi Rusia de anumite pârghii de influență în zona dată.

În consecință, interesele geostrategice și politice pe care le are Rusia în regiunea transnistreană explică suportul politic, economic și militar acordat de această țară regimului de la Tiraspol.

Principala problemă rămâne totuși a fi prezența trupelor rusești ale Armatei a 14-a în Transnistria și implicarea ei constantă în sprijinirea separatismului de la Tiraspol, prin crearea structurilor paramilitare ale separatiștilor nistreni, profund subordonată idealurilor de apărare a minorităților ruse. Din aceste considerente conflictul din Transnistria a trecut treptat de la forma clasică la o formă modernă de război a secolului următor, un conflict încă în curs de desfășurare, devenind o problemă regională și mondială.

Problema Transnistriei reprezintă una din cele mai mari dificultăți cu care se confruntă Republica Moldova. Deși în raioanele de est ale Republicii Moldova nu mai este război, Transnistria reprezintă încă un focar de tensiune pe plan intern, precum și un potențial de risc pe plan mai larg, în special pentru securitatea zonei de sud-est a continentului nostru.

În cazul Transnistriei, trei cadre teoretice complementare sunt deosebit de relevante:

1. Teoria sistemelor – care privește conflictul ca pe un sistem interdependent, cu multiple niveluri (intern, regional, internațional), în care echilibrul este menținut prin mecanisme de feedback[1].
2. Analiza scenariilor – care construiește viitoruri plauzibile bazate pe tendințe actuale, șocuri externe și strategiile actorilor implicați[2].
3. Teoria jocurilor – care modelează interacțiunea strategică dintre actori ale căror decizii depind de așteptările reciproce[3].

Prin aceste cadre, problema transnistreană poate fi analizată nu doar ca o dispută politică statică, ci ca un subsistem evolutiv în interiorul ordinii de securitate europene.

Modelarea sistemului conflictual transnistrean

Sistemul transnistrean funcționează ca o entitate politică hibridă, care combină trăsături de stat de facto, instrument geopolitic și rețea economică autosustenabilă. Principalele variabile relevante pentru modelarea evoluției sale includ: legitimitatea internă, influența externă, interdependența economică și dinamicile de securitate.

Aceste variabile pot fi analizate în cadrul unui model sistemic bazat pe bucle de feedback:

[1] D. Easton, *A Systems Analysis of Political Life*, Wiley, New York, 1965.
[2] P. Schwartz, *The Art of the Long View*, Doubleday, New York, 1991.
[3] T. Schelling, *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge, 1960.

1. Feedback pozitiv, care susține regimul de facto prin sprijin financiar și recunoaștere politică din partea Rusiei;
2. Feedback negativ, generat de sancțiuni, restricții comerciale sau modificări în politicile Republicii Moldova și ale Ucrainei.

Un model dinamic al sistemului relevă că echilibrul transnistrean este stabil, dar fragil — rezilient pe termen scurt, însă vulnerabil la șocuri exogene, precum războiul din Ucraina, care perturbă fluxurile tradiționale de influență și aprovizionare[1].

Scenarii de prognoză pentru perioada 2025–2035

Pornind de la modelarea bazată pe expertiză, pot fi identificate trei scenarii majore pentru deceniul următor:

Scenariul 1: Reintegrare gestionată – Determinată de continuarea extinderii Uniunii Europene și de reformele administrative ale Republicii Moldova, conducând la reintegrarea regiunii sub un statut special de autonomie.

Scenariul 2: Înghețarea extinsă a status quo-ului – Influența persistentă a Rusiei și oboseala strategică a Occidentului duc la menținerea separării de facto.

Scenariul 3: Instabilitate reînnoită și militarizare – Escaladarea regională declanșează noi tensiuni de securitate de-a lungul liniei Nistrului.

Aceste scenarii reflectă interdependența pe mai multe niveluri dintre factorii interni și geopolitica regională. Acuratețea prognozei depinde de integrarea indicatorilor cantitativi (date economice, prezență militară, tendințe electorale) cu evaluările calitative (percepțiile elitelor, narațiunile strategice).

Metoda scenariului oferă o descriere a posibilelor evenimente viitoare dintr-o regiune sau din întreaga lume. Este folosit în primul rând pentru a descrie modelul de dezvoltare situații conflictuale, în timp ce se pregătește decizii politice pe termen mai mult sau mai puțin lung. Compilarea scenariilor este întotdeauna asociată cu o evaluare a evenimentelor și tendințelor în desfășurarea acestora, iar evaluarea exprimă atitudinea subiectivă față de fenomen a celui care îl realizează[2].

Prin urmare, pot exista mai multe scenarii legate de predicția fenomenului în cauză.

Astfel, folosind abordarea descriptivă în special, combinând cu ajutorul metodei extrapolării, pornind de la identificarea variabilelor prezente şi evaluarea indicatorilor care ar putea determina direcţii şi dinamici alternative, rezultă că Republica Moldova are și va avea nevoie de un *status quo* privința regiunii transnistrene. Acest fapt, din păcate, se datorează circumstanțelor în care securitatea energetică a Republicii Moldova în mare parte a depins de această

[1] J. O'Loughlin, & P. Talbot, *Geopolitical Shifts and the Future of Transnistria*, „Eurasian Geography and Economics", Vol.63, Nr. 5, 2022, pp. 589–611.
[2] *Cauza Ilaşcu şi alţii vs. Moldova şi Rusia, App. Nr. 48787/99* (E.C.H.R., July 8, 2004), http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20(ro).pdf (21.10.2025).

regiune. Din aceste considerente, în eventualitatea luării unor decizii de ordin militar, adică invadarea (cu sau fără ajutorul Ucrainei) Transnistriei sau chiar economic (prin diverse metode pornind de la blocajul activității economice ale întreprinderilor din regiune și terminând cu izolarea economică a regiunii), Republica Moldova se poate confrunta cu crize dezastruoase de ordin civil, militar și economic.

În primul rând, o eventuală criză de natură civilă s-ar manifesta printr-un flux semnificativ de populație din regiunea transnistreană către teritoriul controlat de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. O astfel de evoluție ar genera presiuni acute asupra infrastructurii sociale, sistemelor de protecție și capacităților administrative ale statului. Experiența gestionării valului de refugiați ucraineni din 2022 a demonstrat limitele instituționale și financiare ale Republicii Moldova în absența unui sprijin consistent din partea partenerilor internaționali[1]. Într-un asemenea scenariu, solidaritatea europeană și cooperarea cu organizațiile internaționale ar rămâne factori determinanți în prevenirea colapsului social și umanitar.

În al doilea rând, dimensiunea militară a unei potențiale confruntări nu poate fi exclusă din analiza strategică, deși probabilitatea declanșării unui conflict deschis rămâne redusă. Deși Republica Moldova dispune de o capacitate militară superioară celei a formațiunilor separatiste din stânga Nistrului, un conflict ar putea genera pierderi considerabile, mai ales în eventualitatea unui sprijin indirect oferit regiunii transnistrene de către Federația Rusă, prin mijloace militare sau tehnologice din zona Mării Negre[2]. Astfel, evaluarea riscurilor trebuie realizată într-un cadru integrat, care să țină cont de vulnerabilitățile geografice, de infrastructura critică și de constrângerile geopolitice ce definesc poziția Republicii Moldova în regiunea extinsă a Mării Negre.

În al treilea rând, aplicarea unor sancțiuni economice direcționate asupra regiunii transnistrene ar putea produce efecte complexe, atât în planul intern al acesteia, cât și asupra întregii Republici Moldova. Din perspectivă socio-economică, restricționarea accesului la piețe, resurse și fluxuri comerciale ar accelera degradarea condițiilor de trai în regiunea secesionistă, determinând o parte a populației locale să se orienteze spre malul drept al Nistrului în căutarea stabilității economice și sociale[3]. Acest fenomen ar putea exercita presiuni suplimentare asupra capacității instituționale a statului moldovean, în special în ceea ce privește integrarea socială și gestionarea resurselor publice.

---

[1] G. Dura, *The Republic of Moldova and the Ukrainian Refugee Crisis: Between Solidarity and Structural Constraints*, European Policy Centre Policy Brief, 2022.
[2] N. Popescu, *EU Foreign Policy and Post-Soviet Conflicts: Stealth Intervention*, Routledge, London, 2010.
[3] C. King, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Stanford University Press, Stanford, 2000.

Totodată, spre deosebire de perioadele anterioare, impactul acestor sancțiuni nu ar mai avea o dimensiune critică în plan energetic. Republica Moldova a reușit, în ultimii ani, să-și diversifice sursele de aprovizionare, să se conecteze la rețelele electrice europene și să își consolideze securitatea energetică prin reducerea dependenței față de infrastructura energetică situată în regiunea transnistreană[1]. Astfel, vulnerabilitățile structurale care anterior amplificau riscurile de natură geopolitică au fost semnificativ diminuate, iar riscurile actuale se manifestă predominant în sfera socială și economică, reflectând o transformare fundamentală a raporturilor de interdependență dintre Chișinău și Tiraspol.

Procesul de verificare a metodelor de prognoză reprezintă o etapă esențială în validarea științifică a modelelor utilizate în analiza politică și strategică. Acesta constă în aplicarea unor proceduri complexe de comparare între concluziile generate de model, ipotezele teoretice formulate și datele empirice observabile, în scopul evaluării acurateței și adecvării predictive a instrumentului analitic[2]. În literatura de specialitate, această etapă este frecvent denumită „analiza statistică a performanței modelului", având rolul de a determina gradul de conformitate între proiecțiile ipotetice și evoluțiile reale ale fenomenului studiat[3].

Pornind de la o descriere detaliată a sistemului analizat și de la verificarea compatibilităților interne ale variabilelor componente, constatăm că metodele scenariilor și extrapolării s-au dovedit cele mai eficiente în condițiile informaționale disponibile. Metoda scenariilor, consacrată în studiile de anticipare strategică, permite explorarea mai multor traiectorii posibile ale evoluțiilor politice prin combinarea factorilor structurali și conjuncturali[4]. În paralel, metoda extrapolării oferă o perspectivă cantitativă asupra tendințelor existente, facilitând formularea de proiecții pe termen mediu și lung, în funcție de regularitățile identificate în seturile de date istorice.

În cadrul cercetării de față, stabilirea posibilelor scenarii s-a bazat pe analiza comparativă a consecințelor conflictelor regionale din spațiile estic și vestic, precum și pe evaluarea contextelor economice contemporane. Această abordare combinată a permis obținerea unor rezultate relevante și coerente, reflectând atât dimensiunea empirică a prognozei, cât și aplicabilitatea sa în analiza politică prospectivă [5].

---

[1] European Commission, *Energy Security and Connectivity in the Eastern Partnership: Progress Report*, European Union Brussels, 2024.
[2] B. Coppieters, M. Emerson, M. Huysseune, T. Kovziridze, G. Noutcheva, N. Tocci, & M. Vahl, *Europeanization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery*, Academia Press, Ghent, 2004.
[3] O. Helmer, *Looking Forward: A Guide to Futures Research*, Sage Publications, Beverly Hills, 1983.
[4] P. J. H. Schoemaker, *Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking*, „Sloan Management Review", Vol.36, Nr. 2, 1995, pp. 25–40.
[5] *Ibidem*.

Utilitatea și limitele prognozei politice

Modelarea și prognoza politică sporesc claritatea analitică, dar nu pot anticipa în totalitate comportamentele umane sau circumstanțele politice neprevăzute. În cazul Transnistriei, incertitudinea derivă din:

1. opacitatea datelor în cadrul regimului de facto;
2. caracterul neliniar al șocurilor geopolitice;
3. părtinirile cognitive ale factorilor decizionali.

Prin urmare, prognoza trebuie înțeleasă ca un exercițiu probabilistic și adaptativ, și nu ca o predicție deterministă[1]. În acest sens, modelarea politică devine un instrument strategic de învățare, care permite testarea ipotezelor, evaluarea impactului politicilor și anticiparea consecințelor neintenționate.

Documentele de planificare strategică și politicile publice elaborate de autoritățile Republicii Moldova trebuie să fie corelate cu cadrul normativ existent și cu angajamentele internaționale asumate de stat. În ultimii ani, contextul regional și dinamica geopolitică din jurul conflictului transnistrean au suferit transformări semnificative, care pot fi interpretate drept o fereastră de oportunitate — poate prima din ultimele două decenii — pentru inițierea unei strategii viabile de reglementare a diferendului[2]. O astfel de strategie necesită însă o voință politică fermă din partea actorilor cheie, o coordonare eficientă între instituțiile naționale și partenerii internaționali, precum și o abordare integrată a dimensiunilor politice, economice și de securitate ale conflictului.

Realizarea viziunii unei Moldove „europenizate” – bazate pe guvernare democratică, stat de drept și standarde administrative înalte – ar putea modifica fundamental raporturile dintre Chișinău și Tiraspol[3]. Creșterea nivelului de trai, modernizarea infrastructurii și consolidarea instituțiilor publice ar putea transforma Republica Moldova într-un model de atractivitate pentru populația de pe malul stâng al Nistrului. În acest sens, reformele interne și apropierea de Uniunea Europeană reprezintă nu doar un obiectiv de politică externă, ci și un instrument de influență politică și societală asupra regiunii separatiste.

Pe fundalul războiului din Ucraina, guvernul Republicii Moldova a adoptat o serie de măsuri ferme care reflectă o schimbare de paradigmă în abordarea relației cu Federația Rusă și cu administrația de la Tiraspol. Printre acestea se numără interzicerea rotației trupelor ruse din Grupul Operativ al Forțelor Ruse (GOTR) prin infrastructura de pe malul drept, precum și obligativitatea notificării prealabile pentru traversarea frontierei de către „oficialii” transnistreni. În paralel, au fost consolidate eforturile de modernizare a armatei naționale și de întărire a

[1] P. E. Tetlock, & D. Gardner, *Super Forecasting: The Art and Science of Prediction*, Crown, New York, 2015.
[2] S. Wolff, *Managing Frozen Conflicts in Europe's Eastern Neighborhood: Lessons from Moldova and Georgia*. *Journal of Conflict Studies*, Vol.45, Nr. 2, 2023, pp. 112–130.
[3] G. Dura, *The Republic of Moldova and the Ukrainian Refugee Crisis: Between Solidarity and Structural Constraints*, European Policy Centre Policy Brief, 2022.

capacităților de apărare, în pofida reacțiilor negative din partea liderilor separatiști și a retoricii propagandistice promovate de Moscova[1]. În prezent, un număr tot mai mare de locuitori din regiunea transnistreană solicită cetățenia și pașapoarte moldovenești, percepute ca un mijloc de protecție și mobilitate europeană.

Regiunea transnistreană continuă să fie percepută ca principala amenințare la adresa securității Republicii Moldova și un obstacol major în procesul de integrare europeană. Găsirea unei soluții pașnice, durabile și reciproc acceptabile reprezintă o prioritate atât pentru Chișinău, cât și pentru Uniunea Europeană[2]. Prezența tot mai vizibilă a Uniunii Europene în regiune – prin intermediul Misiunii EUBAM, al instrumentelor de asistență financiară și al cadrului Parteneriatului Estic – confirmă statutul emergent al Bruxelles-ului ca actor geopolitic în procesul de reglementare a conflictului[3]. Într-o perspectivă realistă, implicarea directă a Uniunii Europene ar putea reprezenta un element determinant în redefinirea formatului de negociere și în consolidarea arhitecturii de securitate regionale.

Timp de mai mulți ani, accentul s-a pus predominant pe măsuri de consolidare a încrederii între cele două maluri ale Nistrului, fără a avansa semnificativ în direcția unei reglementări politice definitive. Acest status quo a generat o formă de adaptare societală la conflictul „înghețat", reflectată printr-un nivel scăzut de interes public față de soluționarea sa. Totuși, pe fondul schimbărilor geopolitice generate de războiul ruso-ucrainean, se conturează un context favorabil pentru relansarea procesului de negociere și identificarea unei soluții durabile.

Deși conflictul transnistrean a rămas nerezolvat timp de peste trei decenii, actualul context de securitate din regiunea Mării Negre sugerează că stagnarea nu mai este sustenabilă. Interesul strategic al Federației Ruse de a menține o prezență militară în Transnistria – singura formațiune de acest tip rămasă în afara granițelor sale vestice – rămâne o sursă de tensiune regională[4]. Într-un mediu geopolitic caracterizat prin incertitudine ridicată, planificarea politică și strategică a Republicii Moldova trebuie să fie orientată pe termen lung, adaptată la realitățile de securitate emergente și bazată pe scenarii flexibile[5].

În concluzie, dinamica regională determinată de conflictul din Ucraina și de evoluțiile din vecinătatea estică a Uniunii Europene readuce în prim-plan necesitatea unei strategii coerente de reglementare a conflictului transnistrean.

---

[1] European Commission, *Energy Security and Connectivity in the Eastern Partnership: Progress Report*, European Union Brussels, 2024.
[2] S. Wolff, *Managing Frozen Conflicts in Europe's Eastern Neighborhood: Lessons from Moldova and Georgia*, „Journal of Conflict Studies", Vol.45, Nr. 2, 2023, pp. 112–130.
[3] N. Popescu, *Outsourcing de Facto Statehood: Russia and the Secessionist Entities in Georgia and Moldova*, CEPS Policy Brief, Nr. 109, 2006.
[4] S. Wolff, *Managing Frozen Conflicts in Europe's Eastern Neighborhood: Lessons from Moldova and Georgia*, „Journal of Conflict Studies", Vol.45, Nr. 2, 2023, pp. 112–130.
[5] P. J. H. Schoemaker, *Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking*, „Sloan Management Review", Vol.36, Nr. 2, 1995, pp. 25–40.

Republica Moldova trebuie să valorifice oportunitățile actuale pentru consolidarea rezilienței interne, reformarea sectorului de apărare și adaptarea politicilor de securitate la noile realități strategice, menținând totodată principiul constituțional al neutralității. În paralel, este indispensabilă relansarea unui proces de negociere multilateral, cu participarea activă a actorilor internaționali, capabil să transforme „conflictul înghețat" într-un cadru de cooperare durabilă și stabilitate regională.

Concluzii

Conflictul transnistrean continuă să constituie un caz de studiu esențial pentru analiza durabilității și adaptabilității conflictelor înghețate în contextul geopolitic al secolului XXI. Înțelegerea sa presupune depășirea simplei descrieri a realităților politice și utilizarea instrumentelor de modelare și prognoză politică drept metodă de anticipare și gestionare strategică a evoluțiilor posibile.

Deși niciun cadru analitic nu poate elimina contradicțiile structurale care mențin statu quo-ul actual, aplicarea modelelor prospective permite identificarea unor traiectorii realiste de reintegrare și transformare instituțională. În condițiile în care Republica Moldova înaintează pe vectorul integrării europene, iar Federația Rusă își ajustează propriul calcul strategic, dinamica conflictului transnistrean va depinde în tot mai mare măsură de reconfigurările geopolitice regionale, diminuând rolul exclusiv al negocierilor bilaterale tradiționale.

În acest sens, prognoza politică – atunci când se bazează pe date verificabile, transparență metodologică și cooperare interdisciplinară – oferă nu doar un instrument de analiză, ci și o arhitectură cognitivă pentru gestionarea incertitudinii. Aceasta transformă complexitatea mediului regional într-un cadru de anticipare strategică, capabil să orienteze factorii de decizie către soluții sustenabile, mai degrabă decât către impasuri analitice.

Bibliography

Volumes

1. Bueno de Mesquita, B., *The Predictioneer's Game*, Random House, New York, 2009.
2. Coppieters, B., Emerson, M., Huysseune, M., Kovziridze, T., Noutcheva, G., Tocci, N., & Vahl, M. *Europeanization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery*, Academia Press, Ghent, 2004.
3. Easton, D., *A Systems Analysis of Political Life*, Wiley, New York, 1965.
4. Helmer, O., *Looking Forward: A Guide to Futures Research*, Sage Publications, Beverly Hills, 1983.
5. Lynch, D., *Engaging Eurasia's Separatist States*, USIP Press, Washington, 2004.
6. Kuzio, T., *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War*, Routledge, London, 2023.

7. King, C., *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of* Culture, Stanford University Press, Stanford, 2000.
8. Schwartz, P., *The Art of the Long View*, Doubleday New York, 1991.
9. Schelling, T., *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge, 1960.
10. Tetlock, P. E., & Gardner, D., *Super Forecasting: The Art and Science of Prediction*, Crown, New York, 2015.

Studies and articles

1. *Cauza Ilaşcu şi alţii vs. Moldova şi Rusia*, App. No. 48787/99, E.C.H.R., July 8, 2004, http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20(ro).pdf
2. Corneanu, Constantin, *Mihail S. Gorbaciov, omul care a oferit enorm omenirii*, „Revista de Istorie a Moldovei", vol. 125-126, nr. 1-2, 2021, pp.85-95.
3. Dominguez, R., *Systems Modelling in Conflict Analysis*, în *Proceedings of the International Environmental Modelling and Software Society Conference (IEMSS)*, Washington, 2006, http://www.iemss.org/iemss2006/papers/s8/S8_Dominguez.pdf.
4. Dura, G., *The Republic of Moldova and the Ukrainian Refugee Crisis: Between Solidarity and Structural Constraints*, European Policy Centre Policy Brief, 2022.
5. European Commission, *Energy Security and Connectivity in the Eastern Partnership: Progress Report*, European Union Brussels, 2024.
6. O'Loughlin, J., & Talbot, P., *Geopolitical Shifts and the Future of Transnistria*, „Eurasian Geography and Economics", vol. 63, nr. 5, 2022, pp. 589–611.
7. Popescu, N., *Outsourcing de Facto Statehood: Russia and the Secessionist Entities in Georgia and Moldova*, CEPS Policy Brief, No. 109, 2006.
8. Solomon C., *Conflictul transnistrean şi rolul Uniunii Europene şi SUA în soluţionarea acestuia*, „Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova", vol. 24, nr. 4, 2009, pp. 5-8.
9. Schoemaker, P. J. H., *Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking*, „Sloan Management Review", vol. 36, nr. 2, 1995, pp. 25–40.
10. Wolff, S., *Managing Frozen Conflicts in Europe's Eastern Neighborhood: Lessons from Moldova and Georgia*, „Journal of Conflict Studies", vol. 45, nr. 2, 2023, pp. 112–130.

Eugen STRĂUȚIU
Lucian Blaga University of Sibiu

O CERCETARE UITATĂ ASUPRA DREPTURILOR ROMÂNEȘTI ÎN TRANSNISTRIA (N. P. VAIDOMIR, 1942)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944005

Title:	**A FORGOTTEN RESEARCH ON ROMANIAN RIGHTS IN TRANSNISTRIA (N. P. VAIDOMIR, 1942)**
Abstract:	*In 1942, in Mediaș, in a publishing house owned by a local German patron, the book "Drepturi românești în Transnistria" by Professor N.P. Vaidomir was published. It was little circulated and very little cited until the occupation of Romania by Soviet troops, and was practically banned during the communist era (under a special regime in the secret collection of several public libraries). After 1989, with the republishing of essential texts regarding Transnistrian Romanianess, N.P. Vaidomir's contribution was omitted.* *Our research aims to reconstruct the essential data of the author's biography and bibliography, to inventory the content of his research regarding the Romanians in Transnistria, to identify strengths and weaknesses in the content, and to verify the actuality of the ideas expounded in 1942.* *To this end, we will use document analysis (including unpublished documents from personal archives), comparative analysis, historical and causal approaches.*
Keywords:	**N.P. Vaidomir; Transnistria; Romanian Transnistrians; Romanian rights.**
Contact details of the authors:	E-mail: eugen.strautiu@ulbsibiu.ro

Introducere

În anul 1996, într-o ediție îngrijită (cu note și comentarii ale aceluiași) de către Florin Rotaru, la editura Semne din București a apărut volumul *Românitatea transnistriană. Antologie*, care avea pretenția de a republica cele mai importante contribuții la cercetarea istorică, sociologică, etnografică și lingvistică a comunităților române dintre Nistru și Bug, incluzând ramificațiile lor întâlnite până la Nistru. Nevoia și urgența acestui compendiu sunt justificate prin urgența unei replici la pretențiile regimului separatist instalat la Tiraspol în 1992, de a reprezenta „poporul transnistrian" locuitor limitele noii structuri politico-

administrative[1]. Cele 16 titluri reproduse acolo, care fiecare în parte dar și luate împreună demonstrează anterioritatea și majoritatea românească/moldovenească dincolo de Nistru, înainte de anexarea acestor teritorii de către Imperiul Țarist (1792) sunt:

1. Alexandru V. Boldur, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, Tipografia „Universul" București, 1943, Extras din revista „Viața Basarabiei" (dir. Pan. Halippa) nr. 2/1943;
2. Alexandru V. Boldur, *Românii și strămoșii lor în istoria Transnistriei ediție românească revăzută și adăugită*, Tipografia „Liga culturală", Iași, 1943;
3. Ion I. Nistor, *Românii transnistrieni*, Institutul de arte grafice și editura „Glasul Basarabiei", Cernăuți, 1925;
4. Ion. I. Nistor, *Vechimea așezărilor, românești dincolo de Nistru*, în „Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice. Seria III, Tom XXI, București, 1939;
5. Ion I. Nistor, *Aspecte geopolitice și culturale din Transnistria*, în „Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice. Seria III, Tom XXV, București, 1942;
6. Vasile Harea, *Românii de peste Nistru*, Editura Cartea Românească, București, 1938, republict după V. Harea, Românii de peste Nistru, Cernăuți, 1923;
7. Nicolae M. Popp, *Românii din Basarabia și Transnistria,* M.O., Imprimeria Națională, București, 1942. Extras din „Buletinul Societății Regale Române de Geografie", anul LX, 1941.
8. Nicolae M. Popp, *Românii transnistrieni și Republica Moldovenească*, Tipografia „Scrisul Românesc", Giurgiu, 1935;
9. C.C. Giurescu, *Populația moldovenească de la gura Niprului și a Bugului în veacurile XVII și XVIII*, în „Glasul Nistrului", II, nr. 54/1943;
10. Th. Holban, *Contribuții la problema originii și localizării bolohovenilor*, in „Studii. Revista de istorie", 21, nr. 1/1968;
11. Nicolai P. Smochină, *Republica moldovenească a sovietelor*, Editura Cartea Românească, București, 1938;
12. Onisifor Ghibu, *Deșteptarea moldovenilor de peste Nistru,* Tipografia „Societății culturale a românilor din Basarabia", Chișinău, 1917;
13. Onisifor Ghibu, *Cu gîndul la românii de peste Nistru*, în „Viața Basarabiei" (dir. Pan Halippa), X, nr. 5/1941;
14. C. Gh. Constantinescu, *Românii transnistrieni*, Tipografia „Viața literară", București, 1942;
15. Căpitan Mailat N. Ioan, *Transnistria. Studiu de documentare biografică, istorică, socială și politică*, Editura ziarului „Universul", București, 1942;

[1] Florin Rotaru (coord.), *Românitatea transnistriană. Antologie*, Editura Semne, București, 1996, pp. IV-V.

16. Mihai A. Antonescu, *Pentru Basarabia și Bucovina. Directive și îndumări date inspectorilor administrativi și pretorilor trimiși în Basarabia și Bucovina. Indrumări rostite în conferința ce a avut loc la 3 iulie 1941 la Ministerul de Interne*.[1]

Din această listă, care este reprezentativă și oricum suficientă ca o colecție imbatabilă cu privire la vechimea și ponderea românilor de dincolo de istru, lipsește o lucrare care și-ar fi meritat pe deplin locul.

În anul 1942, N. P. Vaidomir a publicat o cercetare consistentă (82 de pagini) sub titlul *Drepturi românești în Transnistria*, la Tipografia Carol Feder din Mediaș. Consistența lucrării din punct de vedere științific și al volumului de informație, precum și rezonanța acesteia printre contemporani, ne îndreptățesc să încercăm să o repunem în circuitul public într-o formă restrânsă, analitică, în așteptarea unei binemeritate re-editări.

N.P. Vaidomir, *Drepturi românești în Transnistria*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1942

[1] *Ibidem*, pp. V-VI.

Autorul

Date referitoare la personalitatea și activitatea lui N. P. Vaidomir (care uneori apare în diversele publicații în forma N. Popescu Vaidomir, N. Vaidomir sau Nicolae Popescu Vaidomir) sunt greu de identificat. O imagine, oricât de sumară, poate fi recompusă cu greu din date publice.

Din fericire, în arhiva personală a lui N. P. Vaidomir (în prezent gestionată de către nepoata Adina Moldova Țitrea), se pot consulta o autobiografie, dar și fotografii și documente oficiale. Aflăm acolo că s-a născut în satul Vaidomirul Vechi din județul Ialomița. A urmat cursurile liceului „Știrbei Vodă" din Călărași (1920-1928), Facultatea de Filosofie și Litere a Universității București – secția istorie și geografie (1928-1932), seminarul pedagogic universitar din Cluj (1933-1934). A trecut examenul de capacitate pentru profesori secundari în 1946 și examenul pentru gradul I didactic în 1970.[1] A fost membru al Societății de Științe Istorice din București, începând cu anul 1967, iar în anii 1970-1980 a colaborat la diferite inițiative culturale românești din străinătate, dedicate macedoromânilor – cu Centrul European de Studii Tracice de la Roma și „Uniunea tră Limba și Cultura Aromână" din Freiburg.[2]

În deceniul patru al secolului trecut a activat ca profesor de liceu la Călărași. Între activitățile extracurriculare menționăm că a sprijinit Ateneul popular „Ialomița" al studenților călărășeni.[3] A publicat o bibliografie a județului Ialomița și un articol în care explică necesitatea monografiilor sătești, în revista „Școala Ialomiței", în 1932.[4] În calitate de redactor al ziarului local „Biruința", a fost ales vicepreședinte al Asociației Presei din Călărași în 1932, iar în 1933 îl aflăm în poziția de secretar general al acestei asociații.[5]

N. P. Vaidomir a predat și cercetat în Macedonia între anii 1935-1940, când a scris și la revista Liceului românesc din Grebena, „Lumina", alături de Simion Mehedinţi, Valeriu Papahagi, Anton Ciumetti, şi Nicolae Papahagi[6].

Din prefața scrisă de către Naum Nance (redactorul-șef al revistei „Macedonia" care a apărut la București în perioada interbelică, până în 1944), la cartea lui N. P. Vaidomir referitoare la originea tracă a macedonenilor, aflăm că

---

[1] *Autobiografie*, Arhiva personală N. P. Vaidomir, p. 1.
[2] *Ibidem*, p. 5.
[3] Ecaterina Chițu, *Aspecte privind activitatea extraşcolară a cadrelor didactice călărășene, în perioada interbelică*, https://biblioteca-digitala.ro/reviste/Studii-si-articole-de-Istorie/dl.asp?filename=077-studii-si-articole-de-istorie-LXXVI_2010_233.pdf (21.10.2025), p. 235.
[4] Nicolae Scăunaș, *Preliminarii la o eventuală istorie a muzeului călărășean*, în „Cultură și civilizație la Dunărea de Jos", Vol. XIII, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, 2001, p. 76.
[5] https://primariacalarasi.ro/storage/2020/12/Calarasii-in-documente-si-izvoare-istorice-vol-II-varianta-finala-1919-1947.pdf (21.10.2025).
[6] *Vatra Veche Dialog: Ion Brad*, în „Vatra Veche", Serie veche/nouă, Anul V, Nr. 6(54)7, iunie 2013, p. 7.

autorul a „trăit ani îndelungați pe pământul macedonean, a cules date, a luat informațiuni și s-a interesat de trecutul și soarta acestor frați (…).” Și scria articole în revista „Macedonia”.[1] Pe copertă, numele autorului este însoțit de precizarea „profesor fost în învățământul românesc din Macedonia”.

În anii celui de-al doilea război mondial îl aflăm ca profesor la Mediaș, unde a publicat mai multe lucrări care îl consacră în calitate de istoric. Acolo a înființat Societatea Corală „Doina Târnavelor”, a fost vivecpreședinte și apoi preledinte al Despărțământului Mediaș al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura și Cultura Poporului Român din Transilvania[2]. Despre activitatea sa corală au rămas informații în revista „Transilvania” a ASTRA, în 1943, când coordona corul „Doina Târnavelor” al Despărțământului, cu ocazia mai multor spectacole oferite în oraș și în satele vecine.[3]

N. P. Vaidomir (Arhiva personală)

Cea dintâi, care face obiectul analizei noastre, este o investigație istorico-politico-etnică a românității transnistrene, care a apărut la Tipografia Carol Feder în 1942.[4]

[1] Naum Nance, *Prefața* la N. P. Vaidomir, *Contribuțiuni la istoria românilor sud-dunăreni. Originea tracă a macedonenilor preromani*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1943.
[2] *Autobiografie*, p. 7
[3] „Transilvania”, număr administrativ – supliment la anul 74, 1943, p. 23.
[4] N. P. Vaidomir, *Drepturi românești în Transnistria*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1942, p. 4.

În aceeași cooperare cu tipografia Carol Feder, cercetările sale cu privire la românii macedoneni au condus la lucrarea foarte cunoscută și foarte apreciată *Contribuțiuni la istoria românilor sud-dunăreni. Originea tracă a macedonenilor preromani*, care a apărut în 1943[1]. Cartea a beneficiat de o semnalare admirativă în ziarul bucureștean „Curentul", care menționează că „autorul este un harnic cercetător al trecutului românesc. După lucrarea d-sale de anul trecut („Drepturi românești în Transnistria"), profesorul Vaidomir a cules într-un volum rezultatul cercetărilor făcute de d-sa în Macedonia (...) D. profesor Vaidomir aduce un prețios serviciu istoriografiei române și mai ales marelui public."[2] O scurtă recenzie găsim în revista „România Eroică", care apreciază că „cartea d-lui Vaidomir ocupă un mare gol și e cu atât mai necesară cu cât problema macedoneană e foarte greu de rezolvat, e o problemă vitală pentru noi a cărei dezlegare trebue să o urmărim cu toată tenacitatea și cu cât propagandă streină, în special cea grecească, caută să dea și să răspândească noțiuni false cu privire la frații noștri de peste Dunăre".[3]

O a treia lucrare, mai puțin cunoscută decât precedentele, se intitulează *Strămoșii românilor macedoneni*, fiind produsul tehnic al aceleiași edituri Carol Feder, în 1944[4].

Despre editură, a cărei denumiri este românizată cu ocazia publicării acestor cercetări în limba română, aflăm că poartă denumirea oficială „Karl Feder" (după numele patronului), și a tipărit ziarul central al comunității germane „Mediascher Zeitung" în perioada 1931-1944[5].

Cartea

Sursele sale prioritare sunt articolele publicate în „Gazeta Redeșteptării Naționale a Românilor dintre Nistru și Bug" și gazeta „Transnistria" [6], iar teritoriul pe care autorul în adjudecă sub eticheta „Transnistria" este: „Nistrul la Apus, Bugul la Răsărit, Marea Neagră la Sud și râulețul Liadova (afluent al Nistrului) la Nord, având o suprafață de aproximatic 45000 km. p."[7] Acest teritoriu, în baza evoluțiilor istorice, poate fi împărțit în provinciile Edisan (la sud) și Podolia (la nord).

Drepturile românești asupra Transnistriei sunt demonstrate mai întâi cu argumente geografice, căci „Transnistria formează o unitate geografică (adică un

[1] Idem, *Contribuțiuni la istoria românilor sud-dunăreni. Originea tracă a macedonenilor preromani,* Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1943.
[2] „Curentul" anul XVI, Nr. 5682, 10 decembrie 1943, p. 2.
[3] „România Eroică", anul VII, Nr. 5, septembrie 1943, p. 181.
[4] N. P. Vaidomir, *Strămoșii românilor macedoneni*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1944.
[5] Achim Sărășan, *Mediaș. De la Media Colonia până astăzi*, Editura Crissverv, Mediaș, 2018, p. 449.
[6] N. P. Vaidomir, *Drepturi românești în Transnistria*, p. 4.
[7] *Ibidem,* p. 6.

singur corp) cu restul pământului românesc, pentrucă ea nu este altceva decât o preungire a acestuia: la Nord prelungirea dealurilor moldo-basarabene, iar la Sud a câmpiei Dunării și Bugeacului." Urmare a acestei unități geografice, construcțiile s-au ridicat cu lemn din Moldova (orașul Odesa a fost construit după planurile arhitectului român Manole din Moldova), gegustorii din Transilvania au livrat aici produsele meșteșugărești, păstorii români din Transilvania veneau anual cu tumele până la Bug, Nipru și Crimeea[1].

Din punct de vedere istoric, precedentele unor state carpatice incluzând Transnistria sunt numeroase: tracii, Burebista, Decebal. În timpul năvălirilor barbare, românii și-au păstrat totuși propriile state, precum Țara Bolohivenilor și Țara Brodnicilor, iar moldovenii au fost primii cazaci – la care ulterior s-au adăugat ruși și ucraineni.[2] Stăpânirea domnilor moldoveni dincolo de Nistru este documentată în timpul lui Roman Vodă (1390), Petru Aron Vodă (1454), Ștefan cel Mare (căsătorit cu o prințesă din Mangop – Crimeea), Ioan Vodă cel Cumplit (1574), Ieremia Movilă (fondatorul Movilăului), Mihai Viteazul (stăpân peste „părțile tătărești" – Edisan), Duca Vodă (hatman al Ucrainei 1681-1683).[3]

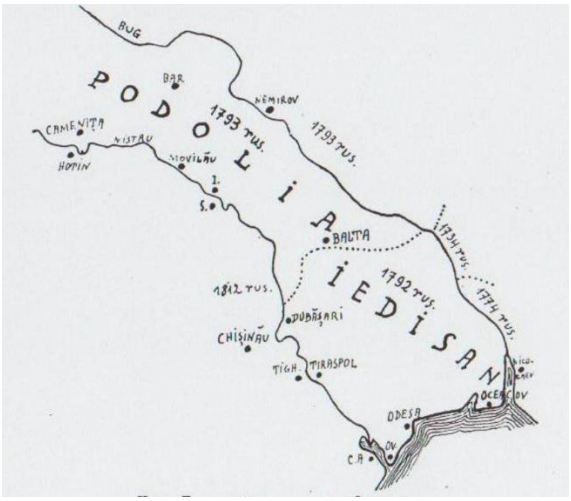

Harta Transnistriei cu provinciile istorice
(N. P. Vaidomir, *Drepturi românești în Transnistria* (Mediaș: Tipografia Carol Feder, 1942), 6

În consecința acestor evoluții istorice, în 1792, când Rusia a anexat sudul Transnistriei (Edisanul), acolo găseau 67 de localități, dintre care 49 românești

[1] *Ibidem*, p. 8.
[2] *Ibidem*, pp. 12-27.
[3] *Ibidem*, pp. 28-33.

(73,13%), una lipovenească, 17 armenești și grecești; niciuna rusească sau ucraineană. Datele sunt preluate din constatările Episcopului de la Ecaterinoslav, care a efectuat un recensământ al localităților nou intrate sub stăpânirea rusească[1].

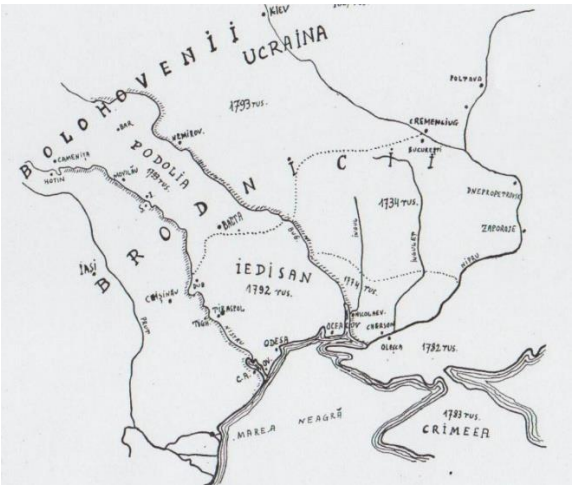

Harta Transnistriei cu populațiile bolohovenilor și brodnicilor
(N. P. Vaidomir, *Drepturi românești în Transnistria*, Tipografia Carol Feder Mediaș, 1942, p. 34)

Această fotografie a ponderii românești este integrată în contextul valurilor organizate de migrație rusă, pentru probarea cărora autorul invocă articolul cu harta publicate de către Ilie Zaftur în ziarul „Transnistria" (fără a reproduce harta). „Restrângând constatările numai la Transnistria, deosebim următoarele faze în colonizarea rusească:

- La Nord de linia Movilău-Nemirov, Rușii n'au existat decât către 1550.
- În fășia Movilău-lampol între 1550-1560.
- În regiunea lampol - N. Dubășari - Sud Balta – Olviopol (Bug), între 1650-1750.
- În regiunea Bugeacului transnistrian, triunghiul Olviopol-Bug-Limanul Nistrului- gura Bugului, colonizările rusești se produc între 1750-1850.

Aceste colonizări constitue o dovadă elocventă și de necontestat că Rușii n'au existat până la data colonizărilor ca un element etnic autohton, nici în Transnistria, nici în restul teritoriului dela Nordul Marii Negre, cum ne-o dovedeste acest document."[2]

[1] *Ibidem*, p. 41
[2] *Ibidem*, p. 35.

Harta colonizărilor rusești în Transnistria, preluată/prelucrată de I Zaftur după cea publicată de P. N. Miliucov la Washington, în 1906
(Ilie Zaftur, *O nouă dovadă a drepturilor noastre*, în „Transnistria", An 1, nr. 4, 17 august 1941, p. 6)

Dreptul etnic românesc, tratat în capitol separat, detaliază informații de epocă din trecutul brodnicilor și bolohovenilor, precum și rolul fondator al românilor în corpul căzăcimii. În secolele următoare, „din punct de vedere administrativ, Transnistria depindea de divanul de la Iași, iar bisericește de Arhiepiscopia Proilavei, cu sediul la Brăila, apoi la Huși; episcopul Brăilei își continuă activitatea și după cucerirea rusească, orânduind preoți dincolo de Nistru până la anul 1800. Țara era împărțită, ca și Moldova, în ținuturi (județe), având în fruntea lor pârcălabi, ajutați de zapcii."[1] Este evident că principalele orașe au fost întemeiate de către români. Movilău – de către domnitorul Ieremia Movilă, Rașcov – de către boierul moldovea Rașcu, Ihurluc – la venirea bolșevicilor era încă propritarea boierilor români Găină, Târgul Elisabetei – de către români, în timpul împărătesei Elisabeta, ș.a. Denumirile satelor sunt, de multe ori, neaoș românești: Bursucu, Broșteni, Brânză, Butuceni, Chiscu-Lung, Crăcănata, Coșnița, Cucu, Doi Bani, Dracu, Floarea, Găvănosu, Glodoși, Grădinița, Isvor, Jura, Lunca,

[1] *Ibidem*, p. 50.

Moșneagu, Mahala, Pârlita, Rotari, Racu, Stroești, Strâmba, Speia, Săpte-Rădiuri, Serpie, Teiu, Valea Hoțului, Valea Adâncă, Vadul Turcului, etc."[1]

` Un capitol separat este dedicat puterii militare a românilor, care este atestată documentar prin participarea voievodului din Perișani la luptele împotriva ungurilor, a brodnicilor la lupta de la Calga între tătari și ruși (1223), prin pozițiile lor în cadrulș căzăcimii (între primii hatmani au fost Ioan Valahul zis Potcoavă – 1577, Lobodă – 1593, Iliaș Caraimovici – 1637, iar regimente întregi erau constituite exclusiv de către români).[2]

Sub titlul *Românii transnistreni – factor de cultură și civilizație* (p. 59-62) se inventariază români.moldoveni care au avut roluri importante ca întemeietori de universități, scriitori, oameni de știință; doar că aceștia nu sunt de baștină transnistreni.

Conștiința națională și a unității sufletești a românismului la românii transnistreni, ca titlu separat, ne trimite la poezii populare care evocă dorul de „țară", dar și prin mișcări politice în care românii transnistreni au fost alături de cei basarabeni. În 1908, primul număr al ziarului „Lumina" din Chișinău se proclama reprezentantul locuitorilor „de la Prut și Dnipru pân la mare"; în 1910-1913, este consemnată mișcarea călugărului Inochentie de la Balta împotriva rusificării bisericii, care a dat 60 de martiri uciși de către cazaci. În 17 decembrie 1917, congresul național de la Tiraspol a cerut „să ne soidinim (unim) cu frații noștri din Moldova), iar răspunsul congresului de la Chișinău, din 3 aprilie 1917, formula punctul 10 astfel: „Moldovenilor de dincolo de Nistru să li se chezășluiască aceleași drepturi naționale, pe tărâm cultural, bisericesc, politic și economic, pre care le vor avea în Basarabia, locuitorii de alt neam". Congresul învățătorilor moldoveni, din mai 1917, a sprijinit explicit punctul 10 din rezoluția mai sus menționată, concretizând: „3. Congresul hotărăște să facă o strigare să fie pofitt tineretul moldovenesc de peste Nistru, ca să vie la învățătura moldovenească trebuitoare; 4. Pentru conducerea școalelor moldovenești de peste Nistru să se înființeze, pe lângă organele ucrainene, câteva locuri de instructori moldoveni; 5. Învățătorii pentru școalele moldovenești de peste Nistru să se pregătească deocamdată în seminariile de învățători din Basarabia". Problema românilor transnistreni a fost centrală în Adunarea naționalităților de la Odesa (29 mai – 2 iunie 1917), când delegații moldoveni au cerut: „a) obligativitatea învățământului românesc; b) înființarea unei secțiuni de limba română la Universitatea din Odesa; c) personalul funcționăresc de la sate și corpul didactic să fie de origine etnică română; d) înființarea unei episcopii românești la Tiraspol sau Dubăsari". Urmare a acestor congrese, Sfatul Țării a cooptat 10 români transnistreni, iar alții 5 au fost numiți membri în comisia pentru organizarea bisericească. Șirul manifestărilor de proclamare a drepturilor moldovenilor din Transnistria a culminat cu Congresul

[1] *Ibidem,* p. 52.
[2] *Ibidem,* p. 58.

național de la Tiraspol (17 decembrie 1917), unde s-a votat o *Chemare*, discutată preliminar de către Pan Halipa, Onisifor Ghibu și delegatul Sfatului Țării, Gheorghe Mare – care a și înmânat reprezentanților românilor transnistreni un steag tricolor. Textul documentului: „1. Alegerea a 8 deputați în Rada ucraineană; 2. Crearea de școli în limba moldovenească cu alfabet latin; 3. Introducerea limbii românești în limba bisericească; 4. Judecători care să judece în limba moldovenească cu legi traduse pentru ei; 5. Sănătatea norodului să fie încredințată doctorilor moldoveni, precum și deschiderea de noi spitale; 6. împărțirea pământului boeresc țăranilor; 7. Delegații ai fost întrebați dacă vor să facă parte din din Ucraina sau vor să se alăture de Moldova, la care țăranii au răspuns: NOI VREM SĂ NE SOIDINIM CU FRAȚII NOȘTRI DIN MOLDOVA (…)".[1]

Sub același titlu sunt inventariate formele de sprijin românesc pentru frații rămași sub administrația Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, înființată în 1924. Se menționează Comitetul pentru ajutorarea refugiaților moldoveni din Uniunea Sovietică (1921, Chișinău, președinte Pan Halipa), Comitetul refugiaților moldoveni din URSS (1919, România, Nichita Smochină) și gazeta „Tribuna Românilor Transnistreni" (din octombrie 1927, în 12 numere lunare).[2]

În esență, concluzia lucrării se rezumă la extrasul următor:

„Dacă aceasta este istoria pământului și a fraților transnistreni, trebue să ne întrebăm:

Cine are dreptul să stăpânească această țară?

Cel ce s-a pripășit în Transnistria de numai câteva sute de ani, sua cel care s-a născut acolo, și trăește acolo, prin strămoșii lui, de cel puțin patru mii de ani?

Cel care a răpit cu forța și a stăpânit prin teroare, doar 150 de ani, sau cel care a rămas adevăratul stăpân între Nistru și Bug, indiferent de vremelnicele dominații politice?

Cel care aduce după el întunericul, distrugerea civilizației și culturii, și – prin acestea – a familiei, a credinții și a propietății, aruncând popoarele în barbarie, sau cel care reprezintă, prin însăși structura lui, civilizația și cultura, care luptă pentr înălțarea omului prin credința în Dumnezeu, prin familie și prin proprietate? (…)"[3]

În final, lucrarea oferă o bibliografie de 49 de titluri, între dare volume științifice, articole din reviste științifice, dar și articole din periodice recente.

Ecouri

Cea mai importantă continuare a cercetării din 1943 o oferă însuși autorul, care a publicat articolul *Temeiurile dreptății românești în Transnistria*, în revista „Viața Basarabiei" (director Pan Halipa), în luna mai 1943. Sunt acolo

[1] *Ibidem*, pp. 66-74.
[2] *Ibidem*, pp. 75-77.
[3] *Ibidem*, pp. 79-80.

nouăsprezece pagini care fac sinteza cercetării precedente, care concluzionează că „Din această scurtă privire asupra desfășurării faptelor istorice, ne putem da seama ușor că rușii n-au nicio legătură etnică sau istorică cu pământul și sufletul populației autohtone a Transnitriei."[1] Se pare că acest articol beneficiază de o singură citare în literatura științifică de după 1989, în volmul lui Mihai Nicolae, *Călătorii identitare. Românii megieși* (2021).[2]

Imediat după publicare, cartea a fost recenzată în revista „Luceafărul" de către George Popa, care evaluează astfel: „Privită sub aspectul ei de comunicare a unei istorii mai puțin cunoscute și mai ales din punctul de vedere al popularizării unui principiu național de luptă, cartea d-lui N.P. Vaidomir nu e numai actuală dar și absolut necesară. (…) Cartea aceasta e astăzi un îndreptar istoric, mai ales că, după câte știm, dacă nu e singura, e însă cea mai compactă și mai bogată în detailări."[3]

Tot în 1943, cartea lui N. P. Vaidomir este menționată, foarte succint, de către Alexandru Boldur în articolul *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, care a apărut mai întâi în revista „Viața Basarabiei"[4], apoi în broșură tipărită de către Editura Universul[5]. Mențiunea arată astfel: „prezintă o sinteză a cunoștințelor istoric pe bază de articole, publicate în ziarul *Transnistria*[6]."

Puține sunt și trimiterile bibliografice în cercetările de după 1989 - iar acestea se mențin la un maxim nivel de generalitate, cel mai adesea rămânând la indicarea titlului. Este cazul bibliografiei periodicului „Revista Bucovinei", întocmită de către Alis E. Niculică și Vasile I. Schipor în 2015[7] și al volumului lui Gheorghe Brătianu îngrijit de către Florin Rotaru în 1995 - unde titlul este indicat numai ca o poziție în bibliografia selectivă[8].

---

[1] N.P. Vaidomir, *Temeiurile dreptății românești în Transnistria*, în „Viața Basarabiei", Vol.XII, Nr. 5, mai 1943, p. 19.
[2] Mihai Nicolae, *Călătorii identitare. Românii megieși*, Vol.1, Universul Academic, București, 2021, p. 397.
[3] George Popa, *N.P. Valdomir: Drepturi românești în Transnistria*, în „Luceafărul. Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală", Anul III, Nr. 3, martie 1943, p. 119.
[4] Alexandru Boldur, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, în „Viața Basarabiei", Anul 12, Nr. 2, 1943.
[5] Idem, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, Tipografia „Universul", București, 1943.
[6] Idem, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, în Florin Rotaru (coord.), *Op. cit.*, p. 15
[7] Alis E. Niculică, Vasile I. Schipor, *Revista Bucovinei (București, 1916; Cernăuți, 1942 – Timișoara 1945). Bibliografie*, Editura George Tofan, Suceava, 2015, p. 75.
[8] Gheorghe Brătianu, *Basarabia. Drepturi naționale și istorice*, Editura Semne, București, 1995, p. 140.

Concluzii

O caracterizare și evaluare corectă a cercetării lui N.P. Vaidomir, operând cu criterii științifice, trebuie să pornească de la conectarea lucrării cu contextul politic. Suntem în anul 1942, la un an de la începerea operațiunii „Barbarossa", în care armata română în cooperare cu cea germană au recuperat Basarabia și Bucovina de Nord, și continuau operațiunile în profunzimea teritoriului sovietic. Transnistria. Începând cu 19 august 1941, România administra Guvernământul Transnistriei, între Nistru, Bugul de Sud și Marea Neagră.

În aceste condiții, componenta ideologică a proiectului „Guvernământul Transnistriei" era obligatorie, alături de programele de reformă economică, administrativă și religioasă. Fără îndoială, deși nu se revendică explicit, lucrarea lui N. P. Vaidomir face parte dintr-un șir de materiale de propagandă, în care mai înscriem periodicele „Transnistria", „Moldova Nouă", „Glasul Nistrului" și „Transnistria Creștină". Dar, trecând dincolo de scopul propagadistic, câtă știință și obiectivitate oferă această lucrare? Nu trebuie să insistăm, principial, că un proiect propagandistic este cu atât mai viabil și de succes, cu cât încorporează mai multă știință și demonstrează mai multă obiectivitate.

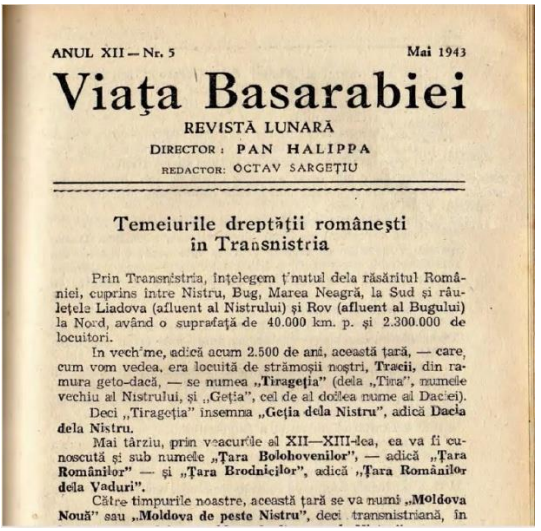

ANUL XII — Nr. 5 Mai 1943

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

DIRECTOR: PAN HALIPPA

REDACTOR: OCTAV SARGEȚIU

Temeiurile dreptății românești în Transnistria

Prin Transnistria, înțelegem ținutul dela răsăritul României, cuprins între Nistru, Bug, Marea Neagră, la Sud și râuleţele Liadova (afluent al Nistrului) și Rov (afluent al Bugului) la Nord, având o suprafață de 40.000 km. p. și 2.300.000 de locuitori.

In vechime, adică acum 2.500 de ani, această țară, — care, cum vom vedea, era locuită de strămoșii noștri, **Tracii**, din ramura geto-dacă, — se numea **„Tiragetia"** (dela „Tira", numele vechiu al Nistrului, și „Geția", cel de al doilea nume al Daciei).

Deci „Tiragetia" însemna **„Geția dela Nistru"**, adică **Dacia dela Nistru.**

Mai târziu, prin veacurile al XII—XIII-lea, ea va fi cunoscută și sub numele **„Țara Bolohovenilor"**, — adică **„Țara Românilor"** — și **„Țara Brodnicilor"**, adică **„Țara Românilor dela Vaduri".**

Către timpurile noastre, această țară se va numi **„Moldova Nouă"** sau **„Moldova de peste Nistru"**, deci transnistriană, în

Articolul *Temeiurile dreptății românești în Transnistria*
(„Viața Basarabiei", An XII, nr. 5, mai 1943)

Cercetarea lui N. P. Vaidomir oferă sursele documentare, hărți, schițe, grafice, listă bibliografică finală etc. Organizarea discursului este proprie cercetării științifice, care testează și probează ipoteze, oferind concluzii redactate pe baza aplicării consecvente a regulilor de bază ale logicii. De asemenea, discursul face apel la științele consacrate la nivelul epocii, între care istoria, sociologia, geografia, etnografia.

O scădere evidentă este lipsa trimiterilor bibliografice la fiecare informație preluată, deși uneori trimiterea apare în text, fără a lua forma unei note bibliografice. Din această cauză, devine foarte greu (spre imposibil) să verifici autenticitatea și corectitudinea utilizării surselor.

O altă problemă rămâne utilizarea nediferențiată și ne-explicată a terminologiei esențiale, între care conceptele de „român / românesc" prin comparație cu cel de „moldovean / moldovenesc" erau obligatoriu de analizat. Titlul însuși, care vorbește despre „drepturi românești", se contrazice (sau nu?) cu documentele invocate, care aproape toate scriu despre drepturi „moldovenești". O rezolvare obiectivă și justificată a acestei aparente contradicții ar fi fost formularea explicită că tot ceea ce a fost „moldovenesc" până la 1859 a devenit „românesc" prin unirea de atunci, și a fost consolidat suplimentar prin Marea Unire din 1918.

Cu toate aceste observații de natura cercetării științifice, nu ar fi corect să înțelegem că lucrarea are scăderi și lipsuri. Autorul nu și-a propus să ne ofere o cercetare, ci o popularizare. Faptul că discursul îndeplinește majoritatea criteriilor cercetării științifice, la nivelul epocii sale, nu poate decât să ridice valoarea proiectului. Astăzi, dacă ar fi republicată, lucrarea lui N.D. Vaidomir încă ar avea un sens profund, putând să contribuie la familiarizarea publicului larg cu aspectele esențiale ale trecutului românesc în Transnistria, și oferind cercetătorilor profesioniști informație și context pentru aprofundarea acestei teme.

Bibliography

Volumes

1. Boldur, Alexandru,, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, Tipografia „Universul", București, 1943.
2. Brătianu, Gheorghe, *Basarabia. Drepturi naționale și istorice*, Editura Semne, București, 1995.
3. Nicolae, Mihai, *Călătorii identitare. Românii megieși*, Vol. 1, Universul Academic, București, 2021.
4. Niculică, Alis E.; Schipor, Vasile I., *Revista Bucovinei (București, 1916; Cernăuți, 1942 – Timișoara 1945). Bibliografie*, Editura George Tofan, Suceava, 2015.
5. Rotaru, Florin, (coord.), *Românitatea transnistriană. Antologie*, Editura Semne, București, 1996.
6. Sărășan, Achim, *Mediaș. De la Media Colonia până astăzi*, Editura Crissverv, Mediaș, 2018.
7. Vaidomir, N. P., *Contribuțiuni la istoria românilor sud-dunăreni. Originea tracă a macedonenilor preromani*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1943.

8. Idem, *Drepturi românești în Transnistria*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1942.
9. Idem, *Strămoșii românilor macedoneni*, Tipografia Carol Feder, Mediaș, 1944.

Articles in journals

1. Boldur, Alexandru, *Cu privire la istoria Transnistriei. Studiu critic*, în „Viața Basarabiei", Anul 12, nr. 2.
2. Chițu, Ecaterina, *Aspecte privind activitatea extrașcolară a cadrelor didactice călărășene, în perioada interbelică*, https://biblioteca-digitala.ro/reviste/Studii-si-articole-de-Istorie/dl.asp?filename=077-studii-si-articole-de-istorie-LXXVI_2010_233.pdf
3. Popa, George, *N.P. Vaidomir: Drepturi românești în Transnistria*, în „Luceafărul. Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală", Anul III, nr. 3, martie 1943.
4. Scăunaș, Nicolae, *Preliminarii la o eventuală istorie a muzeului călărășean*, în „Cultură și civilizație la Dunărea de Jos", Vol. XIII, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, 2001.
5. Vaidomir, N.P., *Temeiurile dreptății românești în Transnistria*, în „Viața Basarabiei", Vol. XII, nr. 5, mai 1943.
6. *Vatra Veche Dialog: Ion Brad*, în „Vatra Veche", Serie veche/nouă, Anul V, nr. 6(54)7, iunie 2013.

Periodicals

1. „Curentul" anul XVI, nr. 5682, 10 decembrie 1943.
2. „România Eroică", anul VII, nr. 5, septembrie 1943.
3. „Transilvania", număr administrativ – supliment la anul 74, 1943.

Archives

1. Vaidomir, N. P., *Autobiografie*, Arhiva personală N. P. Vaidomir.

Mihai MELINTEI
Lucian Blaga University of Sibiu

MECANISME DE SECURITATE ȘI INSTRUMENTE DIPLOMATICE ÎN GESTIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944069

Title:	**SECURITY MECHANISMS AND DIPLOMATIC INSTRUMENTS IN THE MANAGEMENT OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT**
Abstract:	*The Transnistrian conflict has direct implications for the security of the Republic of Moldova and for regional stability in Eastern Europe. The relevance of this topic is underscored by the new challenges generated by the war in Ukraine, which has reshaped the regional security architecture and brought to the forefront the vulnerabilities associated with the presence of Russian troops on the left bank of the Dniester. In this context, analyzing the security mechanisms and diplomatic instruments employed in managing the Transnistrian conflict becomes essential for understanding both the limits and the potential of existing solutions.* *The study proposed in this article seeks to examine the role of security structures—such as the trilateral peacekeeping forces and the debates surrounding the status of the Russian military contingent—as well as the effectiveness of diplomatic negotiations within the "5+2" format. Additionally, the research highlights the ways in which the divergent interests of international actors (the Russian Federation, the European Union, the United States of America and Ukraine) influence both the negotiation process and the region's future.* *The rationale for investigating this topic lies in the need to identify functional mechanisms for preventing escalation and for constructing realistic scenarios for the reintegration of the Republic of Moldova. Moreover, the Transnistrian conflict provides a relevant case study for analyzing the interaction between security mechanisms and diplomatic instruments in conflict management, thereby offering both scientific and practical value.*
Keywords:	**Transnistrian conflict; Dniester; Diplomacy; Peacekeeping; Security studies**
Contact details of the authors:	E-mail: mihai.melintei@ulbsibiu.ro

Introducere și cadru conceptual

Conflictul transnistrean, izbucnit la începutul anilor ’90 ai secolului al XX-lea în contextul prăbușirii Uniunii Sovietice, rămâne una dintre cele mai persistente și complexe provocări de securitate din Europa de Est. Deși confruntările militare s-au încheiat în iulie 1992, prin semnarea *Acordul cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova*[1], absența unei soluții politice cuprinzătoare a menținut regiunea într-o stare de ambiguitate strategică, caracterizată frecvent drept o situație „înghețată” sau „suspendată”.[2] Această stagnare are consecințe semnificative atât asupra stabilității interne a Republicii Moldova, cât și asupra arhitecturii de securitate regionale - un punct vulnerabil exploatat în mod constant în competițiile geopolitice dintre actorii regionali și internaționali.

Relevanța subiectului este amplificată de transformările recente din mediul de securitate european, generate în special de războiul din Ucraina declanșat în 2022. Evenimentele din proximitatea imediată a Republicii Moldova au reconfigurat percepțiile privind riscurile și amenințările la adresa securității naționale, iar dosarul transnistrean a recăpătat o vizibilitate accentuată în agenda actorilor internaționali. În acest cadru, analiza mecanismelor de securitate existente, a arhitecturilor instituționale implicate și a instrumentelor diplomatice utilizate în gestionarea dosarului transnistrean capătă o importanță nu doar teoretică, ci și strategic-practică.

Prin urmare, studiul de față își propune să ofere o evaluare comprehensivă a modului în care mecanismele de securitate și demersurile diplomatice au fost configurate, adaptate și aplicate de-a lungul timpului în procesul de gestionare a conflictului transnistrean. Lucrarea urmărește atât identificarea limitelor actualelor aranjamente politice și militare, cât și evidențierea oportunităților de consolidare a acestora într-un context regional profund schimbat. Într-o perioadă marcată de volatilitate geopolitică, o astfel de analiză devine indispensabilă pentru înțelegerea perspectivelor reale de soluționare durabilă a conflictului și pentru articularea unor politici coerente de securitate la nivel național și internațional.

Cadrul conceptual al analizei de față se fundamentează pe interdependența structurală dintre securitate și diplomație în gestionarea conflictelor regionale, în special în contextul complex al spațiului post-sovietic. Gestionarea unui conflict prelungit, precum cel transnistrean, presupune o articulare coerentă a instrumentelor de securitate cu demersurile diplomatice, acestea funcționând nu ca sfere separate, ci ca dimensiuni complementare ale unui proces integrat de stabilizare.

---

[1] Alin Gvidiani, *Documente și acte normative referitoare la procesul de reglementare transnistreană*, Techno Media, Sibiu, 2020, p. 10.

[2] Ceslav Ciobanu, *Conflictele înghețate și uitate din statele post-sovietice. Geneză, economie, politică și șanse de soluționare*, Cartea Românească, Iași, 2019, p. 76.

În acest sens, din punct de vedere teoretic mecanismele de securitate sunt definite drept ansamblul instrumentelor utilizate pentru prevenirea escaladării violențelor și menținerea unui climat minimal de stabilitate.[1] Ele includ:

- instrumente militare precum desfășurarea contingentelor de menținere a păcii sau prezența forțelor armate ale actorilor implicați;
- măsuri de control și monitorizare a situației din zona de securitate, derulate în baza unor acorduri sau aranjamente tehnico-militare;
- structuri instituționale ale prevenirii confruntărilor, care urmăresc gestionarea incidentelor, transparența militară și minimalizarea riscurilor de reluare a ostilităților.

Pe de altă parte, instrumentele diplomatice includ acele practici și procese orientate către negociere, mediere și construcția încrederii între părți.[2] Diplomația implică atât eforturi multilaterale, desfășurate în formate instituționalizate cu participarea actorilor internaționali relevanți, cât și interacțiuni bilaterale menite să faciliteze dialogul direct între Chișinău și Tiraspol. Totodată, aceasta acoperă inițiative de consolidare a încrederii, mecanisme de comunicare, proiecte și măsuri comune de reducere a tensiunilor, contribuind la stabilirea unui cadru favorabil negocierilor politice.

Fundamentarea teoretică a analizei se bazează pe trei direcții majore ale teoriei relațiilor internaționale:

1. Realismul, care explică acțiunile actorilor implicați prin prisma competiției pentru putere, intereselor strategice și dinamicii de securitate[3], fiind deosebit de relevant pentru înțelegerea rolului actorilor regionali și a echilibrelor de forțe în spațiul post-sovietic;
2. Constructivismul, care evidențiază importanța identităților, discursurilor politice și reprezentărilor sociale în modelarea comportamentului părților implicate, inclusiv în formarea percepțiilor privind legitimitatea și securitatea[4];
3. Liberalismul, care accentuează rolul instituțiilor internaționale, al normelor și al regimurilor de cooperare în facilitarea dialogului și reducerea incertitudinii[5], oferind un cadru analitic pentru evaluarea proceselor multilaterale de negocieri.

---

[1] Paul C. Stern, Daniel Druckman, *International Conflict Resolution After the Cold War*, National Academy Press, Washington D.C., 2000, pp. 463-464.
[2] Nina Caspersen, Gareth Stansfield, *Unrecognized States in the International System*, Routledge, London, 2011, p. 173.
[3] Roger D. Spegele, *Political Realism in International Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, pp.14-15.
[4] David M. McCourt, *The New Constructivism in International Relations Theory*, Bristol University Press, Bristol, 2023, p. 40.
[5] John Rawls, *Political Liberalism*, Columbia University Press, New-York, 2005, p. 54.

Integrarea acestor perspective permite o înțelegere multidimensională a conflictului transnistrean, evidențiind modul în care interacțiunea dintre mecanismele de securitate și instrumentele diplomatice modelează atât dinamica conflictului, cât și potențialele evoluții ale procesului de reglementare.

Evoluția instrumentelor militare și diplomatice în gestionarea dosarului transnistrean

Evoluția mecanismelor de gestionare a conflictului transnistrean reflectă un proces complex de adaptare a instrumentelor militare și diplomatice la transformările mediului de securitate regional și la dinamica relațiilor dintre părțile implicate. În primele etape ale conflictului, accentul a fost pus pe oprirea confruntărilor armate și stabilizarea situației din teren. Ulterior, pe măsură ce tensiunile militare au scăzut, arhitectura de gestionare a conflictului s-a diversificat, incluzând treptat mecanisme diplomatice multilaterale, formate de negociere instituționalizate și instrumente orientate către consolidarea încrederii.

1. Perioada 1992–1999: Predominanța mecanismelor militare și a aranjamentelor de control

O etapă definitorie în evoluția reglementării conflictului a fost semnarea *Acordului de încetare a focului din 21 iulie 1992*[1], prin care s-a pus capăt ostilităților armate și s-a creat baza juridico-instituțională pentru stabilizarea zonei afectate. Documentul a prevăzut instituirea Comisiei Unificate de Control (CUC) și delimitarea Zonei de Securitate, structuri care au devenit piloni esențiali ai menținerii păcii pe segmentul transnistrean.[2]

În paralel, a fost stabilită o misiune de pacificare trilaterală (Republica Moldova – Federația Rusă – Transnistria), menită să supravegheze respectarea încetării focului și să prevină reapariția confruntărilor armate. Rolul acestei misiuni a fost suplimentat prin implicarea altor actori regionali: în 1998–1999, Ucraina a delegat 10 observatori militari în cadrul CUC, contribuind la sporirea transparenței și a caracterului multilateral al procesului de monitorizare.[3]

În același interval, a fost lansată Misiunea CSCE (ulterior OSCE) în Republica Moldova, la 4 februarie 1993, cu mandat explicit de a sprijini soluționarea pașnică a conflictului. Activitatea misiunii a generat un cadru diplomatic de dialog, iar unul dintre rezultatele notabile îl reprezintă Memorandumul din 8 mai 1997, care prevedea „normalizarea relațiilor” și contura

[1] Alin Gvidiani, *Documente și acte normative referitoare la procesul de reglementare transnistreană*, Techno Media, Sibiu, 2020, p. 10.
[2] Eugen Străuțiu, *The Transnistrian Conflict Files*, Techno Media, Sibiu, 2017, pp. 212-215.
[3] *Ibidem*, p. 240

ideea unui „stat comun" în frontierele fostei RSS Moldovenești.[1] De asemenea, în 1999, *Declarația OSCE de la Istanbul*[2] (punctele 18–19) a reafirmat angajamentul privind retragerea munițiilor și trupelor ruse din stânga Nistrului (depozitul Cobasna), aspect cu implicații majore asupra arhitecturii de securitate în regiune.

2. Perioada 2002–2013: Consolidarea mecanismelor diplomatice multilaterale

Începând cu anii 2000, accentul s-a deplasat progresiv către instituționalizarea dialogului politic și diversificarea formatelor de negociere. Un moment de referință a fost lansarea Conferinței Permanente pe probleme politice în procesul de reglementare transnistreană (în 2002), concretizată la nivel procedural prin Protocolul de la Bratislava, care stabilea principiile cooperării dintre Chișinău și Tiraspol.

În 2005, procesul de negocieri a fost extins prin includerea Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii, în calitate de observatori, consolidând astfel formatul „5+2".[3] Apariția acestui cadru a transformat dosarul transnistrean într-o temă de interes internațional și a amplificat presiunea pentru identificarea unor soluții diplomatice viabile.

În aceeași perioadă, Republica Moldova a creat instrumente instituționale interne menite să faciliteze dialogul tehnic și cooperarea practică. Prin Hotărârea Guvernului nr. 1178 din 31 octombrie 2007[4], au fost instituite grupurile de lucru sectoriale, inițial în număr de opt, ulterior extinse la cincisprezece. Acestea reprezintă un mecanism esențial pentru promovarea măsurilor de consolidare a încrederii și pentru abordarea problemelor cotidiene ale cetățenilor de pe ambele maluri ale Nistrului.

Tot în această etapă, rolul UE s-a intensificat prin lansarea Misiunii EUBAM (Misiunea UE de Asistență la Frontieră în Republica Moldova și Ucraina) în 2005, care a contribuit la creșterea controlului asupra segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene și la diminuarea activităților ilicite din regiune, consolidând indirect securitatea în Zona de Securitate.[5]

---

[1] Samuel Goda, *The OSCE and Reconciliation: Between Theory and Practice*, in Lily Gardner Feldman, Raisa Barash, Samuel Goda, André Zempelburgh, (Eds.), *The Former Soviet Union and East Central Europe Between Conflict and Reconciliation*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2018, p. 41.

[2] OSCE, *Istanbul Document*, https://www.osce.org/mc/39569 (12.11.2025).

[3] Eugen Străuțiu, *Op. cit.*, p. 29.

[4] *Hotărâre Nr. 1178 din 31-10-2007 pentru realizarea inițiativelor Președintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii și securității în contextul procesului soluționării problemei transnistrene*, Publicat: 09-11-2007 în „Monitorul Oficial" Nr. 175-177, art. 1222.

[5] EUR-Lex, *Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine*, https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/border-assistance-mission-to-moldova-and-ukraine.html (12.11.2025).

3. Perioada 2014–2022: Orientarea către securitate societală și cooperare europeană

După 2014, evoluțiile regionale – în special anexarea Crimeei și criza din estul Ucrainei, au modificat radical contextul de securitate din proximitatea Republicii Moldova. În acest cadru, gestionarea conflictului transnistrean a început să fie analizată tot mai frecvent prin prisma securității societale, accentul mutându-se pe reziliență, protecția infrastructurilor critice, prevenirea riscurilor hibride și consolidarea cooperării cu instituțiile europene.

Uniunea Europeană și OSCE și-au intensificat rolul în facilitarea dialogului, monitorizarea situației și sprijinirea implementării măsurilor de consolidare a încrederii, în timp ce instrumentele tradiționale ale securității militare au revenit treptat la un rol secundar. Procesul de reglementare a devenit tot mai dependent de mecanismele de cooperare, programe de asistență și inițiative orientate spre convergență normativă.

4. Perioada 2022–prezent: Reconfigurarea mediului de securitate regional și consolidarea instrumentelor europene

Invazia Federației Ruse în Ucraina, la 24 februarie 2022, a produs cea mai severă perturbare strategică în regiunea Mării Negre, cu efecte directe asupra Republicii Moldova și implicit asupra dosarului transnistrean. Proximitatea geografică a conflictului, dependențele energetice și vulnerabilitățile structurale ale celor două maluri ale Nistrului au determinat o recalibrare rapidă a mecanismelor de securitate și a abordărilor diplomatice.

Pe dimensiunea mecanismelor de securitate, accentul s-a mutat pe consolidarea rezilienței statului, protecția infrastructurilor critice, prevenirea riscurilor hibride și întărirea capacităților de reacție în situații de criză. Cooperarea cu Uniunea Europeană a devenit mai strânsă, fiind extinsă prin instrumente precum Misiunea de parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM), lansată în 2023[1], cu scopul de a sprijini autoritățile în gestionarea amenințărilor hibride și consolidarea capacităților instituționale de securitate. De asemenea, OSCE și-a intensificat activitatea de monitorizare și dialog, adaptându-și mandatul la noile riscuri emergente.

Pe plan diplomatic, procesul de negocieri a devenit mai precaut, iar formatul „5+2” a fost *de facto* suspendat, în special din cauza rolului Rusiei și Ucrainei, actori implicați direct într-un conflict militar. Această situație a favorizat o trecere spre formate alternative de dialog tehnic, cooperare sectorială și inițiative susținute de UE, OSCE și parteneri internaționali. Totodată, Chișinăul a intensificat proiectele de integrare economică și juridică cu UE, ceea ce influențează indirect dinamica relației cu Tiraspolul.

[1] EUR-Lex, *Misiunea de parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM Moldova),* https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/eu-partnership-mission-in-moldova-eupm-moldova.html (12.11.2025).

Un aspect important al acestei perioade îl reprezintă accentuarea izolării geopolitice a regiunii transnistrene, care, în lipsa unei legături funcționale cu Rusia din cauza blocării rutelor tradiționale prin Ucraina, se vede tot mai dependentă economic de Republica Moldova și, indirect, de piața europeană.

Perioada 2022–prezent marchează o redefinire structurală a modului în care este gestionat conflictul transnistrean: trecerea de la mecanisme politico-militare și negocieri multilaterale la un *paradigm shift*[1] orientat spre securitatea națională, reziliență societală, integrarea europeană și managementul coerent al amenințărilor hibride.

În ansamblu, evoluția instrumentelor de gestionare a conflictului transnistrean relevă o transformare graduală a arhitecturii de securitate:

- 1992 – 1999: predomină aranjamentele militare și mecanismele de control;
- 2000 – 2013: se consolidează abordările diplomatice multilaterale și mecanismele internaționale de mediere;
- 2014 – 2022: accentul se deplasează spre securitate societală, cooperare europeană și management integrat al riscurilor;
- 2022 – prezent: marchează o redefinire structurală a gestionării conflictului transnistrean, prin tranziția de la mecanismele tradiționale de negociere către un cadru strategic axat pe dialogul direct între părți și catalizarea procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

Această schimbare progresivă indică maturizarea cadrului de reglementare și reflectă ajustarea continuă a instrumentelor utilizate în funcție de evoluțiile geopolitice și necesitățile de securitate ale Republicii Moldova.

Realitățile geopolitice actuale

Războiul lansat de Federația Rusă împotriva Ucrainei în februarie 2022 a generat o schimbare profundă în arhitectura de securitate regională[2] și a amplificat relevanța strategică a dosarului transnistrean. Proximitatea geografică a regiunii a transformat dosarul transnistrean nerezolvat într-un potențial punct de vulnerabilitate pentru Republica Moldova, dar și într-o zonă de interes major pentru actorii occidentali preocupați de stabilitatea flancului estic al Europei. În consecință, conflictul transnistrean a fost reîncadrat într-un context geopolitic mai amplu, în care dinamica dintre Chișinău, Moscova, Kiev și partenerii europeni a căpătat valențe noi.

În această nouă conjunctură putem dezvolta ipoteza de lucru conform căreia conflictul transnistrean a evoluat de la o stare de „înghețare stabilă” la o „înghețare tensionată”, marcată de incertitudine strategică, presiuni informaționale

[1] John Hogan, Michael Howlett, *Policy Paradigms in Theory and Practice. Discourses, Ideas and Anomalies in Public Policy Dynamics*, Palgrave Macmillan, London, 2015, p. 47.
[2] Gwendolyn Sasse, *Russia's War Against Ukraine*, Polity Press, Cambridge, 2023, p. 37.

și intensificarea riscurilor hibride la adresa securității Republicii Moldova. Fragilitatea sistemului energetic moldovenesc[1], dependențele economice ale regiunii transnistrene și creșterea vulnerabilităților la nivel societal au evidențiat necesitatea unui model de gestionare orientat spre reziliență și prevenirea escaladării relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol.

Pentru a clarifica termenii utilizați în ipoteză, prin „înghețare stabilă" se înțelege o situație în care conflictul, deși nerezolvat, rămâne previzibil, cu mecanisme funcționale de cooperare minimă, nivel redus al tensiunilor și absența unor factori externi destabilizatori majori. Până în 2022, dosarul transnistrean se înscria în această paradigmă: mecanismele existente (CUC, formatul „5+2", grupurile de lucru sectoriale) mențineau un grad relativ constant de stabilitate, iar riscurile de escaladare erau percepute ca fiind limitate. Războiul din Ucraina a perturbat însă această configurație, determinând trecerea către o „înghețare tensionată", caracterizată prin creșterea incertitudinii strategice, vulnerabilități amplificate și apariția unor riscuri hibride complexe. În această nouă paradigmă, conflictul nu escaladează militar, însă stabilitatea devine fragilă, iar presiunile politice, economice și informaționale se intensifică. Tendințele precum tentative de destabilizare prin operațiuni informaționale, atacurile asupra infrastructurilor critice sau exploatarea dependențelor energetice devin componente structurale ale mediului de securitate. Această ipoteză reflectă nu doar schimbarea naturii riscurilor, ci și transformarea modului în care actorii locali și externi percep și gestionează conflictul.

Prin urmare, diferențierea dintre ipotezele de „înghețare stabilă" și „înghețare tensionată" este crucială pentru înțelegerea actualei dinamici a conflictului transnistrean. Dacă prima presupune continuitate și previzibilitate, cea de-a doua implică volatilitate, presiuni multidimensionale și necesitatea unor instrumente de securitate și diplomație adaptate unui mediu regional aflat în transformare profundă.

Totodată, se remarcă o ajustare vizibilă a poziției politice atât a Chișinăului, cât și a Tiraspolului. Poziția politică a Chișinăului a cunoscut o recalibrare semnificativă, reflectând atât imperativele generate de noul context regional, cât și orientarea strategică pro-europeană a Republicii Moldova. Autoritățile de la Chișinău au adoptat o abordare pragmatică și preventivă, axată pe consolidarea rezilienței statului, diversificarea instrumentelor de securitate și aprofundarea cooperării cu partenerii occidentali, în special cu Uniunea Europeană.[2] În condițiile trecerii conflictului într-o fază de „înghețare tensionată",

[1] Mihai Melintei, *Securitatea energetică a Republicii Moldova și dosarul transnistrean,* https://energystudies.ro/securitatea-energetica-a-republicii-moldova (12.11.2025).

[2] Parlamentul European, *Republica Moldova: provocări și progrese către integrarea în UE,* https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20250606STO28765/republica-moldova-provocari-si-progrese-catre-integrarea-in-ue (12.11.2025).

Chișinăul a urmărit menținerea stabilității pe ambele maluri ale Nistrului, evitând acțiuni care ar putea genera escaladări, dar în același timp promovând ferm procesele de integrare economică, energetică și normativă în spațiul european, ceea ce redefinește gradual cadrul de reglementare și limitează capacitatea Tiraspolului de a bloca sau redirecționa evoluțiile politice la nivel național. Parale, Tiraspolul a adoptat o strategie de evitare a confruntării directe. Această schimbare este determinată atât de închiderea rutei tradiționale de acces spre Federația Rusă prin Ucraina, cât și de presiuni economice crescânde, ce sporesc dependența regiunii de mecanismele comerciale și energetice controlate de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. În contextul izolării geopolitice accentuate[1], discursul politic de la Tiraspol a devenit mai moderat, orientându-se către menținerea stabilității interne și asigurarea funcționării economice a regiunii. Astfel, Tiraspolul pare să se repoziționeze într-o logică de gestionare constructivă.

Această evoluție subliniază o transformare structurală în dinamica conflictului: procesul de reglementare nu mai este influențat predominant de logica militară sau de negocierile formale[2], ci se desfășoară într-un cadru caracterizat de interdependențe economice, presiuni externe și necesitatea menținerii stabilității într-un mediu regional volatil.

Dimensiunea geopolitică a conflictului transnistrean evidențiază faptul că evoluțiile regionale recente au transformat semnificativ logica de funcționare a acestui conflict prelungit. Ipotezele de lucru privind tranziția de la o „înghețare stabilă" la o „înghețare tensionată" oferă un instrument analitic indispensabil pentru înțelegerea transformărilor actuale. Aceste paradigme nu sunt doar descriptive, ci permit evaluarea modului în care conflictul poate evolua pe termen mediu în funcție de contextul geopolitic regional.

Privite în ansamblu, aceste evoluții confirmă faptul că dosarul transnistrean nu mai poate fi analizat exclusiv prin prisma unor paradigme tradiționale de menținere a păcii sau de negocieri multilaterale formale. El a devenit un caz test pentru modul în care conflictele regionale se transformă sub presiunea unor crize majore, pentru capacitatea statelor mici de a-și consolida reziliența și pentru eficacitatea instrumentelor diplomatice și europene într-un mediu geopolitic în schimbare rapidă. Astfel, ipotezele formulate nu doar structurează analiza prezentă, ci oferă un cadru conceptual util pentru înțelegerea direcțiilor posibile de evoluție ale dosarului transnistrean în perioada următoare.[3]

---

[1] Agnieszka Miarka, *De Facto States in the Post-Soviet Area. Mechanisms of Formation, Operation and Survival,* Routledge, New-York, 2024, p. 71.
[2] *Ibidem*, p. 72.
[3] Agnieszka Miarka, *De Facto States in the Post-Soviet Area. Mechanisms of Formation, Operation and Survival,* Routledge, New-York, 2024, p. 72.

Transformarea mecanismelor de securitate

Prin analiza dimensiunii geopolitice și a creșterii vulnerabilităților regionale se poate sublinia că mecanismele tradiționale de securitate din dosarul transnistrean necesită o transformare, capabilă să răspundă atât noilor amenințări hibride, cât și presiunilor politice și economice emergente.

Prezența trupelor ruse în stânga Nistrului, estimate la aproximativ 1.400–1.500 de militari[1], continuă să fie percepută ca o încălcare directă a suveranității Republicii Moldova și un factor persistent de instabilitate în arhitectura de securitate a regiunii. Această prezență militară, menținută în pofida angajamentelor internaționale privind retragerea forțelor și muniților ruse, influențează în mod negativ procesul de reglementare și limitează capacitatea Chișinăului de a exercita control efectiv asupra teritoriului din stânga Nistrului. În paralel, structura trilaterală de menținere a păcii[2] – creată inițial pentru a preveni reluarea confruntărilor armate, a devenit în timp un mecanism inert, care consolidează *status quo-ul* existent mai degrabă decât să ofere garanții reale de securitate sau să faciliteze soluționarea politică a conflictului.

În fața acestor provocări, putem observa că autoritățile de la Chișinău au orientat politica de securitate către consolidarea rezilienței interne și crearea unor instrumente moderne de gestionare a riscurilor. Cooperarea extinsă cu Uniunea Europeană[3], prin inițiative precum asistența pentru reformarea sectorului de securitate, sprijinul în domeniul gestionării frontierelor și dezvoltarea capacităților de reacție la amenințări hibride, reprezintă o dimensiune strategică a acestui demers. Obiectivul implicit al acestor eforturi este adaptarea, iar pe termen lung, modificarea actualului format de menținere a păcii, înlocuind un mecanism militarizat cu aranjamente internaționale, transparente și orientate spre standardele europene de securitate.

Această evoluție reflectă tranziția conceptuală de la paradigma tradițională a securității militare la cea a securității societale și instituționale, în acord cu teoriile contemporane ale studiilor de securitate.[4] În loc să se concentreze exclusiv pe controlul militar al teritoriului, noua abordare pune accent pe protejarea populației, gestionarea riscurilor non-militare și dezvoltarea capacităților statului de a răspunde cu eficiență provocărilor complexe ale mediului actual. În acest sens, eforturile Chișinăului nu reprezintă doar un răspuns la presiunile geopolitice

[1] The Military Balance, *The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, The International Institute for Strategic Studies, London, 2024.
[2] Mihai Gribincea, *Trupele ruse în Republica Moldova - factor stabilizator sau sursă de pericol?*, Civitas, Chișinău, 1998, p. 77.
[3] EUR-Lex, *Misiunea de parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM Moldova)*, https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/eu-partnership-mission-in-moldova-eupm-moldova.html (14.11.2025).
[4] Alan Collins, *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2022, p. 235.

prezente, ci și o aliniere strategică la modelele moderne de securitate adoptate de statele europene, cu scopul de a transforma conflictul transnistrean dintr-o problemă de securitate militară într-o provocare gestionabilă prin instrumente instituționale de cooperare.

Pe baza acestor evoluții, se conturează câteva ipoteze relevante privind direcția viitoare a mecanismelor de securitate în dosarul transnistrean:

- *Ipoteza trecerii de la peacekeeping militar la peacekeeping civil-instituțional*

Teoretic putem admite că în perspectivă formatul trilateral de menținere a păcii să fie înlocuit sau reconfigurat printr-un mecanism internațional sub egida OSCE sau UE, cu un rol mai important acordat monitorizării civile, controlului democratic și prevenirii riscurilor hibride. Însă, această ipoteză poate fi realizată abia după terminarea evoluțiilor militare din Ucraina;

- *Ipoteza extinderii rolului UE în arhitectura de securitate a Republicii Moldova*

Integrarea europeană și statutul de țară candidată[1] deschid premise pentru implicarea UE în misiuni de monitorizare, asistență tehnică și securitate cooperativă în Zona de Securitate, ceea ce ar putea diminua dependența de actualele aranjamente militare;

- *Ipoteza instituționalizării securității societale*

Creșterea rezilienței interne, întărirea coeziunii sociale la nivelul comunităților de pe ambele maluri ale Nistrului și reducerea spațiului de acțiune pentru amenințările informaționale ar putea deveni elemente centrale ale unei noi paradigme de securitate. În acest scenariu, securitatea nu mai este percepută exclusiv ca protecție militară, ci ca protecție a funcționalității societății și a statului.[2]

- *Ipoteza reechilibrării mecanismului de negociere*

Pe fondul schimbărilor geopolitice, în special războiul din Ucraina, mecanismele de negociere ar putea reveni către o abordare mai europeană, în care accentul se mută pe măsuri de consolidare a încrederii, armonizare legislativă, proiecte comune și integrare graduală în spații funcționale (economie, transport, energie etc.).

În ansamblu, această dinamică evidențiază faptul că transformarea mecanismelor de securitate depășește statutul unei simple reacții conjuncturale la contextul regional de criză și marchează, în realitate, debutul unui proces amplu de reconfigurare structurală. Această reconfigurare are ca obiectiv armonizarea cadrului de securitate al Republicii Moldova cu standardele și practicile europene,

[1] Guvernul Republicii Moldova, *Parlamentul a adoptat Declarația cu privire la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană*, https://old.gov.md/ro/content/parlamentul-adoptat-declaratia-cu-privire-la-aderarea-republicii-moldova-la-uniunea (14.11.2025).
[2] Alan Collins, *Op. cit.*, pp. 235-236.

întărirea dimensiunii societale a securității prin consolidarea rezilienței instituționale și comunitare, precum și diminuarea graduală a influenței militare externe în procesele interne de gestionare a riscurilor și amenințărilor. În acest sens, evoluțiile recente sugerează o repoziționare strategică durabilă, care schimbă fundamental premisele reglementării conflictului transnistrean și direcționează arhitectura de securitate a statului către un model mai autonom, mai predictibil și mai compatibil cu valorile europene.

Reconfigurarea instrumentelor diplomatice în gestionarea dosarului transnistrean

Transformările geopolitice declanșate după 2022 au determinat o restructurare profundă a instrumentelor diplomatice utilizate în gestionarea conflictului transnistrean. Formatul de negocieri „5+2", conceput ca mecanism multilateral de dialog politic, a devenit în mare parte inoperabil odată cu escaladarea războiului din Ucraina și deteriorarea relațiilor dintre Federația Rusă și statele occidentale.[1] În absența unui cadru internațional funcțional, procesul de reglementare a depins tot mai mult de diplomația indirectă, de comunicarea tehnică și de platformele interinstituționale gestionate la nivelul Chișinăului și Tiraspolului. În acest context, putem remarca că OSCE a continuat să-și mențină rolul cheie de mediator, în timp ce Uniunea Europeană și-a consolidat statutul de actor diplomatic esențial, oferind suport, expertiză și motivații politice pentru menținerea unui dialog pragmatic între părți.

Această reorientare diplomatică reflectă o adaptare necesară la noile realități internaționale. În condițiile în care consensul între actorii externi majori este improbabil pe termen scurt, mecanismele tradiționale de negociere politică au fost înlocuite treptat cu forme de cooperare sectorială, orientate spre rezultate concrete și imediate. Astfel, înțelegerea problemelor practice de pe ambele maluri ale Nistrului – precum libera circulație, accesul la educație, funcționarea infrastructurii energetice, comerțul sau reglementările fitosanitare, devine o modalitate eficientă de a menține stabilitatea minimală necesară într-un context tensionat.

Diplomația pragmatică se bazează pe logica „pașilor mici" și evită blocajele ideologice sau politice caracteristice negocierilor la nivel înalt.[2] Ea promovează soluții tehnice și funcționale, care nu abordează direct statutul politic al regiunii, dar contribuie la reducerea tensiunilor și la menținerea unui climat previzibil. Această abordare este valorizată atât de Chișinău, care urmărește evitarea escaladării și protejarea securității interne, cât și de Tiraspol, interesat de menținerea fluxurilor economice și de evitarea izolării totale în contextul schimbărilor politice regionale.

[1] Gwendolyn Sasse, *Op. cit.*, pp. 37-38.
[2] R.P. Barston, *Diplomatic Methods*, Routledge, New-York, 2025, p.132.

În paralel, Bruxellesul a devenit un hub diplomatic tot mai important pentru dosarul transnistrean. Prin instrumente de tip *soft power*, asistență financiară, programe de consolidare a capacităților instituționale, sprijin pentru reforma justiției, managementul frontierelor sau racordarea la piața energetică europeană, UE nu doar facilitează stabilitatea, ci și accelerează convergența Republicii Moldova cu standardele europene.[1] Această convergență creează premise favorabile pentru o reintegrare graduală a regiunii transnistrene, nu prin presiune politică directă, ci prin atracție economică, modernizare administrativă și creșterea interdependenței funcționale dintre cele două maluri ale Nistrului.

Totodată, această transformare a instrumentelor diplomatice pune în evidență emergența unei noi logici de reglementare: una în care procesele economice, energetice și sociale devin componente esențiale ale efortului diplomatic. De exemplu, conectarea sectorului energetic al Republicii Moldova la rețeaua europeană ENTSO-E și diversificarea fluxurilor comerciale reduc influența economică și energetică a Tiraspolului[2], sporind previzibilitatea procesului de negociere. În același timp, implicarea mai activă a UE și a OSCE în facilitarea dialogului tehnic amplifică presiunea pentru modernizarea administrativă în regiunea transnistreană și stimulează adoptarea unor practici compatibile cu normele europene.

În acest nou cadru diplomatic, reconfigurarea instrumentelor nu indică un abandon al soluției politice, ci o schimbare de ritm și metodă. În lipsa progreselor în negocierile multilaterale, diplomația sectorială, susținută de actorii europeni, devine mecanismul central de gestionare a conflictului, permițând menținerea stabilității și pregătirea unor condiții mai favorabile pentru dialogul politic atunci când contextul internațional o va permite.[3] Astfel, evoluțiile recente confirmă trecerea de la o diplomație orientată către negociere politică formală la o diplomație de gestionare adaptivă, ancorată în realitățile practice, interdependențele economice și reziliența societală.

Ipoteze de lucru și scenarii privind eficiența și evoluția mecanismelor diplomatice și de securitate în dosarul transnistrean

Analiza contemporană a conflictului transnistrean evidențiază faptul că eficiența mecanismelor diplomatice și de securitate privind gestionarea problemei este profund dependentă de contextul geopolitic regional și de interesele strategice ale actorilor implicați. Pe această bază, pot fi formulate patru ipoteze de lucru care

[1] Mihai Melintei, *Integration of the Energy Market of the Republic of Moldova Into the European Market. Technical, Legal and Regulatory Aspects*, „Legea și Viața", Nr. 5 (382), Chișinău, 2025, pp. 192-194.
[2] *Ibidem.*
[3] Alan Collins, *Op. cit.*, p. 236.

structurează înțelegerea evoluției arhitecturii de securitate în Republica Moldova și a perspectivelor de reglementare a conflictului.

1. Eficiența mecanismelor de securitate este condiționată de voința politică a Federației Ruse și de echilibrul de putere regional, mai mult decât de funcționarea mecanismelor instituționale formale. Această ipoteză pornește de la premisa că mecanismele create după 1992, Comisia Unificată de Control, forțele trilaterale de menținere a păcii și, ulterior, instrumentele diplomatice multilaterale[1], au avut o capacitate limitată de a influența dinamica politică a conflictului. Prezența militară rusă (GOTR), menținută în pofida angajamentelor internaționale, a reprezentat principalul factor de stabilire a raporturilor de putere în regiune, iar eficiența mecanismelor de securitate a depins în mare măsură de disponibilitatea Moscovei de a permite sau bloca evoluții semnificative în procesul de reglementare. Astfel, arhitectura de securitate a rămas vulnerabilă la fluctuațiile geopolitice, iar instituționalizarea mecanismelor de menținere a păcii nu a fost suficientă pentru depășirea *status quo-ului*.

2. Formatul de negocieri „5+2" și instrumentele diplomatice conexe au contribuit la menținerea păcii, însă nu au putut facilita o soluție durabilă din cauza intereselor divergente ale actorilor internaționali. Deși „5+2" a asigurat un cadru de comunicare și a prevenit escaladările majore, capacitatea sa de transformare politică a fost minimală. Divergențele dintre Rusia și actorii occidentali, diferitele viziuni privind statutul regiunii transnistrene și prioritățile economice ale Tiraspolului au blocat orice progres substanțial. Formatul a funcționat ca mecanism de gestionare, nu de soluționare, iar instrumentele diplomatice formale au fost insuficiente pentru a compensa lipsa unui consens internațional privind viitorul regiunii transnistrene. Acest lucru confirmă ipoteza conform căreia negocierile multilaterale pot preveni instabilitatea, dar nu pot produce rezultate politice robuste în absența unei voințe reale din partea actorilor-cheie.[2]

3. Războiul din Ucraina a reconfigurat ecuația de securitate regională, diminuând marja de manevră a Tiraspolului și oferind Chișinăului oportunități de repoziționare strategică. Invazia Rusiei în Ucraina a modificat radical parametrii geopolitici care au susținut „înghețarea" conflictului transnistrean timp de trei decenii.[3] Închiderea frontierelor ucrainene, izolarea logistică a trupelor ruse și restrângerile economice impuse regiunii transnistrene au redus autonomia de acțiune a administrației de la Tiraspol. În același timp, Chișinăul a beneficiat de un context favorabil pentru a accelera cooperarea cu UE, pentru a-și consolida reziliența națională, în special în domeniul energetic, și pentru a-și diversifica instrumentele de securitate. Această ipoteză subliniază faptul că schimbările

[1] Eugen Străuțiu, *Op. cit.*
[2] R.P. Barston, *Diplomatic Methods*, Routledge, New-York, 2025, p.132.
[3] CNN World, *February 22, 2022 Ukraine-Russia crisis news*, https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-news-02-22-22 (14.11.2025).

structurale din mediul internațional pot crea ferestre de oportunitate pentru reforme interne și recalibrări diplomatice, chiar în absența unor evoluții în cadrul formal de negociere.

4. Consolidarea securității naționale a Republicii Moldova și aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană pot genera premisele unei soluții treptate, bazate pe reintegrare pașnică și garanții internaționale.[1] Această ipoteză susține că transformarea arhitecturii de securitate interne, prin creșterea capacităților instituționale, dezvoltarea rezilienței societale și modernizarea sectoarelor critice, creează o fundație solidă pentru un proces de reintegrare graduală. Convergența cu UE, prin absorbția normelor europene și integrarea în piețele și infrastructurile continentale, reduce influența Tiraspolului asupra politicilor naționale și erodează treptat rațiunile economice ale separării. În același timp, sprijinul extern pentru consolidarea statului de drept și pentru securitatea energetică poate fi transformat în garanții internaționale viitoare, esențiale pentru asigurarea sustenabilității unui eventual acord politic.

În ansamblu, aceste ipoteze converg spre concluzia că transformarea mecanismelor de securitate și diplomatice în dosarul transnistrean, nu poate fi înțeleasă în afara cadrului geopolitic regional. În timp ce instituțiile formale rămân necesare, evoluțiile recente demonstrează că voința politică, poziționarea strategică și capacitatea de adaptare la dinamica internațională reprezintă determinanții principali ai procesului de reglementare.

Pe baza ipotezelor și tendințelor identificate în analiza mecanismelor de securitate și a contextului geopolitic regional, pot fi conturate o serie de scenarii care reflectă direcțiile majore în care ar putea evolua conflictul transnistrean. Aceste scenarii nu se exclud reciproc, dimpotrivă, ele pot coexista în anumite etape, influențate de dinamica relațiilor internaționale, de capacitatea instituțională a Republicii Moldova și de evoluțiile interne din regiunea transnistreană.

- *Scenariul 1: Menținerea status quo-ului*

În acest scenariu, conflictul rămâne „suspendat", fără progrese politice semnificative și fără modificări structurale ale mecanismelor de securitate. Malul stâng al Nistrului continuă să depindă masiv de sprijinul economic, financiar și militar al Federației Ruse, iar mecanismele formale de negociere precum „5+2", rămân inactive. Stabilitatea este relativă, dar fragilă, bazată pe absența schimbărilor majore și pe menținerea aranjamentelor existente. Acest scenariu reflectă inerția geopolitică, fiind susținut de capacitatea Moscovei de a conserva influența în regiune și de limitările actorilor occidentali în a promova o soluție alternativă într-un context de tensiuni internaționale.

- *Scenariul 2: Reescaladarea conflictului*

[1] Eugen Cara, *The Prospects of Moldova's EU Accession With or Without a Defined Status of the Transnistrian Region*, „SCEEUS Guest Report", Nr. 2, 2025, Stockholm, p. 6.

Acest scenariu, deși nedorit, devine posibil în condițiile amplificării tensiunilor geopolitice regionale. Intensificarea confruntării dintre Rusia și Occident, alături de deteriorarea situației de securitate din Ucraina, ar putea genera presiuni asupra regiunii transnistrene, transformând-o într-un punct de vulnerabilitate strategică. O astfel de evoluție ar implica riscuri sporite în Zona de Securitate, utilizarea sporită a instrumentelor hibride și destabilizarea relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol. Reescaladarea ar pune la încercare atât mecanismele de menținere a păcii, cât și capacitatea Republicii Moldova de a-și proteja integritatea teritorială, făcând necesară o implicare internațională mult mai fermă.

- *Scenariul 3: Reintegrarea treptată a malului stâng*

În acest scenariu, presiunile economice, schimbările logistice generate de războiul din Ucraina și apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană determină o convergență graduală între malurile Nistrului. Reintegrarea nu s-ar realiza printr-un acord politic rapid, ci prin acumularea unor transformări tehnice și sectoriale: integrarea energetică, ajustarea reglementărilor economice, mobilitatea populației, cooperarea în educație, transport și comerț. Aprofundarea relației Republicii Moldova cu UE, accesul extins la piața europeană și reducerea dependenței de Rusia ar face modelul european mai atractiv pentru populația și administrația din regiune. În timp, această convergență ar crea premisele unui model de reintegrare pașnică și durabilă, susținut de garanții internaționale.

- *Scenariul 4: Consolidarea unei cooperări controlate*

Scenariul reflectă situația intermediară în care nu se ajunge la o soluție finală, dar în care diplomația preventivă, cooperarea tehnică și implicarea internațională mențin o stabilitate gestionată. Actori precum OSCE și UE continuă să faciliteze dialogul sectorial, iar Chișinăul și Tiraspolul colaborează pe domenii de interes comun (transport, telecomunicații, schimburi comerciale, educație etc.), chiar dacă divergențele politice rămân nerezolvate. Cooperarea controlată devine un instrument de prevenire a escaladărilor, iar mecanismele informale de comunicare compensează absența dialogului politic formal. Acest scenariu este compatibil cu ideea unei „soluționări temporare", în care riscurile există, dar sunt gestionabile prin intermediul instrumentelor de securitate și diplomație adaptate noilor realități.

Aceste patru scenarii ilustrează spectrul posibil al evoluției conflictului transnistrean în contextul actual: între stagnare și escaladare, între reintegrare graduală și gestionare pragmatică fără soluție finală. Însă, evoluția reală a situației va depinde de interacțiunea dintre schimbările geopolitice, capacitatea de reziliență a Republicii Moldova și interesul actorilor internaționali în susținerea unui proces credibil de reglementare pe termen lung.

Concluzii și recomandări

Conflictul transnistrean rămâne unul dintre cele mai persistente puncte de vulnerabilitate ale securității regionale, în care logica geopolitică continuă să

prevaleze asupra mecanismelor instituționale de gestionare și rezolvare a conflictelor din spațiul post-sovietic.[1] Prezența trupelor ruse, dependența structurală a regiunii transnistrene de sprijinul Moscovei și absența unui consens între actorii internaționali limitează capacitatea procesului politic de a avansa către o soluție durabilă.[2] Deși mecanismele de negociere și instrumentele militare existente contribuie la menținerea unei stabilități și la gestionarea cotidiană a tensiunilor, totuși procesul de reglementare rămâne vulnerabil la blocaje și influențe externe.

Totodată, analiza evoluțiilor recente indică faptul că Republica Moldova dispune de oportunități pentru a reorienta arhitectura securității și diplomației în direcția unei reintegrări treptate. Schimbările regionale generate de războiul din Ucraina, apropierea accelerată de Uniunea Europeană și consolidarea cooperării internaționale creează premise noi pentru reevaluarea instrumentelor existente. În acest sens, remodelarea coerentă a mecanismelor de securitate, dublată de utilizarea constructivă a instrumentelor diplomatice multilaterale, poate contribui la crearea unui cadru favorabil pentru diminuarea influenței militare externe și creșterea capacității Chișinăului de a gestiona procesul de reintegrare.

Pentru a valorifica aceste oportunități, considerăm utile următoarele recomandări strategice:

- *Consolidarea rezilienței interne și a securității societale*

Republica Moldova trebuie să continue întărirea instituțiilor statului, a infrastructurii critice și a coeziunii sociale, astfel încât eventualele presiuni externe sau încercări de destabilizare să aibă un impact minim. Reziliența societală, inclusiv combaterea dezinformării și promovarea incluziunii sociale, devine un pilon esențial în arhitectura securității naționale.[3]

- *Diplomație pragmatică și negocieri sectoriale de tip „win-win”*[4]

În avansul unei soluții politice finale, este necesară promovarea înțelegerilor tehnice bilaterale cu Tiraspolul în domenii precum transportul, energia, cooperarea economică, educație. Aceste înțelegeri au utilitatea de a menține canalele de comunicare deschise, reducând riscurile și contribuind la îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației de pe ambele maluri ale Nistrului.

- *Reactivarea formatelor multilaterale de negociere printr-o abordare pragmatică*

[1] Ceslav Ciobanu, *Op. cit.*, p. 147.
[2] Fedor Brajalovici, Mihail Klyuchnikov, Nikita Turov, *Rossiyskaya mirotvorcheskaya operatsiya v Pridnestrov'ye: proshloye i nastoyashcheye*, „Vestnik Permskogo Universiteta. Seriya: Politologiya”, Permi, Nr. 2, 2016, p. 140.
[3] Ona Rakauskiene, Dalia Streimikiene, Lina Volodzkiene, *Strengthening Human and Societal Resilience in Uncertain Times*, Routledge, New-York, 2025, p. 71.
[4] Stuart Nagel, *Win-Win Policy Analysis: Basic Concepts*, „International Journal Organization Theory and Behavior”, Leeds, Nr. 5 (1–2), 2002, pp. 4-5.

Deși formatul „5+2” rămâne blocat, rolul OSCE ca mediator neutru trebuie consolidat. În paralel, este esențială implicarea activă a UE și SUA în calitate de observatori, capabili să propună pachete integrate de „garanții politice + beneficii economice” care să devină atractive pentru Tiraspol și să reducă deficitul de încredere dintre părți.

- *Angajament strategic cu Uniunea Europeană*

Procesul de aderare la UE oferă Republicii Moldova o fereastră de oportunitate pentru *extinderea standardelor europene în domeniul administrației, economiei și justiției.*[1] Această integrare graduală, realizată prin proiecte comune cu malul stâng al Nistrului și armonizarea normelor, poate transforma reintegrarea într-un proces natural, incremental, mai degrabă decât unul abrupt și conflictual.

- *Planuri de prevenire a escaladării*

Într-un context geopolitic volatil, este esențială elaborarea unor mecanisme de alertă timpurie și a unor planuri operaționale de răspuns rapid, în cooperare cu partenerii internaționali.[2] Aceste instrumente trebuie actualizate periodic, în baza analizelor de risc, pentru a limita posibilitatea unei crize rapide în Zona de Securitate.

În concluzie, deși conflictul transnistrean rămâne puternic influențat de factori geopolitici, Republica Moldova dispune astăzi de instrumentele politice necesare pentru remodelarea arhitecturii sale de securitate și pentru avansarea spre o reintegrare treptată, susținută de partenerii europeni și internaționali. O abordare combinată – reziliență internă, diplomație pragmatică, utilizarea inteligentă a instrumentelor multilaterale și integrarea treptată în UE, poate transforma dosarul transnistrean într-un proces gestionat, previzibil și orientat spre soluții durabile.

Bibliography

Books and studies

1. Barston, R.P., *Diplomatic Methods*, Routledge, New-York, 2025.
2. Brajalovici Fedor; Klyuchnikov Mihai;, Turov Nikita, *Rossiyskaya mirotvorcheskaya operatsiya v Pridnestrov'ye: proshloye i nastoyashcheye*, „Vestnik Permskogo Universiteta. Seriya: Politologiya”, Permi, Nr. 2, 2016.
3. Cara, Eugen, *The Prospects of Moldova's EU Accession With or Without a Defined Status of the Transnistrian Region*, „SCEEUS Guest Report”, Stockholm, No. 2, 2025.
4. Caspersen, Nina; Stansfield Gareth, *Unrecognized States in the International System*, Routledge, London, 2011.

[1] Eugen Cara, *Op. cit*.
[2] Alan Collins, *Op. cit.*, p. 249.

5. Ciobanu, Ceslav, *Conflictele înghețate și uitate din statele post-sovietice. Geneză, economie, politică și șanse de soluționare*, Cartea Românească, Iași, 2019.
6. Collins, Allan, *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2022.
7. Goda, Samuel, *The OSCE and Reconciliation: Between Theory and Practice*, in Lily Gardner Feldman, Raisa Barash, Samuel Goda, André Zempelburgh (Eds.), *The Former Soviet Union and East Central Europe Between Conflict and Reconciliation*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2018.
8. Gribincea, Mihai, *Trupele ruse în Republica Moldova factor stabilizator sau sursă de pericol?,* Civitas, Chișinău, 1998.
9. Gvidiani, Alin, *Documente și acte normative referitoare la procesul de reglementare transnistreană*, Techno Media, Sibiu, 2020.
10. Hogan, John; Howlett, Michael, *Policy Paradigms in Theory and Practice. Discourses, Ideas and Anomalies in Public Policy Dynamics*, Palgrave Macmillan, London, 2015.
11. McCourt, David M., *The New Constructivism in International Relations Theory*, Bristol University Press, Bristol, 2023.
12. Miarka, Agnieszka, *De Facto States in the Post-Soviet Area. Mechanisms of Formation, Operation and Survival*, Routledge, New-York, 2024.
13. Melintei, Mihai, *Integration of the Energy Market of the Republic of Moldova Into the European Market. Technical, Legal and Regulatory Aspects,* „Legea și Viața", Chișinău, Nr. 5 (382), 2025.
14. Nagel, Stuart, *Win-Win Policy Analysis: Basic Concepts*, „International Journal Organization Theory and Behavior", Leeds, Nr. 5 (1–2), 2002.
15. Rakauskiene, Ona; Streimikiene, Dalia; Volodzkiene, Lina, *Strengthening Human and Societal Resilience in Uncertain Times*, Routledge, New-York, 2025.
16. Sasse, Gwendolyn, *Russia's War Against Ukraine*, Polity Press, Cambridge, 2023.
17. Spegele, Roger D., *Political Realism in International Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
18. Stern, Paul C.; Druckman, Daniel, *International Conflict Resolution After the Cold War*, National Academy Press, Washington D.C., 2000.
19. Străuțiu, Eugen, *The Transnistrian Conflict Files*, Techno Media, Sibiu, 2017.

Documents

1. EUR-Lex, *Misiunea de parteneriat a UE în Republica Moldova (EUPM Moldova)*, https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/eu-partnership-mission-in-moldova-eupm-moldova.html
2. *Hotărâre Nr. 1178 din 31-10-2007 pentru realizarea iniţiativelor Preşedintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii şi securităţii în*

contextul procesului soluționării problemei transnistrene, Publicat: 09-11-2007 în „Monitorul Oficial", Nr. 175-177, art. 1222.
3. OSCE, *Istanbul Document*, https://www.osce.org/mc/39569.

Websites

1. http://www.cnn.com
2. http://www.energystudies.ro
3. http://www.eur-lex.europa.eu
4. https://www.europarl.europa.eu
5. https://www.old.gov.md

Olga STATE
Lucian Blaga University of Sibiu

FEDERALIZARE ȘI SUVERANITATE ÎN CAZUL REPUBLICII MOLDOVA. IMPLICAȚIILE MEMORANDUMULUI KOZAK

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944118

Title:	**FEDERALIZATION AND SOVEREIGNTY IN THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. IMPLICATIONS OF THE KOZAK MEMORANDUM**
Abstract:	*The article examines the process of federalization of the Republic of Moldova within the historical and political context that led to the drafting of the Kozak Memorandum in 2003. The analysis begins with the geopolitical circumstances preceding the Transnistrian conflict and the political realities of the early years of independence, obtained din 1991. The Transnistrian conflict reflects ethno-linguistic divisions, disputes over the country's political orientation, the opposition of the Tiraspol authorities to integration into the new national structure, as well as the influence of external actors on internal affairs. The 1992 military intervention and the continued presence of Russian troops in the region consolidated the separatist regime, creating a persistent political deadlock in the Republic of Moldova's development as an independent state.* *The Kozak Memorandum, proposed by the Russian Federation's representative Dmitry Kozak, envisaged the political reorganization of the state into an asymmetric federation, in which Transnistria and Gagauzia would have benefited from extensive autonomy and the right to veto fundamental decisions, including those related to foreign policy and security. There provisions would have compromised the Republic of Moldova's ability to pursue and independent foreign policy, increasing the Russian Federation's influence over the decision-making process.* *Reactions ranged from viewing federalization as a potential solution for territorial reintegration to perceiving it as a threat to the sovereignty and independence of the state. The study concludes that the Kozak Memorandum constitutes a pivotal moment in the negotiation process of the Transnistrian conflict, illustrating the role of external actors in shaping internal policies and highlighting the geopolitical constraints on the exercise of sovereignty, as defined by the principles set out in the 1933 Montevideo Convention.*
Keywords:	**Republic of Moldova; Transnistria; Legal status; Sovereignty; Federalization; Post-soviet security; The Kozak Memorandum**

Contact:	E-mail: olga.state@ulbsibiu.ro

Introducere

Proclamarea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991, a constituit un moment de referință în istoria contemporană a statului, marcând desprinderea definitivă de structurile sovietice. Declarația de Independență a invocat „trecutul milenar al poporului său și statalitatea neîntreruptă în spațiul istoric și etnic al dezvoltării sale naționale", reafirmând aspirațiile politice și identitare ale populației. Evenimentul a fost precedat de două momente-cheie: Adoptarea *Declarației de Suveranitate* la 23 iunie 1990 și neparticiparea la referendumul din 17 martie 1991 privind menținerea Uniunii Sovietice[1]. Împreună, acestea au consacrat orientarea Republicii Moldova spre un parcurs independent.

Din punct de vedere geopolitic, Republica Moldova este unul dintre cele mai mici state succesoare ale URSS, localizată în sud-estul Europei, având graniță la vest cu România și la Est cu Ucraina. Capitala este municipiul Chișinău. Statul are regim parlamentar, cu un președinte în calitate de șef al statului și un prim-ministru la conducerea executivului. Statul s-a angajat treptat într-un proces de integrare internațională, devenind membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU), al Consiliului Europei, al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), al GUAM și a Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră. În paralel, Chișinăul a inițiat și un parcurs european, consolidat prin recunoașterea oficială a perspectivei de aderare la Uniunea Europeană[2]. În ceea ce privește Comunitatea Statelor Independente (CSI), deși Republica Moldova este oficial membră, în ultimii ani autoritățile au inițiat un proces de retragere. În octombrie 2023 au fost denunțate peste 70 de acorduri încheiate sub egida CSI[3], iar în decembrie același an, Chișinăul a anunțat intenția de a se retrage complet până la sfârșitul anului 2024. Totuși, anumite forme de cooperare economică, socială și sanitară sunt menținute. La ziua de azi, Moldova nu a încheiat procesul de retragere din Comunitate, însă a redus semnificativ participarea în cadrul organizației, având alte aspirații care sunt îndreptate către perspectiva de integrare în Uniunea Europeană[4]. Această evoluție reflectă dublul vector geopolitic al Republicii Moldova: desprinderea treptată de spațiul post-sovietic și apropierea de comunitatea euro-atlantică.

---

[1] Moldova1, *How Moldova Gained Independence from the Soviet Union*, https://moldova1.md/p/15029/how-moldova-gained-independence-from-the-soviet-union, (20.04.2025).

[2] Moldova.md, *About Republic of Moldova*, 2016, https://moldova.md/en/content/about-republic-moldova (16.05.2025).

[3] RadioRomânia, *Republica Moldova denunță alte trei acorduri în cadrul CSI*, 2023, https://www.rador.ro/2023/07/12/republica-moldova-denunta-alte-trei-acorduri-in-cadrul-csi/ (16.05.2025).

[4] Paul Goble, *Moscow Working to Block Moldova from Leaving the CIS*, „Eurasia Daily Monitor Volume", Vol.19, Nr. 168, 2022, https://jamestown.org/program/moscow-working-to-block-moldova-from-leaving-cis/?utm_source=chatgpt.com (16.05.2025).

Totuși, consolidarea statală a republicii Moldova a fost puternic afectată de conflictul transnistrean, izbucnit la începutul anilor 1990. Autoproclamata Republică Moldovenească Nistreană (RMN), susținută politic și militar din exterior, s-a menținut în afara controlului constituțional al Chișinăului, iar numeroasele inițiative de menținere internațională nu au condus la o soluționare definitivă[1]. Conflictul transnistrean a devenit una dintre cele mai persistente „crize înghețate" din spațiul post-sovietic, cu implicații directe asupra securității, identității și perspectivei de dezvoltare a Republicii Moldova. În acest cadru, federalizarea a fost avansată ca o posibilă soluție de compromis, menită să faciliteze reintegrarea regiunii separatiste prin oferirea unui statut special și a unui grad extins de autonomie. Ideea a fost susținută în mod repetat în discursurile politice și diplomatice, atât la nivel intern, cât și internațional. Problematica federalizării Republicii Moldova constituie un subiect de actualitate și de importanță în contextul proceselor de consolidare statală și de soluționare a conflictelor teritoriale înghețate. Totuși, propunerea federalizării a fost întâmpinată cu rezerve semnificative, atât la nivelul clasei politice, cât și în rândul societății, din cauza temerilor legate de pierderea suveranității, fragilizarea statului și influența factorilor geopolitici externi.

Printre cele mai notabile tentative în acest sens se numără Memorandumul Kozak din 2003, propus de Federația Rusă, propunând transformarea Republicii Moldova într-o federație asimetrică, cu o repartizare inegală a puterii între centru și entitățile federale. Deși documentul nu a fost semnat, din cauza implicațiilor negative asupra suveranității și securității Republicii Moldova, ideea federalizării a continuat să fie evocată, devenind un reper central în dezbaterile privind soluționarea conflictului transnistrean.

Percepțiile asupra federalizării rămân puternic divergente. Federalizarea este percepută de unii actori ca o posibilă cale de reconciliere și stabilitate. William Hill, fost șef de Misiune OSCE în Moldova, consideră că „Una din căile cele mai bune de a împărți puterea și de a asigura cetățenilor Moldovei drepturi egale, este de a oferi împărțirea puterii printr-un sistem teritorial federal"[2], în timp ce pentru alții ca și Simion Ciochină, reprezintă un risc major de subminare a statului unitar și de consolidare a influenței geopolitice ruse: „în condițiile în care se află țara noastră, federalizarea este doar un tertip rusesc, de care Moscova poate profita, pe de o parte, de a autoproclamata Republică Nistreană, iar, pe de altă parte, de a distruge statul Republica Moldova și a-l controla"[3].

---

[1] RadioChișinău, *Conflictul transnistrean: trecut, prezent, viitor. Comentariu de Octavian Țâcu*, 2017, https://radiochisinau.md/conflictul-transnistrean-trecut-prezent-viitor-comentariu-de-octavian-tacu---46681.html (16.05.2025).

[2] RadioEuropaLiberăMoldova, *William Hill pledează pentru federalizarea Republicii Moldova*, 2003, https://moldova.europalibera.org/a/1385700.html (16.05.2025).

[3] Simion Ciochină, *Federalizarea Republicii Moldova – un cuțit cu două tăișuri*, 2016, https://www.dw.com/ro/federalizarea-republicii-moldova-un-cu%C8%9Bit-cu-dou%C4%83-t%C4%83i%C8%99uri/a-19286872 (16.05.2025).

În acest context, articolul de față își propune să analizeze implicațiile federalizării asupra suveranității Republicii Moldova, având ca studiu de caz principal Memorandumul Kozak. Analiza va evidenția atât rațiunile care au condus la promovarea federalizării ca soluție, cât și riscurile pe care acesta le presupune pentru securitatea și viitorul statului moldovean.

Statalitate, suveranitate și recunoaștere internațională – fundamente teoretice ale federalizării

Problematica relației dintre Republica Moldova și regiunea transnistreană nu poate fi analizată fără clarificarea unor concepte fundamentale ale dreptului internațional: statalitate, suveranitate, recunoaștere internațională și federalizare. Aceste noțiuni constituie repere esențiale pentru înțelegerea statutului juridic și politic al Republicii Moldova și pentru evaluarea opțiunilor de soluționare a conflictului transnistrean.

Statalitatea

În dreptul internațional, statalitatea desemnează existența unui stat ca entitate juridică, dotată cu atributele necesare funcționării și recunoașterii sale. Nu toate entitățile politice pot fi considerate state, întru-cât pentru aceasta trebuie să fie îndeplinite anumite criterii obiective.

Convenția de la Montevideo, sau *Convenția privind Drepturile și Îndatoririle Statelor,* semnată la Montevideo, Uruguay, la 26 decembrie 1933, stabilește definiția generală a unui stat din punct de vedere al dreptului internațional. Fiind semnată la cea de a VII-a Conferință Internațională a Statelor Americane, documentul avea o conotație specifică, și anume cea pentru ca să fie limitată intervenția Statelor Unite ale Americii în politica internă a statelor Sud-Americane[1]. Cu toate acestea, prevederile stabilite în 1933, rămân până astăzi unul dintre principalele repere normative. În aceste circumstanțe, au fost stabilite elementele constitutive ale statului ca și entitate juridică. În articolul I acestea sunt menționate: prezența unei populații permanente; a unui teritoriu definit; unui guvern; și capacitatea de a intra în relații cu alte state[2]. Existența politică a unui stat nu depinde de recunoaștere din partea altor state sau alte entități politice. Chiar dacă un stat nu dispune de recunoaștere internațională, acesta are dreptul de a-și apăra integritatea și independența, de a se organiza politic după propriile interese și să își adopte propria Constituție (Articolul III). Articolele VIII și IX, fac referire la principiul suveranității „nici un stat nu dispune de dreptul de a interveni în politica internă sau externă a altor state" și „jurisdicția unui stat, în limitele teritoriale ale acestuia, se aplică egal întregii populații; populația străină aflată pe teritoriul național nu li se atribuie drepturi extinse sau altele decât cele naționale"[3].

---

[1] Britannica, *Montevideo Convention, 1933*, https://www.britannica.com/event/Montevideo-Convention, (05.08.2025).

[2] Ilsa.org, *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933*, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (05.08.2025).

[3] Ilsa.org, *Ibidem*, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (05.08.2025).

Suveranitatea

Principiul suveranității, fiind și principiul autorității supreme în cadrul unui teritoriu, este un principiu fundamental al dreptului internațional modern. Termenul de suveranitate se constituie pe baza naturii și structurii ordinii juridice internaționale, precum și în sens invers. În cadrul suveranității, statul dispune de dreptul de a-și alege propria Constituție, modelul de guvernare, sistemul economic; are dreptul de a înainta și de a adopta propriile legi, să exercite monopolul teritorial în privința utilizării forței polițienești sau armate; să stabilească taxele și să aloce cheltuielile din bugetul guvernamental, precum și să încheie acorduri cu alte state. Un stat care se bucură de aceste beneficii, se bucură de suveranitate deplină, iar unui stat care este lezat de unul dintre aceste aspecte menționate, nu este caracterizat ca și suveran[1].

Doctrina clasică a dreptului internațional, reprezentată de autori precum Lawrence Oppenheim, interpretează suveranitatea ca și independență deplină în limitele frontierelor unui stat, dar și înafara acestora, prin capacitatea de a dezvolta relații externe libere. Cu toate acestea, L. Oppenheim subliniază caracterul relativ al conceptului de suveranitate, întrucât nici o suveranitate nu poate fi absolută, relaționând-ul cu termenul de independență – expunând suveranitatea ca și concept în care este exclusă dependența de oricare aspect de influență al altui stat. În alți termeni, suveranitatea reprezintă independența externă, întrucât se referă la libertatea de acțiune a statului înafara granițelor sale, în vederea stabilirii relațiilor cu alte state. Totuși, independența nu presupune libertatea de acțiune totală a statului în politica sa externă. Pornind de la această regulă general valabilă, orice stat face parte din comunitatea națiunilor, respectiv, apartenența la comunitatea internațională presupune limitarea libertății de acțiune în raport cu ceilalți actori statali. Politica externă a unui stat nu trebui să interfereze cu politica internă a altuia[2]. Hans Kelsen, într-o perspectivă similară, pune accent pe faptul care susține că suveranitatea absolută a unui stat, inevitabil exclude suveranitatea statului vecin, ceea ce ar face imposibilă coexistența într-un sistem internațional stabil[3]. În acest fel, încă din secolul XX, în cadrul doctrinei suveranității de stat, principala direcție de activitate constituie rezolvarea problemelor legate de asocierea suveranității statelor naționale și ordinii mondiale, stabilite în cadrul noului sistem al dreptului internațional, încă în decurs de formare la acea perioadă.

Teoria realistă a relațiilor internaționale propune o altă dimensiune a suveranității. Autori precum Hans Morgenthau sau John Mearsheimer interpretează conceptul în raport cu puterea militară și politică a statului. Morgenthau vine cu explicații în această privință, el susține că suveranitatea unui stat este valabilă și

[1] Douglass Cassel, *A Framework of Norms: International Human-Rights Law and Sovereignty*, „Harvard lnternational Review" Vol.22, Nr. 4, 2001, pp. 60-63.
[2] Lassa Francis Oppenheim, *International Law*, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannoj literatury, Moscova, 1948-1950, pp. 260-261.
[3] Hans Kelsen, *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts*, Scientia Verl., Stuttgart, 1928, pp. 187-190.

incontestabilă atât timp cât este respectată de alte guvernări[1]. Cu toate acestea, tendința unei lumi realiste este ca statele să aibă tendințe expansioniste, demonstrându-și puterea prin forța armată și consolidând-o prin răspândirea influenței asupra teritoriilor anexate. Întru-cât nici un stat nu va putea să obțină hegemonia absolută, lumea este condamnată la competiția constantă pentru demonstrarea puterii, fapt susținut de alt autor realist[2]. Conform spuselor lui Morgenthau, un teritoriu nu poate fi suveran, având două autorități, întrucât suveranitatea este indivizibilă[3].

Recunoașterea internațională

Recunoașterea internațională constituie un pas esențial în consolidarea statalității, fiind procesul prin care alte state acceptă existența și legitimitatea unei noi entități. Carta ONU și alte documente reafirmă principiul egalității suverane a statelor, indiferent de structura lor internă. Atât în textul Convenției de la Montevideo (1933), Articolul IV ce prevede faptul că „statele sunt din punct de vedere juridic egale, se bucură de aceleași drepturi și au libertatea egală în exercitarea lor”[4], cât și în Carta Națiunilor Unite, Articolul II – mențiunea despre „egalitatea suverană a statelor”[5], se face referire la aspectul că statele, indiferent de organizarea politică internă sunt egale în fața dreptului internațional. Chiar și statele federale sunt considerate drept o entitate unică în cadrul legislației internaționale[6]. O federație poate fi definită ca un sistem politic în care cel puțin 2 entități teritoriale împart autoritatea constituțională suverană asupra diviziunii puteri legislative. În cadrul federațiilor, suveranitatea este divizată constituțional și partajată între un guvern federal (care în mod normal are autoritate la nivelul întregii federații asupra anumitor aspecte), și ceea ce sunt cunoscute ca regiuni, provincii, state, landuri, cantoane, republici sau entități[7].

În cazul Republicii Moldova, însă, discuția despre federalizare capătă o dimensiune geopolitică aparte. Dintr-o perspectivă, federalizarea este prezentată ca un mecanism de reintegrare a Transnistriei, oferind-ui acesteia garanții instituționale și un statut special. Din alt punct de vedere, procesul de federalizare ar condiționa suveranitatea Republicii Moldova, raporturile dintre Chișinău și Tiraspol și riscul perpetuării influenței externe în structurile politice interne.

---

[1] Hans Morgenthau, *Politics Among Nations*, Knopf, University of Michigan, 1949, pp. 249-252.

[2] John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, Northon & Company, New York, 2001, p. 1, https://samuelbhfaure.com/wp-content/uploads/2015/10/s2-mearsheimer-2001.pdf, (05.08.2025).

[3] Hans Morgenthau, *Op. cit.*, 1949, p. 250.

[4] Ilsa.org, *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933*, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (05.08.2025).

[5] United Nations, *United Nations Charter, Chapter I, Purposes and Principles*, https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-1 (05.08.2025).

[6] Ilsa.org, *Op. cit.*, 1933, https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup15/Montevideo%20Convention.pdf, (05.08.2025).

[7] Princeton University, *Federalism and Federation, Introduction/Definition*, https://pesd.princeton.edu/node/431, (05.08.2025).

Schimbările de politică internă în Republica Moldova, în anii 1990

În perioada imediat următoare proclamării independenței, afacerile interne ale statului au trecut printru-un proces de democratizare, acompaniat și de fenomenul renașterii naționale. Totuși, merită menționat și un aspect privind impactul ideologiei sovietice. Ideile promovate pe parcursul perioadei în care Republica Moldova s-a aflat în componența imperiului sovietic, au alterat într-o anumită măsură identitatea moldovenească, populația având ferma convingere că teritoriul Transnistriei de astăzi a fost parte componentă a statului de până la 1940[1]. Acest lucru, precum și alte aspecte noi cultivate au modificat traiectoria pe care noul stat avea să o urmeze.

În această perioadă, autoritățile de la Chișinău au adoptat o serie de măsuri legislative menite să reafirme caracterul național al statului. La 31 august 1989, Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești a adoptat trei legi noi care vizau „limba de stat" a Republicii. Actele normative prevedeau revenirea la grafia latină și recunoșteau unitatea lingvistică a limbii moldovenești și a celei române[2]. „Atribuind limbii moldovenești statutul de limbă de stat, RSS Moldovenească asigură ocrotirea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor de orice naționalitate, care locuiesc pe teritoriul RSS Moldovenești, indiferent de limba pe care o vorbesc, [...]"[3]. Cu toate acestea, limba rusă nu a fost exclusă din viața publică, aceasta a primit statut de limbă folosită pentru comunicarea intra-statală. Extras din *Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești*: „RSS Moldovenească asigură pe teritoriul său condițiile necesare pentru folosirea și dezvoltarea limbii ruse ca limbă de comunicare între națiunile din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, precum și a limbilor populațiilor de alte naționalități care locuiesc în republică". Adoptarea unei legi cu astfel de caracter a fost posibilă datorită majorității de etnie moldovenească a elitei în Sovietul Suprem al statului. În legea Nr. 3465/1989 mai era menționată o clauză care prevedea următoarele: „în scopul ocrotirii și asigurării de către stat a dezvoltării limbii găgăuze, RSS Moldovenească creează garanțiile necesare pentru extinderea consecventă a funcțiilor ei sociale"[4]. Totuși, schimbările prevăzute în raport cu statutul limbii moldovenești au creat nemulțumiri în rândurile minorităților slavice și turcești. Exista opinia la nivel local precum că problematica lingvistică ar fi primul pas în procesul de integrare a națiunii române și de a respinge dominația rusă[5].

Ca și răspuns la evenimente ce aveau loc la Chișinău, la 12 noiembrie 1989, la Comrat, a avut loc primul „Congres al Poporului Găgăuz", iar la 19 august 1990 a fost

---

[1] Valeriu Mija, *A Solution to Moldova's Transdniestrian Conflict: Regional Complex Interdependence*., Naval Postgraduate School, Monterey, California, 2003, p. 29.

[2] Charles King, *The Moldovans: Romania, Russia and the Politics of Culture*, Hoover Institutions Press, Stanford, 2000, p. 120.

[3] Legis.md, *Legea Nr.3465 din 01-09-1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=85723&lang=ro#, (03.05.2025).

[4] *Ibidem*, (03.05.2025).

[5] Helen Fedor, *Belarus and Moldova: Country Studies*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, 1995, pp. 109-110.

proclamată Republica Socialistă Sovietică Autonomă Găgăuză în componența RSS Moldovenești. Precum o asigurare față de procesele considerate „integraționiste" ale Chișinăului, găgăuzii au recurs la proclamarea unei noi republici, care era deja în componența URSS[1].

Elita politică transnistreană, urmărind evenimentele ce se desfășurau la Chișinău și pe fondul acestor tensiuni interne, au început pregătirile pentru o eventuală secesiune încă de la sfârșitul anilor 1980. În ianuarie 1990, a fost organizat un referendum în Transnistria, încheiat cu rezultatul de 96% din populație susținând instaurarea unui regim de auto-guvernare. La momentul desfășurării referendumului, populația moldovenească din teritoriu constituia circa 39%, în comparație cu procentajul rușilor și ucrainenilor precum și a altor etnii rusofone care constituiau mai mult de 50 la sută[2].

După adoptarea *Declarației de Suveranitate* de către Parlamentul de la Chișinău la 23 iunie 1990, autoritățile de la Tiraspol decid să vină cu un răspuns la acest eveniment. La 2 septembrie 1990, la Tiraspol este proclamată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană, aceasta fiind republică unională, egală în drepturi cu celelalte republici unionale. Cu atât mai mult, au fost create formațiuni paramilitare pentru a apăra noua republică declarată, iar pentru înarmarea acestor formațiuni, au fost folosite arsenalele Armatei a 14-a ruse. În contextul în care Moscova încerca încă salvarea imperiului sovietic prin înaintarea unui nou tratat unional după cel din 1922, în care autoritatea centrală își avea prerogativele scăzute considerabil, iar autoritatea guvernelor locale era în plin proces de creștere, Moldova ulterior, respinge noul tratat. Din acest motiv, la 26 aprilie 1991, Consiliul Naționalităților al Sovietului Suprem al URSS critică guvernul de la Chișinău, amintind faptul că „găgăuzii și nistrenii nu-și văd viitorul înafara Uniunii Sovietice", iar dacă Chișinăul nu poate respecta declarațiile lor de suveranitate, atunci Moscova va susține mișcările de separatism ale acestora[3].

Datorită faptului că pe parcursul anilor 1991-1992 persista teama că Republica Moldova va desfășura unirea cu România, autoritatea transnistreană a decis înarmarea cu arsenal sovietic și mobilizarea populației pentru a-și apăra drepturile și viziunile politice[4].

Aceste evoluții evidențiază cum procesul de consolidare a statalității și de afirmare a identității naționale s-a intersectat cu tensiunile teritoriale și etnice. Rezultatul a fost crearea unui climat de insecuritate și de polarizare între Chișinău și regiunea transnistreană, care a pregătit terenul pentru izbucnirea conflictului armat de pe Nistru în primii ani ai independenței.

---

[1] Anatol Măcriș, *Găgăuzii cred în ziua de mâine*, Agresprese Turo, București, 2004, p.47.
[2] Valeriu Mija, *Op. cit.*, 2003, p. 32.
[3] Historia, *Cum s-a format Republica Moldovenească Nistreană*, https://historia.ro/sectiune/general/cum-s-a-format-republica-moldoveneasca-nistreana-584423.html (03.05.2025).
[4] Charles King, *Op. cit.*, 2000, p.189.

Desfășurarea fazei militare a conflictului transnistrean

Războiul transnistrean reprezintă un conflict regional declanșat în noiembrie 1990 la Dubăsari între forțele pro-transnistrene și cele guvernamentale. Ca și răspuns la creșterea mișcării naționaliste moldovenești, la 2 septembrie 1990, autoritățile pro-ruse, care mai devreme au declarat instituirea Republicii Moldovenești Nistrene (RMN), urma să ocupe o fâșie de pământ între granițele Ucrainei recunoscute la nivel internațional și malul râului Nistru[1]. Conflictele între poliția moldovenească și milițiile transnistrene au început de fapt în vara anului 1990, dar tensiunile au crescut semnificativ după lovitura de stat eșuată împotriva lui Gorbaciov din august 1991, și reluate după dizolvarea Uniunii Sovietice la 25 decembrie 1991. Poliția și voluntarii moldoveni s-au confruntat cu milițiile transnistrene susținute de Armata a 14-a rusă, succesoarea Armatei a 14-a sovietice[2].

În următoarele luni de la declanșarea conflictului, autoritățile transnistrene au creat unități paramilitare numite „detașamente de muncitori", în baza cărora a fost formată în 1991 „Garda Republicană" profesionistă și complet echipată[3]. Forțele armate guvernamentale au fost constituite din trupe de voluntari și câteva mii de polițiști.

La 19 mai 1991, ministrul apărării al Uniunii Sovietice a ordonat comandantului Armatei a 14-a Iurie Netkaciov, chemarea rezerviștilor pentru completarea efectivului trupelor Armatei a 14-a stabilite în Transnistria și să pună la dispoziția acestora echipamentul lor militar, justificând prin: „având în vedere că Transnistria este teritoriu rusesc, și din cauză că situația acolo s-a deteriorat, trebuie să o apărăm prin toate mijloacele posibile"[4].

După mai multe săptămâni de liniște relativă, a avut loc un atac din partea gardiștilor în noaptea de 1 spre 2 martie 1992 asupra sediului comisariatului de poliție din Dubăsari, acesta fiind aflat în subordinea Chișinăului[5]. Între ambele părți au fost semnate numeroase armistiții. Cu toate acestea, toate aceste acorduri nu au fost respectate de nici una dintre părți. Apogeul conflictului a fost atins în luna iulie 1992, cu acțiunile militare care au avut loc în orașul Bender. Contingentele militare

---

[1] Public International Law & Policy Group and White & Case LLP, *Moldova's EU Accession: Navigating the Transnistrian Conflict*, 2024, p. 5, https://static1.squarespace.com/static/645417eccab89a77aae9c71c/t/66e9a533d2936000e46bb21f/1726588212328/Transnistrian+Conflict+Memo+September+2024+Final.pdf, (10.05.2025).

[2] Charles King, *Op. cit.*, 2000, pp. 100-101.

[3] UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET, *The Transnistrian Conflict: 30 Years Searching for a Settlement*, https://www.ui.se/forskning/centrum-for-osteuropastudier/sceeus-report/sceeus-report-no-4/#_ftn10 (10.05.2025).

[4] Council of Europe, *European Court of Human Rights, Case of Ilascu and others v. Moldova and Russia*, Strasbourg, 2004, p.11, https://www.rulac.org/assets/downloads/Ilascu_v_Moldova_and_Russia.pdf, (10.05.2025).

[5] Corneliu Rusnac, *30 de ani de la Războiul din Transnistria. O cronologie a luptelor și armistițiilor*, 2022, https://www.veridica.ro/opinii/30-de-ani-de-la-razboiul-din-transnistria-o-cronologie-a-luptelor-si-armistitiilor (10.05.2025).

moldovenești au fost înfrânte de către trupele paramilitare transnistrene, care au primit suport tehnic din partea armatei a 14-a[1].

Oficialii ruși nu au recunoscut implicarea directă în acest conflict, însă în realitate, numărul forțelor separatiste era impresionant. Trupele paramilitare, fiind puternic dotate de către capacitățile armatei a 14-a, au arătat implicarea directă a conducerii ruse. În perioada confruntării, președintele de atunci a Federației Ruse, Boris Elțin a transferat comandamentul armatei a 14-a în subordinea directă a generalilor de la Moscova din 1 aprilie 1992. Acest fapt a dispus implicarea și mai mare a contingentului rus în conflict, respectiv și problema retragerii acesteia de pe teritoriul Republicii Moldova[2]. Influențată de aceste atacuri, conducerea de la Chișinău este tot mai conciliantă față de separatiștii de la Tiraspol și respectiv, față de Moscova. Totuși, Moscova continuă să acuze Chișinăul de agresiune și de tentative de „exterminare a populației ruse" din regiune, atribuind României rolul de furnizor de armament pentru Republica Moldova[3].

Desfășurarea negocierilor de pace

Pe măsură ce confruntările armate se intensificau, comunitatea internațională a încercat să medieze conflictul. La 23 martie 1992, miniștrii de externe ai României, Ucrainei, Republicii Moldova și Federației Ruse au avut o întrevedere la Helsinki în cadrul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), ulterior devenind Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), pentru a stabili un mecanism cvadripartit pentru adoptarea unei rezoluții de pacificare a crizei. La 6 aprilie, miniștrii au semnat la Chișinău *Declarația cvadripartită privind soluționarea Conflictului Transnistrean*. Declarația a stabilit un set de principii fundamentale în baza cărora urmau să se desfășoare negocierile ulterioare: respectarea suveranității, independenței și integrității Republicii Moldova, soluționarea pașnică a conflictului, dreptul Republicii Moldova de a lua măsuri adecvate pentru menținerea ordinii și neintervenția unei organizații sau forțe externe în afacerile interne ale țării. Urmările activității mecanismului cvadripartit nu au avut rezultatele dorite, deoarece liderii separatiști au fost reticenți în a se implica în acest sistem. La 25 iunie, la o reuniune de la Istanbul care aborda problema cooperării în cadrul țărilor din bazinul Mării Negre, cele 4 țări au luat din nou o decizie privind încetarea imediată a focului și au aprobat înființarea unei zone de securitate. La fel în cadrul acestei reuniuni, a fost abordat subiectul stabilirii unui statut pentru raioanele din teritoriul de pe malul stâng. Reprezentanții acestor țări au convenit de asemenea să adreseze un apel către CSCE pentru ca organizația să participe la procesul de soluționare a conflictului[4].

---

[1] Charles King, *Op. cit.*, pp. 195-197.
[2] Iulian Chifu, *Basarabia sub ocupație sovietică și tentative contemporane de revenire sub tutela Moscovei*, Politeia-SNSPA, București, 2004, p. 204.
[3] Corneliu Rusnac, *Op.cit.*
[4] Gheorghe E. Cojocaru, *Politica externă a Republicii Moldova: Studii*, Ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, Editura Civitas, Chişinău, 2001, pp. 78-97.

Sistemul cvadripartit s-a dovedit ineficient și pentru că Rusia a decis să continue negocierile de pace direct cu partea moldovenească. Mecanismul bilateral s-a soldat în cele din urmă cu *Convenția Elțin-Snegur,* semnată la 21 iulie 1992 de către președintele rus și cel moldovean, în prezența liderilor transnistreni. Documentul este denumit oficial „*Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova*". Acordul moldo-rus este un act bilateral, de suspendare a ostilităților si de trecere a diferendului interstatal din faza sa activă, într-o fază latentă[1]. Federația Rusă a depus eforturi astfel încât conflictul de pe Nistru să fie caracterizat drept unul strict intern și nu unul interstatal. În rezultat, războiul de pe Nistru a ajuns să fie cunoscut în literatura de specialitate și în vocabularul cotidian drept „conflictul transnistrean"[2]. În termenii susținuți de Federația Rusă, părțile implicate în diferend sunt Republica Moldova și Transnistria, ca și entitate distinctă. Acesta este unul din motivele pentru care Rusia, Ucraina dar și OSCE pledau pentru desfășurarea formatului de negocieri „1+1", adică între părțile direct implicate în conflict, autoritatea legală de la Chișinău, și puterea nelegitimă de la Tiraspol. Un aspect al acestui acord, este faptul că lipsește o definiție clară a părților implicate, în textul documentului fiind specificate în felul următor: „părțile în conflict"; „părțile contractante"; „trei părți, participante la reglementare". În acest context, se creează o situație în care prevederile acordului devin obligatorii pentru părțile implicate, însă cu circumstanțe permanent schimbătoare. Totuși, prevederile acordului sunt destinate pentru a fi respectate pentru Republica Moldova și Federația Rusă[3]. Acordul prezintă neclarități și în expunerea condițiilor de activitate a armatei a 14-a, dar și a trupelor introduse în teritoriu. Asupra acestui fapt, există mai multe interpretări. Una din opinii ar fi ca contingentele militare moldovenești, ruse și transnistrene ar trebui considerate drept „forțe de menținere a păcii"[4]. Altele susțin ideea că, contingentul de „menținere a păcii" introdus în zona transnistreană este un caz unic, încât a fost constituit din reprezentanții forțelor antrenate în conflict[5]. Acest format pacificator nu ar corespunde rigorilor internaționale în acest subiect, care ar presupune acordarea mandatului de pacificare unei organizații internaționale de securitate, cum ar fi ONU sau OSCE, dar și principiilor precum imparțialitatea, neimplicarea părților beligerante și asigurarea caracterului multinațional[6]. Acordul a prevăzut și un aspect vag elaborat, deși foarte important și anume adoptarea unui statut

---

[1] Anastasia Holomeeva, *Moldavsko-Pridnestrovskij Konflikt 1989-1992 godov*, „Materialy Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Voennaja istorija Rossii:problemy, poiski, reshenija»", Volgograd, 2015, p. 77.

[2] Alexandr Kurtskhalia, *Analiza juridică a Acordului moldo-rus din 21 iulie 1992, de încetare a focului în conflictul transnistrean*, „Revista Națională de Drept", Vol.248, Nr. 2, 2022, p. 66.

[3] Alexandr Kurtskhalia, *Op. cit.*, p. 67.

[4] Noelle Higgins, Kieran O'Reilly, *The Role of the Russian Federation in the Pridnestrovian Conflict: An International Humanitarian Law Perspective*, în „Irish Studies in International Affairs", Vol.19, 2008, p. 63.

[5] Thomas Hoch, Vincenc Kopecek, *De Facto States in Eurasia*, 1st Edition, Routledge, London, 2018, p. 112.

[6] Alexandr Kurtskhalia, *Op. cit.*, p. 68.

special pentru regiunea transnistreană, care va fi adoptat ulterior, inclusiv dreptul de a-și decide propria soartă în cazul în care Moldova decide să își schimbe statalitatea[1].

În 1993, la Chișinău a fost instituită oficial o misiune permanentă a CSCE, devenind mai târziu OSCE. A fost stabilit un biroul al organizației la Tiraspol abia în 1995. Organizația elaborase o posibilă soluție în decembrie 1993. Conform raportului OSCE, nu era posibilă recunoașterea regiunii secesioniste și nici ca Republica Moldova să devină o confederație. Exista și scenariul în care regimul de la Tiraspol ar putea obține o autonomie considerabilă prin crearea unei Regiuni Speciale a Transnistriei, care ar avea propriul guvern, organ legislativ și Curte Supremă. Propunerea sugera și ramificarea puterilor în stat, astfel încât să existe sub 3 forme: centrală, regională și mixtă[2]. Raportul propunea în linii mari constituirea unei federații.

În următorii ani, au continuat negocierile bilaterale între Chișinău și Tiraspol în privința delimitării statutului legal al Transnistriei. Acest aspect s-a dovedit a fi unul extrem de complicat. Delegațiile Republicii Moldovenești Transnistrene au insistat asupra faptului că sub nici o formă nu vor accepta ca Transnistria să primească doar statutul de regiune autonomă, dar cer de la conducerea Republicii Moldova recunoașterea oficială a RMN. Reprezentanții Chișinăului au refuzat propunerea, considerând doar opțiunea acordării regiunii unui statut special[3].

Din cauza dezacordului privind soluțiile propuse, negocierile au ajuns în impas. Cu toate acestea, la 8 mai 1997, este semnat *Memorandumul privind normalizarea relațiilor între Republica Moldova și Transnistria*. Noul memorandum avea ca scop reluarea negocierilor care s-au oprit în 1995. Textul tratatului prevedea: „*Moldova și Transnistria își construiesc relațiile într-un stat comun în limitele granițelor RSSM de la 1 ianuarie 1990* (când RMN nu exista încă)”[4]. Chiar și așa, fiecare parte a interpretat textul diferit. Moldova a insistat asupra respectării integrității teritoriului conform legislației internaționale, iar Transnistria a susținut că *statul comun* ar trebui să devină o confederație. Respectiv, toate negocierile nu au dat nici un rezultat concret.

Un moment important în procesul de soluționare i-a revenit Summit-ului OSCE de la Istanbul din 1999. În cadrul evenimentului, președintele Federației Ruse a anunțat că trupele militare ruse vor fi retrase de pe teritoriul Republicii Moldova până la sfârșitul anului 2002. Până la acel moment, mai mulți actori internaționali europeni dar și din partea Statelor Unite au pus presiune pe Federația Rusă în vederea retragerii trupelor[5].

---

[1] Valeriu Mija, *Op. cit.*, p. 39.

[2] Steven Roper, *Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution*, în „Demokratizatsiya. The Journal of Post-Soviet Democratization”, Vol. 12, Nr. 4, 2004, p. 527-540.

[3] Dorin Cimpoieșu, Marian Enache, *Misiune diplomatică în Republica Moldova 1993-1997*, Polirom, Iași, 2000, pp. 130-131.

[4] Valeriu Mija, *Op. cit.*, 2003, p. 41.

[5] *Ibidem*, p. 42.

Chestiunea statutului legal al Transnistriei

După încheierea confruntărilor armate active și stabilirea unui armistițiu temporar, atenția s-a reorientat treptat către o problemă mai complexă și profund juridică, statutul legal al Transnistriei.

Teritoriul de la est de râul Nistru până la granița cu Ucraina, cunoscut astăzi sub numele de Transnistria, nu a fost considerat niciodată teritoriu românesc. Imperiul rus a preluat aceste teritorii la sfârșitul secolului XVIII, partea de sud a obținut-o de la Imperiul Otoman și partea de nord de la Polonia. Aceste teritorii au fost încorporate în raioanele administrative ale Ucrainei actuale, existând în componența RASSM și RSSM până la adoptarea independenței de stat a Republicii Moldova în 1991[1].

Problematica se complică și din perspectiva legislației sovietice, întrucât Transnistria și-a declarat independența în perioada existenței URSS. Conform Constituției URSS din 1977, art.72, republicile unionale posedă „dreptul de a se separa liber de URSS”[2]. Alte unități autonome din cadrul republicilor nu dispuneau de un astfel de drept. Reieșind din acest lucru, Transnistria nu era o republică unională și nici nu poseda un statut de autonomie sau drept administrativ separat în temeiul Constituției sovietice sau moldovenești. Respectiv, regiunea nu dispunea de nici un cadru legal care să-i garanteze dreptul la secesiune. Totuși, în aprilie 1990, autoritățile sovietice au adoptat Legea cu privire la procedura de soluționare a problemelor legate de secesiunea unei republici unionale din URSS (*Legea Secesiunii*). Actul normativ stipula condițiile de exercitare a dreptului unei republici unionale de a se separa, inclusiv prin referendum. În zonele unde prevalează minorități etnice și creează o majoritate, atunci rezultatele referendumurilor trebuie să fie înregistrate separat[3]. Însă, în practică, nici una din republicile sovietice nu s-a separat de URSS în conformitate cu prevederile legii Uniunii, iar acest act normativ nu a conferit Transnistriei nici o bază legală de a se separa de RSS Moldovenească.

Deși Moldova nu a participat la referendumul unional privind viitorul Uniunii Sovietice din martie 1991, Transnistria a participat și a votat în mod absolut pentru păstrarea Uniunii Sovietice[4]. Întrucât acest referendum viza păstrarea Uniunii Sovietice, votul Transnistriei nu i-ar fi putut conferi nici un drept pentru a-și declara independența. Justificând actul secesiunii, separatiștii fac trimitere la *Dreptul popoarelor la autodeterminare*. În baza dreptului internațional, principiul poate fi

[1] Julia Miklasova, *Status of Transnistria under International Law*, în „Global Encyclopedia of Territorial Rights”, 2021, p. 2, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4910810, (11.05.2025).

[2] Hist.msu.ru, *Konstitucija (Osnovnoj Zakon) Soijuza Sovetskih Socialisticheskih Respublik*, adoptat de Sovietul Suprem al URSS la 7 octombrie 1977, art. 72, cu privire la structura statului national al URSS, https://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1977.htm#18, (11.05.2025).

[3] Seventeen Moments in Soviet History, *Law on Secession from the USSR, 1990, art.3,* https://soviethistory.msu.edu/1991-2/shevarnadze-resigns/shevarnadze-resigns-texts/law-on-secession-from-the-ussr/, (11.05.2025).

[4] Pal Kolsto, Andrei Edemsky, Natalya Kalashnikov, *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*, în „Europe-Asia Studies”, Vol. 45, Nr. 6, 1993, p. 984.

invocat atât în cadrul procesului de decolonizare, cât și de către o fracțiune din populația unui stat existent[1].

Declarația privind principiile de drept internațional referitoare la relațiile de prietenie și cooperare între state în conformitate cu Carta Națiunilor Unite (*Declarația privind relațiile de prietenie*) adoptată în 1970[2], pe lângă alte instrumente juridice internaționale, prevăd principiul autodeterminării popoarelor, însă cu anumite rezerve sau precizări. Spre exemplu, în *Declarația privind relațiile de prietenie,* „nu va fi interpretată ca autorizând sau interpretând vreo acțiune care ar dezmembra sau afecta, total sau parțial, integritatea teritorială sau unitatea politică a statelor suverane și independente". Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD), în recomandarea sa generală, a susținut în mod explicit că „dreptul internațional nu a recunoscut un drept general al popoarelor de a declara unilateral secesiunea unui stat"[3].

Conform teoriei secesiunii, un subgrup al populației unei stat existent dispune de dreptul de a se separa în caz de opresiune extremă și grava încălcare a dreptului omului. Unii autori invocă această interpretare în momentul analizei prevederilor *Declarației privind relațiile de prietenie*[4], în sensul în care doar statele care respectă principiul egalității în drepturi și cel al autodeterminării popoarelor au dreptul de a proteja integritatea lor teritorială[5]. Cu toate acestea, condițiile prevăzute de această doctrină nu erau îndeplinite în cazul separării Transnistriei de Moldova. Presupusa obiecție adusă de către elita politică rusă dar și de cea de la Tiraspol era cea unde se demonstra că populației ruse sau vorbitoare de limbă rusă din teritoriul din stânga Nistrului li se încalcă drepturile, întrucât compoziția etnică din regiune era eterogenă pentru anul 1989. Moldovenii constituiau 40%, ucrainenii-28%, rușii-28%, iar celelalte 8% alte etnii. Toți reprezentanții acestor etnii se identificau sub categoria-ruși[6]. În decembrie 1991 și septembrie 2006, au avut loc referendumuri unilaterale în Transnistria, unde s-a pus problema independenței acesteia. Referendumul din 2006 a presupus și o ulterioară apropiere de Rusia, ceea ce direcționează la faptul că presupusa independență a regiunii nu confirma un concept de statalitate autentică a

---

[1] James R. Crawford, *The Creation of States in Interantional Law*, 2nd Edition, Oxford University Press, Oxford, 2006, p.415.

[2] United Nations Treaty Collection, *A/RES/2625 (XXV), Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Acordance with the Charter of the United Nations,* https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_RES_2625-Eng.pdf, (11.05.2025).

[3] United Nations Digital Library, *General Recommendation XXI Adopted at 1147th Meeting on 8 March 1996: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, parag. 6, 1996*, https://digitallibrary.un.org/record/212171?v=pdf, (11.05.2025).

[4] Antonio Cassese, *Self-Determination of Peoples. A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 1995, pp. 118-119.

[5] John Dugart, David Raic, *The Role of Recognition in the Law of Practice of Secession*, în Marcelo G. Kohen (ed.), *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, p. 103.

[6] Stefan Troebst," *We are Transnistrians!": Post-Soviet Identity Management in the Dniester Valley*, „Ab Imperio", Nr. 1, 2003, pp. 437-466.

Transnistriei. Conform dreptului internațional, proclamarea unilaterală a independenței de către o fracțiune a populației, fără existența unui acord constituțional mai amplu, nu conferă dreptul la secesiune[1]. Comunitatea internațională dar și autoritatea de la Chișinău au respins rezultatele acestor referendumuri. Prin urmare, separarea Transnistriei a fost ilegitimă atât din punct de vedere al dreptului intern, cât și cel internațional.

Având sediul guvernamental situat la Tiraspol, independența Transnistriei nu este recunoscută de nici un alt stat membru al Organizației Națiunilor Unite. Însă, suveranitatea sa este recunoscută de regiunile care au același statut la nivel internațional, precum Abhazia și Osetia de Sud, regiuni din teritoriul suveran al Georgiei. Chiar dacă Republica Moldova revendică suveranitatea asupra acestei regiuni, controlul și influența politică exercitată de autoritatea de la Chișinău este minimală. Tiraspolul are propriul parlament ales, propria armată și propria monedă. Populația posedă un pașaport național transnistrean, precum și un alt pașaport, cel mai des rus, moldovenesc sau chiar și românesc uneori[2].

Soluționarea conflictului. Poziția Federației Ruse

Unul din principalele puncte de interes în relațiile moldo-ruse este reglementarea conflictului transnistrean. Mulți experți consideră prezența trupelor ruse pe malul Nistrului, o oportunitate de a implementa influența sa în regiune pentru propriile interese geostrategice[3].

În cadrul declarațiilor oficiale, Federația Rusă își menține poziția privind respectarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, în baza *Acordului bilateral privind reglementarea pașnică a conflictului armat în regiunea Transnistreană a Republicii Moldova*, semnat la 21 iulie 1992, dar și în *Memorandumul privind „principiile reglementării relațiilor între Chișinău și Tiraspol”*, unde Federația Rusă, Ucraina, și OSCE funcționează în calitate de garanți ai integrității teritoriale a Moldovei[4].

Până în ziua de azi, Federația Rusă rămâne unul din principalele state, prin intermediul căruia are loc reglementarea problemei transnistrene, cu condiția păstrării suveranității și integrității teritoriale a Moldovei. Rusia, de nenumărate ori, a declarat faptul că susține ideea de soluționare a conflictului, care a evoluat într-o criză ce se desfășoară timp de mai mulți ani, doar prin mijloace politice. În declarațiile sale, statul

---

[1] James R. Crawford, *Op. cit.*, p. 416.

[2] Helen Forbes-Mewett, Ashley Humphrey, *The National Identity, Security, Future Hope and Wellbeing of Young People Living in the Unrecognised State of Transnistria*, „Ethnopolitics”, 2024, p. 2, https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/17449057.2024.2364313?needAccess=true (12.05.2025).

[3] Svetlana Cebotari, Victor Saca, Ion Coropcean, *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integrationiste*. *Monografie*, Institutul Militar al Fortelor Armate, 2008, p. 100.

[4] Tatiana Turco, *Moldo-Rossijskie Otnoshenija V Kontekste Politiki Dobrososedstva*, „Moldoscopie”, Chișinău, Nr. 2, 2012, pp. 193-194.

rus, de multe ori evidențiază importanța formatului 5+2, din care face parte[1]. Cu toate acestea, Rusia nu a îndeplinit angajamentele asumate în *Declarația de la Istanbul* din 1999, și anume de a retrage trupele și munițiile din Transnistria, ceea ce a afectat procesul de ratificare a Tratatului revizuit privind Forțele Armate Convenționale (CFE)[2].

Rolul Federației Ruse în menținerea status quo-ului este într-adevăr foarte important, atât în ceea ce se referă la aspectul diplomatic, cât și la forța militară. Influența diplomatică a Rusei s-a bazat extrem de mult pe faptul că, pentru soluționarea conflictului este stabilit un format compus din mai mulți actori politici internaționali: elita politică de la Chișinău-președintele statului, elita politică de la Tiraspol, Ucraina, Federația Rusă și OSCE ca și intermediari și garanți ai ulteriorului acord de pace (formatul 5+2, unde UE și SUA au adoptat poziția de observatori). Rusia are ocazia să își implementeze punctul de vedere prin intermediul a mai multor căi, mai ales prin faptul că este membru al OSCE, membru oficial al întrevederilor pentru negocierea condițiilor de pace dar și datorită aspectului că Rusia este un hegemon în zona ex-comunistă. Rusiei îi stă în putere ca să consolideze sau să întrerupă regimul oricărui lider de la Tiraspol. Rolul Moscovei se manifestă și prin acordul de încetare a focului din 1992, unde a fost stabilită introducerea forțelor comune de menținere a păcii. Trupele moldovenești și transnistrene stau în umbra celor ruse, care sunt instalate pe întreg teritoriul zonei de securitate[3].

Cooperarea dintre Federația Rusă și Transnistria este multilaterală. Consolidarea relațiilor bilaterale este un obiectiv strategic al autorităților de la Tiraspol. Opinia publică locală dar și elita politică consideră că factorul cheie pentru bunăstarea prezentă dar și de perspectivă a regiunii sunt menținerea relațiilor bune cu Rusia. Astfel Transnistria primește o garanție a existenței statului în forma sa actuală. Relațiile bilaterale desfășurate se referă în esență la cooperarea economică, socială dar și militară și nu în ultimul rând la cooperarea politică și diplomatică[4].

Întrucât relațiile dintre Rusia și Transnistria sunt asimetrice (acestea desfășurându-se în favoarea Rusiei), Transnistria nu este o entitate complet independentă în ceea ce privește crearea liniilor politice. Cu instrumentele sale economice, Moscova creează elite politice transnistrene, deoarece sprijinul factorilor de decizie ruși, care construiesc prosperitatea RMN este o componentă importantă în timpul alegerilor din teritoriu separatist. Un aspect important al vieții politice ale regiunii este omogenitatea ideologică, în care întregul sistem al partidelor este condus

[1] Anatolii Tcaci, *25 Let Moldo-Rossijskih Diplomaticheskih Otnoshenij: V Poiskah Prioritetov Strategicheskogo Partnerstva*, „Revista militară. Studii de securitate și apărare", Vol. 17, Nr. 1, 2017, Chișinău, p. 44.

[2] SCEEUS, *The Transnistrian Conflict: 30 Years Searching for a Settlement*, https://sceeus.se/publikationer/the-transnistrian-conflict-30-years-searching-for-a-settlement/ (09.05.2024).

[3] John Lowenhardt, *The OSCE, Moldova and Russian diplomacy in 2003*, „Journal of Communist Studies and Transition Politics", Vol. 20, Nr. 4, 2004, pp.104-105.

[4] Agnieszka Aleksandra Miarka, *Para-States as an Instrument for Strengthening Russia's Position-the Case of Transnistria*, „Journal of Strategic Security", Vol.13, Nr. 2, 2019, p. 4.

de viziunea pro-rusă[1]. Un exemplu evident a fost alegerea „președintelui statului" din 2016, a lui Vadim Krasnoselski. Acesta a lucrat pentru una dintre cele mai mare companii din Transnistria, care aparține unor doi mari miliardari post-sovietici, cu active în Rusia și Ucraina. Atitudinea lui Krasnoselski a fost una evident pro-rusă, care în percepția societății transnistrene, urma să garanteze o cooperare benefică cu Moscova sau implementare rapidă a planului de aderare a Transnistriei la Federația Rusă[2].

Federația Rusă s-a manifestat într-un mod amplu atât în desfășurarea războiului de pe Nistru, cât și în perioada post-război propriu-zis. După semnarea acordului de oprire a focului, s-a început procesul de negocieri privind semnarea acordului de pace. Rusia, pe lângă faptul că este un actor esențial, de multe ori i s-a dovedit imparțialitatea. Factorii de decizie de la Moscova pun accent pe elaborarea planurilor strategice, care să faciliteze menținerea poziției de hegemon în zonă, și de multe ori, aceste planuri implicau și adoptarea rolului de mediator. Comportamentul Rusiei a fost deseori interpretat ca favorizând partea transnistreană. În acest context, în 2003 a fost prezentată una dintre cele mai de amploare inițiative, și anume sub forma *Memorandumului Kozak*. *Memorandumul Kozak* sau *Planul Kozak* a reprezentat o încercare de formalizare a unei soluții politice, care eventual, să poată reflecta interesele strategice ale Moscovei în regiune, soarta Moldovei fiind să adopte un model federal asimetric.

Contextul politic pentru federalizare

După acordul din 1992, riscul de izbucnire a unor noi confruntări era scăzut. Cu toate acestea, situația din regiune a rămas blocată, Transnistria continuând să funcționeze ca un regim separatism autoproclamat, cu sprijin direct din partea Federației Ruse[3].

În februarie 2001, în Republica Moldova au avut loc alegeri parlamentare, la care Partidul Comuniștilor a obținut majoritate electorală. În urma alegerilor, Partidul Comuniștilor ocupa 71 de scaune din totalitatea de 101 în Parlament. La 4 aprilie 2001, Vladimir Voronin a fost ales drept președinte al Republicii Moldova. Datorită faptului că V. Voronin ducea relații strânse cu Președintele de atunci al Federației Ruse, Vladimir Putin, se și aștepta ca problema transnistreană să fie rezolvată în cel mai scurt timp, prin deschiderea spre reapropierea relațiilor cu Moscova. Cu toate acestea, nu au fost înregistrate progrese prea mari[4]. Inițial, guvernarea de la Chișinău era dispusă pentru organizarea întrevederilor pentru continuarea negocierilor pentru reintegrarea Transnistriei, inclusiv pentru oferirea unui statut special regiunii. Președintele Voronin a insistat în mod persistent pentru găsirea unor soluții, punând accent inclusiv pe

[1] Agnieszka Aleksandra Miarka, *Op. cit.*, p. 7.
[2] *Ibidem*.
[3] C.T.H. Niels van der Togt, *Approaching Endgame? The Changing Economic Viability of the Post-Soviet de Facto State of Transnistria in the Context of Russia's War Against Ukraine*, 2024, p. 27, https://studenttheses.universiteitleiden.nl/access/item:3766263/view, (12.05.2024).
[4] John Lowenhardt, *Op. cit.*, p. 105.

retragerea trupelor și muniților ruse de pe teritoriul republici Moldova dar și pentru ridicarea blocajului din procesul de soluționare politică[1].

Documentul de la Kiev

Au existat mai multe propuneri care subînțelegeau restructurarea politic-administrativă a Moldovei, și anume prin federalizarea statului. În vara anului 2002, OSCE a prezentat „Documentul de la Kiev", care propunea o soluție de federalizare, inițial aprobată de Rusia și Ucraina, susținută și de Statele Unite ale Americii[2]. Deși acest proiect conține aspecte din documentele înaintate anterior pe parcursul procesului de negocieri, poate fi considerat autentic pentru că acest acesta nu se referă doar la stabilirea și definirea unui statut al Transnistriei, ci se ocupă de remodelarea întregului stat. Documentul descrie Republica Moldova ca stat federal și prevede crearea de entități statal-teritoriale în cadrul granițelor oficiale, fiecare având dreptul la propriile constituții și legislații. Cu toate acestea, *Documentul de la Kiev* nu preciza câte entități ar trebui să cuprindă statul federal și nici cine este responsabil pentru crearea acestora. Reprezentații Găgăuziei și-au exprimat clar cererea ca regiunea autonomă existentă Gagauz-Yeri să fie transformată într-o entitate egală în noul stat federal. Dacă ulterior, Moldova va fi alcătuită din două (Basarabia și Transnistria), trei (Basarabia Transnistria și Găgăuzia) sau mai multe entități (în corespundere cu districtele administrative existente între 1998-2001), este important ca toate părțile să se bucure de drepturi egale și să aibă permisiunea de a trimite un număr egal de reprezentanți în cea de-a doua cameră parlamentară propusă. Documentul prevede și formarea unei a doua camere în legislativ. A doua cameră, cea a reprezentanților, trebuia să aibă 30 de locuri. Prima cameră, camera deputaților trebuia să aibă 71 de locuri. În acest caz, nu există un număr egal de reprezentanți, în scopul ca acesta să fie egal cu mărimea electoratului lor, 57 persoane pentru Basarabia, 11 pentru Transnistria și 3 pentru Găgăuzia, în cazul în care Găgăuzia va fi inclusă ca entitate egală în statul federal. Era puțin probabil ca Chișinăul să fi acceptat o astfel de propunere pentru că ar fi riscat ca întotdeauna să se afle în minoritate de vot. Iar în cazul unui stat federal format din 2 entități, Transnistria ar avea o putere de veto limitată, în ciuda egalității sale formale cu Basarabia și s-ar afla de facto într-o poziție mult mai slabă. Delimitarea competențelor între statul federal și entitățile sale era o problemă extrem de importantă pentru transnistreni[3].

Voronin era pe punctul de a accepta propunerea, chiar dacă o mare parte a electoratului moldovean optau pentru un stat unitar, decât unul federal care i-ar oferi Transnistriei o oarecare autonomie. Liderii de la Tiraspol nu au aprobat documentul și

[1] Atlantic Council, Pamela Hyde Smith, *The "Black Hole" of Transnistria, Moldova matters: Why Progress is Still Possible on Ukraine's Southwestern Flank*, 2005, https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/moldova-matters-why-progress-is-still-possible-on-ukraines-southwestern-flank/ (12.05.2025).
[2] *Ibidem*.
[3] Claus Neukirch, *The OSCE Mission to Moldova*, „IFSH, OSCE Yearbook 2003", Baden-Baden, 2004, p. 151.

nici cei de la Moscova nu l-au promovat foarte mult, iar pentru opinia publică, un proiect de federalizare ar fi însemnat acordarea Transnistriei mai multă putere într-o republică federală, mai mult decât ar fi prevăzut *„Documentul de la Kiev*"[1]. Partea moldovenească a refuzat să semneze protocolul prin care se propunea ca Republica Moldova și Transnistria să înființeze un stat federal integral.

Memorandumul Kozak

La începutul anului 2003, Voronin a propus elaborarea unei noi constituții în conlucrare cu regimul de la Tiraspol. La 1 februarie 2004, ar fi trebuit să se organizeze un referendum pentru implementarea noii constituții, urmate de noi alegeri în decurs de 1 an, pentru formarea parlamentului federal. Președintele Smirnov a insistat pentru o confederație, în locul unei federații. Cererea principală era ca noul stat să fie bazat pe un acord între 2 state egale, în timp ce opțiunea Chișinăului și a OSCE era pentru o federație asimetrică[2]. Inițiativa lui Voronin se bazează pe Documentul de la Kiev și pe discuțiile ulterioare, în special în care era menționat că unificarea țării trebuie realizată conform principiilor integrității teritoriale și unității autorității de stat, pe baza unui sistem politic democratic republicat și a principiilor federale[3].

Proiectul lui Voronin se baza pe următoarele prevederi: organele de stat, legislația și aranjamentele fiscale și bugetare să fie stabilite pe 2 niveluri, repartizarea corespunzătoare a competențelor între autoritățile centrale și cele transnistrene; mecanisme care să asigure că legile și alte acte normative sunt implementate în toată țara; o cetățenie unică, un sistem monetar unificat și un spațiu unic vamal și de apărare; dreptul Transnistriei de a-și determina propria politică în privința limbii, însă pe întreg teritoriul republicii, limba moldovenească ar fi „limba de stat", iar limba rusă sa devină „limbă oficială"; și acordarea dreptului Transnistriei la autodeterminare în cazul în care statutul internațional al Republicii Moldova s-ar schimba[4].

Inițiativa lui Voronin a oferit opțiunea de a dezvolta o nouă Constituție comună, în locul modificării celei adoptate în 1994 care prevedea că Republica Moldova este un stat unitar, proiectul căreia fusese elaborat și aprobat de un parlament la care Transnistria nu a avut nici un cuvânt de spus. Noul proiect a fost salutat de mai mulți actori internaționali, inclusiv OSCE, Ucraina și Federația Rusă. Cu toate acestea, Transnistria încă insista asupra stabilirii unor relații egale cu Moldova pe bază contractuală. Totuși, aceasta nu a respins propunerea și a fost de acord la 28 februarie 2003 cu un proiect: „Protocolul privind stabilirea unui mecanism pentru elaborarea și aprobarea Constituției statului federal"[5].

---

[1] Pamela Hyde Smith, *Op. cit.*, p. 6.
[2] John Lowenhardt, *Op. cit.*, 2004, p. 105.
[3] International Crisis Group, *ICG Europe Report Nr. 147, Moldova: No Quick Fix; Executive Summary and Recommendations,* p. 10, 2003, https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/147-moldova-no-quick-fix.pdf, (15.05.2025).
[4] *Ibidem*.
[5] OSCE, *Annual Report on OSCE Activities 2003, OSCE Mission to Moldova,* p. 72, https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/13580.pdf, (15.05.2025).

Această situație a creat premisele elaborării unui plan de reglementare propus de Moscova. Documentul cu denumirea de Planul Kozak urma să ofere oportunitatea de federalizare a Republicii Moldova, având ca cop final reintegrarea regiunii Transnistrene dar și menținerea intereselor ruse pe termen lung în zonă.

Pe parcursul anului 2003, în condițiile în care eforturile elitei politice de la Chișinău nu aveau rezultate, la o întâlnire cu președintele Putin, Voronin a cerut o nouă sesiune de mediere din parte Rusiei și numirea unui trimis special rus, versat în problemele constituționale federale. Putin și-a numit adjunctul șefului administrației prezidențiale, Dmitri Kozak, pentru a consulta partea moldovenească și transnistreană și să pregătească un memorandum cu privire la principiile de bază care vor fi folosite pentru ghidare în procesul de elaborare a ulteriorului document[1]. După mai multe vizite în și analize ale cererilor ambelor părți, la începutul lunii septembrie 2003, Kozak se reîntoarce în Moldova pentru consultări ulterioare, care au rezultat în noi amendamente. Poziția Federației Ruse și cea a Republicii Moldova erau apropiate, întrucât ambele țări au considerat inacceptabile o serie de cereri transnistrene.

Proiectul din septembrie contura o federație asimetrică a Republicii Moldova și un subiect federal, Republica Moldovenească Transnistreană (RMN). RMN ar avea propria constituție și organe administrative, legislative și judiciare, propriul buget, impozite, și proprietate de stat. În privința Găgăuziei, acest teritoriu ar primi statut garantat constituțional de regiune autonomă. Limba moldovenească ar fi singura limbă de stat, iar limba rusă ar funcționa ca limbă oficială în întreaga țară. Transnistria și Găgăuzia ar dispune de dreptul de a-și declara propria limbă oficială. Acordurile internaționale care prevăd unele aspecte în competența RMN vor intra în vigoare doar după ratificarea acestora de către puterea executivă de la Tiraspol. De asemenea, în cadrul proiectului, erau enumerate competențele statului care urmau să fie repartizare între Chișinău și RMN. Divizarea generală a competențelor între părțile federale părea să ofere Transnistriei participarea echitabilă la elaborarea și aplicarea politicilor federale care se referă la regiune[2].

Statul federal ar dispune de o măsură de influență în Transnistria pentru a asigura conformitatea cu constituția și legislația statului. Ar exista un președinte, un guvern și un parlament bicameral. Camera superioară ar fi formată de 26 de senatori: 13 aleși de camera inferioară federală, 8 de Sovietul Suprem al RMN și 5 de Adunarea Populară Găgăuză. Camera inferioară presupunea 71 de deputați aleși prin reprezentare proporțională pe caza circumscripției naționale. Camera superioară și președintele federal ar avea drept de veto asupra tuturor legilor federale care ar putea fi anulate de o majoritate de două treimi în camera inferioară, cu excepția faptului că un veto al Senatului în privința unei legi organice federale ar fi definitiv. RMN și Găgăuzia ar fi astfel puternic suprareprezentate în camera superioară, iar senatorii din RMN ar putea

[1] International Crisis Group, *ICG Europe Report Nr. 157, Moldova: Regional Tensions Over Transdniestria, The Kozak Memorandum and Its Aftermath*, 2004, p. 22, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.files.ethz.ch/isn/28085/157_moldova_regional_tensions_over_transdniestria.pdf, (15.05.2025).
[2] International Crisis Group, *Op. cit.*, p. 23.

avea nevoie de susținerea a câțiva deputați din Găgăuzia sau din Moldova pentru a se opune legilor federale. Transnistria și Găgăuzia ar avea o influență semnificativă în componența guvernului federal, pentru că prim-ministrul ar avea nevoie de confirmarea camerei superioare, iar cei doi primi deputați urmau să fie numiți cu acordul celor două parlamente regionale[1].

Această propunere de proiect nu a fost adusă la cunoștința Ucrainei sau a OSCE, desfășurându-se în principal într-un format trilateral. Datorită faptului că Transnistria nu era de acord cu unele din prevederile menționate mai devreme, liderii transnistreni au înștiințat personalului OSCE și celui ucrainean despre detaliile proiectului și au refuzat desfășurarea mai departe a negocierilor în format trilateral și au insistat asupra celui compus din cinci membri. La mijlocul lunii octombrie, la Kiev au fost desfășurate discuții între cei cinci co-mediatori privind propunerea unui proiect similar. În esență, noul document propus nu diferă foarte mult de memorandumul din septembrie. Și acest document prevedea o federație asimetrică. Cu toate acestea, în conformitate cu prevederile Comisiei de la Veneția (Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept)[2] în timpul lucrărilor Comisiei Instituționale Mixte, memorandumul delimita împărțirea puterilor pe principiul competențelor la nivel federal și al RMN. În comparație cu proiectul din septembrie, împărțirea competențelor a fost mai bine delimitată, în concordanță cu alte modele federale internaționale. În plus, era menționat de asemenea și un președinte federal, un guvern și un parlament bicameral. Numărul deputaților era lăsat la discreția deciziei ambelor părți. Proiectul propunea și demilitarizarea țării[3]. Însă, spre deosebire de proiectul memorandumului din luna septembrie, propunerea mediatorilor era și de a asigura garanție sub forma unei operațiuni internaționale de menținere a păcii. Detaliile urmau să fie definiți prin negocierile celor cinci părți, însă candidatura avea să îi aparțină OSCE-ului. OSCE a continuat să sugereze ca partea rusă și moldovenească să își fuzioneze prevederile și cererile într-un singur document, însă reprezentanții acestora au considerat că în următoarea perioadă ar putea apărea un nou proiect și că sunt necesare mecanisme și intervale de timp mai concrete pentru a evita discuțiile fără sfârșit. Într-adevăr, în noiembrie 2003, mediatorii ruși au propus proiectul final, modificat în mod substanțial din septembrie: „Memorandumul privind principiile de bază ale structurii de stat a Statului unificat", aprobat de Guvernul Moldovei[4].

Varianta finală a proiectului din noiembrie a partajat competențele federale în regionale. În acest context, Găgăuzia devine subiect federal. Componența senatului, într-un parlament bicameral, prevedea încă un senator transnistrean, dar scădea unul din grupul parlamentarilor găgăuzi. A fost introdusă reprezentarea proporțională a Transnistriei și Găgăuziei în guvernul federal. Au fost introduse legi tranzitorii care cer 3 circumscripții electorale regionale separate pentru parlamentul federal până în 2020;

[1] *Ibidem*.
[2] Council for Europe, *Venice Commission of the Council of Europe*, https://www.coe.int/en/web/venice-commission (15.05.2025).
[3] International Crisis Group, *Op. cit.*, p. 24.
[4] *Ibidem*.

o majoritate de 9 din 11 judecători pentru deciziile Curții Constituționale până în 2015; și necesitatea ca camera superioară să confirme legile organice federale cu o majoritate de 3 sferturi până în 2015. Majoritatea acestor amendamente presupuneau concesii importante pentru RMN. A fost redusă capacitatea Republicii Moldova de a-și urmări interesele în teritoriile alăturate, în timp ce a crescut semnificativ posibilitatea ca Transnistria să se opună în procesul de aprobare a unor legi federale sau chiar a unor acorduri internaționale. În aceste circumstanțe, RMN și Găgăuzia ar fi exercitat o putere considerabilă asupra politicilor federale. Astfel de reglementare ar fi permis ca Transnistria să-și mențină status-quo-ul cel puțin până în 2015, și respectiv, ar fi păstrat la un nivel înalt influența Rusiei în Moldova[1].

Opinia lui Voronin în privința memorandumului era una pozitivă, considerând documentul un compromis realistic, chiar dacă încă considera ca mai există loc pentru a mai revizui unele clauze. Cu toate acestea, părerea generală se înclina asupra faptului că beneficiile acordului depășesc cu mult probleme cauzate de conflictul în continuă desfășurare. Factorii de decizie ruși pledau pentru o semnare rapidă a acordului. Odată făcut public, oficialii ruși susțineau că OSCE sprijină proiectul. Mai mult decât atât, Ambasadorul Federației Ruse la Chișinău s-a exprimat că OSCE a avut o mare pondere în procesul de elaborare a documentului. Aceste declarații aveau ca scop crearea unei iluzii atât pentru comunitatea moldovenească, cât și pentru cea internațională. Liderul RMN de atunci, Smirnov, a căutat să își extindă câștigurile considerabile, insistând ca limba rusă să fie a doua limbă de stat și să fie incluse garanții militare-contingent militar rus de menținere a păcii, să fie instalat pe teritoriul Republicii Moldova timp de 30 de ani. Ca și răspuns, conducerea moldovenească a insistat ca în cazul introducerii unor trupe de menținere a păcii, misiunea să cuprindă un contingent state mai diversificat. Pe post de compromis, Moscova a sugerat ca ulterioara misiune de menținere a păcii ce va fi introdusă pe teritoriu să includă 2000 de soldați ruși (mult mai mare decât dimensiunea actuală a Grupului Operativ al Forțelor Ruse aflat în prezent pe teritoriul Transnistriei) până în 2020, cu o posibilă participare a trupelor ucrainene sau a observatorilor internaționali. Această idee urmărește să mențină evident o prezență militară rusă, în ciuda promisiunii de retragere a trupelor ruse către OSCE[2].

Chiar dacă președintele Republicii Moldova a fost de acord cu semnarea acestui acord la 25 noiembrie 2003 cu prezența fizică a lui Putin, în dimineața acelei zile, Voronin a anulat întâlnirea, respectiv refuzând să mai semneze documentul, acest lucru datorându-se discuțiilor cu reprezentanții misiunii OSCE în Moldova, cu conducerea olandeză a OSCE, SUA și UE, mai bine de 10 zile, care făceau trimiteri către aspectele problematice ale textului proiectului[3]. Alte motive în argumentarea refuzului semnării memorandumului au fost făcute public ulterior. Autorul

[1] International Crisis Group, *Op. cit.*, p. 25.
[2] Igor Botan, *„Kozak Plan" Implications*, 2003, http://www.e-democracy.md/en/monitoring/politics/comments/200312031/, (15.05.2025).
[3] ADST, *Transnistria-Moldovan Land Under Russian Control*, https://adst.org/2014/02/transnistria-moldovan-land-under-russian-control/ (15.05.2025).

memorandumului, Dmitri Kozak, a făcut trimiteri către Voronin, învinuind-ul de „iresponsabilitate politică". Voronin a mai susținut că „Planul Kozak" era „planul Chișinăului", iar responsabilitatea părții ruse era în acest caz minimală. Cu atât mai mult, semnarea memorandumului a fost amânată, deoarece Transnistria a refuzat ca documentul să fie semnat și de guvernatorul Gagauz-Yeri, pentru că în primul paragraf al articolului se menționează că părțile angajate în conflict, Transnistria și Republica Moldova au ajuns la un acord privind soluționarea conflictului, iar Gagauz-Yeri nu este participant la diferend. Un alt motiv la care face referire Voronin este declarația lui Smirnov privind prezența militară rusă pe teritoriul Moldovei pentru încă 30 de ani, chiar dacă în textul memorandumului nu se găsește menționat acest fapt. Totodată, refuzul de a semna memorandumul s-a datorat și aspectului unor concepte din textul documentului, unul din ele fiind „Republica Moldovenească Transnistreană". Voronin a considerat că o astfel de formulare ar fi însemnat recunoașterea independenței Transnistriei, chiar dacă memorandumul nu ar fi intrat în vigoare după semnarea acestuia. Iar un ultim motiv ar fi „întregul proces de elaborare a memorandumului ar fi trebuit să se desfășoare cu eforturi mai intense din partea instituțiilor europene, implicând mai mult OSCE, UE, Consiliul Europei, NATO și alte structuri, întrucât ar fi incorect ca soluționarea conflictului să se desfășoare fără cunoștința Europei". Președintele Voronin a recunoscut că a ignorat opinia statelor și instituțiilor europene în procesul elaborării Memorandumului. În altă ordine de idei, un alt motiv real pentru amânarea semnării documentului se argumentează în declarația Ministrului de Afaceri Externe al Federației Ruse, Igor Ivanov, care a acuzat instituțiile europene de „intervenție în problemele interne ale CSI"[1].

În principiu, documentul conținea prevederi care erau în mare parte în favoarea Transnistriei. Acesta a conturat o structură federală care a păstrat aproape în totalitate independența Transnistriei, și și-a sporit influența în Moldova prin structura sa legislativă. Transnistrenii obțineau drept de veto asupra deciziilor de majoră importanță politică pentru Republica Moldova, inclusiv în chestiuni de politică externă. Faptul că exista și ideea prezenței pe teritoriul suveran a trupelor rus pentru mai mult de 20 de ani, ar fi făcut din Moldova un suspus al transnistrenilor. Rușii au dorit semnarea documentului înainte de reuniunea ministerială de la Maastricht al OSCE, pentru a expune autoritățile europene asupra faptului împlinit[2].

La sfârșitul anului 2003, Moscova nu a respectat termenul limită pentru retragerea trupelor din teritoriul Moldovei. La întrunirea miniștrilor din cadrul OSCE din decembrie 2003 de la Maastricht, nu a fost făcută nici o declarație referitor la situația Republicii Moldova, din cauza disensiunilor în opinii a reprezentanților Federației Ruse și majoritatea celorlalți participanți. UE și SUA au criticat atitudinea Rusiei și au insistat asupra introducerii unei misiuni de menținere a păcii, inclusiv observatori civili, în cadrul OSCE, pentru a putea supraveghea punerea în aplicare a ulterioarelor acorduri. A mai fost subliniat și momentul necesității iminentei retrageri a trupelor ruse, fără alte întârzieri. Membrii NATO de la Maastricht au insistat asupra

[1] Igor Botan, *Op. cit.*
[2] ADST, *Op. cit.*

îndeplinirii rapide a angajamentelor Rusiei de retragere ca o condiție prealabilă în vederea ratificării *Tratatului* revizuit *cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa*[1]*(CFE)*. Delegația de la Moscova a răspuns la această declarație prin faptul că, dacă ratificarea CFE va continua să fie amânată, aceasta va fi nevoită să caute alte mijloace alternative de asigurare a securității naționale[2].

În aceste circumstanțe, era necesar ca Parlamentul Republicii Moldova să adopte o lege care să stabilească caracteristicile principale ale statutului Transnistriei în componența Moldovei. Respectiv, la 22 iulie 2005, a fost adoptată Legea nr 173/2005 „cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)”[3]. Transnistriei urma să i se fie acordată un statut de autonomie, cu legi proprii, dar care „să nu contravină Constituției Republicii Moldova”. Prevederile sovietului Suprem al Transnistriei, precum și funcțiile organului executiv al regiunii urmau să fie stabilite în baza proceselor de negocieri. Un aspect ce merită subliniat e că în cadrul Legii 173/2005, Transnistriei i se acorda dreptul de a „stabili și menține contacte externe în domeniile economic, științific, militar, tehnic și umanitar”[4].

Concluzii

Rolul Rusiei rămâne dominant în relațiile externe ale RMN. „Marginea” pământului rusesc – astfel este percepută Transnistria în discursurile ruse. Această sintagmă este întipărită atât în conștiința publică rusă, dar și pentru populația transnistreană. Transnistria este percepută practic ca parte a Federației Ruse, similar cu Kaliningradul. Nici una nu este învecinată cu Rusia, însă RMN reprezintă parte componentă a altui stat. Transnistria, această republică, nerecunoscută, ar continua să existe doar datorită sprijinului militar, economic, financiar, informațional și politic al Rusiei, care deține influență decisivă asupra acestei regiuni a Moldovei. De jure, pentru monopolul rusesc, nu există Moldova și Transnistria separate – ambele sunt aceeași țară: Republica Moldova, a cărei integritate teritorială este recunoscută de Rusia. Cu toate acestea, Moscova nu a abandonat ideea unificării Moldovei. O altă tentativă de integrare a fost desfășurată la fel de D. Kozak, în 2021, în ajunul invaziei rusești în Ucraina. La inițiativa sa, Liderul Transnistriei, Vadim Krasnoselski, s-a adresat către președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, cu propunerea de a relua negocierile privind soluționarea definitivă a conflictului. Kremlinul urma să contribuie

[1] OSCE, *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*, https://www.osce.org/files/f/documents/4/9/14087.pdf, (15.05.2025).
[2] International Crisis Group, *Op. cit.*, p. 27.
[3] Legis.md, *Legea Nr. 173 din 22.07.2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria*), https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142463&lang=ro, (07.08.2025)
[4] Vladimir Egorov, *Federalizm v politicheskom processe postsovetskih nezavisimyh gosudarstv*, „Vestnik Rossijskoj nacii”, Nr. 3-4, 2012, p. 212.

ca Transnistriei să i se acorde un statut similar ca și Găgăuziei, într-un stat unificat. Chișinăul nu a reacționat cu nici un răspuns la această inițiativă[1].

Potrivit lui Dmitri Kozak, principala cauză, datorită căreia nu a fost semnat încă nici un act pentru rezolvarea definitivă a conflictului a fost faptul că în timpul negocierilor, partea moldovenească nu s-a bazat pe propria opinie, ci pe interesele actorilor externi care nu doreau prezența misiunii de menținere a păcii în regiune[2]. La fel, potrivit altor păreri din Federația Rusă, există și alte versiuni ale „refuzului semnării Memorandumului". Se pune accent pe puterea de veto acordată conducerii transnistrene, care ar fi putut dicta voința sa la nivel federal, în contextul în care se cunoștea că puterile de decizie ale Transnistriei ca subiect erau mult mai slabe decât cele centrale, iar puterile Găgăuziei și mai limitate. Cu atât mai mult, se considera că singurul motiv pentru care Occidentul a blocat Memorandumul au fost punctele referitoare la prezența militară rusă. În viziunea rusă, Occidentul vedea „contingentul de menținere a păcii" rus drept un factor periculos pentru soluționarea unui conflict teritorial-politic, în care Rusia ar juca un rol principal. Și nu în ultimul rând, Occidentul doar în teorie ar fi preocupat de interesele strategice ale Moldovei, și din această cauză, partea vestică pledează pentru neviabilitatea Memorandumului Kozak[3].

În prezent, subiectul federalizării și al suveranității Republicii Moldova rămâne unul de maximă relevanță, fiind influențat de evoluțiile geopolitice regionale și tensiunile persistente în regiunea transnistreană. Deși, conflictul armat de pe Nistru s-a încheiat formal în 1992, problema statutului Transnistriei și a Găgăuziei continuă să afecteze integritatea teritorială a statului moldovean și procesul de consolidare a instituțiilor democratice. Influența externă rămâne un factor determinant. Sprijinul economic, militar și politic oferit Transnistriei de către Rusia menține un dezechilibru în procesul decizional și limitează capacitatea Chișinăului de a exercita controlul efectiv asupra întregului teritoriu. Actualitatea subiectului federalizării Republicii Moldova se manifestă printr-un echilibru între necesitatea integrității teritoriale și importanța negocierii unei soluții politice durabile, capabile să asigure coexistența pașnică a diverselor comunități etnice și politice în cadrul statului.

Transnistria este singura republică separatistă pro-rusă din spațiul post-sovietic pe care Moscova nu a anexat-o și nici nu a recunoscut-o. De altfel, Rusia insistă asupra reintegrării Transnistriei în Moldova, intenționând să folosească regiunea că pârghie pentru a interveni în politica internă a întregii țări. Acest obiectiv își are rădăcinile încă de la propunerea implementării „Memorandumului Kozak" din 2003, care ar fi reintegrat Transnistria în schimbul drepturilor de a instala baze militare

[1] CarnegiePolitika, *Prinuzhdenie k objedineniju. chego dobivaetsja Rossija v gazovom krizise v Pridnestrov'e*, https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2025/01/moldova-crisis-transnistria-politics?lang=ru (08.08.2025).

[2] Sergey Lavrenov, *V shage ot sozdanija obshhego gosudarstva*, „Observer", Nr. 6, 2023, p. 120.

[3] *Ibidem*, p. 121.

ruse pe teritoriul suveran al țării și a limitării autonomiei politicii externe a Republicii Moldova[1].

Ideea federalizării Republicii Moldova rămâne un subiect sensibil și profund controversat, reflectând tensiunile dintre necesitatea soluționării conflictului transnistrean și imperativele menținerii suveranității și integrității statului. Memorandumul Kozak din 2003 a ilustrat în mod elocvent riscurile unei federalizări impuse într-un context geopolitic dominat de interese externe, fără un consens intern solid și fără garanții ferme de respectare a principiilor democratice și constituționale. Conceptul în sine de federalizare contravine principiului constituțional al Republicii Moldova de integritate teritorială. Restructurarea administrativ teritorială dar și politică a statului poate submina statalitatea greu consolidată, dobândită după 1991. Federalizarea condiționează și viitorul european al statului. Conform principiilor memorandumului, federalizarea Moldovei ar însemna drept de veto pentru celelalte regiuni componente, Găgăuzia și Transnistria. Se cunoaște susținerea la nivelul opiniei publice pentru Federația Rusă, iar în cazul în care Transnistria sau oricare alt subiect federal refuză urmărirea căii europene, parcursul desfășurat până acum, va fi anulat. Un alt aspect inacceptabil pentru conducerea de la Chișinău este și faptul că, dacă Moldova ar pune în aplicare prevederile planului Kozak, acest lucru ar însemna și recunoașterea RMN ca entitate politică cu drepturi depline, care ar putea invoca eventual dreptul de a se separa în totalitate[2].

Experiența respingerii acelui document a demonstrat că orice propunere de reorganizare administrativ-teritorială trebuie să fie rezultatul unui proces amplu de consultare națională, să asigure echilibrul instituțional și să nu afecteze caracterul unitar și suveran al statului. În perspectivă, soluțiile viabile pentru depășirea conflictului transnistrean ar trebui să evite formulele care pot fragiliza coeziunea națională și să privilegieze modele de autonomie clar reglementate, compatibile cu ordinea constituțională a Republicii Moldova și cu aspirațiile sale de integrare europeană.

State occidentale precum Austria, Belgia, Germania, Elveția, Canada și SUA sunt federații. În aceste țări, se obișnuiește să se valorifice potențialul modelului de guvernare federal, din punct de vedere al armonizării intereselor diferitor grupuri sociale și teritoriilor, dar și pentru asigurarea naturii democratice a guvernării în contextul unei compoziții etnice eterogene a populației[3]. Totuși, în cazul Republicii Moldova, federalizarea ar însemna destrămare teritorială iremediabilă[4].

---

[1] Maksim Samorukov, *Conclusions in „Odesa's Shadows: What is Russia's Strategy in Moldova"*, 2024, https://carnegieendowment.org/research/2024/10/moldova-russia-strategy?lang=en, (15.05.2025).

[2] Radu Popușoi, *Riscul federalizării Republicii Moldova*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/505-508_2.pdf (16.05.2025).

[3] Mihail Ghenciu, *Rovno 20 let nazad Memorandum Kozaka mog razreshit' Pridnestrovskij Konflikt*, 2023 https://bloknot-moldova.ru/news/rovno-20-let-nazad-memorandum-kozaka-mog-razreshit-1672883 (15.05.2025).

[4] Dan Alexe, Liliana Barbăroșie, *Despre federalism*, https://moldova.europalibera.org/a/24562658.html (16.05.2025).

Astfel, deși federalizarea poate apărea ca o opțiune teoretică, aplicabilitatea sa în cazul moldovenesc rămâne extrem de limitată, atât din punct de vedere politic, cât și strategic, necesitând o abordare prudentă, echilibrată și ancorată în realitățile actuale ale statului și regiunii. Republica Moldova s-ar fi aflat în permanentă poziție de șah-mat în fața tuturor aspectelor decisive ale politicii interne și externe.

În prezent, federalizarea nu constituie o opțiune oficială a guvernului de la Chișinău și nu se regăsește pe agenda publică ca obiectiv de politică internă. Totuși, conceptul rămâne actual în analiza strategiilor de autonomie regională, în special în contextul relațiilor cu Transnistria și Găgăuzia, care dispun de drepturi speciale. Din perspectiva politicii externe, federalizarea continuă sa fie un element de interes, întrucât Moscova o percepe ca un instrument de influență indirectă, în timp ce Uniunea Europeană, SUA și OSCE susțin soluții politice care consolidează suveranitatea și integritatea Republicii Moldova, evitând extinderea federalismului. Astfel, federalizarea nu este doar o problemă istorică, ci rămâne un subiect de actualitate, relevant pentru discuțiile privind suveranitatea, autonomia regională și echilibrul relațiilor internaționale în spațiul post-sovietic.

Bibliography

Volumes

1. Cassese, Antonio, *Self-Determination of Peoples. A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 1995.
2. Cebotari, Svetlana; Coropcean, Ion; Saca, Victor, *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integrationiste*. Monografie. Institutul Militar al Fortelor Armate, 2008.
3. Chifu, Iulian, *Basarabia sub ocupație sovietică și tentative contemporane de revenire sub tutela Moscovei*, Politeia-SNSPA, Bucureşti, 2004.
4. Cimpoieșu, Dorin, Enache, Marian, *Misiune diplomatică în Republica Moldova 1993-1997*, Polirom, Iași, 2000.
5. Cojocaru, Gheorghe E., *Politica externă a Republicii Moldova: Studii*, Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Civitas, Chișinău, 2001.
6. Crawford, James R., *The Creation of States in Interantional Law*, 2nd Edition, Oxford University Press, Oxford, 2006.
7. Dugart, John; Raic, David, *The Role of Recognition in the Law of Practice of Secession*, în Marcelo G. Kohen (ed.), *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
8. Fedor, Helen, *Belarus and Moldova: Country Studies*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, 1995.
9. Hans Kelsen, *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts*, Scientia Verl., Stuttgart, 1928.
10. Hoch, Thomas; Kopecek, Vincenc, *De Facto States in Eurasia*, 1st Edition, Routledge, London, 2018.
11. Holomeeva, Anastasia, *Moldavsko-pridnestrovskij konflikt 1989-1992 godov*, în *Materialy Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Voennaja istorija Rossii:problemy, poiski, reshenija»*, Volgograd, 2015.

12. King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia and the Politics of Culture*, Hoover Institutions Press, Stanford, 2000.
13. Măcriș, Anatol, *Găgăuzii cred în ziua de mâine*, Agresprese Turo, București, 2004;
14. Mearsheimer, John, *The Tragedy of Great Power Politics*, Northon & Company, New York, 2001.
15. Mija, Valeriu, *A Solution to Moldova's Transdniestrian Conflict: Regional Complex Interdependence*, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 2003.
16. Morgenthau, Hans, *Politics Among Nations*, Knopf, University of Michigan, 1949.
17. Neukirch, Claus, *The OSCE Mission to Moldova*, „IFSH, OSCE Yearbook 2003", Baden-Baden, 2004.
18. Oppenheim, Lassa Francis, *International Law*, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannoj literatury, Moscova, 1948-1950.

Articles

1. Cassel, Douglass, *A Framework of Norms: International Human-Rights Law and Sovereignty*, „Harvard lnternational Review" Vol. 22, Nr. 4, 2001.
2. Edemsky, Andrei; Kalashnikov, Natalya; Kolsto, Pal, *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*, în „Europe-Asia Studies", Vol. 45, Nr. 6, 1993.
3. Egorov, Vladimir, *Federalizm v politicheskom processe postsovetskih nezavisimyh gosudarstv,* în „ Vestnik Rossijskoj nacii", Nr. 3-4, 2012.
4. Higgins, Noelle, O'Reilly, Kieran, *The Role of the Russian Federation in the Pridnestrovian Conflict: An International Humanitarian Law Perspective*, în „Irish Studies in International Affairs", Vol. 19, 2008.
5. Kurtskhalia, Alexandr, *Analiza juridică a Acordului moldo-rus din 21 iulie 1992, de încetare a focului în Conflictul Transnistrean*, în „Revista Națională de Drept", Vol. 248, Nr. 2, 2022.
6. Lavrenov, Sergey, *V shage ot sozdanija obshhego gosudarstva*, în „Observer", Nr. 6, 2023.
7. Lowenhardt, John, *The OSCE, Moldova and Russian diplomacy in 2003*, în „Journal of Communist Studies and Transition Politics", Vol. 20, Nr. 4, 2004.
8. Miarka, Agnieszka Aleksandra, *Para-States as an Instrument for Strengthening Russia's Position-the Case of Transnistria*, în „Journal of Strategic Security", Vol. 13, Nr. 2, 2019.
9. Roper, Steven, *Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution*, în „Demokratizatsiya, The Journal of Post-Soviet Democratization", Vol. 12, Nr. 4, 2004.
10. Tcaci, Anatolii, *25 Let moldo-rossijskih diplomaticheskih otnoshenij: v poiskah prioritetov strategicheskogo partnerstva*, în „Revista militară. Studii de securitate și apărare", Vol. 17, Nr. 1, 2017.
11. Troebst, Stefan, *"We are Transnistrians!": Post-Soviet Identity Management in the Dniester Valley*, în „Ab Imperio", Nr. 1, 2003.
12. Turco, Tatiana, *Moldo-rossijskie otnoshenija v kontekste politiki îobrososedstva*, în „Moldoscopie", Nr. 2, 2012.

Websites

1. http://www.e-democracy.md

2. https://adst.org
3. https://bloknot-moldova.ru
4. https://carnegieendowment.org
5. https://digitallibrary.un.org
6. https://historia.ro
7. https://ibn.idsi.md
8. https://jamestown.org
9. https://moldova.europalibera.org
10. https://moldova.md
11. https://moldova1.md
12. https://papers.ssrn.com
13. https://pesd.princeton.edu
14. https://radiochisinau.md
15. https://samuelbhfaure.com
16. https://sceeus.se
17. https://soviethistory.msu.edu
18. https://static1.squarespace.com
19. https://studenttheses.universiteitleiden.n
20. https://treaties.un.org
21. https://www.britannica.com
22. https://www.coe.int
23. https://www.crisisgroup.org
24. https://www.dw.com
25. https://www.hist.msu.ru
26. https://www.ilsa.org
27. https://www.legis.md
28. https://www.osce.org
29. https://www.rador.ro
30. https://www.rulac.org
31. https://www.tandfonline.com
32. https://www.ui.se
33. https://www.un.org
34. https://www.veridica.ro

Alexandra COZMA (1)
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Georgiana BÎRDAN (2)
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

CÂTEVA CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA INTERESELE FEDERAȚIEI RUSE ÎN PROBLEMA TRANSNISTREANĂ

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944215

Abstract:	*A highly politicized and problematic topic in the foundation of bilateral relations between Russia and the Republic of Moldova has been Transnistria (the strip of land that separates Ukraine from the Republic of Moldova) since the end of the 20th century.* *In the Transnistrian issue, Russia plays the role of a protective father, a defensive shield, by "protecting" the political and diplomatic statehood of the region between the Prut and the Dniester, including as a key member of the "5+2" negotiation format. This maintenance and supervision of the state of frozen conflict, at the level of the countries of the former Soviet region, has allowed and allows Russia to intervene in the sovereignty and territorial integrity of the states in the region.* *In other words, Transnistria plays a central role in defending Russia's geopolitical interests regarding several sub-European regions. Therefore, we considered it appropriate to delve deeper into the frozen conflict character in Transnistria, being a topical topic, with a significant role in the system of international relations in Southeastern Europe.*
Keywords:	**Transnistria; Frozen conflict; Russian Federation; Geopolitical interests.**
Contact:	E-mail: (1) cozma.alexandra02@gmail.com, (2) birdan.georgiana21@gmail.com

Introducere

Un subiect puternic politizat și problematic în fundamentarea relațiilor bilaterale dintre federația Rusă și Republica Moldova l-a reprezentat, încă de la sfârșitul secolului al XX-lea, Transnistria („fâșia de teren” care desparte Ucraina de Republica Moldova). Nu este de mirare faptul că, în multele sale discursuri

publice, Vladimir Putin aduce în atenție spațiul transnistrean ca un puternic as al său, în vederea supravegherii deciziilor guvernelor de la Chișinău și Kiev[1].

Prin urmare, am considerat oportună aprofundarea „conflictului înghețat" ca particularitate a problemei transnistrene, fiind un subiect de actualitate, cu rol semnificativ în sistemul relațiilor internaționale din sud-estul Europei.

Câteva remarci despre relația Federația Rusă – Transnistria – Republica Moldova

Transnistria, așa-numitul „tărâm de dincolo de Nistru", din punct de vedere geografic, reprezintă o fâșie de teren, situată în partea de nord-est a Republicii Moldova și care se învecinează cu Ucraina de-a lungul a aproximativ 405 km. Teritoriul Transnistriei se întinde pe o suprafață de 4.163 km^2, reprezentând 12% din totalul teritoriului Republicii Moldova. Regiunea găzduiește aproximativ 550.000 locuitori, și este împărțită în cinci regiuni și opt orașe.

De jure, Transnistria este considerată parte integrantă a teritoriului moldovenesc, *de facto*, autoritățile de la Chișinău nu exercită control politic sau administrativ asupra spațiului transnistrean, care este organizat ca stat independent încă de la începutul anilor 1990.

În anul 1989, populația Transnistriei era formată din trei grupuri etnice majore: 39,3% moldoveni, 28,3% ucraineni și 25,5% ruși. În aceeași perioadă, componența etnică a Republicii Moldova a constat în: 64,5% moldoveni, 13,8% ucraineni, 13% ruși, 3,5% găgăuzi și 5,1% alte minorități[2]. Deși, constituie un adevăr general valabil faptul că declanșarea conflictului din Transnistria a evoluat din rațiuni etnice și lingvistice, acești factori social-culturali nu constituie pilonii acestui clivaj regional. Pierderea efectivă a controlului asupra spațiului transnistrean a fost determinată de prăbușirea Uniunii Sovietice (la 1991), în urma căreia s-a conturat un conflict de amploare între malul stâng și cel drept al Nistrului. La momentul de față, populația din Transnistria este formată din aproximativ 31,9% moldoveni și 28,8% ucraineni, iar locuitorii sunt beneficiari ai multiple cetățenii, inclusiv moldoveană, ucraineană, bulgară și română[3].

Caracterul „înghețat" al conflictului din Transnistria și destabilizarea ordinii regionale a fost expresia dezacordului fundamental dintre autoritățile locale din Transnistria și guvernul de la Chișinău, cu privire la viitorul post-sovietic al Republicii Moldova. Întreaga sferă conflictuală a fost determinată de animozități regionale: pe de-o parte, Republica Moldova care vizualiza o politică externă pro-

[1] Russian News Agency – TASS, *Russia to Continue Facilitating Fair Agreement on Transnistria, Says Putin*, publicat la data de 24 mai 2021, https://tass.com/politics/1290889 (11.11.2025).
[2] Charles King, *The Moldovans – Romania, Russia and the Politics of Culture*, Stanford, California, Hoover International Press, 2000, p. 185.
[3] *Ibidem*, pp.185-186.

română, pro-occidentală pentru spațiul moldovenesc și cel al Transnistriei; pe de altă parte, separatiștii transnistreni pro-ruși care susțineau o apropiere față de Moscova.

Elitele rusofile din Transnistria nu s-au aliniat viziunilor aparatului central de la Chișinău, care s-au axat pe restabilirea identității românești în spațiul moldovenesc și s-au îndreptat spre o relație de cooperare mai strânsă cu România[1] (prin luarea unor măsuri, precum: proclamarea limbii române drept limbă oficială de stat şi prin înlocuirea alfabetului chirilic cu alfabetul latin; măsuri care aveau rolul de a limita și înlătura politica expansionistă condusă de Moscova, în perioada regimului sovietic). Acestea s-au opus inițiativelor de la Chişinău, pentru a-și putea menține legăturile cu Kremlinul și pentru a-şi păstra poziţia dominantă în politica internă a Republicii Moldova.

Populaţia slavonă locală a reprezentat motorul activității separatiste, iar câteva dintre elementele care au amplificat disensiunile dintre moldoveni și separatiștii pro-ruși, și, inerent, ruperea regiunii de Republica Moldova, au fost determinate de:

- teama de pierdere a drepturilor lingvistice şi culturale, într-un stat strict naţionalist moldovean/ român;
- teama de pierdere a statutului profesional și social pe care etnicii ruși l-au avut în perioada sovietică (rușii dominând toate sferele: social, economic, administrativ și judiciar);
- convergența intereselor dintre populația vorbitoare de limbă rusă și elitele locale din Transnistria, care, de altfel, a contribuit substanțial la secesiunea spațiului transnistrean din Republica Moldova și la declararea independenței acesteia în 1990.

1. Repere succinte ale escaladării conflictului transnistrean

Destrămarea Uniunii Sovietice, și odată cu finalizarea „războiului rece" (1991), a creat contextul ca această regiune să găzduiască un adevărat „conflict înghețat" între Republica Moldova și regiunea transnistreană, sub lupa Moscovei[2].

În ceea ce privește auto-proclamarea independenței spațiului dintre Prut și Nistru, în anul 1990 - aceasta nu a fost acceptată de către conducătorul sovietic, Mihail Gorbaciov, cu atât mai puțin de către Mircea Snegur, președintele

[1] Malul vestic al Nistrului avea legături istorice, politice și culturale puternice cu România. Acest teritoriu, cunoscut și sub numele de Basarabia, a făcut parte din România Mare în perioadele 1918-1940 și 1941-1944.
[2] Eugen Străuțiu, *The Transnistrian Conflict Files*, Editura Technomedia, Sibiu, 2017.

Moldovei, la acea vreme. Autoritățile Republicii Moldova pierd controlul complet asupra Transnistriei în anul 1992[1].

Conflictul armat – dintre forțele militare ale Moldovei și cele separatiste transnistrene – s-a extins în urma unor ciocniri locale. Forțele transnistrene au proclamat victoria (ceea ce este discutabil). Succesul facilitat de intervențiile ruse a pus capăt ostilităților, care s-au sondat cu un număr de aproximativ 100.000 de victime (militari, civili și refugiați). Odată cu încetarea focului din iulie 1992 a fost încheiat un acord între Republica Moldova și Federația Rusă.

2. Particularități ale spațiului transnistrean și implicații ale „conflictului înghețat"

Regimul separatist din Transnistria a respins sub orice formă propunerile de reintegrare ale Chișinăului și a reușit să își construiască toate caracteristicile unui stat independent: o constituție proprie; organisme interne de conducere, organizare și control proprii – prezidențiale, legislative, executive și judecătorești; structuri militare, de siguranță și securitate națională; monedă proprie, și nu numai. Ca și limbi oficiale, la nivelul republicii transnistrene auto-declarate, au fost recunoscute: rusa, ucraineana şi limba moldovenească. În realitate, rusa este utilizată ca limbă de circulație în spațiul transnistrean, păstrând scrisul chirilic în serviciile publice.

În ciuda tuturor elementelor de statalitate, republica auto-declarată transnistreană nu este recunoscută de către comunitatea internațională ca fiind de sine stătătoare. Până la momentul de față, niciun stat membru al ONU nu a recunoscut independența regiunii separatiste.

Consolidarea statului transnistrean, cu certitudine, nu s-ar fi putut realiza fără implicarea directă a Federației Ruse. În baza unui document oficial consemnat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, „Rusia a furnizat sprijin militar, politic și economic pentru regimul separatist, permițându-i, astfel, să supraviețuiască prin consolidarea sa, propriu-zis, și prin dobândirea unui nivel de autonomie, în raport cu Republica Moldova"[2].

Poziționarea geostrategică a Transnistriei – fără ieșire la mare, cu un nivel scăzut de potențial demografic și lipsită de materii prime specifice solului – face necesar statutul Rusiei de „frate mai mare", iar sprijinul financiar – cu o contribuție substanțială, lunară, la nivelul pensiilor și salariilor locuitorilor din

[1] Pulitzer Center, *Why Putin Needs a Landing Force in Transnistria,* publicat la data de 12 mai 2022, https://pulitzercenter.org/stories/why-putin-needs-landing-force-transnistria (11.11.2025).

[2] Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), „*Case of Ilascu and Others Versus Moldova and Russia," Judgement Issued on 8 July 2004*, https://www.echr.coe.int/search?q=Case+of+Ilascu+and+others+versus+Moldova+and+Russia&categorynews=797690 (21.10.2025).

Transnistria – îi permit Moscovei să își impună în subsidiar viziuni prin intermediul procesului decizional de la nivelul autorităților centrale.

În fapt, implicarea Rusiei în problema transnistreană depășește scopul obsesiv al Kremlinului de a-și proteja cetățenii ruși din spațiul ex-sovietic, sprijinul oferit „pro bono" regiunii separatiste fiind strâns legat de interesele geopolitice și geostrategice în ceea ce vizează Republica Moldova, Ucraina (fapt demonstrat prin actualul conflict armat) şi comunitatea euroatlantică.

3. Trăsături ale „conflictului înghețat" și permanentizarea acestuia

În ceea ce constă interesele altor state în soluționarea sau, contrar, menținerea stării de „îngheț" în spațiul moldo-transnistrean, cel mai activ actor internațional de departe s-a demonstrat a fi Rusia.

S-a constatat în ultimii ani un grad de implicare ridicat, în treburile interne ale regiunii separatiste, din partea Moscovei, de la funcționarea și organizarea structurilor militare, transferarea anumitor legi sau regulamente militare (în special, prin intermediul armatei ruse și a Ministerului Securității de Stat – cunoscut în mod curent drept KGB), la furnizarea de resurse de subzistență – în principal, alimentarea cu gaze naturale (resursă pentru care Rusia este vestită în comerțul internațional), până la finanțarea activităților economice de pe teritoriul regiunii și susținerea continuității tradițiilor ex-sovietice.

Figura nr. 1. Intervenționismul „țarist" de secol XXI, în cazul transnistrean

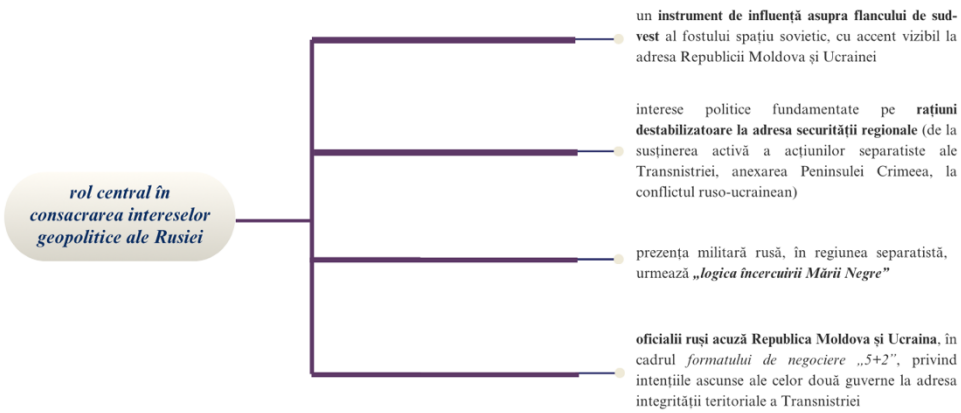

Conform cercetărilor din sfera relațiilor Transnistriei cu Rusia, până la 80% din totalul investițiilor străine directe (indicele ISD), înregistrat la nivelul

Transnistriei, revine statului rus, companiile ruse investind masiv în uzinele industriale moștenite din perioada sovietică[1].

În problema transnistreană, Rusia joacă rolul unui „tată ocrotitor", un scut defensiv prin protejarea statalității politice și diplomatice a regiunii dintre Prut și Nistru, ca membru-cheie al formatului de negociere „5+2". Această auto-proclamată „Republică Moldovenească Nistreană" nu este recunoscută de către comunitatea internațională. Pentru reglementarea conflictului, au loc discuții intense și negocieri sub egida OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa), în format „5+2", având ca membri: Republica Moldova, Transnistria, Rusia, Ucraina, iar OSCE, UE și Statele Unite în calitate de observatori[2]. Oficialii ruși acordă un interes deosebit manipulării opiniei transnistrene și a celei internaționale, criticând constant Moldova și Ucraina în cadrul discuțiilor din formatul organizat sub egida OSCE, privind guvernele de la Chișinău și Kiev care atentează la adresa integrității teritoriale a Transnistriei.

Prin prezența Rusiei în cadrul acestui format, dar și a formatului militar de pacificare (care vizează menținerea unei stări de pace în spațiul regiunii separatiste), Kremlinul încearcă să își consolideze idealul de securizare a „copilului fidel", Transnistria - un spațiu în care a investit și care îi permite să urmărească, îndeaproape, mișcările politice și militare ale Republicii Moldova și ale Ucrainei.

Cu alte cuvinte, Transnistria joacă un rol central în apărarea intereselor geopolitice ale Rusiei în regiune. Pe de-o parte, Transnistria oferă Rusiei un instrument de influență asupra flancului de sud-vest al fostului spațiu sovietic, care, inerent, vizează Republica Moldova, Ucraina și chiar România. Regiunea separatistă reprezintă o puternică piedică în ceea ce privește aderarea Moldovei și Ucrainei la comunitatea euroatlantică, interferând orice dezbatere privind extinderea ulterioară a NATO și UE către est. Pe de altă parte, Transnistria este o componentă importantă a politicii externe ruse, pe termen lung, dintr-o perspectivă geostrategică, vizând regiunea extinsă a Mării Negre. Putem afirma faptul că prezența militară rusă, în regiunea separatistă, urmează logica încercuirii Mării Negre - scopurile politice ale Kremlinului având, mai cu seamă, implicații la adresa securității regionale (în ordine, obiectivele fiind: susținerea activă a acțiunilor separatiste ale Transnistriei, anexarea Peninsulei Crimeea, iar acum, conflictul ruso-ucrainean). Toate acestea întăresc motivele refuzului Kremlinului

[1] Corporația Financiară Internațională și Banca Mondială, *Diagnostic de țară privind sectorul privat: De la o economie bazată pe remitențe la o creștere durabilă generată de sectorul privat – Crearea pieței în Moldova*, Washington, 2023, https://documents1.worldbank.org/curated/en/099624404202317794/pdf/IDU-6d75e945-7e4d-4b9d-9818-cf0fbd91f207.pdf (11.11.2025).

[2] Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Conflict Prevention and Resolution*, https://www.osce.org/mission-to-moldova/104529 (11.11.2025).

de a-şi retrage trupele din Transnistria şi industria de armament poziționată în regiunea separatistă, în ciuda repetatelor solicitări și avertizări ale autorităților moldovene și ale comunității internaționale[1].

Cât privește caracterul de „conflict înghețat", am putut identifica următoarele trăsături asociabile problematicii transnistrene:

- spațiul multietnic;
- lupta comunităților pentru autodeterminare;
- așa-numitele „războaie în lanț";
- autoproclamarea independenței;
- drepturi și responsabilități incerte în sistemul internațional;
- angrenarea a multiplii actori statali în „soluționarea dosarului";
- conservarea trecutului și a identității istorice naționale[2].

Această stare de „îngheț", supusă permanentizării unui comportament rigid și conflictual în raport cu alți parteneri externi, explică statutul unui actor para-statal măcinat de insecurități economice, societale și politice.

Considerații finale

Conflictul înghețat sau „problema transnistreană" relevă o dimensiune externă semnificativă. Rusia, ca o a treia parte, a fost angrenată în „problema transnistreană", încă de la debutul conflictului din anii '90. Implicarea Rusiei în susținerea actelor separatiste ale Transnistriei a condus la calcule geostrategice care vizau restabilirea sferei de influență în detrimentul Occidentului, în flancul fostului regim sovietic, respectiv prevenirea extinderii în masă a comunității euroatlantice spre estul Europei.

Trebuie subliniat faptul că Transnistria mai are de îndeplinit un pas crucial pentru afirmarea statalității sale pe scena externă: recunoașterea internațională, fără de care, încă rămân în vigoare prevederile consemnate în Constituția Republicii Moldova, privind statutul regiunii. Singurele entități (și ele nerecunoscute internațional) care au recunoscut independența Transnistriei sunt regiunile separatiste Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabah (ultima eliminată în anul 2024, prin intervenția militară a Azerbaidjanului).

Conservarea fostelor republici sovietice, printr-o lentilă rusească, a reprezentat obsedantul scop al Kremlinului și pentru regiunea dintre Nistru și Prut, după prăbușirea Uniunii Sovietice. Acest lucru explică interesul profund al Moscovei de a sprijini mișcările separatiste, în urma imploziei de acțiuni ostile

[1] La Summit-ul OSCE de la Istanbul, din 1999, Rusia și-a însușit obligația de a-și retrage trupele și stocul de muniții din spațiul transnistrean, până la finalul anului 2002. Până în prezent, Moscova a înlăturat cantități derizorii de armament, refuzând să retragă, însă, efectivele mobilizate în Transnistria.

[2] Mihail Orzeață, *Între război și pace: Lumea dominată de conflicte în care trăim*, Editura Militară, București, 2013, pp. 20-30.

privind secesiunea mai multor state naționale, precum Georgia, Republica Moldova și Azerbaidjan, în 1990. Deloc întâmplător, conflictele armate din Abhazia, Osetia de Sud, Transnistria și Nagorno-Karabah au erupt în aceeași perioadă, fiind parte integrantă a nașterii statelor care au refuzat să se alăture curentului integraționist promovat de către Rusia, preferând apropierea de Occident.

Rusia a sperat la utilizarea riguroasă a unui „cartel politic" în republicile post-sovietice, pentru a putea păstra controlul asupra principalelor decizii de politică externă ale organismelor de la putere, în vederea interpunerii unor acțiuni nefavorabile ale fostelor state-satelit care ar putea afecta interesele geopolitice și geostrategice ale Rusiei. Această menținere și supraveghere a stării de conflict înghețat, la nivelul țărilor din fosta regiune sovietică, a permis Rusiei să intervină asupra suveranității și integrității teritoriale a statelor nou-formate. Obiectivele centrale observabile au fost: dezechilibrarea infrastructurilor critice ale fiecărei republici ex-sovietice, în principal a politicului, socialului și economicului; reducerea la dependența față de tradițiile rusofone; destabilizarea echilibrului și păcii la nivelul societăților.

Când soluționarea unei crize se află pe agenda mai multor actori internaționali, problema armonizării obiectivelor și a căilor de acțiune (pornind de la nivelul de înțelegere a speței, experiența, cât și interesele în rezolvarea situației) constituie o etapă mare consumatoare de resurse. Atât Republica Moldova, cât și Transnistria depind de suport extern: cea dintâi, de sprijinul Vestului (SUA, UE), iar cea din urmă, de cel al Federației Ruse[1].

În cele din urmă, Transnistria rămâne o problemă activă, chiar dacă aparent „înghețată", pentru parcursul integrării Republicii Moldova în UE sau NATO. Totodată, Federația Rusă își menține sfera de influență în Moldova prin intermediul regiunilor Găgăuzia și Taraclia, cu scopul consfințirii neutralității Moldovei, Transnistria rămânând esențială pentru aliatul rus. Toate aceste considerente explică dificultatea soluționării stării conflictuale din spațiul transnistrean, dar și a permanentei incertitudini care planează la nivelul guvernului de la Chișinău dinspre problema transnistreană, odată cu izbucnirea războiului ruso-ucrainean.

Bibliography

Books and studies

1. *Blakkisrud, Helge; Kolstø, Pål, From Secessionist Conflict Toward a Functioning State: Processes of State- and Nation-Building in Transnistria, „Post-Soviet Affairs", vol. 27, nr. 2, 2011, pp. 178–210.*

[1] Rolando Dromundo Valadez, *State-Building in the Middle of a Geopolitical Struggle: The Cases of Ukraine, Moldova, and Pridnestrovia*, Ibidem Press, 2018, pp. 350-358.

2. *Borsi, Mihály, Transnistria – an Unrecognised Country within Moldova, „South-East Europe Review", nr. 4, 2007.*
3. Buzan, Barry; Wæver, Ole; Wilde, Jaap de, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.
4. *Cara, Evgheni, Transnistrian Conflict: the Right to Self-Determination in Vision of Tiraspol, „Studia Securitatis", vol. 9, nr. 1, 2016.*
5. Charles, King, *The Moldovans – Romania, Russia and the Politics of Culture*, Hoover International Press, Stanford, California, 2000.
6. *Colbey, Richard, The Status and Recognition of Post 1992 Transnistria, University of Buckingham Press, 2022.*
7. Dromundo Valadez, Rolando, *State-Building in the Middle of a Geopolitical Struggle: The Cases of Ukraine, Moldova, and Pridnestrovia*, Ibidem Press, 2018.
8. Orzeață, Mihail, *Între război şi pace: Lumea dominată de conflicte în care trăim*, Editura Militară, București, 2013.
9. *Popa, Ioan; Popa, Luiza, Românii, Basarabia, Transnistria, Fundația Europeană Titulescu, București, 2009.*
10. Străuțiu, Eugen, *The Transnistrian Conflict Files*, Editura Technomedia, Sibiu, 2017.

Articles

1. Eric, Victor, *Conflictul înghețat transnistrian în prezent și Uniunea Europeană*, https://historia.ro/sectiune/general/conflictul-inghetat-transnistrian-in-prezent-si-576800.html.
2. Marin, Viorica, *Transnistria: Rusia își apără rezervația sovietică*, https://historia.ro/sectiune/general/transnistria-rusia-isi-apara-rezervatia-582456.html.
3. Vahl, Marius, *The Europeanisation of the Transnistrian Conflict*, https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=61643.
4. Russian News Agency – TASS, *Russia to Continue Facilitating Fair Agreement on Transnistria, Says Putin*, publicat la data de 24 mai 2021, https://tass.com/politics/1290889.
5. Pulitzer Center, *Why Putin Needs a Landing Force in Transnistria*, publicat la data de 12 mai 2022, https://pulitzercenter.org/stories/why-putin-needs-landing-force-transnistria.
6. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), *Conflict prevention and resolution*, https://www.osce.org/mission-to-moldova/104529.

Reports

1. Corporația Financiară Internațională și Banca Mondială, *Diagnostic de țară privind sectorul privat: De la o economie bazată pe remitențe la o creștere durabilă generată de sectorul privat – Crearea pieței în Moldova*,

Washington, 2023, https://documents1.worldbank.org/curated/en/099624404202317794/pdf/IDU-6d75e945-7e4d-4b9d-9818-cf0fbd91f207.pdf.

Documents

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), *Case of Ilascu and Others versus Moldova and Russia*. *Judgement issued on 8 July 2004*, https://www.echr.coe.int/search?q=Case+of+Ilascu+and+others+versus+Moldova+and+Russia&categorynews=797690.

Websites

2. https://www.osce.org
1. https://www.europarl.europa.eu
2. https://commission.europa.eu
3. https://larics.ro
4. https://www.moldova.org
5. https://tass.com

Emilia TOMESCU (1)
Lucian Blaga University of Sibiu
Iuliana NEAGOȘ (2)
Lucian Blaga University of Sibiu

SOCIETATEA CIVILĂ ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ: ASPECTE INSTITUȚIONALE ȘI UTILITATE SOCIALĂ

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944664

Title:	**CIVIL SOCIETY IN THE TRANSNISTRIAN REGION: INSTITUTIONAL ASPECTS AND SOCIAL UTILITY**
Abstract:	*Through this article we propose an examination of the configuration and functionality of civil society in the Transnistrian region, with an emphasis on institutional structures and their social role. The study highlights the operating framework of non-governmental organizations, with reference to registration mechanisms, funding sources and main areas of activity. At the same time, the importance of civic initiatives in complementing local institutional resources and in creating support networks at the community level is highlighted. The research results show that civil society in the Transnistrian region, under specific institutional conditions, is emerging as an indispensable actor in the process of consolidating community life and in the development of services aimed at meeting the needs of the population.*
Keywords:	**Non-governmental organizations; Civil society; Transnistria; International non-recognition.**
Contact:	E-mail: (1) emilia.tomescu@ulbsibiu.ro (2) iuliana.neagos@ulbsibiu.ro

Introducere

Societatea civilă cuprinde totalitatea entităților structurate care nu fac parte din sfera guvernamentală sau din cea economică privată. Misiunea lor principală este aceea de a susține binele comun, de a proteja libertățile fundamentale ale cetățenilor și de a sprijini dezvoltarea unui cadru democratic robust.

În Republica Moldova, după dobândirea suveranității, sectorul organizațiilor non-profit (ONG-urilor) a cunoscut o dezvoltare notabilă. Acestea au devenit rapid piloni esențiali în promovarea imaginii naționale pe plan extern

(diplomație publică), în susținerea mecanismelor de reformă internă și în inițiativele de cooperare internațională.[1]

Regiunea transnistreană, aflată într-o situație de conflict înghețat și administrată de un regim nerecunoscut internațional, dezvoltă un mediu civic distinct, marcat de multiple constrângeri politice și instituționale[2]. În acest context, funcționarea ONG-urilor este supusă unui regim strict de control, iar inițiativele critice sau independente sunt deseori limitate. Totuși, societatea civilă reușește să își găsească spații de acțiune, în special în domeniile social, educațional și cultural. Studiile de specialitate subliniază că societatea civilă poate contribui semnificativ la diminuarea tensiunilor sociale și la crearea premiselor pentru dialog între comunități.

Zona transnistreană, aflată sub administrația unui regim nerecunoscut internațional și caracterizată printr-o stare de conflict latent, prezintă un mediu asociativ cu trăsături distincte. Aici, funcționarea civică este puternic limitată de o multitudine de obstacole de natură politică și instituțională. Organizațiile non-guvernamentale din această regiune sunt supuse unei monitorizări severe, iar orice acțiune percepută ca fiind critică la adresa autorităților sau complet independentă este adesea restricționată. Cu toate acestea, actorii civici reușesc să identifice și să utilizeze nișe de acțiune, concentrându-se preponderent pe proiecte din sfera socială, educațională și culturală.

Experții în domeniu accentuează faptul că prezența și activitatea unei societăți civile capabile au un rol crucial în temperarea tensiunilor dintre grupuri și în facilitarea dialogului constructiv între diversele comunități.

Cadrul instituțional al societății civile în regiunea transnistreană

Mediul instituțional în care activează ONG-urile din Transnistria este complet definit de legile și regulile impuse de administrația de la Tiraspol. Aceste organizații trebuie să se înregistreze obligatoriu în registre controlate direct de către autorități. De asemenea, ele sunt forțate să ofere rapoarte detaliate despre sursele de finanțare și despre toate activitățile pe care le desfășoară.
În anumite cazuri, autoritățile își rezervă dreptul de a interveni direct în proiectele și programele ONG-urilor. Aceste cerințe stricte creează o lipsă de siguranță legală și îi determină pe activiștii civici să practice autocenzura.[3]

Spre deosebire de malul drept al Nistrului (Republica Moldova), unde cadrul legislativ aplicabil asociațiilor obștești este caracterizat prin stabilitate relativă și o tendință de aliniere la normativele Uniunii Europene, regimul normativ din regiunea transnistreană este semnificativ mai impredictibil și volatil.

[1] Rodica Panța, *Organizațiile non-guvernamentale – actori ai diplomației publice a Republicii Moldova,* în *Dialoguri de pace în Moldova*, CEP USM, Chișinău, 2015, pp. 168-175.
[2] Eugen Străuțiu, *The Transnistrian Conflict Files*, Techno Media, Sibiu, 2017.
[3] *Catalogul asociațiilor obștești de pe malurile stâng și drept ale Nistrului (2020),* https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/481957.pdf, (10.11.2025).

În acest spațiu, gestiunea registrului oficial al ONG-urilor este profund influențată de considerente de natură politică. Organizațiile pot fi expuse la sancțiuni punitive sau chiar la radierea definitivă din registru, în cazul în care sunt percepute ca fiind "nealiniate" sau "ostile" față de discursul promovat de administrația *de facto*.

Conform rapoartelor și analizelor întreprinse de OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa), s-a evidențiat faptul că aceste mecanisme de control sunt concepute strategic. Obiectivul lor principal este de a asigura menținerea unei dependențe accentuate a sectorului neguvernamental față de structurile politice centrale, limitând astfel autonomia operațională a ONG-urilor.[1]

Structuri administrative și regimul de supraveghere

Administrația din Tiraspol implementează un arsenal de instrumente administrative destinate controlului riguros al activității organizațiilor neguvernamentale. Acestea includ, inspecții repetate și o obligație de transparență financiară care impune furnizarea de rapoarte extrem de detaliate. Un mecanism deosebit de restrictiv îl constituie imperativul obținerii de permise speciale pentru orice formă de colaborare cu parteneri internaționali. Prin aplicarea acestor practici, se generează o presiune continuă asupra entităților civice. Efectul direct al acestui regim este diminuarea substanțială a capacității lor de acțiune autonomă și limitarea sferelor de manifestare independentă.

Impactul nerecunoașterii internaționale asupra ONG-urilor

Statutul de nerecunoaștere internațională al regiunii transnistrene constituie un factor determinant care generează obstacole majore pentru entitățile nonguvernamentale locale, în special în ceea ce privește integrarea în rețelele și programele de cooperare transnațională. Această lipsă a legitimității juridice impune, în numeroase cazuri, necesitatea ca ONG-urile să recurgă la mecanisme de intermediere. Astfel, pentru a obține acces la surse de finanțare și la platforme de colaborare, organizațiile sunt adesea obligate fie să colaboreze prin intermediul partenerilor stabiliți pe malul drept al Nistrului, fie să își înregistreze oficial proiectele sub jurisdicția Republicii Moldova.

Această dependență operațională evidențiază dificultățile structurale întâmpinate de actorii civici care își desfășoară activitatea într-un spațiu cu suveranitate contestată.[2]

[1] OSCE Mission to Moldova, *Civil Society Engagement in the Transnistrian Settlement Process*, Chișinău, 2021, pp. 9–12.
[2] Eugen Străuțiu, Vasile Tabără, *A Comparative Analysis of the Development on the Two Banks of the Dniester*, TechnoMedia, Sibiu, 2015, p. 196.

Dinamica organizațională a ONG-urilor din regiune

Conform datelor din Catalogul asociațiilor obștești, regiunea transnistreană găzduiește un volum considerabil de organizații care activează în domenii precum educația, sectorul cultural, protecția mediului și asistența socială. Un număr semnificativ mai redus de entități se concentrează pe promovarea și apărarea drepturilor omului.

Merită notat, totuși, că se manifestă o discrepanță frecventă între înregistrarea formală a acestor entități și intensitatea activității efective. Numeroase ONG-uri operează fie sporadic, fie strict în contextul unor inițiative proiectuale punctuale.[1]

Se observă că structura internă a acestor entități asociative manifestă, în mod frecvent, o fragilitate substanțială. Baza forței de muncă este compusă preponderent din personal voluntar sau din indivizi angrenați în activități în regim part-time. De asemenea, capacitatea de dezvoltare a sectorului neguvernamental este restrânsă de o serie de deficiențe sistemice:

- Absența unei surse de finanțare stabile și previzibile.
- Drenajul de expertiză: Impactul negativ al migrației specialiștilor din regiune.
- Bariere în dezvoltarea competențelor: Accesul limitat la programe de formare profesională specializată.

Acest concurs de factori limitează capacitatea operațională a organizațiilor și le obstrucționează traiectoria de dezvoltare durabilă.

Modele de finanțare și dependența de donatori

Se constată că majoritatea organizațiilor neguvernamentale din regiunea transnistreană manifestă o dependență semnificativă față de sursele de finanțare provenite de la donatorii externi. Această situație duce spre incertitudine, generând simultan atât oportunități, cât și vulnerabilități. Pe de o parte, accesul la fonduri externe permite entităților să implementeze proiecte de înaltă relevanță și cu impact direct asupra comunităților locale. Pe de altă parte, organizațiile devin susceptibile la riscul diminuării activităților din cauza unor factori externi (precum recalibrarea priorităților donatorilor internaționali) sau a unor restricții administrative interne impuse de autoritățile locale. Prin urmare, continuitatea și stabilitatea sectorului neguvernamental sunt condiționate de dinamica acestor fluxuri financiare externe.[2]

[1] OSCE, *Catalogul asociațiilor obștești de pe malurile stâng și drept ale Nistrului (2020),* https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/481957.pdf, (10.11.2025).
[2] Angela Cojocaru, Oleg Nagornîi, *Analiza situației ONG din regiunea transnistreană – Raport*, https://promolex.md/wp-content/uploads/2017/06/ro_doc_1233069906.pdf (10.11.2025).

Tipologii și funcții ale organizațiilor societății civile

În ciuda limitărilor impuse, entitățile neguvernamentale locale au reușit să construiască o paletă diversificată de activități, reflectând atât necesitățile comunităților, cât și constrângerile politice inerente contextului. În regiunea transnistreană, unde structurile instituționale *de facto* acordă o prioritate sporită securității politice (adesea în detrimentul libertăților civile fundamentale), ONG-urile se confruntă cu bariere structurale semnificative. Cu toate acestea, actorii civici demonstrează o reziliență notabilă, continuând să dezvolte și să implementeze inițiative cu impact social major, fapt ce subliniază rolul lor esențial ca suplinitori ai funcțiilor sociale neîndeplinite de aparatul administrativ.

1) *ONG-uri sociale și comunitare*. Categoria organizațiilor neguvernamentale cu profil social constituie segmentul cel mai extins al actorilor activi din regiune. Funcția lor primară constă în furnizarea de servicii esențiale destinate grupurilor vulnerabile, intervenind în contextul în care infrastructura socială publică este subfinanțată și depășită de amploarea necesităților. Aceste entități asigură o serie de servicii indispensabile, precum: asistență și îngrijire destinată persoanelor vârstnice, managementul centrelor comunitare dedicate copiilor aflați în situații de risc, programe și servicii pentru persoanele cu dizabilități, suport psihologic și implementarea de proiecte de dezvoltare comunitară.
Exemple relevante ale acestei activități includ: centrele sociale din Tiraspol și Bender (beneficiind de sprijin parțial din programe precum cel al UE și PN), campaniile de intervenție orientate către mediul rural (unde accesul la servicii medicale este precar) și proiectele comunitare destinate reabilitării locuințelor familiilor cu venituri reduse.[1] Acestea furnizează servicii indispensabile: îngrijire pentru vârstnici, centre comunitare pentru copii vulnerabili, sevicii și programe pentru persoane cu dizabilități, servicii psihologice și proiecte comunitare.

2) *ONG-uri culturale și educaționale.* Categoria acestor organizații joacă un rol esențial în păstrarea identității culturale, chiar dacă deseori se confruntă cu presiuni de natură ideologică. Activitatea lor se axează pe protejarea patrimoniului, valorificarea culturii locale (rusă, ucraineană, moldovenească/română) și pe derularea unor programe de educație non-formală. În timp ce misiunea lor principală este promovarea culturii din comunitate, structurile apropiate administrației de facto pun accentul pe consolidarea identității statale transnistrene și pe întărirea legăturilor cu Rusia. La polul opus, organizațiile sprijinite din exterior facilitează contacte culturale și educaționale cu regiunea de pe malul drept al Nistrului, contribuind astfel la diminuarea izolării intelectuale în rândul tinerilor.

[1] UNDP Moldova, *Community Development and Social Resilience in the Security Zone*, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-02/eu-cbm5_final-narrative-report.pdf, (10.11.2025).

Cele mai mari dificultăți apar în cazul instituțiilor de învățământ care folosesc limba română și grafia latină, acestea fiind supuse unei presiuni continue. Programele și acțiunile ce promovează cultura moldovenească/română din perspectivă chișinăuiană sunt atent supravegheate, reprezentând un exemplu evident al confruntărilor ideologice existente în regiune.[1] Chiar și așa, inițiativele culturale beneficiază de o anumită toleranță din partea autorităților, întrucât nu sunt considerate o provocare de natură politică[2] și contribuie la menținerea capitalului social.

3) *ONG-uri pentru drepturile omului.* Aceste organizații reprezintă segmentul cel mai expus, fiind ținta unor restricții, verificări frecvente și acțiuni de intimidare. Activitatea lor se concentrează pe supravegherea respectării drepturilor omului, furnizarea de asistență juridică gratuită și consemnarea cazurilor de abuz, detenție ilegală sau discriminare. Pentru comunitatea internațională și pentru Misiunea OSCE, ele constituie practic singura sursă de informații credibile din teren. În fața abuzurilor sistemice, rolul lor este similar unui scut fragil. Sunt deseori stigmatizate drept „agenți străini" sau adversari ai statului, iar presiunile, de la acces limitat până la amenințări directe,creează un climat de teamă care îngreunează atât recrutarea personalului, cât și atragerea beneficiarilor.
Potrivit evaluărilor anuale Freedom House din seria „Nations in Transit"[3], Transnistria este încadrată ca un regim nedemocratic sau doar parțial consolidat, unde libertățile civice sunt puternic limitate. Acest context reduce considerabil posibilitățile ONG-urilor de advocacy de a-și desfășura activitatea în mod eficient.

4) *ONG-uri economice și de dezvoltare locală.* Aceste organizații au ca prioritate dezvoltarea economică, însă se află frecvent fie în competiție, fie sub influența structurilor oficiale. Activitatea lor vizează sprijinirea micilor antreprenori, programe de formare profesională, stimularea turismului local și atragerea investițiilor. În contextul transnistrean, un rol important îl au proiectele de dezvoltare locală finanțate din surse externe (precum PNUD sau UE)[4], orientate spre modernizarea infrastructurii și extinderea oportunităților economice, mai ales în mediul rural. Colaborarea cu autoritățile este posibilă atunci când inițiativele generează avantaje economice clare și nu intră în conflict cu interesele marilor conglomerate aflate sub controlul regimului.

---

[1] OSCE, *Raport. Şcolile cu predare în grafia latină, administrate de Moldova, în Transnistria*, https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/7/9/99063.pdf, (24.11.2025).
[2] Steven D. Roper, *The Politics of Identity in Moldova*, Routledge, New York, 2006, pp. 66–179.
[3] Freedom House, *Transnistria*, https://freedomhouse.org/country/transnistria, (24.11.2025).
[4] *Moldova: Business HUB înființat în Transnistria cu sprijinul financiar al UE*, https://euneighbourseast.eu/ro/news/latest-news/moldova-business-hub-infiintat-in-transnistria-cu-sprijinul-financiar-al-ue/, (24.11.2025).

5) *ONG-uri ecologice.* Organizațiile cu profil ecologic sunt, de regulă, cel mai puțin implicate politic, ceea ce le oferă o libertate de acțiune mai mare. Activitățile lor se axează pe protejarea biodiversității, gestionarea deșeurilor, sensibilizarea populației cu privire la problemele de mediu și supravegherea nivelului de poluare. Sectorul de mediu reprezintă un teren favorabil pentru proiecte comune între cele două maluri ale Nistrului, întrucât provocările ecologice, precum poluarea Nistrului, depășesc orice frontieră politică.[1] Misiunea lor principală este de a informa și sensibiliza publicul în legătură cu riscurile industriale și cu problemele generate de gestionarea inadecvată a deșeurilor. Datorită profilului lor apolitic, aceste ONG-uri au un avantaj: pot obține finanțări cu mai multă ușurință și pot coopera deschis cu instituții de pe ambele maluri, fiind percepute ca actori care aduc beneficii pentru întreaga regiune

Utilitatea socială a organizațiilor societății civile

Utilitatea socială a organizațiilor neguvernamentale din regiunea transnistreană este cel mai pregnant vizibilă în sectoarele în care administrația locală manifestă o incapacitate de a oferi servicii publice adecvate. Organizațiile societății civile prestează activități, incluzând programe educaționale, activități de ordin cultural, servicii de asistență socială orientate către grupuri vulnerabile și inițiative de dezvoltare comunitară. Astfel, ele acționează ca un mecanism suplimentar ce compensează deficiențele infrastructurii publice.

Rolul ONG-urilor în reziliența comunitară

Prin intermediul activităților desfășurate, organizațiile neguvernamentale joacă un rol determinant în consolidarea rezilienței comunitare. Ele furnizează resurse esențiale, oferă sprijin psihosocial și funcționează ca o platformă de solidaritate pentru cetățenii afectați de fenomene precum sărăcia, marginalizarea socială sau incertitudinea generată de contextul politic. Concomitent, aceste entități creează în mod activ spații alternative de socializare și de învățare non-formală. În cadrul acestor spații, valorile participării civice și ale cooperării sunt promovate și cultivate în mod sistematic, contribuind astfel la dezvoltarea capitalului social necesar pentru o societate funcțională.

Cooperarea inter-riverană și perspective de dezvoltare

Cooperarea dintre Organizațiile Neguvernamentale (ONG-uri) de pe cele două maluri ale râului Nistru reprezintă unul dintre puținele mecanisme funcționale care asigură menținerea unui dialog direct și constant între comunitățile separate de conflict. Proiectele comune inițiate în acest cadru vizează, în mod strategic, domenii cu sensibilitate politică redusă. Aceste domenii includ,

[1] *Poduri de incredere peste Nistru*, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-03/istorii_nistrene_final.pdf, (24.11.2025).

tipic, protecția mediului, educația tinerilor, sectorul cultural sau incluziunea socială. Deși focusul lor nu este politic, impactul acestor inițiative asupra nivelului de încredere reciprocă între părți este evaluat ca fiind semnificativ.[1] Conform datelor sintetizate din rapoartele inter-riverane, proiectele comune desfășurate de ONG-urile transnistrene și cele localizate pe malul drept al Nistrului dețin un rol important în demersul de atenuare a izolării sociale și informaționale a comunităților din stânga Nistrului. Aceste inițiative sunt diverse și cuprind programe educaționale, schimburi culturale, proiecte de mediu și acțiuni de mobilizare comunitară.

Deși condițiile politice regionale impun adesea limitări operaționale acestor activități, ele rămân una dintre puținele punți funcționale care asigură menținerea contactului direct și a interacțiunii între cele două comunități.

Se constată o disparitate numerică semnificativă în ceea ce privește prezența organizațiilor neguvernamentale între cele două maluri ale Nistrului. Malul drept (Republica Moldova) găzduiește un volum mult mai mare de ONG-uri, fapt atribuit, în principal, la doi factori esențiali:

1. Accesul facil la resurse: Existența unor surse de finanțare mai consistente și mai puțin restrictive.
2. Libertatea asociativă: Un cadru legislativ care garantează pe deplin dreptul la asociere civilă.

În regiunea transnistreană (malul stâng), dimpotrivă, activitatea ONG-urilor este sever limitată ca urmare a restricțiilor politice impuse de administrația *de facto*. Aceste bariere normative și de control împiedică proliferarea și dezvoltarea sectorului neguvernamental.[2]

Analiza repartiției sectoriale a Organizațiilor Neguvernamentale (ONG-urilor) indică o structură dictată de necesitățile comunitare imediate și de constrângerile contextului politic:

- Asistența Socială (40%): Reprezintă segmentul majoritar, reflectând o concentrare primară pe răspunsul la nevoile sociale stringente și urgente ale populației.
- Educația (25%) și Protecția Mediului (20%): Aceste domenii urmează ca importanță, ele fiind aliniate cu prioritățile dezvoltării comunitare pe termen mediu și lung.

[1] UNDP, *Rapoartele inter-riverane*, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-03/istorii_nistrene_final.pdf, (24.11.2025).
[2] Angela Cojocaru, Oleg Nagornîi, *Op.cit*.

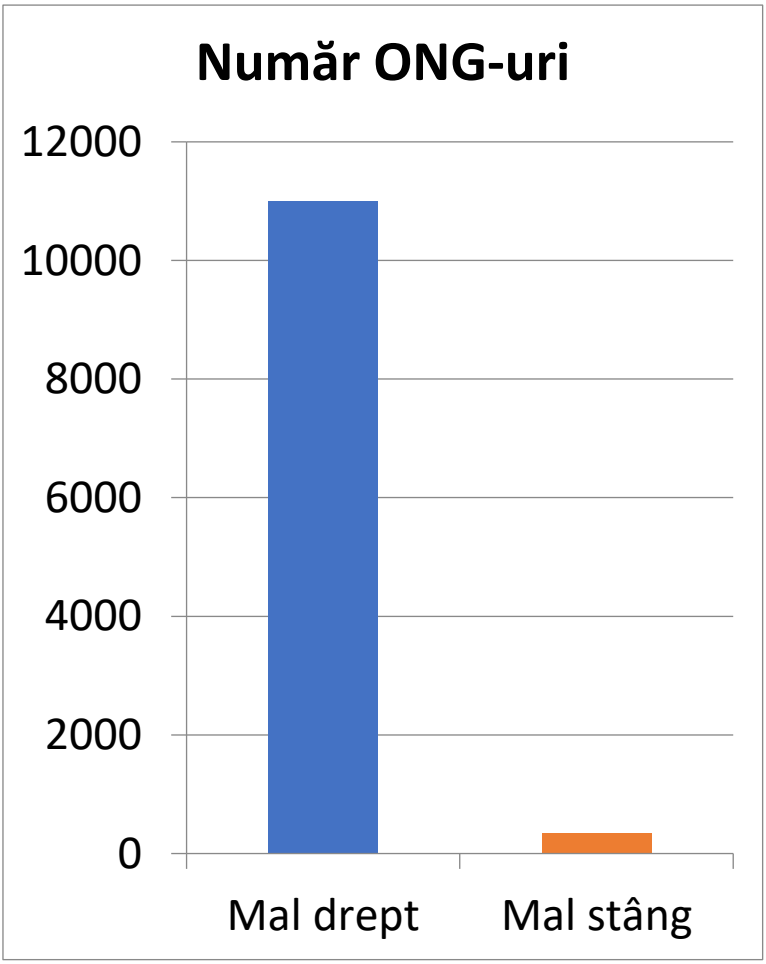

Sursa: Prelucrare după OSCE, *Catalogul asociațiilor obștești de pe malurile stâng și drept ale Nistrului (2020),* https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/481957.pdf

- Drepturile Omului (15%): Acest domeniu este subreprezentat, o realitate care se explică prin restricțiile politice persistente, în special pe malul stâng al Nistrului, unde libertățile civile sunt monitorizate strict.

Structura procentuală subliniază modul în care sectorul civil își adaptează agenda operațională la presiunile externe și la deficitele funcționale ale sistemului public.[1]

[1] *Ibidem.*

Concluzii

Societatea civilă din Transnistria se află la granița dintre limitările politice și necesitățile sociale urgente ale comunității. Chiar dacă funcționează într-un cadru instituțional restrictiv, organizațiile neguvernamentale reușesc să ofere servicii esențiale, să întărească reziliența locală și să mențină relații active cu actorii civici de pe malul drept al Nistrului.

Îmbunătățirea capacităților interne, diversificarea finanțărilor și extinderea cooperării inter-riverane pot transforma, pe termen lung, sectorul asociativ într-un element esențial al reconcilierii și dezvoltării durabile a regiunii. ONG-urile de pe ambele maluri contribuie în mod decisiv la păstrarea legăturilor umane și profesionale dintre Chișinău și Tiraspol. Organizațiile care promovează drepturile omului și susțin o soluționare a conflictului în linie cu perspectiva Chișinăului depind în mare măsură de finanțările externe, provenite în special din granturi oferite de UE, SUA sau România.[1]

Această dependență financiară le expune în mod direct unor presiuni și tentative de discreditare venite din partea autorităților de la Tiraspol, care le etichetează frecvent drept „instrumente ale influenței externe". Deși societatea civilă locală rămâne rezistentă și esențială pentru echilibrul social, influența sa în plan politic este redusă, fiind limitată atât de structurile de putere existente, cât și de caracterul înghețat al conflictului.

Bibliography

Volumes and chapters in volumes

1. Cenușă, Denis**,** *The Role of Civil Society in the Transnistrian Conflict Settlement*, European Policy Centre, 2018.
2. Panța, Rodica, *Organizațiile non-guvernamentale – actori ai diplomației publice a Republicii Moldova,* în *Dialoguri de pace în Moldova*, CEP USM, Chișinău, 2015, pp. 168-175
3. Roper, Steven D., *The Politics of Identity in Moldova*, Routledge, New York, 2006.
4. Străuțiu, Eugen, *The Transnistrian Conflict Files*, Techno Media, Sibiu, 2017.
5. Străuțiu, Eugen; Tabără, Vasile, *A Comparative Analysis of the Development on the Two Banks of the Dniester*, TechnoMedia, Sibiu, 2015.

Reports

1. FREEDOM HOUSE, *Nations in Transit Reports* (Secțiunea Moldova/Transnistria), diverse ediții anuale.

[1] Denis Cenusa, *The Role of Civil Society in the Transnistrian Conflict Settlement*, European Policy Centre, 2018.

2. OSCE Mission to Moldova, *Civil Society Engagement in the Transnistrian Settlement Process*, Chișinău, 2021.
3. OSCE, *Catalogul asociațiilor obștești de pe malurile stâng și drept ale Nistrului (2020),* https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/481957.pdf.
4. OSCE, *Raport. Şcolile cu predare în grafia latină, administrate de Moldova, în Transnistria*, https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/7/9/99063.pdf.
5. UNDP Moldova**.** *Socio-economic needs assessment in Transnistria: A focus on civil society and local development*, Chișinău, 2021.
6. UNDP, *Rapoartele inter-riverane,* https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-03/istorii_nistrene_final.pdf.

Websites

1. http://www.lact.ro/
2. https://freedomhouse.org/country/transnistria
3. https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/moldova
4. https://www.undp.org/

Marius ȘPECHEA
Lucian Blaga University of Sibiu

MISIUNEA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN TRANSNISTRIA ȘI DINAMICA FENOMENULUI RELIGIOS PE CELE DOUĂ MALURI ALE NISTRULUI – REPERE ISTORICE ȘI EFECTE CONTEMPORANE

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944732

Title:	**THE ROMANIAN ORTHODOX MISSION IN TRANSNISTRIA AND THE DYNAMICS OF THE RELIGIOUS PHENOMENON ON THE BOTH BANKS OF THE NISTER – HISTORICAL LANDMARKS AND CONTEMPORARY EFFECTS**
Abstract:	*The dynamics of the religious phenomenon represent one of the major challenges in carrying out an objective analysis and achieving a deep understanding of the realities in a region, regardless of the geographical space we refer to, but even more so when we refer to a region with such a complex history and situation as the Transnistrian region. Therefore, the present research aims to explore the religious dynamics of the Transnistrian region starting from the historical landmarks of the Orthodox Mission in Transnistria during the Second World War, without however claiming to be an exclusive and exhaustive historical research, but rather an analysis to understand, with the limits of a small-scale study, the religious reality of the region in the present and the identity paradoxes resulting from previous historical contexts. Religious life in the Republic of Moldova has recently come to the attention of public opinion through internal turmoil related to loyalty and canonical obedience, leaving the feeling, at least apparently, that this dimension is also engaged in the tools of contemporary hybrid warfare.*
Keywords:	**Romanian Orthodox Mission in Transnistria; Religious phenomenon; Visarion Puiu; Fiodor Melnikov; Old Rite; Geopolitics; Religion.**
Contact details of the authors:	E-mail: marius.spechea@ulbsibiu.ro

Cercetarea fenomenului religios este fără îndoială un act caracterizat mai degrabă de o serie de limitări și constrângeri generate de natura în sine a subiectului, ci cu atât mai mult atunci când tematica religioasă este analizată în contextul unui conflict. Dificultatea interpretărilor obiective asupra unui act în general subiectiv, precum și multitudinea pozițiilor față de actul religios, plus ingerința politicului și absența în general a unor date independente, creionează exact limitele studiilor interdisciplinare cum se dorește și cel de față, dar care în ciuda tuturor acestor limitări se străduiește să contribuie, alături de alte asemenea cercetări la efortul susținut de a înțelege un pic mai mult și mai profund măcar încă un aspect din dinamica acestui fenomen complex și uimitor.

Situația religioasă din regiunea transnistreană se înscrie perfect în acest canon dificil și extrem de limitat de analiză a fenomenului religios în context geopolitic și istoric și a dinamicii lui actuale, pornind în demersul de a înțelege prezentul prin deslușirea unor aspecte din trecut care au marcat oarecum memoria colectivă, chiar și prin efortul de a o deforma în scop ideologic și politic.

Religia poate fi definită ca ,,un sistem de credințe / de dogme și de practici adică rituri și interdicții"[1], menită să construiască o comunitate pentru toți cei care adera la acel set de valori, cu alte cuvinte am putea definii religia pe scurt ca o legătură între oameni. Privind definiția teoretică am putea crede, oarecum naiv, că religia nu poate fi asociată prea mult cu jocurile vieții politice și cu atât mai puțin cu dinamica conflictelor, însă istoria e făcută de oameni și de comunități care în numele unor valori diferite la care aderă, se războiesc între ei, astfel observând întreaga istorie a umanității constatăm o împletire între factorul religios și dinamica conflictelor[2].

Această realitate șocantă a determinat o serie întreagă de teologi, istorici și politologi să studieze fenomenul pentru a putea observa dacă există într-adevăr pârghii prin care fenomenul religios poate fi adus în plan practic la forma în care este definit teoretic și anume acela de liant al unității, generator de legături între oameni, ci nu factor perturbator și pretext pentru conflicte. Printre cei mai cunoscuți cercetători în această direcție îl regăsim pe Thomas Merton[3] călugăr și teolog care a propus în anii 80 ai secolului XX o reinterpretare a conflictelor schimbând percepția asupra modului în care este definită violența. Tot în căutarea unui sens profund al religiei se înscrie și lucrarea lui Jude Dougherty, *Logica*

[1] Julia Didier, *Dicționar de filosofie Larousse*, Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 292.
[2] Peter Hather, *Lumea creștină*, Polirom, Iași, 2023.
[3] Thomas Merton, *Faith and Violence: Christian Teaching and Christian Practice*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, 1968 https://search.worldcat.org/oclc/327320 (11.11.2025) și *The Non-Violent Alternative. Revised ed. of Thomas Merton on Peace,* Farrar, Straus and Giroux, 1980, https://search.worldcat.org/oclc/174711710 (11.11.2025).

religiei[1] sau meditațiile filosofice ale lui Jacques Maritain[2] cu scopul de a integra dinamica religioasă în dinamica societății moderne cu rigorile și așteptările ei cu privire la un sistem politic cât mai echitabil.

Importanța acestor demersuri trebuie înțeleasă în contextul în care Europa distrusă de războaiele religioase post reformă, mai exact prin Războiul de 30 de ani, prin Pacea de la Westfalia din 1648 a izolat formal sentimentul religios de dinamica politică încercând să prevină în spațiul occidental instaurarea unui război total pe continentul european.[3]

Exilarea problemei religioase în spațiul privat al individului nu a rezolvat problema, dimpotrivă mai degrabă a ignorat-o și la cum evoluează în prezent lucrurile a generat o acumulare de tensiune. Oarecum într-un lume cu o mobilitate relativ redusă așa cum era lumea secolului al XVI - lea sau la începutul sec al XVIII-lea în Europa de vest, această strategie a funcționat, însă în contextul revoluției industriale și-a creșterii schimburilor și a interdependențelor cu alte arii geografice profund religioase, în secolul XIX și mai ales în secolul XX întâlnirea dintre politică și religie a devenit imposibil de evitat. Acesta este contextul în care sfârșitul secolului XX marcat de globalizare și schimbări structurale generate de interdependențele economice și politice a readus în prim-planul atenției publice rolul pe care religia sau identitate religioasă îl are în legitimarea sau dimpotrivă în delegitimarea unor acțiuni politice. Spațiul românesc de asemenea a fost preocupat de studii în această direcție printre care cele mai punctuale dedicate rolului religiei în modernitate putem aminti volumul coordonat de Camil Ungureanu *Religia în democrație - o dilemă a modernității*[4] sau volumul editat de Vasile Boari, *Religie și politică*[5], la Editura Institutului European.

Acesta este cadrul teoretic și formal de abordare a rolului pe care identitatea religioasă, apartenența la o comunitate sau alta, reprezintă un obiect de referință și de studiu pentru observarea dinamicii conflictelor contemporane, în cazul de față a modului în care memoria unor acțiuni ecleziale românești din anii tulburi ai celui de Al Doilea Război Mondial continuă să aibă impact și să construiască percepții pe cele doua maluri ale Nistrului, aceste percepții fiind interesante și relevante astăzi, deoarece în funcție de interpretare, devin sau pot deveni instrumente în gestionarea și influențarea situației din regiune.

Reactivarea Episcopiei Ortodoxe a Dubăsarilor și a toată Transnistria - fostă Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria - cu sediul în Dubăsari în anul

[1] Jude Dougherty, *Logica religiei*, Gutenberg, 2009, pp 5-10.
[2] *Ibidem*, p.139.
[3] Hagen Schulze, *Stat și națiune în istoria europeană*, Polirom, Iași, 2003, p. 55.
[4] Camil Ungureanu, *Religia în democrație - o dilemă a modernității*, Polirom, Iași, 2011, pp. 5-16,
[5] Vasile Boari (coord.), *Religie și politică*, Institutul European, Iași, pp.7-14.

2004[1] de către mitropolitul Petru al Mitropoliei Basarabiei din Chișinău a aprins în memoria colectivă și în spațiul public, mai puțin din România, cât mai ales pe cele două maluri ale Nistrului, pe plan eclezial inițial, discuții și chiar tensiuni privitoare la dinamica transnistreană și la loialitățile care decurg din proiecțiile asumate, dar și efecte in vecinătatea imediată[2]. Din punct de vedere al cercetărilor academice Valeriu Pasat, membru al Academiei de Științe a Moldovei dedică în 2018 o lucrare extinsă de analiză asupra memoriei ecleziastice din Republica Moldova, destul de critică asupra realităților din perioada războiului și a acțiunilor întreprinse de Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria. „ În anii războiului, autoritățile române încercau activ și cât se poate de reușit să folosească influența clerului impregnat cu „ortodoxia română" asupra populației și să formeze poziții politice favorabile lor în raport cu Uniunea Sovietică."[3]

Oarecum într-un registru similar poate fi consemnată și lucrarea scrisă de Florinela Giurgea dedicată propagandei de război din anii 1941-1944 din Transnistria[4] prin care urmărește să observe suprapunerile dintre efortul politic de război și direcțiile de acțiune ale comunităților ecleziale cu precădere ale Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria concluzionând cu identificarea a două etape majore și anume „ În prima fază, s-a mers pe ideea de eliberare a Transnistriei de bolșevici și de ateism de către armata română, insistând pe gesturi rituale și imagini creștine. Războiul de eliberare a teritoriilor românești, în care a fost inclusă și Transnistria, a fost botezat de propaganda oficială nici mai mult nici mai puțin decât "Războiul sfânt" (...) iar a doua etapă pe revenirea vieții la normal în Transnistria sub auspiciile administrației românești."[5]

Pe de altă parte, memoria colectivă în spațiul romanesc reține ca figuri luminoase și cu activități benefice pe Arhimandritul Antim Nica[6] sau pe

---

[1] https://arhiva.patriarhia.ro/organizarea-administrativa-763.html (11.11.2025), https://www.societateamuzicala.ro/societateateologica/episcopia-ortodoxa-dubasarilor-si-toata-transnistria-fosta-misiune-ortodoxa-romana-din-transnistria (11.11.2025).

[2] *Biserica Ucrainei critică BOR pentru cele trei eparhii*, https://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2007/11/071116_biserica_ucraina_eparhii.shtml (11.11.2025).

[3] Valeriu Pasat, *Biserica Ortodoxă și puterea sovietică în RSS Moldovenească (1940-1991)*, Cartier, Chișinău, 2018, p. 94.

[4] Florinela Giurgea, *Romanian Propaganda in the Conquered Territory of Transnistria (1941-1944)* în Iulian Boldea (coord.), *Identities in the Spotlight. Dialogue in a Global World*, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2023, p. 142.

[5] *Ibidem*, p.150

[6] Evantia Bozgan, Ovidiu Bozgan, *Lunga așteptare a unui episcop ortodox. Din viața și activitatea lui Antim Nica*, „Arhivele Totalitarismului", Vol.IX, nr 3-4, 2001, pp. 134-148.

mitropolitul Visarion Puiu[1] care au păstorit și coordonat activitatea Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria, construind biserici și salvând comunități prin redarea speranței și a credinței. Rapoartele oficiale ale timpului cum ar fi rapoartele de activitate ale Misiunii Ortodoxe din Transnistria publicate în revista Transnistria Creștină între 1942-1944[2]evidențiază o serie de realizări concrete pe plan eclezial în regiunea transnistreană și nu numai, astfel de la înființarea acesteia la 15 august 1941 și pana la desființarea ei ca urmare a situației de război în 1944, ,,și-au reluat activitatea 12 mănăstiri și peste 600 de lăcașuri de rugăciune. Au primit botezul mii de persoane, mii de familii au primit taina cununiei în biserici."[3] Primele șase luni de activitate în ciuda dificultăților războiului consemnează în primul raport de activitate publicat în revista „Transnistria Creștină"[4] - mai exact la 31 martie 1942 - un număr de 285 de slujitori bisericești din care 115 preoți și 5 diaconi.

Pentru a putea avea un termen de comparație situația religioasă în regiunea transnistreană așa cum este ea prezentată în studiul realizat de Veaceslav Ciorbă[5] la 1917, deci in perioada de final a Imperiului Țarist ,,în regiunea dintre Nistru şi Bug erau 1017 biserici şi case de rugăciune, cu 890 de preoți, 13 mănăstiri şi schituri, cu 384 de monahi. În toamna anului 1941, după 23 de ani de stăpânire sovietică, nu a rămas să funcționeze decât o singură biserică în orașul Odessa"[6] iar în aceeași regiune în „1 martie 1943 erau redate funcționării 445 de biserici şi 187 case de rugăciuni, iar 222 de biserici şi 43 case de rugăciuni urmau să fie redeschise în scurt timp"[7] iar pentru combaterea ideilor ateist-comuniste, din partea Misiunii se desfășura o activitate prin două acțiuni: „destăvilirea bolșevismului și de reînviere a creștinismului" astfel se editau broșuri de învățătură creștină și de propagandă antibolşevică."[8]

---

[1] Ciprian-Viorel Pleșea, *Mitropolitul Visarion Puiu – Şef al Misiunii Ortodoxe din Transnistria (1942-1943*), „TABOR. Revistă de cultură și spiritualitate românească", Vol.XVIII, Nr. 3, 2024, pp. 33-44.

[2] Vasile Secrieru, *Scurt istoric al revistei Transnistria Creștină,* pp. 149-151, http://libruniv.usarb.md/xXx/reviste/confbib/articole/2021_1-2/Confl_1-2_2021-149-151.pdf (11.11.2025).

[3] Nicolae Fuștei, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în vederea revigorării vieții religioase în Transnistria (1941-1944)*, în *Congresul Național al Istoricilor Români. Ediția a 4-a, Chișinău, Moldova, 27-31 august 2024*, Chișinău, 2024, p. 123.

[4] „Transnistria Creștină" anul I, Nr. I (ianuarie-martie), 1942.

[5] Veaceslav Ciorbă, *Misiunea Ortodoxă Română din stânga Nistrului (1941-1944)*, Pontos, Chișinău, 2011.

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

[8] Ioan Lisnic, *Activitatea Misiunii Ortodoxe în Transnistria sub conducerea Mitropolitului Visarion Puiu*, în *Conferința "In honorem Ion Şişcanu" Cahul, Moldova, 27 martie 2011*, Cahul, 2011, p. 241.

Numărul redus de cercetări pe acest subiect și dificultatea unui consens general nu poate fi o surpriză având în vedere dificultatea delimitărilor clare între interesul politic/geopolitic de la un moment dat și activitatea pastorală derulată în acel moment istoric de Misiunea Ortodoxă Romană din Transnistria, însă este evidentă falia dintre cele două mari proiecții asupra activității acestei misiuni ecleziale. Pe de o parte se are în vedere doar logica geopolitică și ideologică, în timp ce cercetătorii preocupați de ecleziologie/teologie analizează cu precădere rezultatele pe tărâm pastoral și teologic ale acestei misiunii ortodoxe în Transnistria și care nu pot să nu rămână impresionați de renașterea creștinismului în regiune într-un timp atât de scurt.

Această dificultate a cercetării Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria ar rămâne doar un subiect de curiozitate asupra istoriei, dacă el nu ar fi relevant pentru memoria colectivă, astăzi devenind un adevărat vector de construct identitar, atât în regiunea transnistreană, dar și per ansamblu în Republica Moldova. Complexitatea situației este bine surprinsă în așa numita problemă a „jurisdicției canonice" sau a teritoriului canonic asupra bisericii din Republica Moldova de astăzi. Problema succesiunii canonice fiind disputată din punct de vedere istoric, fiind o mare provocare atât pentru biserica locală cat și pentru Biserica rusă, ucraineană și cea românească.[1]

Această situație exprimă în mod sugestiv complexitatea dinamicii ecleziale suprapusă cu dinamica geopolitică mai ales în spațiul bizantin ortodox. Biserica Ortodoxă Română a avut mari dificultăți pe plan eclezial în Republica Moldova, deși reînființase încă din 1992 Mitropolia Basarabiei[2], acesta a primit recunoașterea oficială din partea autorităților statului abia zece ani mai târziu în 2002 ca urmare a unei decizii CEDO în acest sens[3]. Reacția Patriarhiei Ruse nu a întârziat să apară, iar tot în acest registru a reacționat și Biserica Ortodoxă din Ucraina, ea însăși fiind martora unei scindări de jurisdicție[4] în contextul conflictului cu Federația Rusă. Practic, relațiile panortodoxe din zona de est a Europei sunt un adevărat butoi de pulberi geopolitici cu impact major la nivel regional și european.

Obligativitatea recunoașterii de către stat a Mitropoliei Basarabiei nu a însemnat o viață mai bună pentru comunitatea eclezială subordonată canonic de București, ci dimpotrivă tensiunile au variat în funcție de orientarea politică a

---

[1] Irina Dercaci Sercău, *Basarabia și „teritoriul canonic rusesc" sau „conflictul mitropoliilor"*, „Sfera Politicii", Nr. 1 (187), 2016, pp. 77-78.

[2] https://mitropoliabasarabiei.md/istoric/ (12.11.2025).

[3] *Hotărârea CEDO, Cauza Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei*, Strasbourg, 13.12.2001, http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20%28ro%29.pdf (12.11.2025).

[4] https://moldova.europalibera.org/a/autocefalia-bisericii-ortodoxe-ucrainene-%C8%99i-acuza%C8%9Biile-de-schism%C4%83-ale-ru%C8%99ilor/29546229.html (12.11.2025)

guvernării statului, însă poate unul dintre momentele critice l-a reprezentat conflictul deschis cu președintele Republicii Moldova din acea vreme Vladimir Voronin, care în decembrie 2007 amenința cu scoaterea in afara legii și nerecunoașterea acestei structuri ecleziale, amenințând chiar cu pericolul unui război religios.[1] Chiar dacă abordarea statului moldovean s-a schimbat, realitatea interacțiunilor dintre cele două mitropolii care se suprapun peste teritoriul actual a Republicii Moldova, rămâne deosebit de tensionat, chiar cu tendință de a se intensifica. Acest lucru, fiind direct influențat de dinamica conflictului din Ucraina pe de o parte, dar și de fenomenul schimbărilor de jurisdicție eclezială a unor parohii. În acest sens la o analiză succinta a site-urilor celor două Mitropolii se poate observa că se desfășoară un adevărat schimb de replici, prin comunicate oficiale[2] din care rezultă o tensiune crescută, însă mascată și cosmetizată cu trimiteri teologico-biblice.

În 11 noiembrie 2025 s-a organizat un Sinod al Mitropoliei Chișinăului și a întregii Moldove pentru a redacta clarificări cu privire la orientarea acestei structuri subordonate canonic de Patriarhia Rusă, afirmând în comunicatul oficial că:

„Sinodul (...) ia act cu profundă îngrijorare de declarațiile neprietenoase și denigratoare în adresa Bisericii Ortodoxe din Moldova.

Biserica noastră consideră aceste demersuri drept nejustificate, neîntemeiate și periculoase pentru unitatea spirituală a poporului Republicii Moldova. În acest context, Sinodul face următoarele precizări:

- Biserica Ortodoxă din Moldova nu este o „Biserică rusă", ci este Biserica întregului popor care trăiește în Republica Moldova;
- Biserica Ortodoxă din Moldova este liberă și independentă în conducerea sa, potrivit Tomosului de Independență, emis în anul 1994 de către Patriarhia Moscovei;
- Biserica Ortodoxă din Moldova nu s-a situat niciodată împotriva vectorului de dezvoltare ales de Statul nostru."[3]

Prin acest comunicat Mitropolia Chișinăului încearcă o repoziționare geopolitică cel puțin ca percepție publică încercând să stopeze schimbările de jurisdicție canonică tot mai numeroase în ultimul timp și argumentate cu delimitarea tot mai mare a credincioșilor și a clerului de acțiunile Moscovei în contextul războiului din Ucraina, sau cel puțin cu ideea asocierii lor.

[1] https://mitropoliabasarabiei.md/istoric/ (12.11.2025).

[2] https://mitropolia.md/protoiereul-igor-chelea-parohul-bisericii-sf-ioan-teologul-din-s-roscani-r-anenii-noi-a-fost-oprit-de-a-oficia-cele-sfinte/ (12.11.2025).

[3] *Adresarea Sinodului Bisericii Ortodoxe din Moldova către cler și popor din 11.11.2025*, https://mitropolia.md/adresarea-sinodului-bisericii-ortodoxe-din-moldova-catre-cler-si-popor/ (12.11.2025).

Pe de altă parte, chiar dacă Mitropolia Basarabiei a reînființat Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria (fosta Misiune Ortodoxă Română din Transnistria), cu sediul la Dubăsari în 2004, ea este vacantă și practic inactivă, iar activitatea pastorală pentru comunitățile care i-se supun canonic în regiune este gestionată de Protopopiatului de Criuleni și Dubăsari[1].

Având în vedere controversele legate de memoria Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria prudența și reținerea autorităților ecleziale pare a fi cuvântul de ordine.

Fără a putea concluziona într-un mod absolut asupra unor perioade istorice care încă necesită cercetate și aprofundate cu obiectivitate, putem totuși observa suprapunerea intenționată a unor elemente de istorie recentă și cu un caracter controversat sau sensibil cum este și memoria în spațiul public și în identitatea comunităților, in cazul de fată a Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria, peste vectorii de interese geopolitice actuale de la est la vest și de la vest la est.

Cert este că vectorul religios devine din ce în ce mai relevant în egală măsură cu potențial de detensionare și pacificare sau, dimpotrivă, poate fi un real multiplicator de forță și legitimitate politică în contextul unor crize sau chiar factor declanșator de crize. In acest sens avem mărturia lui Peter Turchin care vorbind despre cercetarea operațională în domeniul istoriei în cadrul Laboratorului de Știință și Tehnologie a Apărării din Marea Britanie, afirmă : ,,reuniunea s-a axat pe modul in care istoria poate fi folosită pentru a influența apărarea."[2] Astfel, pentru reglementarea transnistreană și procesul de pacificare din regiune istoria și sentimentul religios devin elemente cu utilitate dual și chiar un mixt care poate genera soluții sau dimpotrivă poate oferii pretexte de tensionare și dezghețare a conflictului.

Bibliography

Books and articles

1. Boari, Vasile (coord.), *Religie și politică*, Editura Institutul European, Iași, 2016.
2. Boldea, Iulian (coord.), *Identities in the Spotlight. Dialogue in a Global World*, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2023.
3. Bozgan, Evantia; Bozgan Ovidiu, *Lunga așteptare a unui episcop ortodox. din viața și activitatea lui Antim Nica*, ,,Arhivele Totalitarismului", vol. IX, nr. 3-4, 2001.

[1] https://protopopiat-criuleni-dubasari.md/ (12.11.2025).

[2] Peter Turchin, *Istoria viitorului – elite, contraelite și calea spre dezintegrare politic*ă, Litera, București, 2023, p. 224.

4. Ciorbă, Veaceslav, *Misiunea Ortodoxă Română din stânga Nistrului (1941-1944)*, Editura Pontos, Chișinău, 2011.
5. Didier, Julia, *Dicționar de Filosofie Larousse*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
6. Dougherty , Jude, *Logica religiei*, Editura Gutenberg, 2009.
7. Fuștei, Nicolae, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în vederea revigorării vieții religioase în Transnistria (1941-1944)*, în *Congresul Național al Istoricilor Români. Ediția a 4-a, Chișinău, Moldova, 27-31 august 2024*, Chișinău, 2024.
8. Hather, Peter, *Lumea creștină* , Editura Polirom, Iași, 2023.
9. Lisnic, Ioan, *Activitatea Misiunii Ortodoxe în Transnistria sub conducerea Mitropolitului Visarion Puiu*, în *Conferința „In honorem Ion Şişcanu". Cahul, Moldova, 27 martie 2011*, Cahul, 2011.
10. Meron, Thomas, *The Non-Violent Alternative. Revised ed. of Thomas Merton on Peace*, Editura Farrar, Straus and Giroux, 1980.
11. Merton, Thomas, *Faith and Violence: Christian Teaching and Christian Practice*, Editura University of Notre Dame Press, Notre Dame, 1968.
12. Pasat, Valeriu, *Biserica Ortodoxă și puterea sovietică în RSS Moldovenească (1940-1991)*, Editura Cartier, Chișinău, 2018.
13. Pleșea, Ciprian-Viorel, *Mitropolitul Visarion Puiu – Şef al Misiunii Ortodoxe din Transnistria (1942-1943)*, „TABOR. Revistă de cultură şi spiritualitate românească", vol. XVIII, nr. 3, 2024.
14. Schulze, Hagen, *Stat și națiune în istoria europeană*, Editura Polirom, Iași, 2003.
15. Secrieru, Vasile, *Scurt istoric al revistei Transnistria Creştină*, http://libruniv.usarb.md/xXx/reviste/confbib/articole/2021_1-2/Confl_1-2_2021-149-151.pdf.
16. Sercău Dercaci, Irina, *Basarabia și „teritoriul canonic rusesc" sau „conflictul mitropoliilor"*, „Sfera Politicii" nr. 1 (187), 2016.
17. Turchin, Peter, *Istoria viitorului – elite, contraelite şi calea spre dezintegrare politică,* Editura Litera, București, 2023.
18. „Transnistria Creștină", anul I, nr. I (ianuarie-martie),1942.
19. Ungureanu, Camil, *Religia în democrație o dilemă a modernității*, Editura Polirom, Iași, 2011.

Documents

7. *Hotărârea CEDO, Cauza Mitropolia Basarabiei şi alții c. Moldovei*, Strasbourg, 13.12.2001, http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20%28ro%29.pdf.

8. *Adresarea Sinodului Bisericii Ortodoxe din Moldova către cler şi popor din 11.11.2025*, https://mitropolia.md/adresarea-sinodului-bisericii-ortodoxe-din-moldova-catre-cler-si-popor/.

Websites

5. https://arhiva.patriarhia.ro.
6. https://www.societateamuzicala.ro.
7. https://www.bbc.co.uk/romanian/moldova.
8. https://mitropoliabasarabiei.md.
9. https://moldova.europalibera.org.
10. https://mitropolia.md.
11. https://protopopiat-criuleni-dubasari.md.

Ruslana GROSU
Armed Forces Military Academy "Alexandru cel Bun", Chisinau

REVIEW: *INCOMPLETE SECESSION AFTER UNRESOLVED CONFLICTS POLITICAL ORDER AND ESCALATION IN THE POST-SOVIET SPACE*, by Ana Maria Albulescu (Routledge, 2022)

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17944884

Abstract:	*Ana Maria Albulescu's monograph, published by the prestigious Routledge in 2022, stands out as essential reading within the relatively small corpus of substantial contributions to the conceptualization of secessionist conflicts in the post-Soviet space.* *This volume synthesizes the theoretical, conceptual, and empirical insights developed throughout the analysis, serving as a genuine point of convergence in which observations on Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia are reintegrated into the proposed conceptual architecture. This final synthesis confirms the model's relevance for contemporary studies of post-Soviet space conflicts and, more broadly, for political theory concerning contested entities and incomplete secessions.*
Keywords:	**Incomplete secession; Unresolved conflicts; Political order; Post-Soviet space.**
Contact details of the authors:	E-mail: ruslana.grosu@gmail.com

Ana Maria Albulescu's monograph, published by the prestigious Routledge in 2022, stands out as essential reading within the relatively small corpus of substantial contributions to the conceptualization of secessionist conflicts in the post-Soviet space. Two paradigmatic contributions shape, structure, and illuminate the entire volume.

First, the author convincingly argues that the conflicts in Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia cannot be adequately understood through the traditional paradigm of "frozen conflicts". She introduces the notion of *political order under conditions of incomplete secession*, an analytical framework that captures the dynamic evolution of interactions between the metropolitan state and the *de facto* entities. Through this lens, the study reopens debates on the subtle mechanisms through which authority and legitimacy are continuously renegotiated in the absence of a comprehensive political settlement.

Second, the volume highlights the role of electoral processes in shaping escalation dynamics: elections held in both entities, the metropolitan state and the *de facto* entity, operate as mechanisms of information-gathering and legitimation, directly influencing the intensity of antagonism and the shifts from accommodation to confrontation. In doing so, A.-M. Albulescu introduces a dimension rarely explored in studies of post-Soviet conflicts, positioning electoral processes at the centre of post-conflict political order analysis.

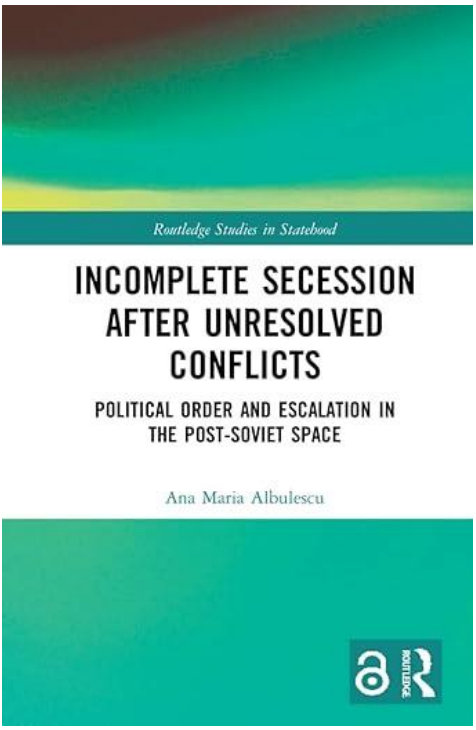

The first part of the book provides a rigorous mapping of concepts such as *secession*, *non-recognition*, and *de facto statehood*, alongside a systematic assessment of the existing literature. The author works with a rich, coherent, and well-integrated set of fundamental concepts, such as *incomplete secession*, *political order*, *legitimacy*, and *patron-client relations,* complemented by operational notions such as *group cohesion*, *parallel authority*, and *legitimacy claiming*. The outcome is an interdisciplinary conceptual model with genuine theoretical value for research on unresolved conflicts and contested political spaces.

A.-M. Albulescu critiques the limitations of static approaches in the scholarship on frozen conflicts and proposes a model that captures the nuances of

political and institutional interaction. Her analysis is well anchored in international literature, and the integration of theories of sovereignty (S. Krasner), *de facto* states (S. Pegg, N. Caspersen), and international recognition (R. Kaplan, M. Fabry) lends the study remarkable conceptual consistency. Despite its theoretical density, the text remains accessible and offers a valuable comparative framework for scholars, foreign policy analysts, and security studies experts.

Methodological rigor is visible in the construction of a solid conceptual apparatus before engaging in empirical analysis. Among the strengths of the work are the coherent triangulation of specialized literature, conceptual definitions, and critical positioning; the introduction of theoretical innovation with clear potential for future research; and the integration of the electoral dimension, a significantly underexplored area in scholarship on post-Soviet conflicts. Nevertheless, several directions for further inquiry emerge, including refining the causal mechanisms linking elections to escalation, specifying operational criteria for distinguishing moments of accommodation, chronic stalemate, and confrontation, and examining more closely borderline or ambiguous cases (e.g., periods of technical cooperation, tacit collaboration, or selective de-escalation).

Overall, the first part of the book constitutes a solid, well-argued, and conceptually ambitious endeavor that recalibrates the theoretical framework through which unresolved conflicts in the post-Soviet space are analyzed. It shifts the emphasis from the static to the dynamic, from the purely legal to the political, and from conflict per se to competitive political order.

Taken as a whole, the author's contribution is substantial, particularly for scholars interested in *de facto* states, conflict escalation, the interplay between elections and political order, and the post-Soviet area as a conceptual laboratory of contested sovereignty. The book represents a significant addition to the field, offering a compelling platform for understanding how political order evolves in contexts characterized by non-recognition and institutional competition. Notably, the researcher succeeds in establishing an analytical framework with considerable potential for future studies, one that merits recognition by the academic community.

The second part constitutes the theoretical-analytical core of the monograph and stands among the most compelling recent efforts to reconceptualize the dynamics of political order in areas marked by incomplete secession across the post-Soviet space**.** Whereas the first part of the book clarifies terminology and conceptual positioning, this section activates the entire theoretical apparatus, operationalizing it within a comparative analysis of the relationships between metropolitan states such as the Republic of Moldova and Georgia, and their neighboring separatist entities such as Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia.

At the centre of the author's approach lies the concept of *political order*, reframed as a relational configuration that captures how authority, legitimacy, and institutional capacity are distributed and contested. In contrast to traditional

approaches that treat frozen conflicts as static structures, A.-M. Albulescu advances an interpretation in which political order becomes a continuously reconfigured system, shaped by the interactions among actors and by how they interpret and instrumentalize the broader context.

The chapter's key innovation is the introduction and analytical use of the concept of *escalation of political order*, articulated through the categories of mutual accommodation, chronic stagnation, and acute confrontation. This analytical scheme functions as a map of political, institutional, and security tensions between the parties to the conflict. While the classical literature on the post-Soviet region remains dominated by the notion of the frozen conflict, the author demonstrates that such contexts are far from static; they are instead marked by predictable or unpredictable fluctuations shaped by elite interaction, external pressures, and internal mechanisms of political order.

A central methodological contribution, articulated with considerable rigour in this section, is the treatment of elections as a causal mechanism in the evolution of political order. Elections are not mere rituals of legitimation; rather, they fulfil two fundamental functions: an *informational function*, through which actors learn about the positions and relative strength of others; and a *legitimizing function*, which can be instrumentalized to claim authority, concessions, or autonomy. Through this lens, elections in unrecognized entities and, symmetrically, those in metropolitan states, become events capable of precipitating accommodation, reinforcing stagnation, or catalyzing confrontation. This integration of electoral logic into the analytical algorithm of unresolved conflicts represents one of the volume's original contributions, offering a perspective rarely explored in the literature on secession and *de facto* states.

The operationalization of concepts is coherent and methodologically transparent. A.-M. Albulescu employs a longitudinal comparative design, examining three cases (Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia) through a shared evaluative framework that enables both the identification of common patterns and the differentiation of case-specific particularities. The result is a consistent, well-structured analysis that captures not only moments of political inflection but also the causal mechanisms that account for them. In this regard, the author succeeds in correlating internal electoral developments, shifts in leadership, elite behaviour, and Russia's responses in a manner that reflects the complexity of the phenomena under study.

Epistemologically, the second part is situated within a relational paradigm in which political order is understood as the outcome of actor interaction rather than as a pre-existing stable structure. This approach aligns with contemporary directions in international relations theory and conflict studies, where emphasis is placed on processes, dynamic change, and the contingent distribution of legitimacy. The section exemplifies analytical rigor, theoretical coherence, and methodological innovation, offering a nuanced perspective on how political order

evolves under conditions of incomplete secession and illuminating processes often overlooked in previous analyses. By integrating electoral mechanisms into the study of unresolved conflicts and by constructing a conceptual framework capable of capturing the internal dynamics of ostensibly frozen conflicts, this part of the book provides the academic community with a valuable analytical instrument, one with significant applicability to the study of the post-Soviet space and beyond.

The third part of the monograph provides the theoretical-explanatory core of the entire study, examining how post-conflict political order evolves under the pressures generated by incomplete secession. The analytical approach deliberately distances itself from purely geopolitical or strictly politico-legal interpretive traditions and instead aligns with a relational epistemology oriented toward causal mechanisms and political processes. Within this paradigm, interactions between the metropolitan state and the *de facto* entities are interpreted not as strictly bilateral dynamics but as outcomes of a constellation of interdependent factors: elections, legitimacy, political mandates, nationalism, external pressures, and the dynamics of violence. Through this shift, the author transcends the traditional disciplinary boundaries separating security studies, comparative politics, and scholarship on hybrid regimes, offering an integrated framework for understanding political logic across the post-Soviet spaces.

At its centre, this part of the book is structured around the idea of *post-conflict political order*, understood not as an outcome but as a dynamic field in constant transformation. Political order is disaggregated into three functional domains, such as politics, governance, and security, that operate simultaneously yet may evolve asynchronously. The political dimension encompasses discourse, electoral mandates, strategies of legitimation, and elite orientations; the governance dimension concerns the parallel institutions of *de facto* entities, their administrative capacity, and territorial control; the security dimension reflects risk-laden interactions, border incidents, escalation mechanisms, and the resort to force. This conceptual triad allows the author to capture how shifts in one sector (for example, the emergence of radical political discourse) can trigger mutations in the others, ultimately producing transformations in the overall political order.

In parallel, the notion of *incomplete secession* is refined through three cumulative conditions: the absence of international recognition, the persistence of a separatist political project, and recurrent antagonism toward the metropolitan state. This *conjunctural triad* provides a particularly heuristic framework, as it captures a defining feature of post-Soviet space conflicts: they are not "frozen", but continually renegotiated through a process combining institutional stagnation with political and strategic dynamism.

The three parts of the book represent a complete methodological arc, moving from the delineation of the conceptual framework to its operationalization and, ultimately, to the demonstration of its applicability within a coherent comparative structure. The book excels through its rigor, coherence, and ability to

transform a subject often treated descriptively, unresolved conflicts, into an innovative theoretical model of political order under incomplete secession.

The volume's conclusions synthesize the theoretical, conceptual, and empirical insights developed throughout the analysis, serving as a genuine point of convergence in which observations on Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia are reintegrated into the proposed conceptual architecture. This final synthesis confirms the model's relevance for contemporary studies of post-Soviet space conflicts and, more broadly, for political theory concerning contested entities and incomplete secessions.

In this section, the author restates the central claim of the monograph: unresolved conflicts are dynamic processes rather than "frozen" phenomena, and incomplete secession generates a distinct form of political order characterized by fluctuating legitimacy, variable electoral dynamics, and persistent tensions between metropolitan states and unrecognized entities. The conclusions demonstrate that the classical frozen conflict paradigm fails to capture the processes unfolding in these spaces, and the book's major contribution lies precisely in this reframing: political order is not static but reactive, contextual, and subject to continual transformation. In this sense, the concept of *escalation of political order*, introduced earlier in the volume, is here consolidated as an interpretive tool capable of explaining internal variations within conflicts without reducing them to purely military, security-based, or legal dynamics.

The Conclusions also propose an extension of the analytical framework developed in the volume by suggesting its tentative application to other cases, such as Nagorno-Karabakh, Donbas, or Northern Cyprus, while prudently emphasizing the need to adapt it to the structure of external patronage, the degree of internal institutionalization, the broader geopolitical context, and the dynamics of elite legitimation. This balanced positioning reflects the epistemological maturity of the study: the model is not presented as a universal template, but as a flexible scheme capable of adjustment according to the specificities of each case.

The Conclusions further distinguish themselves by outlining new avenues for research: micro-political analyses of elites within unrecognized entities; studies of hybrid legitimacy; deeper investigation of patron-client relations as an autonomous causal variable; and intercultural or interregional comparative approaches. In this way, the volume situates itself within a modern interpretive paradigm, one capable of transcending both descriptivism and juridical rigidity, and offers the academic community a solid, versatile analytical framework applicable to a wide range of unresolved conflicts.

The bibliography confirms the methodological rigor of the author's approach, both in terms of theoretical relevance and conceptual consistency. The volume is grounded in a broad, up-to-date, and diversified corpus of sources, encompassing not only literature on post-Soviet conflicts but also major contributions in political theory, studies of *de facto* states, research on international

recognition, theories of political order, scholarship on elections and legitimacy, and contemporary approaches to patron-client relations. Taken together, the references provide the book with intellectual density, rigor, and firm grounding in current interdisciplinary debates.

The theoretical relevance of the bibliography is carefully calibrated to the book's stated objectives, structured around four major bodies of literature essential to the conceptual architecture of the study. First, scholarship on *de facto* statehood and incomplete secession; second, literature on international recognition and sovereignty; third, research on political order and institutions, which anchors conflict analysis within a broader conceptual frame; and fourth, studies on elections, legitimacy, and political mobilization. About consistency, the bibliography demonstrates internal coherence, contemporaneity, and disciplinary diversity, being integrally woven into the structure of the argument rather than serving as a merely cumulative reference list.

In terms of the recency of sources, the majority are from 2000 to 2020, reflecting a strong synchronization with contemporary scholarly debates. The bibliography covers more domains such as Political science, International law, Conflict studies, Political sociology, Geopolitics, and related fields. This disciplinary diversity reinforces the theoretical structure of the monograph by integrating concepts, methods, and explanatory frameworks originating from different but convergent traditions in the study of contested spaces.